T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANA BİLİM DALI
MÜZİK VE SAHNE SANATLARI DOKTORA PROGRAMI

DOKTORA TEZİ

BAĞLAMA EĞİTİMİNİN PSİKOMOTOR DAVRANIŞ BASAMAKLARINA GÖRE YAPILANDIRILMASI

ALİ KAZIM AKDAĞ
16740005

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. TURAN SAĞER

İSTANBUL
2021

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANA BİLİM DALI
MÜZİK VE SAHNE SANATLARI DOKTORA PROGRAMI

DOKTORA TEZİ

BAĞLAMA EĞİTİMİNİN PSİKOMOTOR DAVRANIŞ BASAMAKLARINA GÖRE YAPILANDIRILMASI

ALİ KAZIM AKDAĞ
16740005

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. TURAN SAĞER

İSTANBUL
2021

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANA BİLİM DALI
MÜZİK VE SAHNE SANATLARI DOKTORA PROGRAMI

DOKTORA TEZİ

BAĞLAMA EĞİTİMİNİN PSİKOMOTOR DAVRANIŞ BASAMAKLARINA GÖRE YAPILANDIRILMASI

ALİ KAZIM AKDAĞ
16740005

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih:
Tezin Savunulduğu Tarih: 29.06.2021
Tez Oy Birliği ile Başarılı Bulunmuştur

	Unvan Ad Soyad	İmza
Tez Danışmanı	**: Prof. Dr. TURAN SAĞER**	
Jüri Üyeleri	**: Prof. Dr. MUSTAFA USLU**	
	Prof. Dr. ALİ TÜFEKÇİ	
	Doç. Dr. EVREN BİLGE KUTLAY	
	Doç. Dr. ASLIHAN ERUZUN ÖZEL	

İSTANBUL
HAZİRAN 2021

ÖZ

BAĞLAMA EĞİTİMİNİN PSİKOMOTOR DAVRANIŞ BASAMAKLARINA GÖRE YAPILANDIRILMASI

Ali Kazım Akdağ
Haziran, 2021

Çalgı eğitimi, zihinsel ve bedensel gelişimin bir arada ilerlediği karmaşık bir süreçtir. "Bağlama Eğitiminin Psikomotor Davranış Basamaklarına Göre Yapılandırılması" isimli tez çalışması kuramsal açıdan davranışçı eğitim anlayışı temellidir. Bu bağlamda bağlama eğitim süreci başlangıçtan virtüoziteye kadar psikomotor davranış basamaklarının gereklerine uygun olarak tasnif edilmiştir. Çalgı eğitimi esnasında gerçekleşen bilişsel gelişimin tespit edilmesi amacıyla Benjamin Samuel Bloom'un bilişsel alan taksonomisi ve D. Krathwohl tarafından yapılandırılan duyuşsal alan taksonomisi kuramsal açıdan müzik alanıyla ilişkilendirilerek kullanılmıştır. Tez temel olarak Elizabeth Simpson'un yedi basamaktan oluşan psikomotor alan taksonomisi üzerine yapılandırılmıştır. İlgili basamaklarda öğrenme kuramları, algılama, zihinsel gelişim, fiziksel gelişim, Piaget'in bilişsel gelişim aşamaları kuramı, sosyal bilişsel kuram çerçevesinde "model alarak öğrenme" ve "model alma süreci", motor alan yeterlilikleri (eş güdüm, güç, tepki hızı, dikkat, denge ve esneklik) üzerinden sürdürülebilir performans gelişimi, kromatik pozisyon yaklaşımı, bellek ve bellek tipleri, bilgiyi işleme kuramı başlığı altında bilgi işleme modelinin ögeleri ve yaratıcı düşünme aşamaları gibi konular, alanla bağlantı kurularak disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınmıştır. Psikomotor alan basamaklarında yer alan örnek uygulamalar ve iki yönlü çalışma grafikleri psikomotor alan yeterlilikleri üzerinden yapılandırılmıştır. Bu yolla motor alan yeterliliklerinin gelişimi ve motor becerilerin niteliğinin artırılması amaçlanmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda farklı disiplinlerin sürece dâhil edilmesi ile program geliştirme süreçlerinden eğitim öğretim materyali hazırlamaya kadar pek çok aşamada ihtiyaç duyulan kuramsal bilgiler aşamalı olarak alanla ilişkilendirilmiştir. Bu kuramsal ilişkilendirme ile birlikte bağlama eğitiminin psikomotor alan basamakları üzerinden yapılandırılmasının farklı gelişim aşamalarına yönelik öğretim materyalleri hazırlanmasına ve çalgıda sürdürülebilir performans gelişimine önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çalgı Eğitimi, Bağlama Eğitimi

ABSTRACT

STRUCTIRING OF BAĞLAMA TRANING ACCORDING TO PSYCHOMOTOR BEHAVIOUR STEPS

Ali Kazım Akdağ
June, 2021

Instrument training is a complex process in which mental and physical development improve together. The thesis study titled "Structuring of *Bağlama* Training According to Psychomotor Behaviour Steps" is theoretically based on behavioural education. In this context, the process of *bağlama* training has been classified in accordance with the psychomotor behaviour steps from the beginning to virtuosity. Both Benjamin Samuel Bloom's cognitive domain taxonomy and affective domain taxonomy structured by D. Krathwohl were used theoretically in relation to the domain of music in order to determine the cognitive development during instrument training. The thesis is basically structured on Elizabeth Simpson's psychomotor domain taxonomy which consists of seven steps.

In the relevant steps, following concepts are discussed with an interdisciplinary approach by establishing a connection with the domain: the theories of learning, perception, mental development, physical development, Piaget's theory of cognitive developmental stages, “observational learning” and “the process of modelling” within the framework of social cognitive theory, sustainable performance development through motor domain competences (coordination, strength, reaction speed, attention, balance and flexibility), chromatic position approach, memory and memory types, elements of information processing model under the heading of information processing theory and creative thinking stages.

The model applications and two-way study graphics in the psychomotor domain steps are structured according to the psychomotor domain competencies. By this way, it is aimed to develop the competencies of motor domain and increase the quality of motor skills. With the inclusion of different disciplines in the process as a result of the studies, the theoretical knowledge, which is needed in many stages from the program development processes to the preparation of education and training materials, was gradually associated with the domain. With this theoretical association, it is considered that structuring *bağlama* training according to the psychomotor domain steps will make significant contributions to the preparation of appropriate teaching materials for different developmental stages and to the development of sustainable performance in the instrument.

Keywords: Instrument Training, Bağlama Training

ÖN SÖZ

"Bağlama Eğitiminin Psikomotor Davranış Basamaklarına Göre Yapılandırılması" isimli tez çalışması, bağlama eğitiminin başlangıçtan en üst seviyeye kadar bilimsel esaslara göre davranışçı kuramlar bağlamında nasıl yapılandırılması gerektiğiyle ilgili bir sistem önerisi sunmaktadır. Bağlama icracılarının icra seviyesi bakımından bulundukları yeri tespit etmeleri ve sonraki aşamalara geçmek için neler yapmaları gerektiğiyle ilgili farklı disiplinlerden faydalanılarak çeşitli önerilerde bulunulmuştur. Eğitim öğretimde kullanılan materyallerin bireyin gelişim özelliklerine uygun olarak hangi becerileri, ne şekilde kazandırması gerektiğiyle ilgili yapılan tespitlerin sürdürülebilir performans gelişimi ekseninde ve metot yazımı konusunda yol gösterici olacağını düşünüyorum. Eğitimde, icrada ve bağlamaya yönelik materyal geliştirmede yol haritası olması hedefiyle hazırlanan doktora tezimin her aşamasında desteklerini esirgemeyen kıymetli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Turan Sağer'e saygı, sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum. Tez çalışmamın bağlama adına yapılacak nice yeni çalışmaya katkı sağlamasını temenni ederim.

İstanbul; Haziran, 2021

Ali Kazım Akdağ

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **iii**
ABSTRACT ..... **iv**
ÖN SÖZ ..... **v**
İÇİNDEKİLER ..... **vi**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **ix**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **xi**
KISALTMALAR ..... **xxiv**
1. GİRİŞ **1**
1.1. Problem 9
1.2. Amaç 10
1.3. Araştırmanın Önemi 10
1.4. Sayıltı 10
1.5. Sınırlılıklar 11
1.6. Yöntem 11
2. ÖĞRENME **12**
2.1. Öğrenme Kuramları 12
2.2. Davranışçı Kuramlar 15
2.3. Davranışçı Kuram Taksonomisi 15
2.3.1. Psikomotor Alan Taksonomilerinin Karşılaştırılması 16
2.3.2. Simpson'un Psikomotor (Devinişsel) Alan Taksonomisi 18
3. BULGULAR VE YORUM **20**
3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular 20
3.1.1. Algılama 20
3.1.1.1. Kavramsal Olarak Algılama ve Kapsamı 21
3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular 35
3.2.1. Kurulma 35
3.2.1.1. Gelişim 36
3.2.1.2. Bağlama Eğitiminde Yaş 55
3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular 57
3.3.1. Kılavuz Denetiminde Yapma 57

3.3.1.1. Model Alarak Öğrenme 57
3.3.1.2. Bağlama Eğitimi Veren Kurumlar 60
3.3.1.3. Bağlama Eğitiminin Yapılandırılması 63
3.3.1.4. Bağlamada Temel Davranışlar 75
3.3.1.5. Temel Psikomotor Çalışmalar 82
3.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular 112
3.4.1. Mekanikleşme 112
3.4.1.1. Bağlamada Pozisyonlar 112
3.4.1.2. Güç Çalışmaları 120
3.4.1.3. Eş Güdüm (Koordinasyon) Çalışmaları 135
3.4.1.4. Hız Çalışmaları 142
3.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular 153
3.5.1. Karmaşık Davranış 153
3.5.1.1. Güç Çalışmaları 155
3.5.1.2. Koordinasyon (Eş Güdüm) Çalışmaları 162
3.5.1.3. Hız Çalışmaları 179
3.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular 200
3.6.1. Duruma Uydurma 200
3.6.1.1. Bilgiyi İşleme Kuramı 202
3.6.2. Sağ ve Sol El Tekniklerinin Geleneksel İcra Biçimlerine Uygulanışı 205
3.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular 236
3.7.1. Yaratma 236
3.7.1.1. Yaratıcı Düşünme ve Aşamaları 237
3.7.1.2. Sanatsal Yaratıcılık ve Yaratma Süreci 238
3.7.1.3. Bağlama İçin Yazılan Çalgısal Eserlerin İncelenmesi 241
4. SONUÇ 257
KAYNAKÇA 274
EKLER 276
Ek 1. 276
Ek 2. 278
Ek 3. 280
Ek 4. 283
Ek 5. 289
Ek 6. 291
Ek 7. 295

Ek 8. 300

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Ragsdale, Guilford, Dave, Kibler, Simpson, Harrow, Sönmez ve Ramizowski'nin Psikomotor Alan Taksonomileri 17

Tablo 2: İTÜ TMDK Müzik Ortaokulunda okul öncesi ve okul ile birlikte çalgıya başlayan öğrenci oranları 25

Tablo 3: İTÜ TMDK Müzik Ortaokulunda okul öncesinde çalgı eğitimi olmayan öğrencilerin aile ve yakın çevrelerinin müzik alanıyla ilişkisi 26

Tablo 4: İTÜ TMDK Müzik Ortaokulunda okul öncesinde çalgı eğitimi olmayan öğrencilerin çalgı memnuniyetleri ve yakın çevrelerindeki insanların çalgı tercihleri 27

Tablo 5: İTÜ TMDK Müzik Ortaokulunda konservatuvardan önce çalgı eğitimine başlayan öğrencilerin aile ve yakın çevrelerinin müzik alanıyla ilişkisi 28

Tablo 6: İTÜ TMDK Müzik Ortaokulu öğrencilerinin tamamının aile ve yakın çevrelerinin müzik alanıyla ilişkilerinin yüzdelik oranları 29

Tablo 7: İTÜ TMDK Müzik Ortaokulunda okul öncesinde öğrenilen çalgı ile okulda seçilen meslek çalgısının benzerliği üzerinden yapılan çalgı memnuniyeti değerlendirmesi 29

Tablo 8: İTÜ TMDK Müzik Ortaokulunda okulda seçilen meslek çalgısından memnun olmayan öğrencilerin tercihleri ve sosyal çevresi ile ilişkilendirilmesi 30

Tablo 9: İTÜ TMDK Müzik Ortaokulunda okulda seçilen meslek çalgısından memnun olan fakat meslek çalgısını değiştirmek isteyen öğrencilerin tercihleri ve sosyal çevresi ile ilişkilendirilmesi 31

Tablo 10: Konservatuvar eğitimine başlamadan önce öğrendiği çalgıyla konservatuvarda verilen meslek çalgısı farklı olan fakat çalgısından memnun olan 27 öğrencinin memnuniyetinin bireysel ilgi, aile ve çevre ile ilişkilendirilmesini gösteren tablo 32

Tablo 11: Okul öncesi çalgısıyla okuldaki meslek çalgısı aynı olan 14 öğrencinin çalgı tercihleri, aile ve yakın çevrelerinin müzik ve çalgı eğilimleri ve meslek çalgısını seçme sebepleri 34

Tablo 12: Piaget'e Göre Gelişim Evrelerinin Kapsadığı Tahmini Yaş Aralıkları 38

Tablo 13: İnce ve Kaba Motor Becerileri Yapabilme Yeterliliği Bakımından Kız ve Erkek Öğrencilerin Karşılaştırılması 53

Tablo 14: Çalgı Eğitimine Başlamak İçin Öngörülen Hazır Bulunuşluk Seviyesinin Bilişsel ve Fiziksel Gelişim Aşamalarındaki Kesişme Noktaları 56

Tablo 15: 1959 – 2020 Yılları Arasında Yayınlanmış 65 Adet Bağlama Metodunun Kronolojik Sıralaması 69

Tablo 16: 19 Perdeli Bağlamada Bulunan 14 Pozisyon Üzerinde Bağlama Düzeninde Kromatik Dizi Şablonları ve Pozisyon Numaraları 194
Tablo 17: 23 Perdeli Bağlamada Bulunan 17 Pozisyon Üzerinde Bozuk Düzeninde Kromatik Dizi Şablonları ve Pozisyon Numaraları 197

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisi ve Güncellenmiş Bilişsel Alan Taksonomisi 13
Şekil 2: D. Krathwohl'un Duyuşsal Alan Taksonomisi 14
Şekil 3: Elizabeth Jane Simpson'un Taksonomisine Göre Psikomotor Alan Basamakları 19
Şekil 4: Algılama basamağını etkileyen faktörler 23
Şekil 5: Gelişimi etkileyen iki temel faktör 36
Şekil 6: Gelişim Alanları ve Alt Başlıkları 43
Şekil 7: Psikomotor Alan Yeterlilikleri 44
Şekil 8: Türkiye'de Bağlama Eğitimi Veren Örgün ve Yaygın Eğitim Kurumları ve Öğrenci Kaynağı İlişkileri 61
Şekil 9: 2008-2012 Yılları Arasında Basılan Dört Ciltlik MEB Güzel Sanatlar Liseleri Bağlama Ders Kitabı 74
Şekil 10: Bağlamada Oturuş Biçimi ve Ayakların Konumu 77
Şekil 11: Oturuş ve Vücudun Duruş Pozisyonu 77
Şekil 12: Ön Kolun Kemik Yapısı ve İsimlendirilişi 78
Şekil 13: Elin Kemik Yapısı ve İsimlendirilişi 79
Şekil 14: Elin Kas Yapısı ve İsimlendirilişi 79
Şekil 15: Sağ Elin Bağlama Üzerinde Konumlandırılışı 80
Şekil 16. Tezene Tutuşu Ve Sağ Elin Duruşu 81
Şekil 17: Sol Elin Konumlandırılış Biçimi 82
Şekil 18: Psikomotor Alan Yeterlilikleri 82
Şekil 19: İki Temel Değişken Üzerinden Yapılandırılan Çalışma Grafiği 84
Şekil 20.Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Sağ El Uygulama Çalışması 86

Şekil 21.Güç Yeterliliği Çalışma Grafiği 87

Şekil 22: Sağ El Güç Çalışmalarına Ait “G1a” Çalışma Grafiği..... 88

Şekil 23: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 2. Alıştırma 88

Şekil 24: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 3. Alıştırma 89

Şekil 25: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 4. Alıştırma 89

Şekil 26: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 5. ve 6. Alıştırma 90

Şekil 27: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 7. Alıştırma 90

Şekil 28: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 8. Alıştırma 91

Şekil 29: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 9. Alıştırma 91

Şekil 30: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 10. Alıştırma 91

Şekil 31: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 11. Alıştırma 91

Şekil 32: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 12. Alıştırma 92

Şekil 33: G1b Çalışma Grafiği 93

Şekil 34: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sol El Uygulama Çalışması 13. Alıştırma 94

Şekil 35: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sol El Uygulama Çalışması 14. Alıştırma 95

Şekil 36: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sol El Uygulama Çalışması 15. Alıştırma 95

Şekil 37: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sol El Uygulama Çalışması 16. Alıştırma 96

Şekil 38: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sol El Uygulama Çalışması 17. Alıştırma 96

Şekil 39: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sol El Uygulama Çalışması 18. Alıştırma 96

Şekil 40: K1 Çalışma Grafiği 98

Şekil 41: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Koordinasyon (Eş güdüm) Yeterliliği Uygulama Çalışması 19. Alıştırma 99

Şekil 43: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Koordinasyon (Eş güdüm) Yeterliliği Uygulama Çalışması 21. Alıştırma 99

Şekil 44: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Koordinasyon (Eş güdüm) Yeterliliği Uygulama Çalışması 22. Alıştırma 100

Şekil 45: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Koordinasyon (Eş güdüm) Yeterliliği Uygulama Çalışması 23. Alıştırma 100

Şekil 46: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Koordinasyon (Eşgüdüm) Yeterliliği Uygulama Çalışması 24. Alıştırma 100

Şekil 47: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Koordinasyon (Eş güdüm) Yeterliliği Uygulama Çalışması 25. Alıştırma 101

Şekil 48: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Koordinasyon (Eş güdüm) Yeterliliği Uygulama Çalışması 26. Alıştırma 102

Şekil 49: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Koordinasyon (Eş güdüm) Yeterliliği Uygulama Çalışması 27. Alıştırma 103

Şekil 50: H1 Çalışma Grafiği 105

Şekil 51: H2 Çalışma Grafiği 106

Şekil 52: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 28. Alıştırma 106

Şekil 53: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 29. Alıştırma 107

Şekil 54: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 30. Alıştırma 107

Şekil 55: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 31. Alıştırma 108

Şekil 56: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 32. Alıştırma 108

Şekil 57: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 33. Alıştırma 109

Şekil 58: H3 Çalışma Grafiği 110

Şekil 59: Klavuz Denetiminde Yapma Basamağında Yer Alan G1a, G1b, K1, H1, H2, H3 Çalışma Grafikleri 111

Şekil 60: Pozisyon İşaretinin Porte Üzerinde Gösterimi 113

Şekil 61: Kromatik Pozisyon Yaklaşımında 1. Pozisyon 114

Şekil 62: Kromatik Pozisyon Yaklaşımında 2. Pozisyon 115

Şekil 63: Kromatik Pozisyon Yaklaşımında 5. Pozisyon 115

Şekil 64: On Dokuz Perdeli Bağlamada Pozisyonlar 116

Şekil 65: Yirmi Üç Perdeli Bağlamada Pozisyonlar 117

Şekil 66: On Dokuz Perdeli Bağlamada Bağlama Düzeni 117

Şekil 67: Birinci Pozisyonda Parmak Yerleşimi 118

Şekil 68: Birinci Pozisyonda Parmak Yerleşimine Göre Nota Yerleri 119

Şekil 69: İkinci Pozisyonda Parmak Yerleşimine Göre Nota Yerleri 119

Şekil 70: İkinci Pozisyonda Parmak Yerleşimine Göre Nota Yerleri 120

Şekil 71: G2a Çalışma Grafiği 121

Şekil 72: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 34. Alıştırma 122

Şekil 73: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 35. Alıştırma 123

Şekil 74: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 36. Alıştırma..... 124

Şekil 75: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 37. Alıştırma..... 124

Şekil 76: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 38. Alıştırma..... 124

Şekil 77: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 39. Alıştırma..... 125

Şekil 78: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 40. Alıştırma..... 125

Şekil 79: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 41. Alıştırma..... 125

Şekil 80: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 42. Alıştırma..... 126

Şekil 81: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 43. Alıştırma..... 126

Şekil 82: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 44. Alıştırma..... 127

Şekil 83: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 45. Alıştırma..... 127

Şekil 84: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 46. Alıştırma..... 128

Şekil 85: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 47. Alıştırma..... 128

Şekil 86: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 48. Alıştırma..... 128

Şekil 87: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 49. Alıştırma..... 129

Şekil 88: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 50. Alıştırma..... 129

Şekil 89:Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 51. Alıştırma..... 130

Şekil 90: Mekanikleşme basamağı güç yeterliliği sağ el uygulama çalışması 52. Alıştırma..... 130

Şekil 91:Mekanikleşme basamağı güç yeterliliği sağ el uygulama çalışması 53. Alıştırma..... 131

Şekil 92:Mekanikleşme basamağı güç yeterliliği sağ el uygulama çalışması 54. Alıştırma..... 131

Şekil 93: Mekanikleşme basamağı güç yeterliliği sağ el uygulama çalışması 55. Alıştırma..... 131

Şekil 94: Mekanikleşme basamağı güç yeterliliği sağ el uygulama çalışması 56. Alıştırma..... 132

Şekil 95: Mekanikleşme basamağı güç yeterliliği sağ el uygulama çalışması 57. Alıştırma..... 132

Şekil 96: Mekanikleşme basamağı güç yeterliliği sağ el uygulama çalışması 58. Alıştırma..... 133

Şekil 97: Mekanikleşme basamağı güç yeterliliği sağ el uygulama çalışması 59. Alıştırma..... 133

Şekil 98:G2b Çalışma Grafiği..... 134

Şekil 99: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sol El Uygulama Çalışması 60. Alıştırma..... 135

Şekil 100: K2 Çalışma Grafiği..... 137

Şekil 101: Mekanikleşme Basamağı Eş Güdüm (Koordinasyon) Yeterliliği Uygulama Çalışması 61. Alıştırma..... 137

Şekil 102: Mekanikleşme Basamağı Eş Güdüm (Koordinasyon) Yeterliliği Uygulama Çalışması 62. Alıştırma..... 138

Şekil 103: Mekanikleşme Basamağı Eş Güdüm (Koordinasyon) Yeterliliği Uygulama Çalışması 3 Alıştırma..... 138

Şekil 104: Mekanikleşme Basamağı Eş Güdüm (Koordinasyon) Yeterliliği Uygulama Çalışması 64. Alıştırma 138

Şekil 105:Mekanikleşme Basamağı Eş Güdüm (Koordinasyon) Yeterliliği Uygulama Çalışması 65. Alıştırma 139

Şekil 106: Mekanikleşme Basamağı Eş Güdüm (Koordinasyon) Yeterliliği Uygulama Çalışması 66. Alıştırma 139

Şekil 107: Mekanikleşme Basamağı Eş Güdüm (Koordinasyon) Yeterliliği Uygulama Çalışması 67. Alıştırma 140

Şekil 108:Mekanikleşme Basamağı Eş Güdüm (Koordinasyon) Yeterliliği Uygulama Çalışması 68. Alıştırma 140

Şekil 109:Mekanikleşme Basamağı Eş Güdüm (Koordinasyon) Yeterliliği Uygulama Çalışması 69. Alıştırma 140

Şekil 110:Mekanikleşme Basamağı Eş Güdüm (Koordinasyon) Yeterliliği Uygulama Çalışması 70. Alıştırma 141

Şekil 111:Mekanikleşme Basamağı Eş Güdüm (Koordinasyon) Yeterliliği Uygulama Çalışması 71. Alıştırma 141

Şekil 112: K2 Çalışma Grafiği 143

Şekil 113: H5 Çalışma Grafiği 143

Şekil 114: Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 72. Alıştırma 144

Şekil 115: Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 73. Alıştırma 144

Şekil 116: Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 74. Alıştırma 145

Şekil 117: Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 75. Alıştırma 145

Şekil 118: Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 76. Alıştırma 146

Şekil 119: Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 77. Alıştırma..... 147

Şekil 120:Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 78. Alıştırma..... 147

Şekil 121: Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 148

Şekil 122:Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 148

Şekil 123: Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 149

Şekil 124: Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 150

Şekil 125: Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 150

Şekil 126:Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 151

Şekil 127: H6 Çalışma Grafiğinde 152

Şekil 128: Mekanikleşme Basamağında Yer Alan G2a, G2b, K2, H4, H5, H6 Çalışma Grafikleri 153

Şekil 129: G3a Çalışma grafiği 156

Şekil 130:Üçlemenin Konumuna Göre Oluşan Örnek Ölçü Yapıları..... 157

Şekil 131: Üç Sekizlik Notadan Oluşan Yapıların Bölünüş Şekilleri 157

Şekil 132: Karmaşık Davranış Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 85. Alıştırma..... 158

Şekil 133: Karmaşık Davranış Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 86. Alıştırma..... 159

Şekil 134: Karmaşık Davranış Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 87. Alıştırma..... 159

Şekil 135: Karmaşık Davranış Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 88. Alıştırma..... 160

Şekil 136: G3b Çalışma Grafiği 161

Şekil 137: Karmaşık Davranış Basamağı Güç Yeterliliği Sol El Uygulama Çalışması 89. Alıştırma..... 162

Şekil 138: K3 Çalışma Grafiği 163

Şekil 139: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 90. Alıştırma 164

Şekil 140: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 91. Alıştırma 164

Şekil 141: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 92. Alıştırma 165

Şekil 142: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 93. Alıştırma 166

Şekil 143: Halk Müziğinde Kullanılan "La Kararlı" Dört Temel Dizinin Parmak Yerleşimleri 167

Şekil 144: Halk Müziğinde Kullanılan "La Kararlı" Dört Temel Dizinin Boş Telden Başlaması Durumunda Karşılaşılacak Parmak Kombinasyonları 168

Şekil 145: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 94. Alıştırma 169

Şekil 146: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 95. Alıştırma 169

Şekil 147: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) uygulama Çalışması 96. Alıştırma 170

Şekil 148: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) uygulama Çalışması 97. Alıştırma 170

Şekil 149: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 98. Alıştırma 171

Şekil 150: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 99. Alıştırma 172

Şekil 151: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 100. Alıştırma 173

Şekil 152: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 101. Alıştırma 174

Şekil 153: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 102. Alıştırma 175

Şekil 154: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 103. Alıştırma 175

Şekil 155: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 104. Alıştırma 176

Şekil 156: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 105. Alıştırma 176

Şekil 157: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 106. Alıştırma 177

Şekil 158: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 107. Alıştırma 178

Şekil 159:Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 108. Alıştırma 178

Şekil 160: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 109. Alıştırma 179

Şekil 161:H7 Çalışma Grafiği 181

Şekil 162: H8 Çalışma Grafiği 182

Şekil 163: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 110. Alıştırma 183

Şekil 164: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 111. Alıştırma 184

Şekil 165: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 112. Alıştırma 185

Şekil 166: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 113. Alıştırma 185

Şekil 167: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 114. Alıştırma 186

Şekil 168: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 115. Alıştırma 187

Şekil 169: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 116. Alıştırma..... 187

Şekil 170: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 117. Alıştırma..... 188

Şekil 171: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 118. Alıştırma..... 188

Şekil 172: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 119. Alıştırma..... 190

Şekil 173: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 120. Alıştırma..... 191

Şekil 174: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 121. Alıştırma..... 192

Şekil 175: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 122. Alıştırma..... 193

Şekil 176: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 123. Alıştırma..... 195

Şekil 177: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 124. Alıştırma..... 195

Şekil 178: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 125. Alıştırma..... 196

Şekil 179: H9 Çalışma Grafiği..... 198

Şekil 180: Karmaşık Davranış Basamağında Yer Alan G3a, G23b, K3, H7, H8, H9 Çalışma Grafikleri..... 200

Şekil 181: Bilgiyi İşleme Kuramı ve Bilgi İşleme Modelinin Ögeleri..... 203

Şekil 182: Motor Becerilerin Hatırlanmasını Sağlayan Bilişsel Sürecin “Bilgiyi İşleme Modelinin Öğeleri” Bakımından İlişkilendirilmesi..... 205

Şekil 183: Zeybek Tavrın Temel Sağ El Çalış Biçimi..... 209

Şekil 184: Zeybek Tavrında Karşılaşılan Tartım Grupları ve Sağ Elde Tezene Vuruş Biçimleri..... 210

Şekil 185: G4a Çalışma Grafiği 211

Şekil 186: Duruma Uydurma Basamağı Zeybek Tavrı Uygulama Çalışması 212

Şekil 187: Duruma Uydurma Basamağı Zeybek Tavrı Uygulama Çalışması 127. Alıştırma..... 213

Şekil 188 Duruma Uydurma Basamağı Zeybek Tavrı Uygulama Çalışması 128. Alıştırma..... 213

Şekil 189: Duruma Uydurma Basamağı Zeybek Tavrı Uygulama Çalışması 214

Şekil 190: K4 Çalışma Grafiği 215

Şekil 191:Duruma Uydurma Basamağı Zeybek Tavrı Uygulama Çalışması 216

Şekil 192: H10 Çalışma Grafiği 217

Şekil 193: Duruma Uydurma Basamağı Zeybek Tavrı Uygulama Çalışması 219

Şekil 194: Duruma Uydurma Basamağı Zeybek Tavrı Uygulama Çalışması 221

Şekil 195: Zeybek Tavrı G4a, K4, H10 Çalışma Grafikleri 222

Şekil 196: Duruma Uydurma Basamağı Konya Tavrı Sağ El Çalış Biçimi 223

Şekil 197: G5a Çalışma Grafiği 224

Şekil 198: Duruma Uydurma Basamağı Konya Tavrı Uygulama Çalışması 225

Şekil 199: K5 Çalışma Grafiği 226

Şekil 200: Duruma Uydurma Basamağı Konya Tavrı Uygulama Çalışması 227

Şekil 201: Duruma Uydurma Basamağı Konya Tavrı Uygulama Çalışması 228

Şekil 202: Duruma Uydurma Basamağı Konya Tavrı Uygulama Çalışması 229

Şekil 203: H11 Çalışma Grafiği 230

Şekil 204: Duruma Uydurma Basamağı Konya Tavrı Uygulama Çalışması 232

Şekil 205: Duruma Uydurma Basamağı Konya Tavrı Uygulama Çalışması 234

Şekil 206: Zeybek Tavrı G5a, K5, H11 Çalışma Grafikleri 235

Şekil 207: Sanatsal Yaratım Süreci Bileşenleri 239

Şekil 208: Çalgıda Sanatsal Yaratı Tipleri 240

Şekil 209: Ali Kazım Akdağ, Kadıoğlu Zeybeği (Kadıoğlu Çeşitlemesi) Edisyonu 242

Şekil 210: Ali Kazım Akdağ, Nihavent Longa Edisyonu 243

Şekil 211: Erdal Erzincan, Başına Bağlamış Dastar Edisyonu 245

Şekil 212: Başına Bağlamış Dastar, Geleneksel Çalınış Biçimi (TRT Radyosu Nota Arşivi Repertuvar No:412) 245

Şekil 213: Zeki Atagür, Bağlama Uvertürü Giriş Bölümleri 249

Şekil 214: Ümit Yılmaz, "Umut Rüzgârı" Giriş Bölümü 250

Şekil 215: Ali Ekber Çiçek, "Haydar Haydar" Eseri Giriş Bölümü 251

Şekil 216: Erdal Erzincan, Değirmen Bestesi Giriş Bölümü 253

Şekil 217: Kemal Dinç, Denemeler IV 254

KISALTMALAR

G : Güç
H : Hız
K : Koordinasyon
U : Uyarıcı
O : Organizma
T : Tepki
P : Pozisyon
BPM : Beats Per Minute (Metronom Değeri)
DK : Dakika
TMDK : Türk Musikisi Devlet Konservatuarı
TRT : Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
İTÜ : İstanbul Teknik Üniversitesi
MEB : Millî Eğitim Bakanlığı
GSL : Güzel Sanatlar Lisesi

1. GİRİŞ

Çalgı eğitimi, zihinsel ve bedensel gelişimin bir arada ilerlediği karmaşık bir süreçtir. Çalgı eğitim süreci incelendiğinde öğrenme kuramları, algılama, öğrenme biçimleri, zihinsel gelişim, fiziksel gelişim, program geliştirme, bilgiyi işleme kuramları, hafıza tipleri, yaratıcı düşünme aşamaları ve anatomi gibi farklı disiplinlerden pek çok konunun sürece dâhil olduğu görülmektedir. Farklı disiplinlerin dâhil olduğu aşamaların çalgı eğitimiyle ilişkilendirilmesiyle eğitim öğretimin yapılandırılması, çalgı eğitim sürecinin gelişimi açısından oldukça önemlidir.

Geçmişten bugüne bağlama eğitimi usta-çırak eğitimi adıyla anılan (model alarak öğrenme) öğrenme öğretme ilişkisi ile sürdürülmüştür. Yakın geçmişte bağlama çalgısının akademilerde yer alması ile başlayan yapılanma süreci çalgı metodu ve program geliştirme konusunda bir farkındalık oluşmasına ve bu alanda yeni çalışmaların yapılmasına yol açmıştır. Eğitim bilimleri başta olmak üzere konuyla bağlantılı farklı alanlarda yapılan akademik çalışmaların artması bağlama özelinde çalgı eğitimimizin daha iyi bir yapıya kavuşmasına katkı sağlamaktadır.

Bireyin uzun yıllar tabi olduğu çalgı eğitimi süreci incelendiğinde bireysel farklılıkların yanında çevresel pek çok unsurun olumlu veya olumsuz etkisi olduğu görülmektedir. Bağlama eğitiminde materyal, yöntem ve çalışma prensipleri gibi lokal alanlarda yapılan çalışmaların yanında bireyin müzik hayatı boyunca geçirdiği zihinsel ve bedensel sürecin toptan bir bakışla incelenmesi ve her adımda konuya dâhil olan farklı bilim dallarından faydalanılması gerekmektedir. "Bağlama Eğitiminin Psikomotor Davranış Basamaklarına Göre Yapılandırılması" isimli tez çalışması, bireyin başlangıçtan itibaren çalgıda gelinebilecek en üst mertebeye kadar geçirdiği zihinsel ve bedensel süreçlerin incelenmesi ve disiplinler arası bir ilişkilendirmeyle yapılandırılması üzerine kurgulanmıştır. Bu araştırma aracılığıyla bağlama eğitimine model oluşturabilecek yeni bir öğretim sistematiği geliştirilmesi amaçlanmıştır. Tezde bireyin gelişim süreci bilişsel, duyuşsal ve devinişsel (psikomotor) alanlar üzerinden ele alınarak basamaklandırılmıştır. Bilişsel ve duyuşsal alan, çalgı eğitiminde psikomotor alan ile birlikte ilerlemesine rağmen çalgı eğitimi büyük oranda ince motor

becerilerin geliştirilmesi üzerine yapılandırılmaktadır. Bu sebeple psikomotor alan basamakları tezin omurgasını oluşturmaktadır. Tercih edilen taksonomide yer alan basamakların çalgı eğitimi bağlamında neleri kapsadığı tespit edilmiştir. Tezin içerik kısmını oluşturacak bu bölümde bağlama eğitimine dair başlangıçtan virtüöziteye kadar icraya dönük olarak yapılması gerekenler psikomotor davranış basamaklarının gereklerine uygun olarak tasnif edilmiştir.

Bağlama icrası, psikomotor davranış temelli bir konu olsa da bilişsel ve duyuşsal süreçlerin iç içe geçtiği bir yapıdadır. Çalgı icrası ve eğitiminin sürdürülebilir olması için teorik olarak aktarılması gereken bir bilgi yekûnu vardır. İcra bakımından bilginin öğrenciye aktarımı esnasında bilişsel bir süreç işlemektedir. Eğitime yönelik çalışmaların bir öğrenme öğretme ilişkisi içerisinde gelişmesi sebebiyle konuya öncelikle öğrenme ve öğrenme kuramları incelenerek başlanmıştır. Bireyin davranışında yaşantısı yoluyla oluşan olumlu veya olumsuz değişikliklerin hangi ilişkiler ağıyla gerçekleştiği kuramsal olarak ele alınmıştır. Çalgı eğitimi esnasında gerçekleşen bilişsel gelişimin tespit edilmesi amacıyla bilişsel öğrenme kuramlarından Amerikalı bilim adamı Benjamin Samuel Bloom'un 1956 yılında ortaya koyduğu ve Amerikalı eğitim psikologları Lorin Anderson ve David Krathwohl tarafından 2001 yılında güncellenen taksonomi kullanılmıştır.

Üçüncü alan olan duyuşsal alanda ise D. Krathwohl tarafından yapılandırılan taksonomi kullanılmıştır. Tezin konusu itibarıyla bakıldığında psikomotor (devinişsel) alan diğer iki alanla (bilişsel, duyuşsal) ilişkilidir. Özellikle müzik ve çalgı icrasıyla ilgili olarak psikomotor alana dair öğrenme aynı zamanda öğrenilen davranışın aktarılması ve somutlaşması için teoriyi de kapsayan bir bilişsel öğrenme sürecini kapsamaktadır. Dolayısıyla öğrenilecek bir bilginin bilişsel ayağının yanında davranışın yerleşmesi ve psikomotor beceri olarak bir üst basamağa taşınabilmesi için eş güdümlü bir ilerleyişle çalışılması gerekmektedir. Tez temel olarak psikomotor alan üzerine kurgulanmıştır. Davranışçı kuramcıların literatüre geçen çalışmaları incelenerek müzik alanına nasıl uygulanabileceği, çalgı öğretiminin bu perspektifte bilimsel esaslara göre nasıl yapılandırılabileceği ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Kuramsal açıdan bakıldığında davranışçı kuramcılar, uluslararası akademik çevreler tarafından kabul gören farklı teoriler geliştirmiş ve bu teoriler öğrenmenin psikomotor alanda ne şekilde gerçekleştiğiyle ilgili farklı taksonomilerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Var olan taksonomiler öğrenme süreci ile ilgili olarak önemli değişiklikler

göstermese de uygulanış ve basamaklanış biçimi olarak ayrışmaktadır. Bu sebeple ilk olarak var olan psikomotor alan taksonomileri ele alınarak Ragsdale'nin, Guilford'un, Dave'nin, Kibler'in, Simpson'ın, Horrow'ın ve V. Sönmez'in devinişsel alan taksonomileri karşılaştırılmış, alanın özel ihtiyaçları doğrultusunda bazı taksonomilerin diğerlerine oranla müzik alanı açısından daha uygun olduğu kanaatine varılmıştır. Çalgı eğitiminde uygulanabilirliği bakımından Elizabeth Simpson ve Veysel Sönmez'in taksonomilerinin genel olarak benzer özellikte olduğu görülmektedir. Bu iki yaklaşım çalgı eğitimi alanının özel ihtiyaçlarına cevap verme konusunda öne çıkmaktadır. Sönmez'in taksonomisi, Simpson'un taksonomisinin bazı basamaklarının aynı başlık altında ele alınmak suretiyle kısaltılmış biçimi olarak değerlendirilebilir. Tez Elizabeth Simpson'un yedi basamaktan oluşan (algılama, kurulma, kılavuz denetiminde yapma, mekanikleşme, karmaşık davranış, duruma uydurma, yaratma) ve bilim çevrelerince kabul görmüş psikomotor alan taksonomisi üzerine yapılandırılmıştır. Her basamakta bireyin geçirdiği evreler detaylı olarak incelenmiş ve farklı disiplinlerden kuramlarla ilişkilendirmeler yapılmıştır.

Psikomotor alan basamaklarından ilki olan "algılama" basamağında kavramsal olarak algılama ve kapsamı ele alınmıştır. Teorik olarak bir davranışın gerçekleşmesi için UOT (Uyarıcı-Organizma-Tepki) denkleminde organizmanın koşullanması gerekmektedir. Organizmanın koşullanmasında etkili olan pekiştireçlerin sanat alanında neler olduğu ve koşullanmayı etkileyen faktörler irdelenmiştir. Bu bağlamda edimsel koşullanmada toplumun beklenti ve ihtiyaçlarına uygun yapılan seçimlerde ortaya çıkan sosyal pekiştireçlere değinilmiştir. Bireyin çalgı seçimlerinin veya müzikal seçimlerinin ait olduğu toplumun beklenti ve ihtiyaçlarına uygun olması durumunda sosyal pekiştireçlerin nasıl işlediği, bu şekilde psikomotor alan basamaklarının dikey olarak aşılmasına katkı sağlayacak motivasyon ve güdülenmenin nasıl sağlandığı araştırılmıştır. Duyuşsal ve bilişsel alanın devreye girdiği bu aşamada bireyin algısını etkileyen, karar verme sürecine yön veren, çalgı seçiminde etkili olan unsurların neler olabileceği tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla mesleki müzik eğitimi alan alt yaş grubu öğrencilerin çalgı seçimlerini etkileyen faktörlerle ilgili bir tespit çalışması yapılmıştır. İlerleyen yaşlarda çalgı seçimi çok sayıda değişkenin etkisiyle gerçekleşmektedir. Bu sebeple çalışmada alt yaş grupları tercih edilmiştir. Mesleki müzik eğitimi ülkemizde konservatuvarlar aracılığıyla en erken ortaokul düzeyinde başlamaktadır. Bu gerekçeyle araştırmanın

evreni konservatuvarların ortaokul öğrencileri olarak belirlenmiş, örneklem olarak ise İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı Müzik Ortaokulu öğrencileri seçilmiştir. Örneklem olarak belirlenen okulda çalgı eğitiminde geleneksel çalgılar ve batı müziği çalgıları bir arada verilmektedir. Toplumsal faktörlerin psikomotor alanın algı basamağında öğrencilerin yönelimlerini nasıl etkilediğini, aile, toplum ve öğrenci tercihleri arasında nasıl bir ilişki olduğunu tespit etmek amacıyla farklı alt kültür gruplarından gelen öğrencilerin eğitim gördüğü bu örneklem seçilmiştir. Yapılan çalışmada öğrencilerin çalgı tercihleri ve algısını yönlendiren toplumsal faktörler üzerine bir değerlendirme yapılmıştır. Algılama basamağının kapsamı ve bir sonraki basamak olan kurulma basamağına geçmek için gereken hazır bulunuşluk düzeyinin nasıl sağlandığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Kurulma basamağında kişinin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel olarak hazır bir şekilde motor beceriyi yapmaya uygun gelişmişlik düzeyinde olması beklenmektedir. Çalgı eğitimi temelde kas becerisi olarak görünse de müziğin temelde soyut simge ve kavramlarla anlamlandırılması sebebiyle öğrenme yaşının beklentilere cevap verecek bir gelişmişlik düzeyine göre belirlenmesi gerekmektedir. Bağlama eğitimi özelinde değerlendirilecek olunursa çalgıya başlama aşamasında bilişsel, duyuşsal ve devinişsel olarak hangi yaş aralığının daha uygun olduğu bu basamakta ele alınmıştır. Öncelikle tüm insanlar için geçerli olan veriler değerlendirilmiş, gelişim kavramı bilişsel, fiziksel (biyolojik, bedensel) ve psiko-sosyal olarak üç temel alanda çok yönlü olarak incelenerek bağlama eğitimine başlamak için uygun dönem tespit edilmeye çalışılmıştır. Her yaş gurubunun neleri algılayıp davranışa dönüştürebileceğinin bilinmesi, eğitim öğretimin yapılandırılması aşamasında gelişim basamaklarına uygun içerik belirlenmesi açısından önemlidir. Motor becerinin ortaya çıkması için gereken anlamlandırma süreci aynı zamanda bilişsel bir süreçtir. Gerekli bilişsel gelişimin ne olduğuyla ilgili tespit, bilişsel gelişim dönemlerinin özellikleri dikkate alınarak yapılmalıdır. Bilişsel gelişim alanında en yetkin isim olan Jean Piaget'in kuramı bu alanda yapılan çalışmalarda merkezi bir yol oluşturmaktadır. Tezin bu bölümünde Piaget'in bilişsel gelişim aşamaları (duygusal motor dönem, işlem öncesi dönem, somut işlemler dönemi, soyut işlemler dönemi) üzerinden bir değerlendirme yapılarak bağlama eğitimine başlama yaşı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bireyin herhangi bir müzik aletini çalabilmesi için gerekli asgari bilişsel gelişiminin yine asgari fiziksel gelişimiyle kesiştiği noktanın tespit edilmesi gerekmektedir. Bu sebeple bireyin

fiziksel gelişim aşamalarının irdelenerek çalgı eğitimi için uygun olan gelişim evresi tespit edilmeye çalışılmıştır. Başlangıç yaşının tespit edilmesine yönelik değerlendirme doğum öncesi dönem, bebeklik dönemi, ilk çocukluk dönemi, ikinci çocukluk dönemi ve ergenlik dönemiyle sınırlandırılmıştır. Genç yetişkinlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemleri bilişsel ve psikomotor yeterliliklerin tam olarak gerçekleşmiş olması sebebiyle değerlendirmeye alınmamıştır. Fiziksel gelişim aşamaları, belirli yaş aralıklarına göre insan bedeninde oluşan fizyolojik ve biyolojik değişimleri esas almaktadır; bedensel ve psikomotor (devinişsel) olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir. Bedensel gelişim alanı bireyin yaşa bağlı olarak vücudunda meydana gelen değişimleri ele almaktadır. Psikomotor gelişim ise zihin ve kas sistemlerinin eş güdümlü çalışmasıyla bireyin vücudunu kontrol altına alma konusundaki becerilerinin incelendiği alandır. Motor beceriler genel olarak ince motor beceriler (Manipülatif Beceriler) ve kaba motor beceriler (Lokomotor Beceriler) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Müzik aleti çalmak elle yapılan ve küçük kas guruplarının üst düzey eş güdümü ile gerçekleşen bir davranıştır ve ince motor beceri olarak tanımlanmaktadır. Motor becerilerin gerçekleşebilmesi için bazı temel yeterliliklere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yeterlilikler "motor alan yeterlilikleri'' olarak adlandırılmaktadır. Psikomotor davranış basamaklarının her birinden bir üst basamağa geçmek için gerekli olan hazır bulunuşluk, motor alan yeterlilikleri (eş güdüm, güç, tepki hızı, dikkat, denge ve esneklik) üzerinden değerlendirilmiştir. Tezin ilerleyen aşamalarında çalgı eğitimi özelinde yapılacak müzikal etkinlikler, yine motor alan yeterliliklerinin gelişiminin ve bu yolla motor becerilerin niteliğinin artırılması amacıyla kurgulanmıştır.

Kılavuz denetiminde yapma basamağı içerik olarak belli bir modeli takip etme veya verilen komutlar rehberliğinde bir beceri icra etmek olarak özetlenebilir. Kılavuz olarak basılı veya yazılı bir yönergeden yararlanılacağı gibi bir öğreticinin yönlendirmeleri de takip edilebilir. Bu devinişsel adımda bir kaynağı veya kişiyi aynen taklit etme söz konusudur. Bu sebeple "sosyal bilişsel kuram" çerçevesinde "model alarak öğrenme" ve "model alma süreci" ile müzik alanı arasında kuramsal ilişkilendirmeler yapılmıştır. Model alarak öğrenme sürecinin nasıl gerçekleştiği, başarılı bir sürecin yaşanabilmesi için model alanı ve modeli etkileyen koşulların neler olduğu incelenmiştir. Kılavuz denetiminde yapma basamağı kapsamına giren kurumlar ve kullanılan eğitim-öğretim materyalleri betimsel bir bakışla mevcut

durumun anlaşılması adına değerlendirilmiştir. Basamağın gereği olarak temel motor becerilerin kazanılması için yapılması gereken çalışmalar ve edinilmesi gereken temel davranışlar örneklenmiştir. Psikomotor alan yeterlilikleri üzerinden bakıldığında üç temel yeterliliğin ön koşullu olarak gerçekleştiği görülmektedir. Tepki hızı, (müzikal hız) güç ve eş güdümün (koordinasyon) birlikte gelişim ve ilerleyişiyle paralel olarak oluşmaktadır. Dikkat, denge ve esneklik bu yeterliliklerin tamamıyla ilişkili ve süreklilik arz etmesi gereken genel bir yapıdadır. Tezin bu bölümü ve bundan sonraki bölümlerinde; tüm psikomotor alan basamaklarında yer alan örnek uygulama çalışmaları, psikomotor alan yeterlilik koşulu olan "güç, eş güdüm (koordinasyon) ve tepki hızı" üzerinden yapılandırılmıştır.

Çalgıya yönelik çalışmaların uygulanması aşamasında iki temel değişken üzerinden hareket etmek gerekmektedir. Bunlardan ilki müzikal hız olarak tanımlanabilecek, dakika başına düşen vuruş sayısını temsil eden "tempo"; ikincisi ise çalışma süresini temsil eden "zaman" dır. Örnek çalışmalarda ve çalışma grafiklerinde tempo "bpm" olarak, zaman ise dakika (dk.) olarak gösterilmiştir. Bu iki değişken tezde önerilen çalışma sisteminin iki temel değişkenidir. Verilen model çalışmalarda tempo ve zamanın çalışma grafikleri aracılığı ile eş güdümlü ilerletilmesi sonucunda performansa dayalı ilerleme olması öngörülmektedir. Temelde bu çalışma prensibi gelişimin izlenmesi ve bir üst seviyeye çıkarılması için gerekli olan performans gelişiminin görülmesini ve takip edilmesini sağlamaktadır. Basamak kapsamında yapılması gereken performans çalışmalarının nasıl çalışılması gerektiği iki temel değişken üzerinden yapılandırılan iki yönlü (tempo, süre) çalışma grafikleriyle gösterilmiştir. Her çalışma grafiği ait olduğu psikomotor alan yeterliliğinin baş harfi ile isimlendirilmiştir. Güç yeterliliğine ait çalışma grafiği "G" harfi ile "G1, G2, G3" vb., koordinasyon (eş güdüm) yeterliliğine ait çalışma grafiği "K" harfi ile "K1, K2, K3" vb., Hız (tepki hızı) yeterliliğine ait çalışma grafiği "H" harfi ile "H1, H2, H3" vb. simgeleriyle gösterilmiştir. Temel becerilerin kazanılması ve basamağın motor beceri bakımından gereklerinin eksiksiz olarak yerine getirilmesiyle bir sonraki basamak olan mekanikleşme basamağına geçilmesi öngörülmüştür

Mekanikleşme, öğrenilmiş bir tepkinin alışkanlık hâline dönüşmesiyle oluşmaktadır. Alışkanlık, planlı ve uzun süreli performans çalışmalarıyla mümkün olmaktadır. Üst düzey icra gerektiren eserleri seslendirmek için gerekli olan becerilerin kazanılması amacıyla çalgı üzerinde yapılan pek çok mekanik davranışın alışkanlık hâline

dönüşmesi gerekmektedir. Bu basamakta yer alan çalışmalar aracılığıyla bireyin motor becerisinin müzikal hız ve kuvvet bakımından üst seviyeye ulaşması beklenmektedir. Sağ ele yönelik örnek çalışmalarla teller arasında ilişkilendirmeler yapılarak daha karmaşık ve karşılaşılması muhtemel kombinasyonların davranışa dönüştürülmesi hedeflenmiştir. Koordinasyon ve tepki hızına yönelik örnek çalışmalar ise birbiriyle ilişkilendirilmiş mekanik çalışmaların sol el pozisyonları üzerinde tatbikiyle oluşturulmuştur. Birbiriyle ilişkilendirilmiş mekanik çalışmaların öğrenilebilmesi amacıyla bağlamada pozisyon kavramı ele alınmıştır. Bağlamada uygulanan pozisyon yaklaşımlarından kromatik pozisyon yaklaşımı, ülkemizde kullanılan 19 ve 23 perdeli bağlamalarda ve tüm düzenlerde aynı şekilde uygulanabilmektedir. Bu sebeple tezde yer alan örnek çalışmaların yazımında "kromatik pozisyon yaklaşımı" kullanılmıştır. Bu yaklaşıma göre 23 perdeli bağlamada 17 pozisyon, 19 perdeli bağlamada ise 14 temel pozisyon elde edilmiştir. Bir sonraki basamağa geçmek için gerekli olan sağ el tezene ve sol el parmak kombinasyonları, icra olasılıklarına göre şekillendirilen örnek uygulama çalışmaları aracılığıyla verilmiştir. Tüm basamaklarda olduğu gibi sürdürülebilir bir performans gelişimi temel hedeftir. Bir sonraki basamağa geçmek için gerekli olan gelişimin sağlanması amacıyla süreç, çalışma grafikleri ile motor alan yeterlilikleri üzerinden yapılandırılmıştır. Bu şekilde motor gelişimin takip edilmesi ve sürdürülebilir olması sağlanmaya çalışılmıştır. Mekanikleşme basamağına ait temel yeterliliklerin sağlanması ile bir sonraki basamak olan karmaşık davranış basamağına geçilebileceği öngörülmüştür.

Karmaşık davranış, bir becerinin otomatikleşmiş olarak tereddüt etmeksizin kas kontrolüne dayalı olarak iyi düzeyde ve kolayca yapılabilmesidir. Bu düzeyde bireyin devinişsel becerinin gerektirdiği karmaşık hareketleri en az zaman ve enerjiyi harcayarak başarılı bir şekilde yapması beklenmektedir. Karmaşık davranış basamağı daha önce çalışılan temel parmak ve tezene kombinasyonlarının farklı biçimlerde art arda gelmesiyle oluşan dizilerin ve diğer birleşik müzikal yapıların seslendirilmesini kapsamaktadır. Tersten bir bakışla değerlendirilecek olursa tüm diziler ve uzun karmaşık yapılar aslında küçük temel mekanik çalışmaların art arda gelmesinden oluşmaktadır. Mekanikleşme basamağından sonra gelen basamaklarda yapılacak çalışmalarla ilişkilendirme yapılabilmesi adına bu basamakta bağlama düzeni ve bozuk düzeni üzerinden örnekler hazırlanmıştır. Her tür dizi ve metrik yapı olasılığı üzerinden yapılan çalışmaların motor beceriye dönüşmesi ile bir sonraki basamak olan

duruma uydurma basamağına geçmek için gereken hazır bulunuşluk düzeyine ulaşılmış olduğu öngörülmüştür.

Duruma uydurma basamağında birey, geçmiş basamaklarda elde ettiği becerileri karşılaştığı yeni durumlarda kullanabilme yeterliliğine sahip olmalıdır. Mekanik beceri bakımından her tür eseri icra edebilecek teknik yeterliliği sağlamış olan birey; bu aşamada geçmiş basamaklarda edindiği motor becerileri, icra ettiği eserlerde karşılaştığı çalış biçimleriyle ilişkilendirerek kullanmaktadır. Basamağın temel içeriği bu ilişkilendirme üzerine kurulmaktadır. Duruma uydurma basamağının genel özelliği dikkate alındığında geçmişte edinilen bilişsel ve motor becerinin hatırlanması bir anlamda geri çağrılması gerekmektedir. Bireyin sahip olduğu bilgiyi çağırarak bilişsel açıdan yeni bilgiyle eşleştirmesi, işlemesi ve yeni bir bilgi bütününe ulaşması gerekmektedir. Depolanan bilginin hangi süreçlerden geçerek işlendiği kuramsal açıdan duruma uydurma basamağının kapsamında incelenmiştir. Bellek ve bellek tipleri başta olmak üzere bilgiyi işleme kuramı başlığı altında bilgi işleme modelinin ögeleri ve çalgı eğitim süreci arasında anlamlı bir ilişkilendirme yapılmaya çalışılmıştır. Bu aşamada geçmiş basamaklarda elde edilen becerilerin mevcut geleneksel icrada nasıl kullanıldığını tespit etmek üzere iki farklı geleneksel çalış tavrı üzerinde analiz çalışması yapılmıştır. Konuya örnek olması bakımından bölgesel olarak ortaya çıkan icra farklılıkları motor beceri bağlamında incelenmiştir. Her tür icra ve çalış üslubunun çalışıldığı basamakta konunun genişliği düşünülerek kapsam daraltılmış ve iki tavır örneği seçilmiştir. Zorluk derecesinin yüksek düzeyde olması ve motor davranış bakımından diğer tavırlarla benzerlikler göstermesi sebebiyle Zeybek Tavrı ve Konya Tavrı örnek olarak seçilmiştir. Sürdürülebilir performans artışının takip edileceği çalışma grafikleri her tavır için ayrı ayrı yapılandırılmıştır. Duruma uydurma basamağı çalgı literatürünün icra edilmesi ve mevcut müzikal birikimin tatbiki ile sona ermektedir. Var olan çalgı literatürünün tanınması bir sonraki aşama olan yaratma basamağına geçmek için ön koşul olarak değerlendirilmiştir.

Genel olarak bilişsel bir süreç olarak değerlendirilen yaratıcılık, yaratma kavramının uygulamaya dönük bir anlam içermesi sebebiyle devinişsel alanı da kapsayan eylemleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Devinişsel olarak yaratma basamağı, yeni bir motor beceri geliştirme veya kendine özgü bir ürün ortaya koyma olarak tanımlanabilir. Bu düzeyde birey daha önce edindiği yöntemlerden yararlanarak bugüne kadar yapılmamış özgün bir ürün ortaya çıkarmaktadır. Yeniden ortaya

koyma, benzeri olmayanı yapma, orijinal ve benzersiz yeni davranışlar sergileme gibi eylemleri gerçekleştirmektedir. Yaratma basamağının sanatsal açıdan kapsamı, müzikal açıdan ortaya konan ürünlerin nasıl tasnif edileceği gibi konular basamak kapsamında ele alınmıştır. Bu bağlamda yaratıcı düşünme aşamaları kuramsal olarak incelenmiştir. Sanatın özel koşulları gereği konu disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınmış, sanatsal yaratıcılığın ögeleri ve sanatsal yaratma sürecini oluşturan bileşenler analiz ederek devinişsel alanda gerçekleşen bu eylem bilişsel alanla ilişkilendirilmiştir. Bağlama özelinde değerlendirildiğinde çalgıda sanatsal yaratı tipleri kısmi yaratılar ve tümden yaratılar olmak üzere iki başlıkta ele alınmıştır. Kısmi sanatsal yaratılar çalgı edisyonlarını, tümden sanatsal yaratılar ise yeni çalgısal eserlerin üretilmesini kapsamaktadır. Kısmi yaratı başlığı altında incelenen çalgı edisyonları ise başka müzik türlerinden veya başka çalgılardan yapılan uyarlamaları ve var olan geleneksel müzikler üzerinde icracıların yaptığı yenilik ve müzikal katkıları kapsamaktadır. Konu, çalgısal müziğin yaratı biçimleri ekseninde çalgı edisyonları ve yeni üretimler (bağlama icrasının gelişimi ve yeni fikirler) başlıkları altında eser örnekleri üzerinden incelenmiştir.

Bireyin çalgı eğitimi süresince başlangıçtan en üst aşamaya kadar geçirdiği evrelerin bilimsel esaslara göre planlanması alanda ihtiyaç duyulan önemli konulardan biridir. Farklı alanlardan pek çok kuramın dahil olduğu bağlama eğitim sürecinin psikomotor davranış basamakları üzerinden yapılandırılmasının bilimsel verilere dayanan daha iyi bir öğretim sistemi oluşturulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.1. Problem

Araştırmanın problem cümlesi: Psikomotor (devinişsel alan) davranış basamaklarına göre yapılandırılmış bir çalgı öğretim sistemi nasıl olmalıdır? Şeklinde oluşturmuştur.

Problemin çözümü için aşağıdaki alt problemler oluşturulmuştur.

1. Bireyin çalgı seçimini etkileyen unsurlar nelerdir?
2. Bağlamaya başlamak için bireyin zihin ve beden gelişimi hangi hazır bulunuşluk düzeyinde olmalıdır?
3. Kılavuz denetiminde yapma aşamasında öğrenme öğretme ilişkisi nasıl olmalıdır ve bu aşamada edinilmesi gereken temel davranışlar nelerdir?

4. Bağlamada mekanikleşme aşamasında uygulanması gereken temel psikomotor çalışmalar nelerdir ve hangi yöntemle çalışılmalıdır?

5. Temel mekanik becerilerin birleşiminden oluşan karmaşık psikomotor davranışın gerçekleşmesi için nasıl bir yol izlemek gerekir?

6. Bağlama literatüründe yer alan eserler ve çalış üslupları geçmişte edinilen psikomotor becerilerle nasıl ilişkilendirilir?

7. Çalgısal müzikler, sanatsal yaratı tipleri ve psikomotor (devinişsel alan) davranış basamaklarından yaratma basamağının gereklerine uygun olarak nasıl sınıflandırılmalıdır?

1.2. Amaç

Bilimsel yöntemlerle elde edilen veriler sonucunda bağlama eğitimine dair başlangıçtan virtüoziteye kadar yapılması gereken çalışmaları psikomotor davranış basamaklarının gereklerine uygun olarak tasnif etmek, bağlama eğitimi alanını disiplinlerarası bir yaklaşımla kuramsal açıdan ilişkilendirerek psikomotor davranış basamaklarına uygun bir öğretim sistematiği geliştirmek.

1.3. Araştırmanın Önemi

Araştırma, bağlama eğitimine model oluşturacak, psikomotor alan basamakları üzerinden yapılandırılmış yeni bir öğretim sistematiği geliştirilmesi ve gelecekte bu alanda araştırma yapacak sanatçılara, akademisyenlere, araştırmacılara ve öğrencilere yol gösterecek örnek bir çalışma olması bakımından önem taşımaktadır.

1.4. Sayıltı

İzlenen yöntem araştırmanın amacına, konusuna, kapsadığı ana probleme ve alt problemlerin çözümüne uygundur. Psikomotor davranış basamakları, bir psikomotor beceri olan enstrüman becerisini kapsar. Bilimselliği davranış bilimcileri tarafından ortaya konulmuş, geçerliliği akademik çevreler tarafından kabul görmüştür. Çalışmanın üzerine kurgulanması bakımından ise geçerli bir bilimsel veridir. Araştırma için toplanan kaynakların ve elde edilen verilerin bu çalışmada yeterli olacağı sayıltısından hareket edilmiştir.

1.5. Sınırlılıklar

- Kuramsal açıdan Elizabeth Simpson'un psikomotor davranış basamakları taksonomisi ile sınırlıdır.
- Bağlama düzeni ve bozuk düzeninde tezeneli çalış tekniği ile, yöresel tavırlar bakımından ise Konya Tavrı ve Zeybek Tavrı ile sınırlıdır.

1.6. Yöntem

Çalışma davranışçı eğitim anlayışı temellidir. Kişilerin bireysel özellikleri üzerinden yaparak yaşayarak öğrenme merkezlidir. Psikomotor davranış basamakları temellidir. Algılama, kurulma, kılavuz denetiminde yapma, mekanikleşme, karmaşık davranış, duruma uydurma ve yaratma süreçlerinin gerekleri üzerine yapılandırılmıştır. Bilşsel ve devinişsel alan kuramları bireyin gelişim dönemleri üzerinden ilişkilendirilmiştir. Nicel-betimsel çalışma kapsamında frekans analizi ile alanda yapılan mevcut uygulamalar ele alınmıştır. Var olan materyaller psikomotor davranış basamakları ölçü alınarak analitik olarak incelenmiştir. Nitel çalışma kapsamında yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden faydalanılarak algılama ve kurulma basamaklarında sosyal bilişsel kuram çerçevesinde öğrenci eğilimleri tespit edilmiştir. Aşamalı olarak devinişsel alan basamaklarının ilişkili olduğu farklı disiplinler ile müzik alanı kuramsal olarak ilişkilendirilmiştir. Çalışmanın devamında elde edilen verilerden yola çıkılarak bağlama eğitiminde psikomotor davranış basamaklarına göre yapılandırılmış yeni bir yöntem ve ürün ortaya konulması amacıyla çalışmalar yapılmıştır. Psikomotor alan basamaklarının çalgı eğitimi özelinde bağlamaya uygulanması aşamasında davranış bilimciler tarafından tespit edilen ve uluslararası çevreler tarafından kabul görmüş olan Elizabeth Simpson'un psikomotor alan taksonomisi seçilmiş ve tezin uygulama kurgusu bu basamaklara göre yapılandırılmıştır. Tezin içerik kısmda bağlama eğitimine dair başlangıçtan virtüoziteye kadar yapılması gereken çalışmalar tespit edilerek psikomotor davranış basamaklarının gereklerine uygun olarak tasnif edilmiştir.

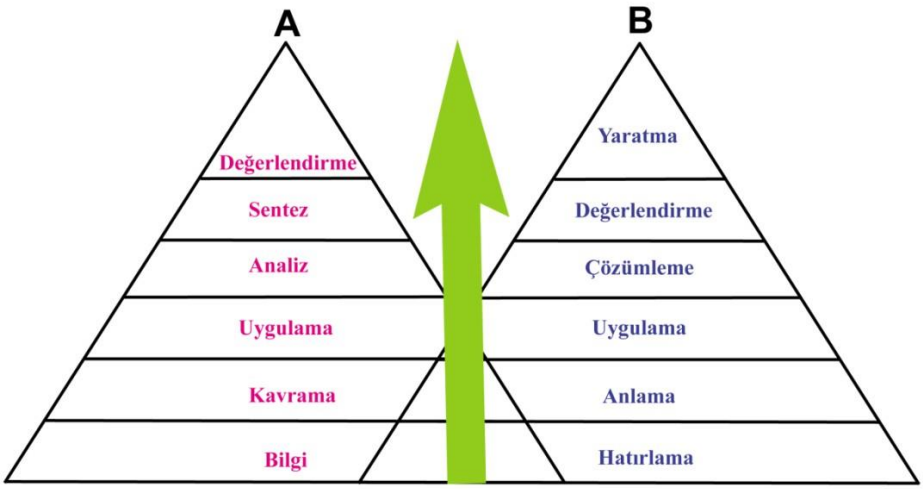
2. ÖĞRENME

Öğrenme bireyin yaşantısı süresince bilgi, deneyim, tekrar ve pekiştirme yoluyla davranışlarında yaşanan kalıcı veya geçici değişiklikler olarak tanımlanabilir. Davranış bilimciler; insanın nasıl öğrendiği ve öğrenmenin nasıl daha başarılı, sistematik ve kalıcı olabileceği üzerine fikirler ortaya atarak konu özelinde çeşitli bilimsel çalışmalar yapmışlardır. İnsanın öğrenme, öğrendiklerini aktarabilme, öğrendiklerini davranışa veya çıktıya dönüştürerek çevreye uyum sağlama konusunda diğer canlılardan daha üstün bir becerisi olduğu muhakkaktır. Bu özellik üzerine bir değerlendirme yapılacak olursa öğrenmeyi etkileyen birtakım etkenlerin varlığı çıktıların farklı olması ve insanlar arasında da bir benzeşmezlik olmasına sebep olmaktadır. Bu noktada öğrenmeyi etkileyen zekâ, yaş, biyolojik etkenler, uyarıcı, ihtiyaç ve güdülenme gibi pek çok unsurun etkisini göz önünde bulundurmak gerekir. Öğrenmeyi etkileyen etmenlerin çokluğu sebebiyle öğrenmenin sistematize edilmesi ve kurgulanması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bütüncül bir bakışla değerlendirildiğinde toplumun bireyi kültürlemesi ve beklenen rolün kavratılması için her birey eğitim organizasyonundan geçirilmektedir. Bu eğitim organizasyonundan beklenen çıktıların elde edilebilmesi için öğrenme aşamasının farklı alanlarda yapılandırılması gerekmektedir. Bu gereklilik insanın hangi temel alanlarda ve nasıl öğrendiğinin araştırıldığı bir alan olarak öğrenme kuramlarının doğmasına sebep olmuştur.

2.1. Öğrenme Kuramları

Öğrenme kuramları öğrenmenin hangi alanlarda gerçekleştiği ile ilgili görüşlerin bilimsel olarak yapılandırıldığı kuramsal bir alandır. Öğrenme kuramları sosyal, davranışçı, bişsel olarak üç temel başlık altında incelenmektedir. Bu temel yaklaşımlara ek olarak Gestalt'ın okul kuramı, Piaget'in öğrenme kuramı, Bruner'in öğrenme kuramı, Gagne'nin öğrenme kuramı, Ausubel'in öğrenme kuramı gibi farklı kuramlar da bilim dünyasında yerini almıştır. Öğrenme, davranış bilimi kuramcılarına göre bilişsel, duyuşsal ve devinişsel olarak üç temel alanda gerçekleşmektedir. Her alan için farklı kuramcılar ve bilim adamları farklı teoriler üretmiştir. Bugün yaygın

olarak kullanılan bilişsel alan basamakları Amerikalı bilim adamı Benjamin Samuel Bloom'un 1956 yılında ortaya koyduğu taksonomidir. Devam eden süreçte Bloom'un taksonomisi, çeşitli revizyonlardan geçerek özellikle 2001 yılında Amerikalı eğitim psikologları Lorin Anderson ve David Krathwohl tarafından Bloom'un bilişsel alana ilişkin taksonomisi güncellenerek yayınlanmıştır. Şekil 1'de A piramidinde Bloom'un taksonomisi, B piramidinde ise güncellenmiş bilişsel alan taksonomisi yer almaktadır.

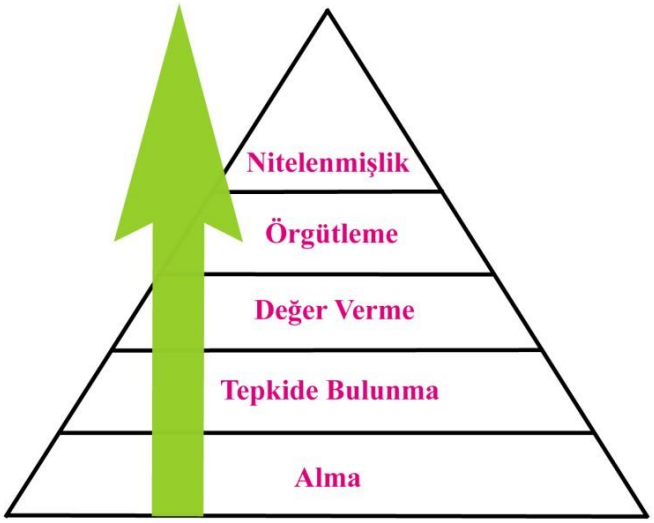

Şekil 1: Bloom'un Bilişsel Alan Taksonomisi ve Güncellenmiş Bilişsel Alan Taksonomisi

Şeker, Görgen, İbrahim Tuncel, Bülent Alcı, Zeynel Kablan, Kevser Baykara, Coşkun Küçüktepe, Hakan Turan. 2014. **Eğitimde Program Geliştirme Kavramlar Yaklaşımlar.** 3. bs. Ankara: Anı Yayıncılık, 141'den uyarlandı.

Bilişsel alan taksonomisi, bir bilginin öğrenilmesi aşamalarında bireyin hazır bulunuşluk düzeyinden başlayarak en üst aşama olan özgün fikirler üretme aşamasına kadar olan süreci kurgulamaktadır. Birbirinin ön koşulu olarak ilerleyen yaklaşıma göre öğrenilenlerin bir üst aşamaya aktarılması için her basamağın gereklilikleri eksiksiz olarak yerine getirilmelidir. Öğrenme alanlarının her biri diğer alanlarla ilişkili ve bireyin farklı yönlerden öğrenme sürecini ifade etmektedir. Bu sebeple bilişsel, duyuşsal ve devinişsel (psikomotor) alanların birbirlerinden bağımsız olarak gelişimi mümkün olmamaktadır. Alanlar arası ilişki ve kısmi homojen bir yapının varlığı bilinse de ne oranda bir ilişki olduğu davranış bilimciler tarafından net olarak tespit edilmemiştir.

Duyuşsal alan ise bireyin kişilik mizaç ya da huy gibi kişisel özelliklerini içeren, edinmesi gereken değerler, tutum ve davranışların değerlendirildiği alandır. Duyuşsal alanda yaygın olarak kullanılan güncel taksonomi D. Krathwohl tarafından yapılandırılmıştır. Bu taksonomiye göre bir değer veya tutumun bireyde kalıcı olabilmesi ve en kusursuz şekilde yerleşebilmesi için hangi aşamaların ardışık olarak yer alması gerektiği gösterilmiştir.

Şekil 2: D. Krathwohl'un Duyuşsal Alan Taksonomisi

Şeker, Görgen, İbrahim Tuncel, Bülent Alcı, Zeynel Kablan, Kevser Baykara, Coşkun Küçüktepe, Hakan Turan. 2014. **Eğitimde Program Geliştirme Kavramlar Yaklaşımlar.** 3. bs. Ankara: Anı Yayıncılık, 130'dan uyarlandı.

Tezin konusu itibarı ile bakıldığında psikomotor (devinişsel) alan diğer iki alanla (bilişsel, duyuşsal) ilişkilidir. Özellikle müzik ve çalgı icrasıyla ilgili olarak psikomotor alana dair öğrenme aynı zamanda öğrenilen davranışın aktarılması ve somutlaşması için teoriyi de kapsayan bir bilişsel öğrenme sürecini kapsamaktadır. Dolayısıyla öğrenilecek bir bilginin bilişsel ayağının yanında davranışın yerleşmesi ve psikomotor beceri olarak bir üst basamağa taşınabilmesi için eş güdümlü bir ilerleyiş olması gerekmektedir. Yapılan tez çalışması çalgı eğitiminin yapılandırılması amacıyla psikomotor alan üzerine kurgulanmıştır. Bu bağlamda davranış kuramcılarının literatüre geçen çalışmaları incelenerek müzik alanına nasıl uygulanabileceği, çalgı öğretiminin bu perspektifte bilimsel esaslara göre nasıl yapılandırılabileceği üzerine odaklanılmıştır.

2.2. Davranışçı Kuramlar

Davranış, bir uyarıcıya karşı organizmanın yaptığı gözlemlenebilir tepki olarak tanımlanabilir. Öncülüğünü Rus Fizyolog İvan Pavlov ve Amerikan Psikolog Edward Thorndike'nin yaptığı davranış bilimciler başlangıçta uyarıcı (U) ve tepki (T) arasındaki neden sonuç ilişkisini araştırmışlar ve tüm canlıların gözle görülebilen nesnel davranışlarının aynı ilişki sistematiği içerisinde açıklanabileceğine dair çalışmalar yapmışlardır. Devam eden süreçte neodavranışçı kuramcıların öncülerinden biri olan Clark Leonard Hull uyarıcı (U) ve tepki (T) arasında organizmanın (O) içsel ve zihinsel süreçlerinin uyarıcı ve tepki arasında etkin bir rolü olduğunu savunmuşlardır. U-O-T formülü davranış değişikliğine sebep olan bilişsel süreçlerin uyarıcı ve tepki arasında belirleyici olduğu düşüncesini yansıtmaktadır. Çevresel koşullar, motivasyon, kalıtımsal özellikler vb. pek çok unsur gözlemlenebilir davranış çıktılarının her canlıda farklılık göstermesine sebep olmaktadır. Diğer bir bakış açısı ile temel dürtüler ve ihtiyaçlar üzerinden yapılacak bir ölçmede insan ve hayvanlarda temelde benzer davranışların ortaya çıkması beklenmektedir. Girdilerin (U) aynı olması durumunda bile çıktıların (T) farklı olması insan beyninde (O) gerçekleşen karmaşık süreçlerin pek çok farklı dinamiğe sahip olduğu ve bunun tahmin edilemez sonuçlar (T) ortaya çıkardığını göstermektedir. U-O-T üzerinden açıklanmaya çalışılan neden sonuç ilişkisi sanat özelinde değerlendirildiğinde davranışın U-T denklemiyle açıklanamayacak kadar kompleks olduğunu ve zihinsel sürecin psikomotor alana dair çıktıları ne denli yüksek oranda etkilediğini gözlemlemek mümkündür. Zekâ, yetenek, kişisel özellikler, çevresel faktörler, kişinin sosyal yaşantı yoluyla edindiği özellikler vb. bireye özgü pek çok değişken U-O-T denkleminde birbirinden farklı çıktılar elde edilmese sebep olabilmektedir.

2.3. Davranışçı Kuram Taksonomisi

Devinişsel (psikomotor) alan, zihin ve kas koordinasyonu gerektiren becerilerin ağırlıklı olarak etkin olduğu alandır. Psikomotor alan basamaklarının neler olduğu ve her basamağın içeriği bu alanda çalışma yapan bilim insanlarına göre farklılık göstermektedir. Kullanılan basamakların sıralanışı "taksonomi" olarak isimlendirilmektedir. Taksonomi, oluşması istenen davranışın gerçekleşebilmesi için belirlenen yolun basitten karmaşığa, kolaydan zora, somuttan soyuta doğru birbirinin önkoşulu olacak şekilde aşamalı sıralanması olarak tanımlanmaktadır. Öncülüğünü

davranış bilimcilerinin yaptığı ilk çalışmaların ardından öğrenmenin sistematize edilmesine dair ilk taksonomi örneği Bloom'un öncülüğünde bir gurup bilim insanının yaptığı çalışmalar sonunda "Bloom Taksonomisi" adıyla 1956 yılında yayınlanmıştır. Bilişsel alan üzerine yapılandırılan Bloom Taksonomisi ileriki süreçte yapılan çalışmalara kaynak olarak kullanılmıştır.

Psikomotor alan için kurgulanan ilk taksonomilerden biri olan Ragsdale Taksonomisi, Ragsdale'in psikomotor aktivite türlerini dikkate almasıyla yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Ardından Guilford'un psikomotor yetenekler ve motor performans matrisleri sistemi yayınlanmış ve Simpson, Dave, Gagne ve Harrow'un taksonomileri ile bu alanda yapılan çalışmalar devam etmiştir. Psikomotor alan kuramcıları yaptıkları bilimsel çalışmaların ışığında konuya ilişkin farkı taksonomiler kullanmışlardır. Bunlardan başlıcaları şu şekildedir.

Ragsdale'nin Taksonomisi

- Guilford'un Taksonomisi
- Dave'nin Taksonomisi
- Kibler'in Taksonomisi
- Simpson'ın Taksonomisi
- Horrow'ın Taksonomisi
- V. Sönmez'in Taksonomisi

Davranışçı kuramcılar canlıların koşullanma biçimleri üzerine farklı teoriler geliştirmiş ve bu teoriler tüm dünyada akademik çevreler tarafından kabul görmüştür. Fakat öğrenmenin psikomotor alanda hangi aşamalardan geçerek geliştiğiyle ilgili farklı fikirler, birbirinden farklı taksonomilerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu farklılıklar temelde öğrenme süreci ile ilgili olarak önemli değişiklikler göstermese de uygulanış ve basamaklanış biçimi olarak ayrışmaktadır. Sürecin hangi aşamalardan oluşacağı konusundaki farklı görüşler taksonomiler arasındaki temel fark olarak gösterilebilir.

2.3.1. Psikomotor Alan Taksonomilerinin Karşılaştırılması

Ragsdale, Guilford, Dave, Kibler, Simpson, Harrow, Sönmez, Ramizowski ve başka pek çok kuramcı psikomotor alanla ilgili çalışmalar yapmıştır. Psikomotor alana dair yaklaşımlardan yaygın olarak kullanılanlar ve taksonomileri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Ragsdale, Guilford, Dave, Kibler, Simpson, Harrow, Sönmez ve Ramizowski'nin Psikomotor Alan Taksonomileri

	Sönmez	**Harrow**	**Simpson**	**Kibler**	**Dave**	**Guilford**	**Ragsdale**
1	Uyarılma	Refleks hareketler	Algılama	Kaba vücut hareketleri	Başlama	Güç	Hedef-lenmiş motor aktivite-ler
2	Kılavuz denetimin de yapma	Temel hareketler	Kurulma	İyice koordine vücut hareketleri	Manipu-le etme	Baskı	Dilsel motor aktivite-ler
3	Beceri hâline getirme	Algısal yetenekler	Kılavuz denetimin de yapma	Sözsüz iletişim davranışları	Dikkat	Hız	Duygusal motor aktivite-ler
4	Duruma uydurma	Fiziksel yetenekler	Mekanik-leşme	Konuşma davranışları	Bitiştir me	Statik dikkat	
5	Yaratma	Beceri	Karmaşık Davranış		Doğal hâlde yapma	Dinamik dikkat	
6		Sözsüz iletişim	Duruma uydurma			Koordi-nasyon	
7			Yaratma			Esneklik	

Bekir Hoca. **Program Geliştirme, Taksonomi, Bilişsel Alan, Psikomotor, Duyuşsal Alan, Eğitim Makaleleri**. [23.03.2019]. http\\:bekirhoca.com sayfasıdan uyarlandı.

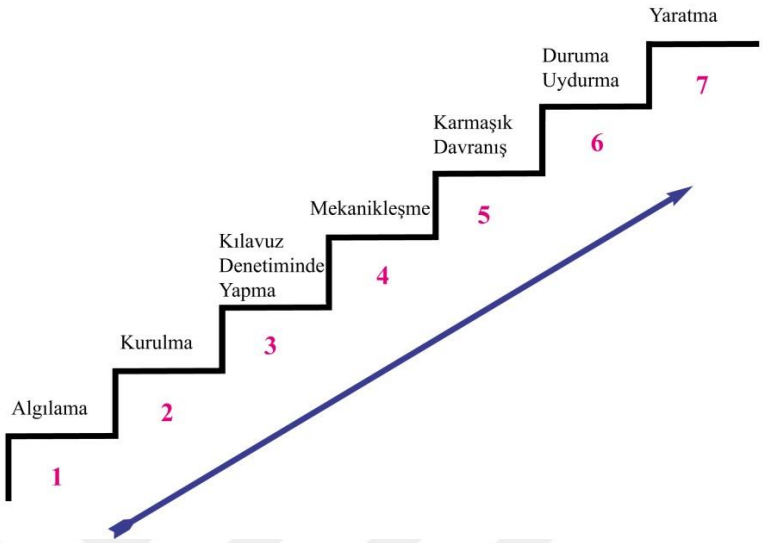
Bu bölümde ele alınan taksonomilere bakıldığında kolaydan zora, basitten karmaşığa doğru sistematik bir ilerleyiş olduğu görülmektedir. Tüm taksonomilerin genel olarak alana özgü becerilerin kazanılması yönünde kurgulandığı gerçeğinden hareketle ilk adım olarak çalgı ve müzik alanının özel ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir taksonomiye karar vermek gerekmektedir. Mevcut yaklaşımlardan biri üzerinde yapılacak uygulama ile çalgı eğitiminin davranış bilimi esaslarına göre yapılandırılması sağlanacaktır. Çalgı öğretimi, gözlemlenebilir davranış değişikliklerinin ortaya çıktığı bir yapıda olması sebebiyle ağırlıklı olarak devinişsel alanda değerlendirilmelidir.

Fakat çalgı eğitiminin müzik teorisi gibi pek çok konuda bilişsel alanla ilişkili olduğunun buna ek olarak estetik ve güzel olana ulaşma noktasında duyuşsal alanla etkileşim içinde olduğunun göz ardı edilmemesi gerekir. Psikomotor beceri olarak bakıldığında tüm taksonomilerin uygulanabilir olduğu buna karşın çalgı eğitimi özelinde bakıldığında alanın özel ihtiyaçları doğrultusunda bazı taksonomilerin diğerlerine oranla müzik alanı açısından daha uygun olduğu görülmektedir. Elizabeth Simpson ve Veysel Sönmez'in taksonomileri genel olarak benzer özelliktedir. Bu iki yaklaşım çalgı eğitimi alanının özel ihtiyaçlarına cevap verme konusunda öne çıkmaktadır. Sönmez'in taksonomisi, Simpson'un taksonomisinin bazı basamaklarının aynı başlık altında ele alınmak suretiyle kısaltılmış biçimi olarak değerlendirilebilir. Psikomotor alan basamaklarına alana özgü hangi bilgilerin yerleştirileceği önemli bir konudur ve öğretim sürecinin başarılı olabilmesi için en kritik aşamadır. Çalgıya başlama yaşı, öğretim programı, eğitim öğretim materyalleri, çalışma sistematiği, teknik çalışmaların ve icra biçimlerinin zenginliği, çalgının sosyokültürel açıdan konumu gibi bağlama eğitimini etkileyen çok sayıda unsurun varlığı konunun karmaşık bir ilişkiler ağıyla örüldüğü göstermektedir. Bu sebeple daha detaylı ve daha çok basamağa sahip olan Simpson taksonomisi tez çalışmasının üzerine kurgulanacağı temel yaklaşım olarak belirlenmiştir.

2.3.2. Simpson'un Psikomotor (Devinişsel) Alan Taksonomisi

Simpson taksonomisi, basamakların kapsamı sebebiyle çalgı eğitimi alanında psikomotor becerilerin sınıflandırılabilmesine olanak sağlamaktadır. Müzik alanına uygulanabilirliği bakımından tezin kuramsal olarak üzerine kurgulandığı ana yaklaşım olarak belirlenmiştir. Elizabeth Jane Simpson'un 1972 yılında yayınlanan "The classification of edicational objectives in the psychomotor domain" (The psychomotor domain. Vol 3. Washington, DC: Gryphon House) isimli çalışmasında psikomotor alanda gerçekleşen öğrenme süreci, algılama (perception), kurulma (set), kılavuz denetiminde yapma (guided response), mekanikleşme (mechanism), kompleks tepki faaliyeti (complex overt response), adaptasyon (adaptation) ve yaratma (origination) olmak üzere yedi basamaktan oluşmaktadır. Simpson taksonomisi ülkemizde bu alanda çalışma yapan eğitim bilimcilerin yaygın olarak kullandığı en güncel taksonomidir. Psikomotor alana dair yapılan çalışmalarda Simpson taksonomisi Türkçeye birebir çevirilmemiş içerikleri düşünülerek isimlendirilmiştir. "Devinişsel alan algılama, kurulma, kılavuz denetiminde yapma, mekanikleşme, karmaşık

davranış, duruma uydurma ve yaratma olmak üzere 7 alt kategoriden oluşmaktadır" (Şeker ve diğ., 2014, 138). Elizabeth Jane Simpson'un psikomotor alan taksonomisinde yer alan basamaklar Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3: Elizabeth Jane Simpson'un Taksonomisine Göre Psikomotor Alan Basamakları

Çalgı eğitimi, bireyin motor beceri bağlamında geçirdiği evereleri kapsayan farklı disiplinlerden pek çok kuramın dahil olduğu karmaşık bir süreçtir ve çalgı icrası ince motor becerilerin en üst seviyede kusursuz olarak sergilendiği bir uygulama alanıdır. Sergilenen motor becerinin niteliği göz önünde bulundurulduğunda yaşam boyu devam eden bu gelişim sürecinde bireyin geçirdiği evrelerin kapsamlı bir taksonomi üzerinden açıklanması gerekmektedir. Basamaklarının kuramsal içeriği sebebiyle Simpson taksonomisi, çalgı eğitim sürecinin tanımlanması ve sergilenen üst düzey ince motor becerinin sınıflanması için oldukça elverişlidir. Taksonomi incelendiğinde bireyin müziği algıladığı ilk andan çalgıda özgün ürünler ürettiği yaratma aşamasına kadar geçirdiği tüm everelerin aşamalı olarak sınıflandığı görülmektedir. Bu sınıflamaya göre yapılacak kuramsal ilişkilendirmeler ve psikomotor alan uygulamaları neticesinde bağlama eğitimininin bilimsel esaslara göre yapılandırılmasına katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

3. BULGULAR VE YORUM

Psikomotor alan basamaklarının çalgı eğitimi özelinde bağlamaya uygulanması aşamasında en önemli konu, davranış bilimciler tarafından tespit edilen ve uluslararası çevreler tarafından kabul gören yaklaşımlardan birini seçerek kurguyu bu basamaklara göre yapılandırmaktır. Çalgı eğitiminin özel gereksinimleri göz önünde bulundurularak Elizabeth Jane Simpson'un psikomotor alan taksonomisi bağlama eğitimi açısından uygulanabilirlik bakımından en uygun taksonomi olarak belirlenmiş ve çalışmalar bu taksonominin basamakları üzerinden yapılandırılmıştır. Çalgı özelinde basamakların kapsamı kuramsal olarak incelenmiş ve her basamağın gerekliliklerine uygun olarak farklı kuramlar konuyla ilişkilendirilmiştir. Bu ilişkilendirme çalgı alanına uygun olarak basamakların içeriğinin belirlenmesi ve örnek çalışmaların oluşturulabilmesi adına oldukça önemlidir. Her basamağın gereklerinin yerine getirilmesi, bir üst basamağa geçmek için gerekli olan yeterliliğin sağlanması amacıyla bağlama eğitiminde başlangıçtan virtüoziteye kadar icraya dönük olarak yapılması gerekenler tespit edilmiş ve psikomotor davranış basamaklarının gereklerine uygun olarak tasnif edilmiştir.

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

3.1.1. Algılama

Birey, doğal bir davranış biçimi olarak içinde bulunduğu çevredeki davranışları gözlemler ve algılar. Algılama temel olarak nesnelerin niteliklerinin duyular yardımı ile farkına varmaktır. Müzik alanına uyarlandığında ise farkındalık ve ilgi olarak yorumlanabilir. Bireyin müzik eğilimleri genel olarak bireyin ait olduğu kültür veya alt kültürün etkisiyle şekillenmektedir. Aile veya sosyal çevre özellikle seçilen çalgı veya çalgı türlerinin tercihinde etkin bir rol oynamaktadır. Algılama basamağında bireyin müzik alanına ve çalgıya yönelimini belirleyen temel etkenlerin neler olduğu ve bu etkenlerin yaş guruplarına göre etki biçimleri ele alınarak incelenmiştir.

3.1.1.1. Kavramsal Olarak Algılama ve Kapsamı

Algı, bireyin duyu organları ile çevresinde gelişen olayların farkına varması ve bu farkındalıktan hareketle zihninde anlamlandırması olarak tanımlanabilir. Algılanan olgunun bireyin bilgi sistematiğinde bir yer edinme süreci temel olarak anlamlandırmayı şekillendiren temel unsurdur. Duyu organlarının biri, birkaçı veya tamamı aracılığıyla (görme, işitme, koklama, dokunma, tatma) oluşan nitel algı bireyin iç değerlendirme süreçlerini etkilemektedir. Fakat bireyin bilgi sistematiğini etkileyen farklı pek çok unsur bulunmaktadır. İlgi, ihtiyaç, güdü, öğrenme ve toplumun kültürlemesi sonucunda bireyde meydana gelen eğilimler gibi zihinsel ve sosyal olgular bu sürecin şekillenmesinde etkin bir rol oynamaktadır. Sosyal algılama olarak isimlendirilen algı sürecinde toplumsal roller, iş ilişkileri, sosyal statü vb. çok sayıda unsur bireyin diğer bireyleri algılayış biçimini yani diğerine göre kendini konumlandırış biçimini belirlemektedir. Konu, algılama basamağı özelinde sanat alanına uyarlandığında müzik eğitimi kapsamında çalgı seçimi tek başına işitsel ve beğeniye dayalı bir seçim olarak görülmemelidir. Bir çocuğun çalgı seçimini etkileyen algı süreçleri tek başına duyu organları aracılığıyla oluşan işitsel ve görsel bir nitel algı biçimi değildir. Sanatın ve müziğin kültürel bir alan olması ve manevi kültürün bir parçası olması sebebiyle sosyal algının tercihler üzerinde büyük oranda etkili olduğu söylenebilir. Müziğin toplumların kendini ifade ediş biçimi olması, kültürel açıdan toplumsal hafızanın sonraki nesillere aktarılmasında taşıyıcı rol üstlenmesi sebebiyle mikro düzeyde birbirine benzemeyen yapılar ortaya çıkmıştır. Müzik türleri ve biçimlerine ilişkin tasnifler incelendiğinde geleneksel müziklerin çeşitlilik konusunda zengin bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. İster alt kültür grupları ister üst kültür grupları olsun her topluluk, bireyleri toplumsal ihtiyaçları doğrultusunda kültürlemektedir. Kişilerin sanat alanına dair seçimleri özellikle müzik alanı içerisinde değerlendirildiğinde (müzik türü ve çalgı seçimleri) oluşan sosyal algının etkisiyle şekillenmektedir. Seçim; ait olunan toplum, kültür, çevre vb. unsurların etkisiyle olmakta ve kabul görmektedir.

Çalgı konusunda icra başarısı farklı bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanların sistematik bir biçimde işleyişiyle olmaktadır. Bu aşamalar başarı ile geçildiğinde üst düzey bir icra başarısının yakalanması muhtemeldir. Başka bir bakışla toplumsal kabul ve sosyal algıyı etkileyen faktörlerin göz önünde bulundurulmasıyla yapılacak çalgı seçimi öğrenme sürecini olumlu yönde etkileyerek gelişim için en önemli araç olan

motivasyona kaynak olacaktır. Özellikle sanat eğitimi özelinde düşünüldüğünde kişinin öğrenmeye dair basamakları dikey olarak takip etmesi ve bir sonraki aşamaya geçebilmesi için gerekli olan zihinsel ve bedensel çabayı ortaya koyabilmesi yüksek düzeyde motivasyon gerektirir. Bir davranışın gerçekleşmesi için UOT (Uyarıcı-Organizma-Tepki) denkleminde organizmanın koşullanması gerekir. Edimsel koşullanmada pekiştireçler birincil ve ikincil olarak sınıflanmaktadır. Birincil pekiştireçler yeme, içme gibi bireyin hayatını devam ettirebilmesi için gerekli olan temel ihtiyaçlarından oluşur. İkincil pekiştireçler ise davranışın devamı ve olumlu yönde gelişimi için gerekli fakat hayatın devamı için gerekli değildir. Toplumun beklenti ve ihtiyaçlarına uygun yapılan seçimlerde "sosyal pekiştireç" olarak nitelendirilen onaylama, iltifat etme, beğenme, saygı görme gibi pekiştireçler ortaya çıkmaktadır. Sosyal pekiştireçlerin davranış değişikliğine etkisi bilimsel olarak kabul görmüş bir konudur. Sanat alanında birincil pekiştireçlerin kullanılması pek mümkün değildir. O halde bireyin çalgı seçimlerinin veya müzikal seçimlerinin ait olduğu toplumun beklenti ve ihtiyaçlarına uygun olması durumunda sosyal pekiştireçler kullanılabilmektedir. Bu yolla psikomotor alan basamaklarının dikey olarak aşılmasına katkı sağlayacak motivasyon ve güdülenme sağlanabilmektedir.

3.1.1.1.1. Algılama Sürecini Etkileyen Faktörler

İnsan, duyu organları aracılığıyla aldığı uyarıcılara tepki veren bir organizmadan ziyade içinde düşünsel süreçlerin de olduğu karmaşık bir değerlendirme sürecinin sonunda tepki veren bir canlıdır. Psikomotor alanın "algılama" basamağında ikincil pekiştirici unsurların da etkisiyle verdiği tepkilerin ve kararların incelenmesi gerekmektedir. Duyuşsal ve bilişsel alanın devreye girdiği bu aşamada bireyin algısını etkileyen ve karar verme sürecine yön veren unsurların neler olduğu, müzik alanında ve çalgı seçiminde etkili olan unsurların neler olabileceğinin tespit edilmesi gerekmektedir. Algılama basamağında bireyin yaşı, ilgisi, algı düzeyi, zekâsı, ihtiyaçları, estetik yargıları, içinde bulunduğu çevre, coğrafi unsurlar, verilen eğitim, ailenin kültürel yapısı ve aidiyet hissettiği alt kültür gruplarının genel eğilimleri gibi pek çok konu bireyin yönelimlerini etkilemektedir. Bu durumda algılama sürecini etkileyen faktörleri, bireyin özelliklerinden kaynaklanan faktörler (bireysel faktörler) ve toplumun bireye biçtiği roller gereği kültürlemesi sonucunda oluşan faktörler (toplumsal faktörler) olarak iki başlık altında incelemek mümkündür. Algılama basamağını etkileyen faktörler Şekil 4'te gösterilmiştir.

Şekil 4: Algılama basamağını etkileyen faktörler

Algılama basamağını etkileyen bireysel faktörlerden yaş, kişinin algı biçimini belirleyen temel faktördür. Her yaş döneminin farklı özellikleri ve ihtiyaç öncelikleri vardır. Fiziksel ve zihinsel olarak insan vücudunun gelişim dönemleri olarak isimlendirilen bu yaş aralıklarında algının şekli ve kapasitesi değişmektedir. Örneğin bebeklik dönemi, ilk çocukluk dönemi, ergenlik dönemi ve yetişkinlik döneminde bireyin ilgi ve ihtiyaçları farklılıklar göstermektedir. Öğrenmeyi ve algıyı etkileyen diğer faktörlerden zekâ algı çabukluğunu, temel yeterlilikler ise algı düzeyini belirlemektedir. Her yaş döneminde oluşan yeterlilikler ve yetersizlikler doğal bir davranış biçimi olarak kabul görmektedir. Algılama araçlarından herhangi birinde oluşabilecek bir yetersizlik veya eksiklik diğer faktörleri de etkileyebilmektedir. Bu etki olumsuz yönde olduğu kadar olumlu yönde de olabilmektedir. Örnek olarak görme kaybı olan bir insanın işitme duyusunun daha gelişkin olması, duyu organlarının birinde meydana gelen bir yetersizliğin diğer duyu organları aracılığıyla oluşan algıyı olumlu yönde etkilemesi olarak değerlendirilebilir. Zekâ faktöründe yaşanacak bir olumsuzluğun algıyı olumsuz yönde etkilemesi ise tersine bir örnek olarak gösterilebilir.

Okul, aile, sosyal çevre, kültürel etkenler ve coğrafi etkenler ise bireyin eğilim ve yönelimlerini belirleyen toplumsal faktörlerdir. Toplumun genel ihtiyaçları doğrultusunda bireyi eğitim aracılığıyla kültürlemesi, belirlenen role uygun olarak

yönlendirmesi, tercih ve eğilimleri etkileyen faktörlerdendir. Fakat en belirleyici faktör aile ve ait olunan alt kültür gruplarının iç dinamikleri ve öğretileridir. İnanç, dil, gelenek gibi manevi kültür özellikleri bireyin genel eğilimlerini yönlendirerek algısını büyük oranda etkilemektedir. Müzik özelinde değerlendirildiğinde çalgı seçimi ve ilgi duyulan müzik türleri gibi konularda toplumsal faktörler belirleyici olmaktadır. Çalgı seçimi, bir kurum yönlendirmesi dışında kendiliğinden gerçekleşiyorsa öncelikle kişinin ilgisinin ait olduğu alt kültür gruplarında benimsenen bir çalgıya ve o çalgının ait olduğu müzik türüne yönlenmesi beklenen bir durumdur. Müzik türleri ve çalgıların özellikleri sadece estetik tercihlere göre değil aynı zamanda toplumların yaşadığı coğrafyanın özelliklerine göre de şekillenmektedir. Geçim kaynakları, coğrafyanın doğal konumu vb. etkenler çalgıların gelişim ve yapım özelliklerinden edebi ve müzikal özelliklere kadar pek çok konuyu etkilemektedir. Benzer şekilde inanç ve gelenek-görenekler bağlamında da birey içinde bulunduğu toplumdan etkilenmektedir. Bireyin manevi kültürel değerleri edindiği ilk yer ailedir. Aile, daha büyük bir alt kültür grubunun özelliklerine göre şekillenen bir yapıdır. Bu sebeple algıyı, dolayısı ile tercih ve eğilimleri yönlendiren en önemli kurum ve yapılardan biridir. Müzikal eğilimler ve tercihlere bakıldığında alt grupların genel yapısına ve kabulüne uygun seçimlerin olması anlaşılabilir bir durumdur. Edimsel koşullanmada kullanılan kabul görme, saygı duyulma, beğenilme ve takdir edilme gibi sosyal pekiştireçler ait olunan topluluğun beklenti ve istekleri doğrultusunda bir yönlendirmeye sebep olmaktadır. Bu sebeple aile, çevre ve alt kültür gruplarının beklentileri ilgilenilen müzik türü ve çalgı seçimi gibi konuları büyük oranda etkilemektedir.

Algılama basamağı kapsamında mesleki müzik eğitimi gören alt yaş gurubu öğrencilerin çalgı seçimlerini etkileyen faktörlerin neler olduğuyla ilgili tespitler yapmak üzere bir çalışma yapılmıştır. İlerleyen yaşlarda çalgı seçiminin farklı çok sayıda değişkenin etkisiyle gerçekleşmesi ve daha erken yaşlarda çalgı tercihlerinin gerçekleşmiş olması sebebiyle çalışmada alt yaş grupları tercih edilmiştir. Mesleki müzik eğitimi ülkemizde konservatuvarlar aracılığı ile en erken ortaokul düzeyinde başlamaktadır. Bu sebeple araştırmanın evreni konservatuvarların ortaokul öğrencileri olarak belirlenmiş, örneklem olarak ise İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı Müzik Ortaokulu öğrencileri seçilmiştir. Örneklem olarak belirlenen okulda çalgı eğitiminde geleneksel çalgılar ve batı müziği çalgıları bir arada verilmektedir. Toplumsal faktörlerin psikomotor alanın algı basamağında öğrencilerin

yönelimlerini nasıl etkilediğini, aile, toplum ve öğrenci tercihleri arasında nasıl bir ilişki olduğunu tespit etmek amacıyla farklı alt kültür gruplarından gelen öğrencilerin eğitim gördüğü bu örneklem seçilmiştir.

Örneklem olarak belirlenen okulda toplamda 54 öğrenci öğrenim görmektedir. Yapılan çalışma sonucunda ulaşılan veriler ve yorumlanması şu şekildedir:

Tablo 2: İTÜ TMDK Müzik Ortaokulunda okul öncesi ve okul ile birlikte çalgıya başlayan öğrenci oranları

OKULDAN ÖNCE ÇALGI ÇALAN ÖĞRENCİ SAYISI	ÇALGI EĞİTİMİNE OKULDA BAŞLAYAN ÖĞRENCİ SAYISI	TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI
45 (%83,3)	9 (%16,6)	54

Tabloya bakıldığında öğrencilerin %83,3'ünün çalgı eğitimlerine konservatuvar eğitimlerinden önce başladıkları görülmektedir. Sadece 16,6'sı müzik eğitimlerine okul aracılığı ile başlamıştır. Müziği meslek olarak seçme veya bir çalgıya yönelik algı yaklaşık olarak 5. sınıfa başlama yaşı olan 11 yaş ve öncesinde olmaktadır. Alt yaş gruplarında olan öğrencilerin bu eğilim ve yönelimlerini etkileyen unsurların neler olduğunu belirlemek için öncelikle sosyal çevreleri ve aile çevrelerine bakmak gerekmektedir. Çalışma, mesleki müzik eğitiminden önce çalgıya başlayanların ve çalgı eğitimine okulda başlayanların algı tespiti olmak üzere iki ana hat üzerinden incelenmiştir.

İlk olarak konservatuvar eğitimine başlamadan önce çalgı eğitimi almamış öğrenciler değerlendirilmiş, daha önce eğitimleri olmamasına karşın müziği meslek olarak seçme sebepleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu sebeple çalışmada öğrencilerin aileleri ve yakın çevrelerinde müzikle ilgilenen insanların olup olmadığı sorulmuştur. Verilen cevapların sayısal olarak gösterimi Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: İTÜ TMDK Müzik Ortaokulunda okul öncesinde çalgı eğitimi olmayan öğrencilerin aile ve yakın çevrelerinin müzik alanıyla ilişkisi

OKULDAN ÖNCE ENSTRÜMAN ÇALMAYAN ÖĞRENCİLERİN AİLELERİ VE YAKIN ÇEVRELERİNDE MÜZİKLE İLGİLENEN İNSANLAR	HOBİ AMAÇLI İLGİLENENLER	MESLEK OLARAK YAPANLAR	AİLE VEYA YAKIN ÇEVRESİ MÜZİK İLE İLGİLENMEYENLER	TOPLAM
	3 (%33,3)	6 (%66,6)	-	9

Tablodaki verilere bakıldığında öğrencilerin algısını yönlendiren temel unsurun çevrelerinden kaynaklanan bir farkındalık olduğu söylenebilir. Öğrencilerin tamamının ailesi veya yakın çevresinde müzik ile ilgilenen insanlar olduğu görülmektedir. Çocukların sosyal çevrelerinde üçte iki oranında müziği meslek olarak yapan insanların olması bu yönde bir eğilimi ve farkındalığı oluşturmuştur. Sanata ve müziğe olan ilgilin erken yaşlarda oluşması muhtemeldir. Fakat çalgı seçimleri ve ilgilenilen müzik türleri incelenecek olunursa konu daha net anlaşılacaktır. Bu sebeple okuldan önce çalgı eğitimi olmayan 9 öğrencinin aile ve yakın çevrelerindeki insanların müzikal tercihlerinin öğrencilerin çalgı seçimiyle benzerliği üzerinden bir okuma yapılmak istenmiştir. Öğrencilerin çalgı seçimlerine dair algıyı oluşturan sebeplerin neler olduğunu tespit etmek için aile ve yakın çevrelerinde müzikle ilgilenen insanların hangi çalgıları çaldıkları sorulmuştur. Öğrencilerin çalgı seçimlerinden duydukları memnuniyet veya memnuniyetsizliklerin sosyal çevrelerinde var olan yapılarla benzerliği ile ilgisi anlaşılmaya çalışılmıştır. Çalgısından memnun olmayan öğrencilerin içinde yaşadıkları sosyal çevreden ne şekilde etkilendikleri, memnun olsa da başka bir seçenek sunanların ise bu seçenekleri neden sundukları üzerine bir değerlendirme yapılmıştır.

Tablo 4: İTÜ TMDK Müzik Ortaokulunda okul öncesinde çalgı eğitimi olmayan öğrencilerin çalgı memnuniyetleri ve yakın çevrelerindeki insanların çalgı tercihleri

ÖĞRENCİNİN ÇALGISI	AİLESİ VE YAKINÇEVRESİNDEKİ İNSANLARIN ÇALGILARI	ÖĞRENCİNİN ÇAGISINDAN MEMNUNİYETİ	BAŞKA BİR ÇALGIYA GEÇME İSTEĞİ
1- Keman	Keman, Piyano, Kanun	Memnun	-
2- Ney	Keman, Klarnet, Vurmalı Çalgılar	Memnun	-
3- Gitar	Piyano	Memnun	Piyano, Kanun, Çello
4- Bağlama	Bağlama, Mey, Zurna,Davul	Memnun	-
5- 4 Telli Kemençe	Keman	Memnun	Keman, Flüt
6- Tar	Kaval, Bağlama, Zurna	Memnun	-
7- Kanun	Klasik Kemençe, Ney, Bağlama, Piyano	Memnun Değil	Çello
8- 3 Telli Kemençe	Türk Müziği Çalgıları	Memnun	-
9- Kanun	Kanuın, Ney	Memnun	-

Tablo 4 değerlendirildiğinde bir öğrencinin (7 numaralı öğrenci) çalgısından memnun olmadığı görülmektedir. Meslek çalgısıyla aynı müzik türünde bulunan çalgıların sosyal çevresinde var olmasına rağmen farklı bir müzik türü ve çalgıya eğilim göstermektedir. Meslek çalgısından memnun olduğu hâlde başka bir çalgı çalmak isteyen iki öğrencinin (3 ve 5 numaralı öğrenci) tercih sıralamasına bakıldığında yine ailesi ve yakın çevresinde var olan bir çalgıyı tercih ettiği görülmektedir. Meslek çalgısı olarak okulda verilen çalgının çevresinde olmaması bu kısmi memnuniyetsizliğin bir sebebi olarak düşünülebilir. Algıyı etkileyen toplumsal faktörler ve sosyal pekiştireçlerin bu tercileri belirlemesi muhtemeldir. Bireyin

toplumda kabul görmesi ve çevreye uyumu bilinçaltında seçim ve yönelimleri olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir. Bu kategoride değerlendirilen öğrencilerin %88,8'i meslek çalgılarından memnun olduklarını söylemişlerdir.

İkinci bir alan olarak konservatuvar eğitimine başlamadan önce bir çalgıya başlayan öğrencilerin eski çalgılarıyla konservatuvarda seçtikleri çalgıların benzerlikleri üzerinden bir okuma yapılmıştır. Öğrencilerin geçmiş çalgılarını seçme sebepleri, okulda seçtiği çalgının öğrencinin ailesi ve çevresindeki insanların tercihlerine benzerliği, tersi durumda öğrencinin yaşadığı memnuniyetsizliği ve sebepleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Konservatuvar eğitiminden önce çalgı eğitimine başlayan 45 öğrenci değerlendirildiğinde yakın çevrelerinde büyük oranda müzikle ilgili insanların olduğu görülmektedir.

Tablo 5: İTÜ TMDK Müzik Ortaokulunda konservatuvardan önce çalgı eğitimine başlayan öğrencilerin aile ve yakın çevrelerinin müzik alanıyla ilişkisi

OKULDAN ÖNCE ENSTRÜMAN ÇALAN ÖĞRENCİLERİN AİLELERİ VE YAKIN ÇEVRELERİNDE MÜZİKLE İLGİLENEN İNSANLAR	HOBİ AMAÇLI İLGİLENENLER	MESLEK OLARAK YAPANLAR	AİLE VEYA YAKIN ÇEVRESİ MÜZİK İLE İLGİLENMEYENLER	TOPLAM
	13 (%28,8)	30 (%66,6)	2 (%4,4)	45

Farkındalık ve algının mesleki okul eğitiminden önce yani 11 yaş öncesinde şekillenmesi yine toplumsal faktörlerle açıklanabilir. Öğrencilerin %95,5'inin ailesi ve yakın çevresinde müzikle ilgilenen insanların olması bu durumu açıklar niteliktedir. Tabloya göre iki öğrenci dışında tüm öğrencilerin çevrelerinde algılarını yönlendirecek bir yapı olduğu görülmektedir. Tüm öğrenciler üzerinden bakıldığında mesleki tercihin %96,2 oranında sosyal çevre ile ilişkili olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 6: İTÜ TMDK Müzik Ortaokulu öğrencilerinin tamamının aile ve yakın çevrelerinin müzik alanıyla ilişkilerinin yüzdelik oranları

TÜM ÖĞRENCİLERİN AİLELERİ VE YAKIN ÇEVRELERİNDE MÜZİKLE İLGİLENEN İNSANLAR	HOBİ AMAÇLI İLGİLENENLER	MESLEK OLARAK YAPANLAR	AİLE VEYA YAKIN ÇEVRESİ MÜZİK İLE İLGİLENMEYENLER	TOPLAM
	16 (%29,6)	36 (%66,6)	2 (%3,7)	54

İkincil ihtiyaçlardan biri olan müzik alanında sosyal pekiştireçlerle güdülenen bireyin psikomotor alanda dikey olarak ilerlemesi için gerekli yegâne araç motivasyondur. Çalgı eğitim sürecinin en önemli sorunlarından biri de psikomotor gelişim evrelerinin tamamlanarak bir üst basamağa geçilmesi konusunda yeterli motivasyonun ve uygun pekiştireçlerin verilememesidir. Eğitim kurumlarında çalgı memnuniyetsizliği alana özgü basamakların aşılmasının önündeki en önemli engellerden biridir. Çalgısını sevmeyen bir öğrencinin yoğun çalışmalar gerektiren fiziksel süreçlerin altından başarıyla kalkması olası değildir. Okul öncesi tercihlerin aile ve sosyal çevre aracılığıyla yönlendirilmiş olması muhtemeldir. Bu sebeple ilk olarak öğrencilerin meslek çalgılarından memnun olup olmadıkları sorulmuştur. Bu noktadan hareketle memnuniyet veya memnuniyetsizlikler okul önceki çalgılarıyla benzerliği üzerinden yorumlanmıştır.

Tablo 7: İTÜ TMDK Müzik Ortaokulunda okul öncesinde öğrenilen çalgı ile okulda seçilen meslek çalgısının benzerliği üzerinden yapılan çalgı memnuniyeti değerlendirmesi

ESKİ ÇALGISI VE YENİ ÇALGISI AYNI OLANLAR		**ESKİ ÇALGISI VE YENİ ÇALGISI FARKLI OLANLAR**			**TOPLAM**
14 (%31,1)		31 (%68,8)			
Çalgısından Memnun Olanlar	Çalgısından Memnun Olmayanlar	Çalgısından Memnun Olanlar	Çalgısından Memnun Olmayanlar	Çalgısından Memnun Olup Başka Bir Seçenek İsteyenler	45
14	-	27	2	2	

Çalışma sonuçlarına göre okul öncesi çalgısı ile okulda verilen meslek çalgısı aynı olanların tamamının çalgısından memnun olduğu görülmektedir. Faklı bir meslek çalgısına yönlendirilen öğrencilerden ikisi çalgısından memnun değil, iki öğrenci ise memnun olsa da başka bir çalgıya geçmek istemektedir.

Meslek çalgısından memnun olmayan iki öğrenci daha önce farklı bir çalgıda eğitim almıştır. Bu çalışma aracılığı ile öğrencinin konservatuvar eğitiminden önce çaldığı veya talep ettiği çalgının ailesi ve çevresinin tercihleri ile uyumu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 8: İTÜ TMDK Müzik Ortaokulunda okulda seçilen meslek çalgısından memnun olmayan öğrencilerin tercihleri ve sosyal çevresi ile ilişkilendirilmesi

OKULDAKİ MESLEK ÇALGISI	OKUL ÖNCESİ ÇALDIĞI ÇALGI	AİLE VE YAKIN ÇEVRESİNDE ÇALINAN ÇALGILAR	ÖĞRENCİNİN TALEP ETTİĞİ ÇALGI
1- Tanbur	Keman	Keman, Viyola, Piyano, Korno, Flüt, Trompet	Keman
2- Keman	Piyano	-	Bağlama, Ud, Klasik Kemençe, Kemane

Bir numaralı öğrencinin okul öncesi çalgısı ile meslek çalgısı aynı değildir. Meslek çalgısı sosyal çevresinde bulunmamaktadır. Okul öncesi tercihini şekillendiren unsurun sosyal çevresi olduğu görülmektedir. Talep ettiği çalgı yine okul öncesi çalgısı ile aynıdır ve sosyal çevresiyle örtüşmektedir.

İki numaralı öğrenci keman çalmaktadır fakat okul öncesi piyano eğitimi almıştır. Ailesi ve yakın çevresinde müzikle amatör veya profesyonel olarak ilgilenen birileri bulunmamaktadır. Öğrenci çalgısından memnun değildir ve istediği çalgıların tamamı Türk müziği çalgılarıdır. Bu durum sosyal çevrenin etkisini kanıtlayan farklı bir örnektir. Algıyı ve tercihleri yönlendiren yine sosyal çevredir. Ailede ve yakın çevrede müzikle ilgilenen insanların olmayışı öğrencinin mesleki açıdan uyumu konusunda kendini aidiyet olarak okula ve okuldaki arkadaş çevresine yönlendirmiştir.

Sanatla ilgili sosyal çevresi okul ile sınırlıdır. Sosyal pekiştireçlerden saygı görme, değer görme, kabul görme ve çevreye uyum konusunda tercihini Türk müziği çalgılarından yana kullanmıştır. Okulun Türk müziği konservatuvarı olması bu tercihin sebebini açıklar niteliktedir.

Okul çalgılarından memnun olsalar da başka bir çalgıya geçebileceğini söyleyen bir numaralı öğrenci meslek çalgısı olarak viyolonsel çalmaktadır. Okul öncesi çalgısı piyanodur. Aile ve yakın çevresinde müzikle ilgilenen insanlar olmamasına rağmen farklı bir çalgı istemektedir. Tercihleri arasında aynı müzik türüne ait çalgılar olması sebebiyle bir tutarlılık vardır. Bu durumda farklı bir çalgı talep etmesi bireysel faktörlerden bireysel ilgiyle açıklanabilir. İki numaralı öğrencide ise daha önceki örneklerle benzeşen bir durum vardır. Geçmiş müzik yaşantısında öğrendiği çalgıya karşı olan bireysel ilgisi, tekrar aynı çalgıya yönlenmesini sağlamıştır (Tablo 9).

Tablo 9: İTÜ TMDK Müzik Ortaokulunda okulda seçilen meslek çalgısından memnun olan fakat meslek çalgısını değiştirmek isteyen öğrencilerin tercihleri ve sosyal çevresi ile ilişkilendirilmesi

OKULDAKİ MESLEK ÇALGISI	OKUL ÖNCESİ ÇALDIĞI ÇALGI	AİLE VE YAKIN ÇEVRESİNDE ÇALINAN ÇALGILAR	ÖĞRENCİNİN TALEP ETTİĞİ ÇALGI
1- Viyolonsel	Piyano	-	Kontrbas, Flüt, Keman
2- Kaval	Bağlama	-	Bağlama

Konservatuvar eğitimine başlamadan önce öğrendiği çalgıyla konservatuvarda verilen meslek çalgısı farklı olan fakat çalgısından memnun olan 27 öğrencinin memnuniyetinin bireysel ilgi, aile ve çevre ile ilişkisi değerlendirilmiştir. Öğrencilerin meslek çalgılarını seçme sebepleri sorularak algıyı etkileyen bireysel faktörlerden ilginin ne derece etkili olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır.

Tablo 10: Konservatuvar eğitimine başlamadan önce öğrendiği çalgıyla konservatuvarda verilen meslek çalgısı farklı olan fakat çalgısından memnun olan 27 öğrencinin memnuniyetinin bireysel ilgi, aile ve çevre ile ilişkilendirilmesini gösteren tablo

OKULDAKİ MESLEK ÇALGISI	OKUL ÖNCESİ ÇALDIĞI ÇALGI	AİLESİ VE YAKIN ÇEVRESİNDEKİ İNSANLARIN ÇALGILARI	MESLEK ÇALGISINI SEÇME SEBEBİ
1- 3 Telli Kemençe	Piyano	Türk Müziği Ses Sanatçısı	Kendi İsteği
2- Mey	Piyano	Bağlama	Kendi İsteği
3- Viyola	Keman	Keman, Viyola, Çello	Kendi İsteği
4- Flüt	Piyano	Keman	Kendi İsteği
5- Çello	Piyano	Piyano, Gitar	Kendi İsteği
6- Kanun	Klarnet	Kanun, Perküsyon, Keman, Viyola	Kendi İsteği
7- Obua	Bateri	Bağlama, Çello	Kendi İsteği
8- Gitar	Keman	Keman	Kendi İsteği
9- Tanbur	Keman	Ud	Kendi İsteği
10- Kaval	Piyano	Ney, Piyano	Ailesinin İsteği
11- Bağlama	Piyano	Bağlama, Kemane	Ailesinin İsteği
12- Viyola	Keman	Keman, Piyano	Okulun Öngörüsü
13- Kamança	Keman, Piyano	Piyano	Okulun Öngörüsü
14- Keman	Piyano	Keman, Kanun	Okulun Öngörüsü
15- Kemane	Piyano	Piyano, Kanun	Okulun Öngörüsü
16- Mey	Keman	Keman, Klarnet	Okulun Öngörüsü
17- 3 Telli Kemençe	Keman	Türk Müziği Çalgıları	Okulun Öngörüsü
18- Tar	Gitar	Bağlama	Okulun Öngörüsü
19- Tanbur	Viyola	Gitar, Piyano	Okulun Öngörüsü

20-	Çello	Piyano	Bağlama, Keman	Okulun Öngörüsü
21-	4 Telli Kemençe	Piyano, Keman	Piyano, Keman, Viyola	Okulun Öngörüsü
22-	Çello	Piyano, Keman	Piyano, Keman, Klarnet	Okulun Öngörüsü
23-	Çello	Piyano	Keman, Viyola, Piyano, Bağlama	Okulun Öngörüsü
24-	4 Telli Kemençe	Piyano	Gitar	Okulun Öngörüsü
25-	Tanbur	Keman	Keman, Viyola, Klarnet	Okulun Öngörüsü
26-	3 Telli Kemençe	Keman	Bağlama	Okulun Öngörüsü
27-	Tar	Keman	Keman	Okulun Öngörüsü

Kendi isteği veya ailesinin yönlendirmesi sonucunda meslek çalgısını belirleyen 11 öğrenciden 4'ünün (2, 4, 7, 9 numaralı öğrenciler) geçmiş yaşantısında ve yakın çevresinde aynı çalgı bulunmamaktadır. Fakat 3'ü (2, 4, 9 numaralı öğrenciler) aynı çalgı olmasa da çevresinde olan çalgıların aynı müzik türüne ait olduğu veya aynı müzik türüyle ilgilenen bir sosyal çevresi olduğu görülmektedir. Seçimleri benzer müzikal eğilimleri göstermesi bakımından sosyal çevreleriyle uyumlu olarak değerlendirilebilir. Yalnızca bir öğrencinin (7 numaralı öğrenci) seçimi tutarlı değildir. Bu öğrencinin çalgısından memnun olması yine bireysel ilgi ile açıklanabilir. Öğrenciler kendi ilgileri doğrultusunda bu çalgıları tercih etmişlerdir. Okulun kararıyla çalgısı belirlenen 16 öğrenciden 6'sının (13, 15, 16, 19, 24, 26 numaralı öğrenciler) meslek çalgısı ile geçmiş yaşantıları arasında tutarlı bir ilişki yoktur. Bu öğrencilerle ilgili olarak ise çevrelerinde müzik ile ilgilenen insanların olması ve algılarının bu yolla şekillenerek mesleki müzik eğitimini tercih etmeleri çıkarım olarak söylenebilir. Çalgı eğitimine okul öncesi başlayan öğrencilerin yaklaşık olarak %63' ünün tercihlerinde sosyal çevreleri ile ilgili bir benzeşme ve tutarlılık vardır. Kendi isteği veya ailesinin yönlendirmesiyle çalgı seçimi yapan öğrencilerin tercihlerindeki benzerlik ve tutarlılık oranı %90, okulun yönlendirmesi ile çalgı seçimi yapan öğrencilerin tercihlerindeki benzerlik ve tutarlılık oranı ise %62 olarak tespit edilmiştir.

Aynı değerlendirmeyi yapabilmek için okul öncesi çalgısıyla okuldaki meslek çalgısı aynı olan 14 öğrencinin verilerine bakmak gerekir. Öğrencilerin çalgı tercihleri okul eğitimlerinden önce başladığı için aile ve yakın çevrelerinin müzik ve çalgı eğilimlerinin incelenmesi gerekmektedir.

Tablo 11: Okul öncesi çalgısıyla okuldaki meslek çalgısı aynı olan 14 öğrencinin çalgı tercihleri, aile ve yakın çevrelerinin müzik ve çalgı eğilimleri ve meslek çalgısını seçme sebepleri

MESLEK ÇALGISI	**AİLESİ VE YAKIN ÇEVRESİNDEKİ İNSANLARIN ÇALGILARI**	**MESLEK ÇALGISINI SEÇME SEBEBİ**
1- Kanun	Kanun	Ailesinin İsteği
2- Piyano	Gitar	Kendi İsteği
3- Kanun	Ney, Gitar	Kendi İsteği
4- Bağlama	Bağlama	Kendi İsteği
5- Flüt	Piyano	Kendi İsteği
6- Ud	Türk Müziği Çalgıları	Kendi İsteği
7- Perküsyon	Perküsyon, Keman	Kendi İsteği
8- Keman	Keman	Kendi İsteği
9- Bağlama	Bağlama	Kendi İsteği
10- Kanun	Kanun	Kendi İsteği
11- Perküsyon	Perküsyon, Keman, Kanun	Kendi İsteği
12- Piyano	Saksafon, Mey	Kendi İsteği
13- Piyano	Kanun	Kendi İsteği
14- Klarnet	Klarnet	Kendi İsteği

Tabloya göre 2, 3, 5, 12 ve 13 numaralı öğrencilerin meslek çalgıları ailede ve yakın çevrede bulunmamaktadır. 2, 3, 5 ve 12 numaralı öğrencilere ilişkin olarak ise aynı müzik türü içerisinde sınıflanabilecek çalgıların yakın çevrelerinde bulunması kısmi bir tutarlılık olarak gösterilebilir. 13 numaralı öğrencide herhangi bir benzeşme ve

tutarlılık yoktur. Bu öğrenci grubunda ise okul öncesi çalgı tercihiyle kendi isteğiyle okulda tercih ettiği çalgı arasındaki tutarlılık %92 olarak tespit edilmiştir. Okul öncesi çalgılarının meslek çalgılarıyla aynı olması sebebiyle öğrencilerin tamamının çalgı seçiminden memnun olduğu görülmektedir. Bu gruptaki öğrencilerin çalgı seçimlerinin okul öncesi sosyal çevrelerinin etkisiyle belirlenmiş olması muhtemeldir. Bireyin tercihlerinin sosyal pekiştireçlerle desteklenmesi memnuniyeti sağlayan ve başarıyı artıran bir motivasyon aracıdır. Bu noktadan hareketle çalgı belirleme aşamalarında öğrencinin sosyal yaşantısı yoluyla edindiği kültürün dikkate alınması gelecekte karşılaşılması muhtemel zorlukların aşılmasında yarar sağlayacaktır. Nitekim çalgılarından memnun olmayan öğrencilerin meslek çalgılarının okul tarafından belirlenmiş olması sosyal süreçlerin dikkate alınmasının önemli olduğunu kanıtlar niteliktedir. Psikomotor alan basamaklarının aşılması adına gereken motivasyonun sağlanması sosyal pekiştireçler yoluyla olabilmektedir. Bireyin ilgi duyduğu ve sosyal pekiştireçlerin etkili olacağı bir çalgıya yönlendirilmesinin, sonraki basamak olan kurulma basamağına geçmesi için gerekli olan hazır bulunuşluğun sağlanmasına katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

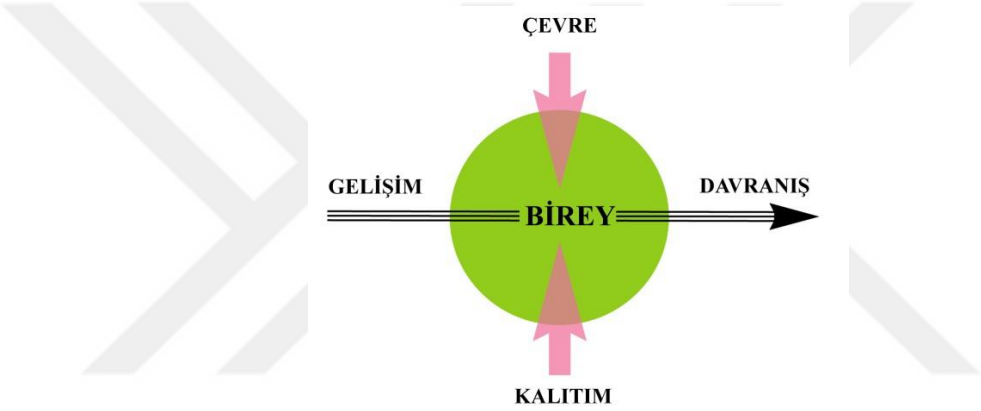
3.2.1. Kurulma

Kurulma, genel olarak belli bir hareket veya yaşantıya hazır oluş olarak tanımlanabilir. Bir davranışın gerçekleşebilmesi için gerekli olan yeterliliğe ulaşmak şeklinde değerlendirilebilecek olan bu basamakta kişinin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel olarak motor beceriyi yapmaya uygun gelişmişlik düzeyinde olması beklenir. Psikomotor beceriler, ilgili kas ve iskelet yapısının eş güdümlü işleyişiyle gerçekleştiği için -özellikle bedenen- aranan yeterlilikte olunması gerekmektedir. İnsan farklı yaş dönemlerinde farklı zihinsel ve bedensel gelişimler göstermektedir. Öğrenmenin gerçekleşeceği bireyin yaşı ve o yaşa uygun olarak bedenen ve zihnen hazır bulunuşluk düzeyi bu basamakta irdelenmesi gereken konulardır. Çalgı eğitimi, temelde kas becerisi olarak görünse de müziğin temelde soyut simge ve kavramlarla anlamlandırılması sebebiyle öğrenme yaşının beklentilere cevap verecek bir gelişmişlik düzeyine göre belirlenmesi gerekmektedir. Bağlama eğitimi özelinde değerlendirilecek olursa çalgıya başlama aşamasında bilişsel, duyuşsal ve devinişsel olarak hangi yaş aralığının daha uygun olduğu bu basamakta irdelenecektir. Bu

kapsamda değerlendirildiğinde öncelikle tüm insanlar için geçerli olan gelişimle ilgili bilimsel araştırma ve bu araştırmalar sonunda ortaya çıkan tasniflerin dikkate alınması bu noktadan hareketle gelişim kavramının çok yönlü olarak incelenmesi ve en uygun dönemin tespit edilmesi gerekmektedir.

3.2.1.1. Gelişim

Gelişme, bireyin büyüme, olgunlaşma ve öğrenme ilişkisinin iç içe olduğu zihinsel ve fiziksel süreçlerden geçerek hayat boyu ilerleyen değişimi olarak tanımlanabilir. Kalıtım ve çevre olmak üzere gelişimi etkileyen iki temel faktör vardır. Her ikisi de bireyin gelişimini belirleyen ve ortaya çıkan davranışın şekillenmesini sağlayan temel faktörlerdir.

Şekil 5: Gelişimi etkileyen iki temel faktör

Her bireyin gelişim aşamalarında ulaşabileceği üst nokta genetik özellikleriyle sınırlıdır. Beslenme, fiziksel çalışmalar ve çevresel faktörler genetik olarak mümkün olan sınıra ne oranda yaklaşacağını belirlemektedir.

Her yaş grubunun konuşma, düşünme, duygusal, sosyal, bilişsel ve psikomotor becerileri birbiriden farklıdır. Bu sebeple eğitim öğretim sürecinin yapılandırılması aşamasında farklı yaş gruplarının gelişim aşamaları bilinmeli ve her yaş grubunun gelişim özellikleri dikkate alınarak öğrenme-öğretme ortamları hazırlanmalıdır. Eğitim aşamasında öğrenme alanının bir üst basamağına geçebilmek için kullanılan pekiştireçler gibi dış koşullar, öğrencilerin yetenekleri, öğrenme özellikleri ve gelişim düzeyleri gibi iç koşullara uygun olmalıdır. Gelişim temel olarak bilişsel, fiziksel (biyolojik, bedensel) ve psiko-sosyal olarak üç temel alanda incelenmektedir fakat farklı alt başlıklarda incelenebilecek bir konudur. Bu konuda çeşitli tasnifler olsa da

gelişim, fiziksel (bedensel, biyolojik) gelişim, bilişsel gelişim, ahlak gelişimi, psiko-sosyal gelişim ve psiko-seksüel gelişim gibi detaylı alt başlıklar halinde de ele alınmaktadır.

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa gelişimle ilgili olarak aşağıdaki özellikler sıralanabilir.

- Gelişim dönemsel benzerlikler gösterir.
- Belli yaş gurupları benzer özellikler gösterir ve bu sebeple gruplanabilir.
- Organizmanın her bölümü farklı bir gelişim özelliği gösterir.
- Fizyolojik olarak her dönemde farklı büyüme ve gelişme özellikleri vardır ve her dönem farklı hızlarda gerçekleşir.
- Çevresel değişkenlerden etkilenir.
- Gelişim temelde belirli bir sistematik ile ilerler rastlantısal değildir ve önceden öngörülebilir.
- Kalıtımsal özellikler sebebiyle kişiden kişiye farklılık gösterebilir.

Psikomotor alanın kurulma basamağında çalgıya başlama yaşının belirlenebilmesi için özellikle bireylerin fiziksel ve bilişsel gelişim özelliklerinin incelenmesi gerekmektedir. Çalgı eğitimi hem bilişsel hem de fiziksel dönemlerin ilişkili ilerleyişi ile mümkün olmaktadır. Bu sebeple bilişsel gelişim ve fiziksel gelişimin özellikleri ele alınarak her yaş grubunun özellikleri incelenmiştir. Çalgı eğitiminin başlama yaşı genel olarak iki alanda öngörülen yeterlilikler üzerinden değerlendirilerek belirlenmeye çalışılmıştır.

3.2.1.1.1. Bilişsel Gelişim

Bilişsel gelişim bireyin bilişsel alanda gösterdiği kalıcı gelişimi ve değişimi ifade eder. Düşünme, bellek, dil gelişimi, akıl yürütme gibi zihinsel gelişim alanları bilişsel gelişim başlığı altında incelenmektedir. Her yaş grubunun neleri algılayıp davranışa dönüştürebileceğinin bilinmesi ve eğitim öğretimin yapılandırılması aşamasında bu gelişim basamaklarına uygun içerikler belirlenmesi adına yol gösterici olmaktadır. Bilişsel gelişim alanında en yetkin isim olan Jean Piaget'in kuramı bu alanda yapılan çalışmalarda merkezi bir yol oluşturmaktadır. Piaget bilişsel gelişim aşamalarını dört temel başlık altında incelemiştir. Sırasıyla duygusal motor dönem, işlem öncesi dönem, somut işlemler dönemi ve soyut işlemler dönemi çeşitli yaşlarda bireyin bir

davranışı gerçekleştirme yeterliliklerini belirlemektedir. Piaget'e göre gelişim evrelerinin kapsadığı tahmini yaş aralıkları Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 12: Piaget'e Göre Gelişim Evrelerinin Kapsadığı Tahmini Yaş Aralıkları

EVRELER	**YAKLAŞIK YAŞ ARALIKLARI**
Duyusal Hareket Dönemi (Sensory-Motor)	0-2
İşlem Öncesi Dönem (Pre-operational)	2-7
Somut İşlemler Dönemi	7-11
Soyut İşlemler Dönemi	11 ve üzeri

Senemoğlu, Nuray. 2018. **Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya.** 26. bs. Ankara: Anı Yayıncılık, 41'den uyarlandı.

Çalgı eğitimi özelinde değerlendirildiğinde, bireyin sahip olması gereken bilişsel yeterliliklerin neler olduğunun belirlenmesi gerekmektedir. Müzik eğitimi veya çalgı eğitimi soyut kavramların ve sembollerin beyinde anlamlandırılarak gözlemlenebilir bir davranışa dönüştüğü bir süreçtir. Bu sebeple müzik alanının gerektirdiği bilişsel gelişim aşamaları Piaget'in kuramı üzerinden bir okuma ile ele alınmış, çalgıya başlama yaşının yaklaşık olarak ne olması gerektiği bireyin bilişsel gelişim dönemlerinin özelliklerine uygun olarak tespit edilmeye çalışılmıştır.

3.2.1.1.1.1. Duyusal Hareket Dönemi

Duygusal hareket dönemi, doğum sonrasında bireyin duygularını ve motor becerilerini kullanarak dış dünyayı algılama süreci olması sebebiyle duygusal hareket (duygusal motor) olarak isimlendirilmiştir. Yaklaşık olarak 0-2 yaş arası bireyleri kapsamaktadır. Bu dönemde tüm davranışlar refleks olarak gerçekleşmektedir. İlk olarak bedenini tanımak için vücut uzuvlarını kullanmakta; ellerini, kollarını, bacak ve ayaklarını hareket ettirerek bedenini tanımaktadır. Böylelikle ilkel bir farkındalık süreci başlamakta ve farkındalık süreci çeşitli aşamalardan geçerek olgunlaşmaktadır. Çocuk dış dünyayı keşfetme sürecinde koklama, tatma ve tutma gibi basit eylemlerde bulunmakta ve nesneleri algılamaktadır. Bu evrenin sonlarına doğru deneyimlerinden yararlanarak nesneleri basitçe sınıflamaktadır. Dış dünyayı ve etrafında bulunan diğer

insanları model alarak taklit etmektedir. Dolayısıyla duyuşsal ve bilişsel gelişim eş zamanlı olarak bir arada gerçekleşmektedir. Duygusal hareket dönemi bireyin temel davranışlarının refleks olarak ilk şekillendiği dönem olması ve bilişsel özellikleri sebebiyle ile fiziksel ve zihinsel hazır bulunuşluk bakımından çalgı eğitimi yapılmasının mümkün olmadığı bir dönemdir.

3.2.1.1.1.2. İşlem Öncesi Dönem

İşlem öncesi dönem iki ana başlık altında incelenmektedir. Sembolik (Kavram öncesi) dönem olarak isimlendirilen periyot 2-4 yaş aralıklarını, sezgisel dönem olarak isimlendirilen ikinci periyot ise 4-7 yaş aralıklarını kapsamaktadır.

Sembolik dönemde çocuk fizyolojik açıdan ve bilişsel açıdan hızlı gelişmektedir. En belirgin özelliklerden biri de dil gelişiminin hızlı oluşudur. Kavram ve sembollerin anlamlandırılması yetişkinlerden farklı olarak kendilerine özgü şekillenmektedir. Kavramlar basitçe anlamlandırılmaktadır; miktar, hacim ve düzey gibi kompleks kavramlar anlamlandırılamamaktadır. Bu sebeple çevrelerinde bulunan nesnelere sembolik anlamlar yükleyerek olduğundan farklı şekilde kullanmaktadırlar. Oyunlar aracılığı ile bilişsel olduğu kadar duyuşsal ve psikososyal alanda gelişim sağlanmaktadır. Nesnelerin sınıflanması renkleri, biçimleri gibi basit ve temel özelliklerine göre yapılabilmektedir. Herhangi bir özelliği diğer nesnelerden farklı olanları objeleri ayırarak daha detaylı bir sınıflama yapılamamaktadır. Dönem özellikleri gereğince tümdengelim ve tümevarım gibi mantıksal yöntemleri gerçekleştirilememektedir.

İşlem öncesi dönemin ikinci periyodu olan sezgisel dönem yaklaşık olarak dört ve altı yaş aralığını kapsamaktadır. Bu periyotta çocuklar sezgilerini kullanarak akıl yürütmektedir. Mantık kurallarına göre düşünme yetileri olmadığı için sezgilerinden hareketle problem çözme eğilimlerindedirler. Bir önceki periyotta olduğu gibi parça ve bütün arasındaki ilişkiyi kuramamakta ve yine karmaşık sınıflamalar yapamamaktadırlar. Temel dil becerileri bu aşamada gelişmiş durumdadır. Dönemin sonlarına doğru nesnelerin fonksiyonlarını anlamaya yönelik olumlu yönde bir gelişim gözlemlenebilmektedir. Bu değişim ve gelişim çocuğu bir sonraki aşamaya hazırlayan önemli bir parametredir.

İşlem öncesi döneme genel olarak bakıldığında çocuğun kompleks sınıflamalar yapamaması, nesneleri birbirinden ayırt edici detay özellikleriyle algılayıp

kullanamaması, konular arasında mantıksal bir ilişki kurmaması, neden sonuç ilişkisi kuramaması gibi temel bilişsel özellikler ortaya çıkmaktadır. Müziğin soyut yapısı, çalgı özelinde bu soyut yapının kompleks bir yapıda semboller aracılığı ile gözlemlenebilir bir davranışa dönüştürülmesi, işlem öncesi dönemin bilişsel yeterlilikleri ile örtüşmemektedir. Bilişsel düzeyde çalgı eğitiminin bu yaş dönemine başlaması olası görünmemektedir.

3.2.1.1.1.3. Somut İşlemler Dönemi

Somut işlemler dönemi yaklaşık olarak 7-11 yaş aralığını kapsamaktadır. Genel olarak okul dönemi olarak adlandırılan bu dönem, bireyin örgün eğitim kurumlarına yönlendirildiği yaş aralığıdır. Çevresel faktörler, teknolojik gelişmeler, sosyal farklılıklar genetik özellikler, eğitim alanındaki gelişmeler ve yenilikler gibi unsurların etkisiyle yaş aralığı ile ilgili son yıllarda farklı görüşler olsa da bilişsel gelişim özellikleri gereğince genel olarak tüm dünyada okula başlama yaşı olarak kabul görmektedir. İlkokul çağına denk gelen bu aşamada çocuklar oldukça hızlı bir bilişsel gelişim göstermektedir. Gözlemlenebilir ve yaşantıyla edinilen somut deneyimlerden hareketle mantık yürütme ve düşünme süreci yaşanmasından ötürü bu döneme somut işlemler dönemi adı verilmiştir. Bu dönemde birey nesneleri somut özelliklerine göre sınıflayabilmekte ve üst düzeyde bir gruplama yapabilmektedir. Somut ve karmaşık problemleri çözebilmekte fakat soyut problemleri çözememektedir. Genel olarak düşünme süreci somut ve gözlemlenebilir olaylar üzerine gelişim göstermektedir. Soyut kavramları model alma veya taklit yoluyla öğrenseler de anlamlandırarak açıklayamamaktadırlar. Bu sebeple dikkatlerini çeken konular genel olarak yaşantıları yoluyla karşılaştıkları somut olaylardır. Dili etkili kullanma becerileri gelişse de duyuşsal alan yeterlilikleri henüz oluşmamıştır. Sevgi, dostluk, vatan, millet, fedakârlık gibi soyut kavramların iç dünyalarında bir karşılığı yoktur. Konunun ve kavramların soyut olması sebebiyle sanata özellikle müziğe ve estetiğe dair yargılarının oluşması beklenemez. Bu yaşlardaki estetik yönelim aile ve sosyal çevre gibi dış faktörlerin etkisiyle şekillenmektedir. Bireysel ve benmerkezci düşünme biçiminin ağırlıkta olduğu işlem öncesi dönemin aksine birey sosyalleşme eğilimi göstermektedir. Bireyin estetik açıdan seçimleri, içinde bulunduğu çevreyle uyumlu ise toplumsal kabul aynı oranda oluşmaktadır. Bu sebeple ortaya çıkan estetik tercihler sanatla ilgili olsun ya da olmasın model alınan kişi veya kişilerin taklit edilmesi yoluyla olmaktadır. Sanata ilişkin bir değerlendirme biçimi soyuttur ve bu dönemin

bilişsel özellikleri gereği soyut kavramların anlamlandırılamaması genel olarak kabul gören bir düşüncedir. Çalgı eğitimi, müzik alanında simgeler aracılığıyla soyut ve gözlemle deneyimlenemeyecek estetik unsurların davranışa dönüşmesi şeklinde gelişmektedir. Somut işlemler döneminin bilişsel özellikleri gereğince fiziksel davranışın taklitten veya model alarak yapılan bir fiziksel davranıştan öteye gitmesi, bireysel üstün meziyetlerin dışında pek olası değildir. Enstrüman çalmak her ne kadar fiziksel bir aktivite gibi görünse de bu davranışın oluşmasını sağlayacak alt bilişsel unsurların soyut olması sebebi ile her iki alanın eş güdümlü işleyişi gerekmektedir. Yaş sınırına göre bireysel özelliklerin kesin olmaması sebebiyle çalgı eğitiminin somut işlemler döneminin son evrelerinde başlaması öngörülebilir.

3.2.1.1.1.4. Soyut İşlemler Dönemi

Soyut işlemler dönemi yaklaşık olarak 11-12 yaş ve üzerini kapsamaktadır. Genel olarak ortaokul düzeyine denk gelen yaş aralığı ergenliği içine alan bir süreçtir. Bu aşamada birey analitik düşünme becerisi kazanarak çok yönlü düşünmeye başlamaktadır. Karşılaşılan problemlerin çözümüyle ilgili farklı yollar denenerek mümkün olan en doğru çözüm yolu bulunmaya çalışılır. Düşünme biçimi yetişkin bir bireyle benzer bir özellikte gelişkindir. Başka insanların bakış açılarını dikkate alarak sosyal açıdan kendini biçimlendiren birey, toplumsal hayata katılım konusunda çeşitli eylem ve etkinliklerde bulunmaktadır. Ergenlik dönemine denk gelen aşamada zihinsel fonksiyonlar yetişkin bireylerle benzer biçimde gelişmektedir. Mantık kurma, tümdengelim, tümevarım, karşılaştırma gibi düşünme yöntemleri kullanılarak analitik düşünce biçimini sağlayan bilişsel yeterliliğe ulaşılmaktadır.

Toplumsal meseleler, inançlar, değerler soyut işlemler döneminde oluşup gelişmeye başlamaktadır. Bu tür değişimler, aynı zamanda duyuşsal alana dair gelişmelerin yaşandığı bir evre olduğunu göstermektedir. Piaget, kimi yetişkinlerin yaşantıları süresince soyut düşünce aşamasına ulaşamayabileceği görüşünü dile getirmiştir. Gelişim ve öğrenme yalnızca fizyolojik değil aynı zamanda sosyal çevrenin uygun olması ve öğrenme yaşantısının uygun biçimde dizayn edilmesini gerektiren bir süreçtir. Bireyin soyut işlemler yapabilme becerisinin ortaya çıkması ve gelişebilmesi için soyut problemlerle karşılaşması gerekmektedir. Bu sebeple çevre veya eğitim ortamının bu özelliklere göre yapılandırılması gerekmektedir.

Soyut işlemler dönemi, genel özelliklerine bakıldığında başlangıç yaşının yaklaşık olarak ergenlik dönemine denk gelmesi sebebiyle bireyin sorgulamaya analitik düşünceye estetik yargılara kavuştuğu, bu sebeple bilim ve sanata yöneldiği bir dönem olarak nitelendirilebilir.

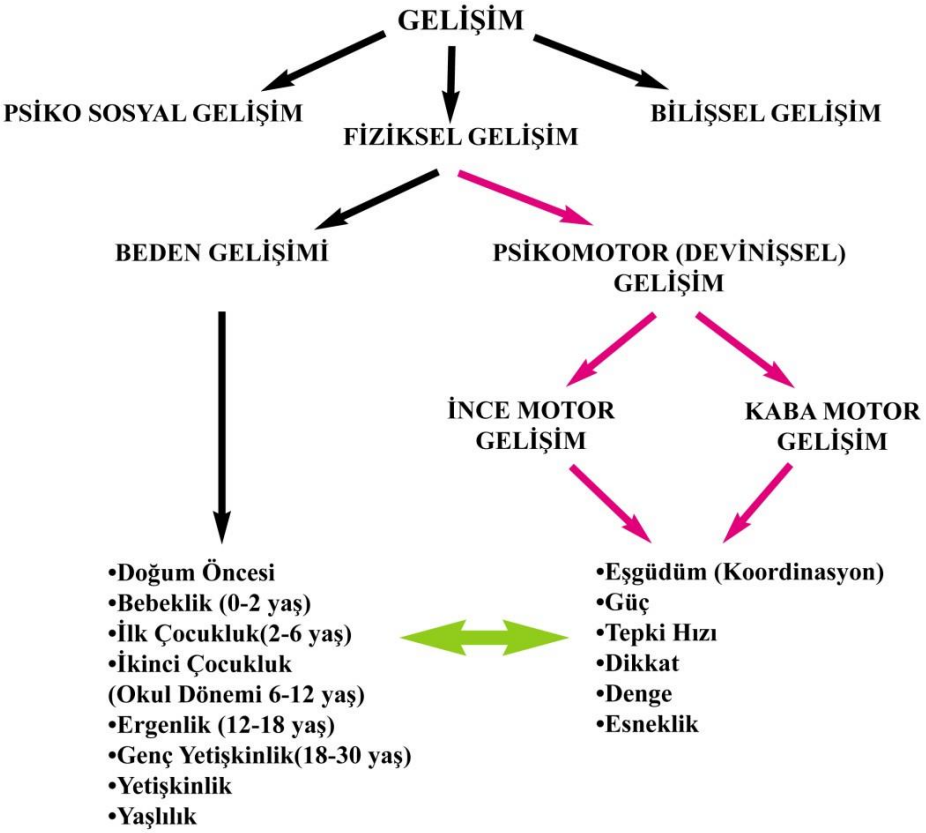
> "Bu bağlamda ergenlerin bilimsel ve sanatsal etkinliklere yöneltilmesine özel bir önem verilmelidir. Bilim ve sanat, yaşamı güzelleştiren en soylu ve en önemli etkinliklerin kaynağıdır. Dolayısıyla bilişsel gelişimin doruklarına ulaşan insanların yaşantıları bilim ve sanatla bütünleşmiştir. Eğitim sadece okulla ve belli bir yaşam kesitiyle sınırlandırılamaz. Ancak okulda gerçekleşen örgün eğitim etkinlikleri öncelikle bireye haz duyma erdemini kazandırmalıdır. Böylece birey yaşamın her döneminde bilim ve sanatın sınırsız olanaklarından yararlanarak kendini gerçekleştirir" (Aydın, 2014, 49-50).

Müzik sanatı işitsel ve soyut bir sanattır. Müzik teorisi soyut yapının somut olana aktarımı ve korunması amacıyla ortaya çıkan simge ve işaretlerden meydana gelmektedir. Müzik aleti çalmak ise bu işaretlerin işitsel yolla alınan mevcut soyut yapılarla ilişkilendirilmesi sonucunda ortaya çıkan gözlemlenebilir bir davranıştır. Dolayısıyla motor becerinin ortaya çıkması için gereken anlamlandırma süreci aynı zamanda bilişsel bir süreçtir. Gerekli bilişsel gelişimin ne olduğuyla ilgili tespit, bilişsel gelişim dönemlerinin özellikleri dikkate alınarak yapılmalıdır. Soyut işlemler döneminin özellikleri ve bu yaş aralığındaki bireylerin bilişsel nitelikleri gereğince müzik eğitimi özelinde çalgı eğitimi için bu dönemin uygun olduğu görülmektedir. Bireyin herhangi bir müzik aletini çalabilmesi için gerekli asgari bilişsel gelişiminin yine asgari fiziksel gelişimiyle kesiştiği noktanın tespit edilmesi bağlama eğitimine başlama yaşının belirlenebilmesi için gerekli olan diğer adımdır. Bu sebeple bireyin fiziksel gelişim aşamalarının irdelenerek çalgı eğitimi için uygun olan gelişim evresi tespit edilmelidir.

3.2.1.1.2. Fiziksel Gelişim

Gelişim yaşam boyu devam eden karmaşık ve çok yönlü bir kavramdır. Gelişim aşamaları genel olarak fiziksel, bilişsel, psikososyal gelişim olmak üzere üç temel başlıkta ele alınmaktadır. Fiziksel gelişim, diğer alanların temeli olması bakımından tüm alanlarla ilişkilidir. Fiziksel gelişim aşamaları, belirli yaş aralıklarına göre insan bedeninde oluşan fizyolojik ve biyolojik değişimleri esas almaktadır. Kas, iskelet, dolaşım, sindirim, sinir sistemleri; beyin gelişimi, algısal gelişim, motor becerilerin gelişimi gibi pek çok konu fiziksel gelişimin inceleme alanına girmektedir. Fiziksel gelişim aşamaları bedensel ve psikomotor (devinişsel) olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir. Bu üç alan gelişim özellikleri ve dönemsel yeterliliklerin eş güdümü

bakımından birbiriyle ilişkili bir şekilde ilerlemektedir. Beden gelişimi, bireyin yaş olarak geçirdiği dönemle paralellik göstermekte, psikomotor gelişim ise beden gelişimiyle paralel farklı kas becerilerin aşamalı olarak ilerleyişini kapsamaktadır. Bireyin kaba motor ve ince motor becerileri yapabilmesi dönemsel beden gelişimine, buna paralel olarak da zihin gelişimine bağlıdır. Gelişim özelinde gelişim alanları ve alt başlıkları Şekil 6'da gösterilmiştir.

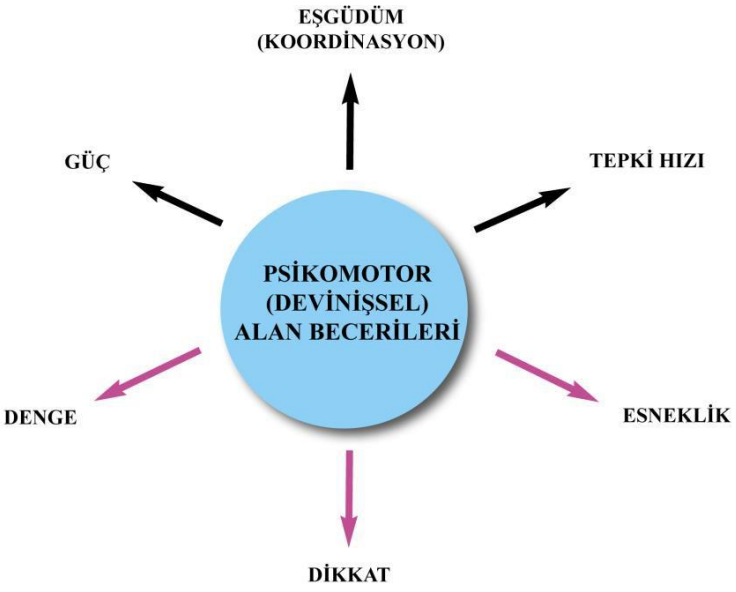
Şekil 6: Gelişim Alanları ve Alt Başlıkları

Bedensel gelişim alanı, bireyin yaşa bağlı olarak vücudunda meydana gelen değişimleri ele almaktadır. Vücut oranlarının değişimi, organların gelişimi ve büyümesi, kas ve iskelet yapısının gelişimi, dolaşım sistemi, sinir sistemi ve hormonların değişimi gibi biyolojik ve fizyolojik değişimler bu alanda incelenmektedir. Psikomotor gelişim ise zihin ve kas sistemlerinin eş güdümlü çalışmasıyla bireyin vücudunu kontrol altına alma konusundaki becerilerinin incelendiği alandır. Psikomotor gelişim, doğumdan başlayarak bireyin yaşantısı boyunca devam eden bir süreçte meydana gelir. Farklı yaş gruplarında birbirinden farklı motor beceriler gelişim göstermektedir. Motor beceriler genel olarak ince motor

beceriler (manipülatif beceriler) ve kaba motor beceriler (lokomotor beceriler) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Kaba motor beceriler emekleme, zıplama, fırlatma, salınım, yürüme, dönme, yuvarlanma, koşma, denge ve ayakta durma gibi büyük kas veya kas gruplarını ilgilendiren temel hareketleri kapsamaktadır. İnce motor beceriler ise küçük kasları kullanarak yapılan tutma, kavrama, yazma, çizme, kesme, yapıştırma gibi el ve ayakları kullanarak yapılan daha ince ve zihin-kas koordinasyonunu gerektiren davranışları kapsamaktadır. Müzik aleti çalmak elle yapılan ve küçük kas gruplarının üst düzey eş güdümü ile gerçekleşen bir davranış olduğu için ince motor beceri olarak tanımlanmaktadır.

3.2.1.1.3. Psikomotor (Devinişsel) Gelişim Yeterlilikleri

Motor beceriler yapılırken bazı yeterliliklere ihtiyaç vardır. Bu yeterlilikler becerinin niteliğini etkilemektedir. Motor alan yeterlilikleri veya motor alan yetenekleri becerinin niteliğini ve ortaya çıkma sürecini etkilemektedir. "Psikomotor alan becerileri; eş güdüm (koordinasyon), güç, tepki hızı, dikkat, denge ve esneklik gibi yeterliliklerin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır" (Eroğul, Yurtal, 2014, 80). Bu yeterliliklerin yerine getirilme oranı motor becerilerin gerçekleşmesi ve gerçekleşme niteliğini doğru orantılı olarak etkilemektedir. Tezin ileriki aşamalarında çalgı eğitimi özelinde yapılacak müzikal etkinlikler motor alan yeterliliklerinin gelişimi ve bu yolla motor becerilerin niteliğinin artırılması yönünde kurgulanacaktır. Psikomotor alan becerileri Şekil 7'de gösterilmiştir.

Şekil 7: Psikomotor Alan Yeterlilikleri

Devinsel etkinliklerin oluşmasına etki eden altı farklı yeterliliğin içeriklerinin neyi kapsadığı ve müzik alanına nasıl uyarlanabileceği genel tanımları üzerinden çıkarımlar yapılarak incelenmelidir. Alan becerilerinin davranış psikolojisi açısından mahiyeti ve tanımı şu şekilde yapılmaktadır:

Güç: Her psikomotor etkinlik belirli oranda kas gücü gerektirmektedir. Gerekli kas gücüne ulaşılamaması etkinliklerden bazılarının yapılamamasına sebep olabilmektedir. Bu sebeple her yaş grubu için yapılacak motor aktiviteler belirlenirken kas gelişim dönemlerinin dikkate alınması, etkinliklerin kurgulanması açısından önemlidir. Alan itibarıyla güç kavramı, kas gücünün etkisiyle etkinliklerin yapılabilirliği olarak tanımlanabilir. Bu yeterlilikte bireysel özellikler ön plana çıkmaktadır. Bazı yaş gruplarında kadın ve erkek cinsiyetler arasındaki güç farkı ve bu güç farkının ortaya çıkma hızı değişiklik göstermektedir. Çocukluk döneminde büyük farklılıklar gözlenmezken ergenliğe doğru ve ergenlik döneminde ortaya çıkan kas kütlesindeki artış sebebiyle cinsiyetler arasında farklar oluşabilmektedir. Cinsiyetler arasındaki farklılığın yanı sıra anatomik ve bireye özgü farklılıklar da değişik sonuçların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Hedeflenen kasların kuvvetlenmesi, bu alanda yapılacak uygun etkinlikler ve alıştırmalarla sağlanabilmektedir. Kasların gelişimi ise güç yeterliliğinin sağlanmasını olumlu yönde etkilemektedir.

Eş güdüm (Koordinasyon): Psikomotor becerilerden birçoğu birden fazla uzvun uyumu sonucunda ortaya çıkar. Beden uzuvlarının eş zamanlı olarak uyumlu şekilde hareket edebilmesi eş güdüm (koordinasyon) olarak tanımlanmaktadır. Ellerin ve kimi zaman gözlerin koordineli bir şekilde çalışmasıyla yapılan pek çok etkinlik gibi müzik aleti çalma etkinlikleri de eş güdümün üst düzeyde gerekli olduğu etkinliklerdir. Müzik aleti çalma eylemini bağlama özelinde değerlendirdiğimizde iyi bir icra için farklı yönlerde hareket eden iki elin koordineli bir biçimde çalışması gerekmektedir. Uyumun bozulması müzikal niteliği olumsuz olarak etkilemektedir. Milisaniyelerle ölçülebilen hızlı parmak hareketlerinin yapılabilmesi için her elin parmaklarının hem kendi içinde hem de iki elin kendi arasında uyumlu bir şekilde hareket etmesi gerekmektedir. Eller arasında uyumun ve eş güdümün artması uygun nitelikte alıştırmalar ve bol tekrarlarla yapılacak egzersizlerle mümkün olabilmektedir.

Tepki hızı: Uyarıcı-organizma-tepki (U-O-T) denkleminde organizmanın uyarıcıya verdiği yanıta tepki denilmektedir. Organizmanın uyarıcıyı aldıktan sonra tepki

vermesine kadar geçen süreye ise tepki hızı denir. Müzikal hız olarak adlandırılan parmakların ve ellerin hızlı ve eş güdümlü hareket etmesini gerektiren olgu esas olarak kasların tepki hızıdır. Özellikle beklenen tepki hızının motor beceri olarak sergilenmesi belirli oranda kas gücü yeterliliğine bağlıdır. Tepki hızındaki gelişim, güç ve eş güdüm gelişimiyle ile doğru orantılıdır. Tepki hızı bireysel çalışmalarla ve uygun alıştırmalarla geliştirilebilse de bireysel ve anatomik farklılıklar avantaj veya dezavantaj olarak yansıyabilmektedir.

Dikkat: Bilişsel ve sosyal süreçlerin etkisiyle oluşan etkinliklerin organizma tarafından seçilerek, uyarıcıya odaklanılması dikkat olarak tanımlanabilir. Bilişsel süreçler göz önünde bulundurulduğunda her yaş grubundaki bireylerin bilişsel yeterlilikleri ve psikososyal algıları birbirinden farklıdır. Bilişsel ve sosyal süreçlerin etkin olduğu dikkat aşamasında organizmanın uyarıcıya odaklanma biçimi ve süresi değişkenlik göstermektedir. Motor etkinliklerin süresi her yaş grubunun ilgisi ve dikkat süresi göz önünde bulundurularak düzenlenmelidir. Aksi durumda yaş grubunun dikkat süresini aşan çalışmalar becerinin niteliğini ve ortaya çıkma hızını etkileyebilmektedir. Müzik aleti çalmak yoğun dikkat gerektiren ince motor becerilerin üst düzeyde sergilendiği bir etkinliktir. Çalgı eğitimi, yoğun ve çok yönlü bir çalışmayı gerektirmektedir fakat yaş grubunun dikkat süreleri aşılarak uzun süreli çalışmalar yapmak, gelişim açısından olumlu anlamda beklenen sonucu vermeyebilir. İlgi ve dikkat ancak motivasyon aracının yani pekiştirecin doğru kullanılmasıyla sağlanabilmektedir.

Denge: Vücudun bir eylemi gerçekleştiriken stabil durabilme veya eylemi aynı nitelikte devam ettirebilme durumudur. Denge; genel olarak bisiklete binme, düz çizgide yürüyebilme gibi kaba motor beceri ile ilgili davranışlar için kullanılan bir terim olsa da bir eylemi aynı nitelikte devam ettirebilme becerisi üzerinden ince motor beceriye uyarlanabilir. İnce motor becerinin belirli bir nitelikte sürdürülebilmesi güç, eş güdüm, hız ve dikkat gerektiren bir durumdur. Müzik aleti çalma, söz konusu yeteneklerin stabil olarak devamlılığını öngören bir ince motor beceridir. İcra performansının korunması ve stabil şekilde devam ettirilmesi tüm bu yeterliliklerin dengeli bir şekilde işleyişi ile mümkün olmaktadır. Bedenin anatomik olarak doğru bir şekilde konumlanması bedensel dengeyi, ellerle yapılan eş güdümlü hareketlerin devamlılığı ve stabil olması ise performans dengesi olarak yorumlanabilir. Müzik aleti çalabilmek için gerekli olan uzun süreli çalışmalar sonunda kas ve iskelet sistemlerinde meydana gelecek rahatsızlıkları önlemek ve sürdürülebilir performans

gelişimi için vücudun konumu, duruş, oturuş ve tutuş pozisyonlarının bedenen doğru olması önemlidir.

Esneklik: Vücudun doğal olmayan bir duruma uyum sağlayabilmesi ve devamında eski biçimini alabilmesi esneklik olarak tanımlanabilir. Genel olarak bale, atletizm gibi alanlarda vücut esnekliği beklenir. Esneklik yaşa ve cinsiyete bağlı olarak değişmektedir. Bireysel anatomik özellikler, yine esnekliğin kişiden kişiye değişkenlik gösteren bir yapıda olmasının temel sebeplerinden biridir. Her çalgı için beklenen beden yeterlilikleri vardır. Nefesli çalgılarda dudak ve diş yapısı, telli çalgılarda el ve parmak yapısı gibi çeşitli beden yeterlilikleri başarıyı etkileyen yan değişkenler olarak değerlendirilebilir. Özellikle mesleki müzik eğitiminde çalgı seçimi yapılırken öğrencilerin vücut esnekliklerinin seçilen enstrümana uygun olup olmadığına bakılması öğrencinin çalgıya uyumunu kolaylaştırması bakımından önem taşımaktadır.

3.2.1.1.4. Fiziksel Gelişim Dönemleri

Fiziksel gelişim; bedensel gelişim ve psikomotor (devinişsel) gelişim olarak iki ana başlık altında ele alınmaktadır. Her yaş gurubunda bedensel ve motor gelişim farklı özellikler göstermektedir. Gelişim dönemleri sekiz evreden oluşmaktadır. Bunlar: "Doğum öncesi, bebeklik (0-2 yaş), ilk çocukluk (2-6 yaş), ikinci çocukluk (okul dönemi 6-12 yaş), ergenlik (12-18 yaş), genç yetişkinlik (18-30 yaş), yetişkinlik, yaşlılık" (Balcanlı, Çeliköz, Erişen ve diğ., 2012, 8).

Fiziksel gelişim doğum öncesinden başlayarak hayat boyu devam etmektedir. Fiziksel gelişim dönemleri arasında kesin bir yaş ayrımı bulunmamaktadır. Bireysel, çevresel ve toplumsal faktörlerin etkisiyle yaş sınırları kısmen değişkenlik gösterebilmektedir fakat genel olarak kabul gören bu tasnif kullanılmaktadır. Çalgı eğitim sürecinin yapılandırılabilmesi için öncelikle hangi yaş grubunda ne gibi gelişim ve değişimler olduğu, bu değişim ve gelişim özelliklerine göre hangi motor becerilerin öğretilebileceği tespit edilmeye çalışılacaktır. Gelişim dönemleri, bedensel gelişim ve motor gelişimi bakımından iki farklı alanda karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Böylelikle bedenen yaşanan gelişmenin motor becerilerle ne ölçüde paralellik gösterdiği irdelenerek çalgıya başlama yaşı ve yapılabilecek psikomotor aktivitelerin nitelikleri belirlenecektir.

Çalgı eğitiminde yaşa göre tasnif edilen gelişim dönemleri bilişsel ve duyuşsal süreçleri de kapsamaktadır. Bireyin çalgı öğrenebilmesi için bedenen ulaşması gereken yeterliliğin yanında zihinsel olarak da paralel bir gelişim göstermesi gerekmektedir. Çalgıya başlama yaşının tespit edilmesi için bireyin üç alanda (bilişsel, duyuşsal, psikomotor) gösterdiği gelişimin dikkate alınması en kritik noktadır. Özellikle psikomotor aktivitelerin gerçekleşmesini sağlayacak becerilerin oluşması bilişsel gelişimle doğrudan ilgilidir. Bu sebeple her yaş döneminde meydana gelen bilişsel ve psikomotor gelişimin müzik aleti çalabilme yeterliliğinde olması ortak paydası üzerinden bir değerlendirme ile sonuca ulaşılmaya çalışılacaktır. Başlangıç yaşının tespit edilmesine yönelik değerlendirme; doğum öncesi dönem, bebeklik dönemi, ilk çocukluk dönemi, ikinci çocukluk dönemi ve ergenlik dönemiyle sınırlandırılmıştır. Genç yetişkinlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemleri bilişsel ve psikomotor yeterliliklerin tam olarak gerçekleşmiş olması sebebiyle değerlendirmeye alınmamıştır.

3.2.1.1.4.1. Doğum Öncesi Dönem

Gelişim anne karnında başlayan bir süreçtir. Anne karnında başlatan bu süreç canlının ilk gelişim evresidir. Doğum sonrasında oluşabilecek kimi problemler anne karnında maruz kalınan dış etkilerden kaynaklanabilmektedir. Özellikle beden gelişimi bakımından annenin geçirdiği hastalıklar, alınan ilaçlar, beslenme gibi unsurlar çocuğun ileriki yaşantısında beden ve zihin gelişimini etkileyebilmektedir. "Hamilelik döneminde alkol ve uyuştrucu kullanımı, röntgen ışınlarına maruz kalma, aşırı sigara kullanımı, aşırı gürültülü yerde çalışma, aşırı stres ve kaygı, embriyo, fetüs ya da yeni doğan bebeği olumsuz etkileyen faktörlerdir" (Senemoğlu, 2018, 21). Doğum öncesi dönem, müzik alanı itibarı ile uygulamaya dönük bir çalışmanın mümkün olmadığı bir aşamadır. Fakat gelişimin önemli aşamalarından biri olması sebebiyle sağlıklı bir birey için gerekli olan süreçlerden biridir. Fetüsün (bebeğin doğum öncesi aşaması) belirli bir gelişim evresinde seslere karşı duyarlılık kazanması sebebiyle annenin dinlediği müziklerin bir bakıma bireyin müzik yaşantısının başlangıcı sayılabilir. Beden davranışı olarak olmasa bile bilişsel gelişim açısından bir alt zemin oluşturması muhtemeldir.

> "Örneğin fetüsün altıncı ayında, sese karşı duyarlı olduğu ve çeşitli bedensel devinimlerle, farklı frekanslarda yayılan sese karşılık verdiği saptanmıştır. Aynı zamanda değişik tarzlardaki müzik yayınlarının fetüsün kalp atışlarını etkilediği belirlenmiştir. Bu belirtiler, beynin algılama yeteneğini kazandığının bir kanıtıdır" (Aydın, 2014, 21).

Doğum öncesi dönem müzikal olarak algılama basamağının başladığı gelişim aşaması olarak görülebilir. Algılama basamağı psikomotor alan basamaklarından biri olmasına rağmen daha çok bilişsel ve kısmen de duyuşsal alanın etkisiyle ilerlemektedir. Doğum öncesi dönem, psikomotor alan özelinde müzik aleti çalma becerisi olmasa dâhi algılama basamağının başladığı gelişim aşaması olarak değerlendirilebilir.

3.2.1.1.4.2. Bebeklik Dönemi

Bebeklik dönemi doğum sonrası 0-2 yaş aralığını kapsamaktadır. Bu dönemde ilk olarak dış çevreyle bağlantı kurulur ve çevresel faktörlerin gelişime etkisi bakımından etkin bir süreç başlar. Bu süreç denetimsiz beden hareketleri ile başlayan bir kendini tanıma sürecidir.

> "Doğuşta bebeğin bütün davranışları refleks düzeyindedir. Bebek büyüdükçe yetkinleşen; sinir, sindirim, dolaşım, boşaltım ve iskelet sisteminin gelişimine bağlı olarak bilinçli davranışlar gösterir. Bebeğin devinsel gelişiminin sağlıklı bir bedensel olgunlaşmaya bağlı olduğu unutulmamalıdır. Başka bir anlatımla, bebeğin devinimlerini bilinçli bir şekilde yönetmesi; büyüme, olgunlaşma ve öğrenmeye bağlıdır. Dolayısıyla bebeğin herhangi bir devinsel beceriyi gösterebilmesi için, hazırbulunuşluk düzeyinin belli bir seviyeye ulaşması gerekmektedir" (Aydın, 2014, 25).

Bu dönemde sergilenen refleks beden davranışları, ilk motor davranışlar olarak değerlendirilebilir. Yaşamak için ihtiyaç duyulan temel refleksler içgüdüsel olarak gerçekleşerek zamanla bilinçli bir özelliğe kavuşmaktadır. Bebeklik döneminde işitme duyusu oldukça gelişmiştir. Bebekler, özellikle bebeklik dönemin sonlarına doğru sesleri tanıyarak benzerlik ve farklılıkları ayırt edebilir duruma gelmektedir. Zihin gelişimi bakımından daha ileri bir seviyede olunması sebebiyle sesli uyarıcılara verilen tepkiler daha anlamlı olmaktadır. Fakat beden davranışı olarak bu yaşta sadece kaba motor beceriler gerçekleşebilmektedir. Bebeklik döneminde yalnızca psikomotor davranış basamaklarından algılama basamağını ilgilendiren bir zihinsel ve bedensel gelişim yaşanmaktadır.

3.2.1.1.4.3. İlk Çocukluk Dönemi

İlk çocukluk dönemi doğum sonrası 2-6 yaş aralığını kapsamaktadır. Çalgıya başlama yaşı tespit edilirken genel olarak öngörülen üç dönemden (ilk çocukluk, ikinci çocukluk, ergenlik) biridir. Gelişim dönemleri ele alındığında her dönem zihinsel ve bedensel bakımdan yeterli bir gelişmişlik düzeyinde olmalıdır. Çalgıya başlamada genel eğilim, erken yaşlarda başlatmak olsa da gerekli hazır bulunuşluğun olmaması durumunda çoğunlukla başarısız girişimler olabilmektedir. İleride ilgi ve yeteneği yeterli düzeye ulaştığında başarılı bir öğrenme süreci geçirebilecek çocukların,

bedensel ve zihinsel yeterliliği uygun olmaması sebebiyle erken dönemlerde çalgıya başlatılarak oluşabilecek ilgi ve kurulmanın sönümlenmesine sebep olunabilmektedir. Bu bakımdan ilk çocukluk dönemi her yönüyle iyi tahlil edilerek bu yaş döneminin çalgı eğitimine başlamak için doğru bir dönem olup olmadığı tespit edilmelidir. Dönemsel olarak bakıldığında genel olarak büyük kas grupları küçük kas guruplarından daha iyi bir düzeyde kullanılabilmektedir.

> "Bu dönemde kızların erkeklere oranla ince motor kasları hızla gelişir. Bu nedenle kızlar denge sağlama, makas kullanma veya kalem tutma becerileri açısından erkeklerden daha başarılıdır. Ancak genel olarak bu yaş çocukları, motor koordinasyon gerektiren etkinlikleri yapmada yeterli fiziksel donanıma sahip değildir" (Aydın, 2014, 25).

"Görme organı ve küçük kasların tam olarak olgunlaşmaması nedeniyle bazı etkinlikleri yapamazlar ya da uzun zamanda yaparlar" (Senemoğlu, 2018, 25). İnce motor kaslarla yapılan ve üst düzey koordinasyon gerektiren türde ince motor davranışların bu yaş grubu çocuklardan beklenmesi gelişim özellikleri bakımından uygun görülmemektedir. Fakat kas gelişimi bakımından cinsiyete göre çeşitli farklılıklar olabilmektedir. Örneğin kız öğrenciler, erkek öğrencilere oranla daha başarılı bir gelişim gösterse de müzik aleti çalmak gibi üst düzey ince motor becerileri yapmak için gerekli gelişim düzeyi henüz sağlanamamıştır. Bilişsel açıdan değerlendirildiğinde ise ilk çocukluk döneminde yer alan çocuklar henüz 2-7 yaş aralığını kapsayan işlem öncesi (Pre-operational) dönemi yaşamaktadır. Bu dönemin özelliği gereği çocuklar; neden-sonuç ilişkisi kuramamakta, kompleks sınıflamaları yapamamakta, tümdengelim ve tümevarım gibi mantık yürütme biçimlerini kullanamamakta, soyut kavramları anlamlandıramamaktadır. Dönem özelliği itibarıyla ince motor becerilerin gerçekleşmemesinin yanında soyut bir kavram olan müzik ve estetik gibi konuların çalgı üzerinde gözlemlenebilir bir davranışa dönüştürülmesi bilişsel açıdan olanaklı görünmemektedir. Psikomotor davranış basamaklarından algılama basamağına dair ön gelişmeler yaşansa da kurulma basamağına uygun bir yeterlilik oluşmamaktadır.

3.2.1.1.4.4. İkinci Çocukluk Dönemi (Okul Dönemi)

Okul dönemi, orta çocukluk dönemi, erinlik dönemi ve ikinci çocukluk dönemi gibi isimlerle tasnif edilen dönem 6-12 yaş aralığını kapsamaktadır. Ülkemizde olduğu gibi tüm dünyada okul eğitimi yaklaşık olarak bu yaşlarda başlamaktadır. Bu yaş aralığı, eğitim psikolojisi alanında yapılan çalışmalar sonucunda genel olarak okul yaşantısının çocukların gelişim özelliklerine uygun olabileceği dönem olarak

belirlenmiştir. Okul öncesi dönemde başlayan ve çocuğun biyokimyasında yaşanan gelişim ve değişim, dönemsel olarak 10-11 yaşlarına kadar devam etmektedir. Bu dönemde özellikle kas sisteminde meydana gelen fiziki gelişim dönemin sonlarına doğru üst seviyeye ulaşmaktadır. Kaba motor beceriler bakımından ilk yıllar daha yoğun bir gelişim gösterse de ikinci yarının sonlarına doğru ince motor kasların gelişimi ileri düzey çalışmaları yapabilme yeterliliğine kısmen kavuşmaktadır. Yaklaşık olarak on yaşları ve sonrasında ince motor kaslar daha yoğun dikkat, güç ve eş güdüm gerektiren becerilerin uygulanmasına imkân vermektedir. Kişisel farklılıklar etkili olsa da cinsiyetlere göre farklı gelişim özellikleri olabilmektedir. Motor gelişim, kız öğrencilerde erkek öğrencilere oranla daha erken gelişebilmektedir. Buna bağlı olarak okul döneminde kız öğrencilerin okul yaşamına uyumları genel olarak erkek öğrencilerden daha iyi olabilmektedir. Eğitim psikolojisi alanında yapılan çalışmalar dikkate alındığında okul dönemi devinsel beceriler bakımından iki aşamalı olarak değerlendirilebilir. Yaklaşık olarak 6-9 yaşlarını kapsayan dönem okul öncesi dönemin devamı niteliğindedir. 10-12 yaşlarını kapsayan dönemde ise özellikle ince motor becerilerin önemli ölçüde gelişim gösterdiği ve bu becerileri sağlamak için gerekli olan yeterliliklerin (eş güdüm, güç, tepki hızı, dikkat, denge ve esneklik) dönemin sonlarına doğru sağlandığı görülmektedir.

Çalgı eğitimi özelinde bakıldığında çocukların fiziki gelişimlerinin dikkate alınmaması ve doğru yaş aralığında eğitime başlanmaması durumunda motivasyon ve ilgi konusunda olumsuz gelişmeler yaşanması muhtemeldir. Eğitim bilimi alanında yapılan tespitlerin müzik alanına uyarlanması, dönemsel olarak yeterliliklerin tespit edilmesi bakımından önemli veriler sağlamaktadır. İkinci çocukluk döneminin ilk yılları, ince motor becerilerin gelişimi konusunda yeterli düzeyde değildir. Kaba motor beceriler üst düzeyde gelişse de ince motor beceriler daha geç ortaya çıkmaktadır.

> "Okul yaşamının ilk iki üç yılında, çocuklara yumuşak ve büyük kurşun kalemle ve iri harflerle yazdırılmalıdır. Üçüncü sınıfta harflerin boyu biraz küçültülebilir. Fakat bunların hiçbir zaman bir yetişkinin harfleri kadar küçük olması istenmemelidir. Bu durum çocuk kendi isteğiyle öyle yazmaya başlayıncaya kadar sürdürülmelidir. Çocukların çoğu zorlanmadıkça hem çabuk hem de okunaklı yazmayı öğrenirler. Buna karşılık, küçük ve çabuk yazmak için yapılan baskı ve zorlamalar, çocukların harfleri şekillendirme yeteneklerini duraklatır ve ileriki yıllarda yazılarının okunaksız olmasına neden olur. Oysa gelişim ilerledikçe ve kaslarını denetleme yetenekleri geliştikçe yazmaları doğal olarak çabuklaşacaktır" (Yeşilyaprak, 2018, 81).

Doğal bir öğrenme sürecinin yaşanması için gelişim özelliklerine paralel bir eğitim süreci tasarımı ile mümkün olabilmektedir. Çalgı eğitiminin gerektirdiği fiziki çalışmaların belli oranda güç gerektirmesi ve bu gücün belirli oranda stabil tutulması

icra için önemli bir detaydır. Bu sebeple istikrarlı bir güç gereksinimi doğal olarak kondisyon ihtiyacını doğurmaktadır. Çocukların ince motor becerileri sergilerken stabil güç uygulayacak fiziki gelişimde olmaları gerekmektedir. Aksi durumda psikomotor becerileri gerçekleştirme konusunda meydana gelen doğal yetersizlikler bir üst basamağa geçmek için gerekli olan motivasyonu olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu sebeple dönem itibarıyla bu yeterliliği yerine getirip getirmeyecekleri de irdelenmesi gereken önemli bir konudur.

> "Çocuklar okula yeni başladıklarında yazı yazma, kalem tutma gibi eylemlerde küçük kaslarını tam olarak kontrollü kullanamadıkları için zorlanabilir ve dolayısıyla buna bağlı yorgunluk yaşayabilirler, bu da okula karşı olumsuz tutum takınmalarına sebep olabilir. Ancak bu durum dönemin sonlarına doğru ortadan kalkar ve ince motor becerilerde artık becerikli oldukları için bu dönemdeki çocuklar bir enstrüman çalma ya da el sanatlarına yönelmek gibi ayrıntılarla uğraşmayı gerektiren etkinliklere ilgi duyar ve zevk almaya başlarlar" (Eroğul, Yurtal, 90).

İkinci çocukluk döneminin ikinci yarısı ise yaklaşık olarak 10-12 yaş aralığını kapsamaktadır. "İlköğretimin ikinci yarısına gelindiğinde ise ince motor kasların kontrolü büyük ölçüde başarılır. Buna bağlı olarak çocuklar ayrıntılarla uğraşmayı gerektiren işlerden hoşlanmaya başlarlar. El sanatlarına, müzik aletleri çalmaya vb. ilgi artar" (Akman, Erden, 1997, 48)

Bu yaş aralığının en belirgin özelliği kaba motor becerilere ek olarak ince motor becerilerin de önemli ölçüde gelişim göstermesidir. Diğer dönemlere oranla motor beceriler bir bütün olarak olgunlaşmaktadır. Dönemin ikinci yarısına denk gelen bir yaş aralığında ince motor beceriler ortaya çıkmakta ve bir müzik aleti çalma noktasında eyleme dönüşecek yeterliliğe ulaşmaktadır. Bu veri psikomotor alan basamaklarından kurulma aşamasına fiziki açıdan ulaşıldığını göstermektedir. Cinsiyetler açısından bakıldığında ise ikinci çocukluk döneminin her iki aşamasında kısmen birbirinden farklı gelişim özellikleri gözlemlenebilmektedir. İnce ve kaba motor becerileri yapabilme yeterliliği bakımından kız ve erkek öğrencilerin karşılaştırılması Tablo 13'de gösterilmiştir.

Tablo 13: İnce ve Kaba Motor Becerileri Yapabilme Yeterliliği Bakımından Kız ve Erkek Öğrencilerin Karşılaştırılması

İKİNCİ ÇOCUKLUK DÖNEMİ YETERLİLİKLERİ				
BİRİNCİ AŞAMA (6-9 Yaş Aralığı)			**İKİNCİ AŞAMA (10-12 Yaş Aralığı)**	
	Kız Öğrenciler	**Erkek Öğrenciler**	**Kız Öğrenciler**	**Erkek Öğrenciler**
Kaba motor beceriler	Yapabilir	Yapabilir	Yapabilir	Yapabilir
İnce motor beceriler	Çok Düşük Düzeyde Kısmen Yapabilir	Yapamaz	Yapabilir	Kısmen Yapabilir

Gelişim düzeyi, çocuğun zihinsel süreçleri üzerinden de değerlendirilmelidir. Müzik alanı genel itibarı ile soyut işlemler döneminin özelliklerine uygun bir alandır. Müzik yazısının simgelediği soyut duyuş özelliklerinin çocuk tarafından beyinde anlamlandırılarak davranışa dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu bakımdan fiziki yeterlilikler kadar bilişsel açıdan da paralel bir gelişim beklenmektedir. Dönem itibarıyla bakıldığında duyuşsal ve bilişsel gelişim özellikle ikinci çocukluk döneminin sonlarına doğru yeterli düzeye ulaşmaya başlamaktadır. Ergenlik döneminde tam olarak gerçekleşen soyut işlemler döneminin ilk adımları bu evrede görülebilmektedir. Genel davranış özellikleri bakımından değerlendirildiğinde:

> "Orta çocukluğun özellikle sonuna doğru çocuklar (biraz da kitle iletişim araçlarının etkisiyle) ülkelerinde olup bitenlerle ilgili fikir beyan etmeye başlarlar. Hatta siyasi tercihlerde bulunmaya, olayları değerlendirerek onlarla ilgili olumlu veya olumsuz bildirimlerde bulunmaya başlarlar. Çünkü zihin gelişimleri soyut işlemlere hazırlanmaya başlamıştır. Somut durumların ötesinde yargı ve yorumlar getirmeleri orta çocuklukta bir tür beceri deneme girişimleridir" (Bacanlı, 2018, 57).

Fiziksel ve zihinsel gelişim bakımından değerlendirilecek olursa müzik aleti çalmak için gerekli olan bilişsel ve motor beceriler yaklaşık olarak 10-11 yaş civarında yeterli düzeye ulaşmaktadır. Soyut işlemler döneminin 11 yaş civarında başlaması, ince motor becerilerin aynı yaş aralığına denk gelmesi, çalgı eğitimine başlama yaşı konusunda bir kesişme noktası olarak görülebilir. Bilişsel ve devinişsel alanda bireysel

özelliklerle bağlı olarak gelişim yaş sınırları değişebilmektedir. Bu sebeple yaklaşık olarak 10-11 yaş aralığı her iki alanın zihinsel ve bedensel gelişim özellikleri bakımından gerekli hazır bulunuşluk düzeyinin sağlandığı yaş aralığıdır. Çocuğun müzik eğilimleri ve müziğe karşı ilgisinin yönlendirileceği algılama basamağının en etkin uygulanacağı yaş aralığı ise ikinci çocukluk döneminin ilk yıllarıdır. Gerekli hazır bulunuşluğun sağlanması en erken 10-11 yaş civarı sağlanmaya başlaması sebebiyle kurulma aşamasının en erken bu yaşlarda başladığı öngörülebilir.

3.2.1.1.4.5. Ergenlik Dönemi

Ergenlik dönemi yaklaşık olarak 12-18 yaş aralığını kapsayan en karmaşık ve kompleks dönemdir. "Ergenlik dönemi; erken ergenlik (11-12 ile 14 yaş arası), orta ergenlik (yaklaşık olarak 14 ile 16 yaş arası) ve son ergenlik (16-18 ile 19 yaş arası) olmak üzere üç farklı döneme ayrılmaktadır" (Eroğul, Yurtal, 2014, 93). Bu dönemde bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal açıdan önemli değişimler yaşanmaktadır. Genel gelişim özellikleri bakımından değerlendirildiğinde kişi yetişkin bir birey özelliği göstermektedir. Ergenlik döneminde iskelet sistemindeki gelişim kas gelişiminden daha hızlı olmaktadır ve bu sebeple devinsel aktivitelerin uygulanışında çeşitli eş güdüm sorunları yaşanabilmektedir. Diğer dönemlerde cinsiyete göre gözlemlenen farklılıklar benzer şekilde devam etse de kaba motor beceriler her iki cins için de tam olarak ve üst düzeyde gerçekleşmektedir.

> "Ergenlik dönemindeki kızlar ve erkekler karşılaştırıldıkları zaman, erkeklerin özellikle kas ve hız hareketleri söz konusu olduğunda kızlara göre daha başarılı oldukları görülmüştür. Buna karşılık hız ve güç gerektiren etkinliklerden çok beceri ve eş güdüm söz konusu olduğu zaman ortaya çıkan farkın cinsiyet etkeninden çok alıştırmalara bağlı olduğu saptanmıştır" (Yeşilyaprak, 2018, 70).

İnce motor becerilerin müzik aleti çalmak için ulaşması gereken yeterlilik ergenlik döneminde sağlanmış olur. "İnce motor kasların koordineli bir biçimde, tam olarak işlevlerini yerine getirebilmeleri ancak ergenlik döneminde gerçekleşebilir" (Yeşilyaprak, 2018, 65).

Bilişsel açıdan değerlendirildiğinde ise 11 yaş ve üzerinde gerçekleşen soyut işlemler dönemi ergenlik dönemini içine alan bir yaş aralığında gerçekleşmektedir. Kısmen ikinci çocukluk döneminin son evrelerini kapsayan bu bilişsel gelişim düzeyi ergenlikte ve sonrasında tamamlanmaktadır. Bilişsel ve motor beceriler birlikte değerlendirildiğinde çalgı eğitimi için gerekli olan gelişim özellikler tüm yönleriyle ergenlik döneminde hazır hâle gelmektedir. O hâlde ergenlik dönemi mesleki çalgı

eğitimi de dâhil olmak üzere çalgı eğitimine başlamak için en uygun dönem olarak görünmektedir. Fakat gelişim dönemlerini kapsayan yaş araklıları bireysel farklılıklar sebebiyle özellikle geçiş yaşları bakımından kesin olarak belirlenememektedir. Bu sebeple ergenlik döneminin çalgı eğitimi için beklenen gelişim düzeyi bakımından yeterli olmasına rağmen bir önceki dönemin son evresinin gelişim özellikleriyle benzerlikler göstermesi, çalgıya başlama yaşı belirlenirken görece olarak birkaç yıl geriye doğru bakılması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

3.2.1.2. Bağlama Eğitiminde Yaş

Bağlama eğitimi, genel olarak yaygın eğitim kurumlarında olmak üzere örgün eğitim kurumlarında en erken ortaokul düzeyinde (5.sınıf) başlamaktadır. Öğrencilerin, çalgı eğitimine başlamak için gerekli olan beden yeterliliklerinin yanında müzik gibi soyut bir kavramı anlayabilecek, müzik yazısı gibi simgeleri anlamlandırabilecek bilişsel ve duyuşsal düzeyde olması gerekmektedir. Bağlama eğitimine başlama yaşı belirlenirken daha önce değinilen fiziksel gelişim evreleri merkeze alınmış, bilişsel ve motor yeterlilikler yaşlara göre karşılaştırılarak kesişme noktaları belirlenmeye çalışılmıştır. Tablo 14'te çalgı eğitimine başlamak için öngörülen hazır bulunuşluk seviyesi, bilişsel ve fiziksel gelişim aşamalarındaki kesişme noktaları üzerinden tespit edilmeye çalışılmıştır. Tabloya göre 11 yaş civarı bireyin somut işlem döneminden soyut işlemler dönemine geçtiği dönemdir. Her iki dönemin kesişim noktası 11 yaş olarak tespit edilmiştir. Fakat fiziksel gelişim aşamalarında birey, müzik aleti çalabilmek için gereken ince motor beceri yeterliliğine 10-11 yaşlarında kavuşabilmektedir. Bilişsel ve fiziksel gelişim özelliklerinin yeterlilik bakımından kesişme noktası 11 yaştır. Fakat daha önceki bölümlerde değinilen dış etkenler ve bireye özgü değişkenler göz önünde bulundurulduğunda çalgıya başlama yaşının en erken 10-11 yaş civarında olması bilişsel ve fiziksel yeterlilikler bakımından en uygun yaş aralığı olarak tespit edilmiştir.

Tablo 14: Çalgı Eğitimine Başlamak İçin Öngörülen Hazır Bulunuşluk Seviyesinin Bilişsel ve Fiziksel Gelişim Aşamalarındaki Kesişme Noktaları

BİLİŞSEL GELİŞİM **Yaş Aralıları**	-	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	**11**	12	13	14	15	16	17	18
Duyusal Hareket Dönemi	**0**	+	+	+																
İşlem Öncesi Dönem				+	+	+	+	+	+											
Somut İşlemler Dönemi									+	+	+	+	±							
Soyut işlemler Dönemi													±	+	+	+	+	+	+	
FİZİKSEL GELİŞİM **Yaş Aralıkları**	**Kaba Motor Beceri**																			
	-	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	**10**	**11**	12	13	14	15	16	17	18
	İnce Motor Beceri																			
	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	**10**	**11**	12	13	14	15	16	17	18
Doğum Öncesi Dönem	**0**																			
Bebeklik Dönemi		+	+																	
İlk Çocukluk Dönemi			+	+	+	+	+	+												
İkinci Çocukluk Dönemi								+	+	+	+	±	±	+						
Ergenlik Dönemi														+	+	+	+	+	+	+
PSİKOMOTOR ALAN BASAMAKLARI	**Algılama**																			
	-	**0**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**Kurulma**									
	-	**0**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**Kılavuz Denetiminde Yapma**							

3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

3.3.1. Kılavuz Denetiminde Yapma

Kılavuz denetiminde yapma, belli bir modeli takip etmek veya verilen komutlar rehberliğinde bir beceri icra etmek olarak tanımlanabilir. Kılavuz olarak basılı veya yazılı bir yönergeden yararlanılacağı gibi bir öğreticinin yönlendirmeleri de takip edilebilir. Bu devinişsel adımda başka bir şeyi veya kişiyi aynen taklit etme söz konusudur. Müzik alanında birey çalgı eğitimi almak üzere harekete geçmekte, ilk adım olarak eğitim alacağı kurumu veya kişiyi (ekolü) seçmektedir. Mesleki veya amatör müzik eğitimi (örgün eğitim veya yaygın eğitim) almak üzere harekete geçen kişi, seçtiği okulun yazılı programını takip edebileceği gibi alanında ekol olmuş icracıların uyguladıkları özel programları da takip edebilmektedir. Bu iki durum kimi zaman iç içedir. Çalgı eğitimine dair temel teknik yeterlilikler bu aşamada edinilmektedir. Temel teknik yeterliliğe ulaşıldıktan sonraki adım olarak ise ekol benimseme ve o ekolü taklit ederek niteliklerini özümseme aşamasına geçilerek müzikal gelişim sağlanmaktadır. Bireye özgü niteliklere ek olarak özellikle taklit edilen modelin müziği algılayış biçimi ve icraya dönük özgün uygulamaları model alanın icra karakterini şekillendirmektedir. Bu sebeple model alanın niteliklerinin yanında eğitim öğretim ilişkisi içerisinde baskın bir role sahip olan modelin, sahip olması gereken nitelikler, model alma sürecinin işleyişi ve model alma sürecini etkileyen faktörler kılavuz denetiminde yapma basamağı kapsamında incelenmiştir.

3.3.1.1. Model Alarak Öğrenme

Sosyal bilişsel kuramlar çerçevesinde incelenen model alarak öğrenme, bir bakıma taklit ve gözlem yoluyla oluşan davranış değişikliği olarak tanımlanabilir. “Sosyal bilişsel kuramcılar, öğrenmelerimizin büyük kısmının diğerlerinin yaptığını gözlemleme ve model almadan kaynaklandığını belirlemişlerdir (ör. Bandura)” (Baloğlu 2018, 119).

Bireyde meydana gelen davranış değişikliği yaşantı yoluyla sosyal çevreden gözlemlenen kimi davranışların taklit edilmesi yoluyla olmaktadır. Birey tarafından olumlu olduğu kadar olumsuz davranışlar da öğrenilebilmektedir. Bu sebeple sosyal çevrenin niteliği bu öğrenme sürecinin sonunda oluşacak davranış değişikliğini şekillendirmektedir. Sosyal bilişsel öğrenme sürecinde modelin özellikleri ve model olma yeterlilikleri, bireyin taklit edilecek davranışın gerçekleşmesi için ihtiyaç

duyduğu motivasyonu etkilemektedir. Bu sebeple model alarak öğrenme sürecinin nasıl gerçekleştiği, başarılı bir sürecin yaşanabilmesi için model alanı ve modeli etkileyen koşulların neler olduğu irdelenmelidir. Geleneksel müzik eğitiminde sıkça dile getirilen, usta-çırak eğitimi adıyla anılan eğitim anlayışı temelde model alarak öğrenmedir. Eğitim bilimi alanında öğrenme aşaması tanımlanırken gözlem yoluyla ve yaparak yaşayarak öğrenmenin etkili bir öğrenme modeli olduğu dile getirilmektedir. Elbette bu öğrenme şekli tek başına bir eğitim modeli olmaktan çok bir öğrenme alışkanlığı ve öğrenme biçiminin tanımlanması için kullanılmaktadır. Gelenek ile bağdaştırılan usta-çırak eğitimi, eğitim bilimsel çalışmaların yapılmadığı veya bu konuyla ilgili yeterli donanıma sahip olmayan eğiticilerin çoğunlukta olduğu alanlarda kendi başına bir eğitim modeli olarak algılanmaktadır. Bu gelenek adına kutsanan pek çok bilginin bilimsel gerçeklerle buluşamamasına veya eksik olan pek çok konunun giderilememesine yol açmaktadır. Bağlama eğitimi özelinde düşünülecek olursa ilk Türk musikisi devlet konservatuvarı kurulana kadar çalgı eğitimi genel olarak dernekler, meşk ortamları vb. alanlarda yürütülmüştür. Türk müziği konservatuvarının eğitim öğretime dahil olmasının ardından yeterli akademik bilgi ve donanıma sahip eğitimcilerin üniversitede görev alması konusunda uzun süre sıkıntılar yaşanmıştır. Geçmiş öğretim alışkanlıklarının akademi çatısı altında şekillenmeye başladığı bu süreçte usta-çırak eğitimi, mevcut bilgilerin uluslararası eğitim anlayışına adaptasyonunda yaşanan problemlere karşı bir savunma alanı olarak simgeleşmiştir. Oysaki model alarak öğrenme süreci üzerine eğitim bilimi alanında farklı kuramcılar tarafından çalışmalar yapılmış ve çeşitli teoriler ortaya atılmıştır. Model alan ve model arasındaki eğitim ilişkisini anlamak üzere yapılan akademik çalışmalar sonucunda ortaya çıkan veriler bu sürecin revize edilmesinde kullanılmıştır. Eğitim bilimi üzerinden bakıldığında model alarak öğrenmenin sağlıklı yürüyebilmesi için birtakım koşulların yerine getirilmesi gerekmektedir. Doğru modelin seçimi, modelin model olma vasıflarına ve yeterliliğine sahip olması, model alanın nitelikleri ve motivasyon gibi süreci etkileyen çok sayıda faktör bulunmaktadır. Eğitim öğretim ilişkisinin yapılandırılması çok yönlü bir konudur; programlamadan eğitim-öğretim materyallerinin yapılandırılmasına, uygulanan eğitim öğretim yöntem ve tekniklerinden ölçme değerlendirmeye kadar pek çok alanı kapsamaktadır. Usta-çırak eğitimi yani model alarak öğrenme yöntemi bir eğitim programı sürecinin içinde sadece küçük bir alan olarak yer almaktadır. Tek başına bir eğitim modeli olarak algılanması gelenek adına kutsanmış yanlış bir tanımlamadan kaynaklanmaktadır.

Model alarak öğrenmenin eğitim organizasyonundaki yeri ve işlevinin anlaşılabilmesi için model alarak öğrenmenin oluşmasını etkileyen faktörler ve sürecin işleyiş biçimini incelemek gerekmektedir.

3.3.1.1.1. Model Alma Süreci

Model alma sürecinde model alanın fiziksel ve bilişsel yeterliliği sürecin işleyişi açısından belirleyicidir. Tezin daha önceki aşamalarında yapılan ilişkilendirme uyarınca birey bilişsel ve devinişsel yeterlilikler bakımından her yaş döneminde farklı gelişim özellikleri göstermektedir. Modelin yeterliliği yanında model alanın bu iki alandaki yeterliliği ve hazır bulunuşluğu model alınan davranışa uygun olmalıdır. Model olanın yeterlilikleri uygun olsa da bireyin gelişim özelliklerine uygun olmayan bir davranışın model alan tarafından öğrenilmesi mümkün değildir.

> ‘’Model alarak öğrenme yönteminde bireyler davranışları öğrenebilmek için kendilerine daha çok benzeyen kişileri model alırlar ve değişik davranışları nasıl yaptıklarını gözlemlerler. Gözlemcinin algılama gücü hazır bulunuşluk düzeyi, bilişsel yapı ve becerileri, eğilimleri ve fiziksel kapasitesi gibi özellikleri bu süreçte etkilidir” (Doğruer, Eyyam, Meneviş, 2012, 85).

Bu sebeple öğrenme öğretme süreci yapılandırılırken bireyin bilişsel ve fiziksel yeterlilikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Gözlem yoluyla öğerenme birbirini takip eden çeşitli aşamalardan meydana gelmektedir.

> “Bandura’ya göre gözlem yoluyla öğrenme dört temel süreçte oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla dikkat süreci (Attention processe), hatırda tutma (Retention), davranışın oluşum süreci (Realizing process of behaviour) ve güdülenme süreci (Motivation proces)” (Aydın, 2014, 217).

Bu dört koşulun oluşması ve birlikte işleyişiyle model alma süreci başlamakta ve öğrenme gerçekleşebilmektedir. Müzik alanıyla ilişkilendirildiğinde kılavuz denetiminde yapma basamağı, temel davranışların model tarafından model alana aktarılma süreci olarak değerlendirilebilir. Çalgı eğitimi bağlamında değerlendirildiğinde ise doğru beden duruşu ve enstrüman tutuşunun iyi bir icra için gerekli olan ön koşullar olduğu söylenebilir. Bireyin gelecekte karşılaşacağı olası teknik zorluklarla baş edebilmesi ve üst seviye bir psikomotor davranışı sergileyebilmesi için doğru duruş ve tutuş oldukça önemlidir. Teknik yeterliliğin sağlanması amacıyla birbirini takip eden ve zorluk derecesi olarak birbirinin üzerine yapılandırılan çalışmaların uygulanabilmesi için temel teknik yeterliliklerin kılavuz denetiminde takip edilerek doğru bir şekilde oturtulmuş olması gerekmektedir. Ancak bu durumda bir sonraki aşamaya geçmek için gerekli olan yeterliliğe ulaşmak mümkün olabilmektedir.

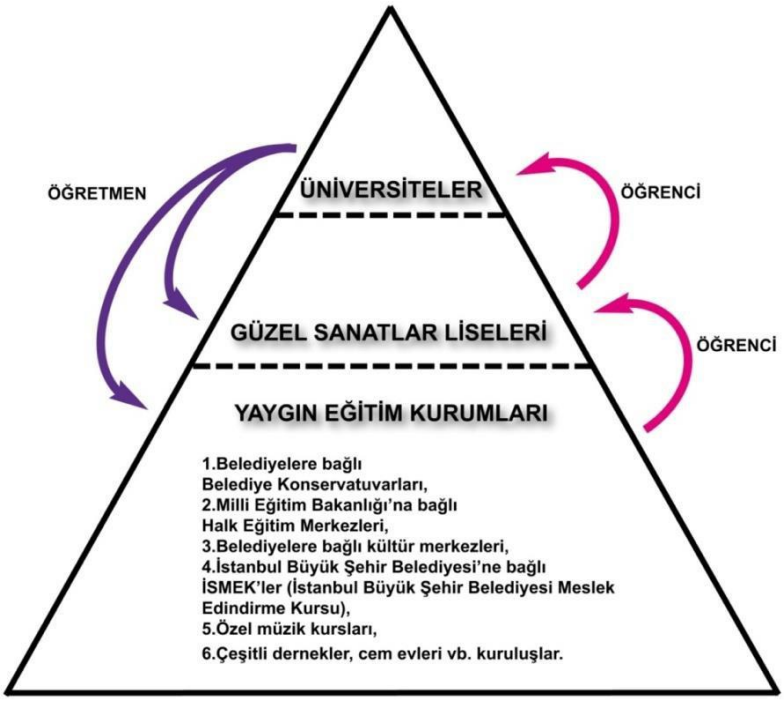
Çalgı eğitimi verilen kurumlar ele alındığında bağlama eğitiminin ülkemizde genel olarak yaygın eğitim kurumları tarafından yürütüldüğü görülmektedir. Öğrenciler özellikle mesleki çalgı eğitimine başlamadan önce bu aşamaya dair eğitimlerini erken yaşlarda büyük oranda yaygın eğitim kurumları aracılığı ile almaktadır. Yaygın eğitim kurumlarında yürütülen eğitimin genel olarak zevk eğitimi kapsamında değerlendirilmesi sebebiyle kılavuz denetiminde yapma süreci gerekli özen ve dikkatle gerçekleşememektedir. İlerleyen yaşlarda mesleki çalgı eğitimine başlayan öğrencilerde gözlenen ve eğitimlerini büyük oranda olumsuz etkileyen duruş-tutuş bozuklukları ve teknik yetersizlikler, kişinin bireysel gelişimini yavaşlatan önemli hususlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Psikomotor alan basamaklarından kılavuz denetiminde yapma aşamasının gerçekleştiği kurumların ve bu kurumlarda kullanılan eğitim öğretim materyallerinin incelenmesi betimsel bir bakışla mevcut durumun anlaşılması adına önemlidir. Bu bölümde kılavuz denetiminde yapma basamağıyla ilgili olarak ülkemizde bağlama eğitiminin hangi kurumlar ve materyaller aracılığıyla yürütüldüğü incelenmiştir.

3.3.1.2. Bağlama Eğitimi Veren Kurumlar

Asırlar boyu geniş bir coğrafyada farklı ebatlarda görülen ve farklı stillerde icra edilen bağlama, zaman içerisinde yapısal olduğu kadar eğitim yöntem ve teknikleri açısından da önemli bir gelişim ve değişim yaşamıştır. Geleneksel olarak ‘‘usta-çırak’’ yöntemi adıyla anılan ‘‘model alarak öğrenme’’ yöntemi, bağlama eğitiminin temel yaklaşımı olmuştur. Özellikle 1970’lerden itibaren Türk Müziği Devlet Konservatuvarlarının açılması ile başlayan değişim uluslararası standartların yakalanması adına önemli gelişmelere öncü olmuştur.

Bugünkü duruma bakıldığında Türkiye’de müzik eğitimi veren kurumlar, örgün ve yaygın eğitim kurumları olarak iki gruba ayrılmaktadır. Örgün eğitim kurumları mesleki müzik eğitimi veren kurumlardır. Yaygın eğitim kurumları ise topluma genel sanat eğitimi vermek amacıyla kurulmuş, her yaştan ve her meslek grubundan bireylerin eğitim alabildiği kurumlardır. Bağlama eğitimi, yaygın eğitim kurumları ağırlıklı olmak üzere bu iki yapı tarafından yürütülmektedir. Mesleki eğitim veren kurumlar; amatör müzik eğitimi veren kurumların öğretmen ihtiyacını karşılamakta, amatör müzik eğitimi veren kurumlar ise mesleki eğitim veren kurumların ihtiyaç

duyduğu insan kaynağını sağlamaktadır. Türkiye'de bağlama eğitimi verilen kurumlar ve aralarındaki insan kaynağı ilişkisi şekil 8'de verilmiştir.

Şekil 8: Türkiye'de Bağlama Eğitimi Veren Örgün ve Yaygın Eğitim Kurumları ve Öğrenci Kaynağı İlişkileri

3.3.1.2.1. Örgün Eğitim Kurumları

Sanat eğitimi kapsamında değerlendirildiğinde mesleki müzik eğitimi ülkemizde örgün eğitim kurumları aracılığı ile yürütülmektedir. Devlet kurumlarına bağlı olan veya yetkili devlet birimleri tarafından denetimi yapılan bu kurumlar; ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim olmak üzere üç kademeden oluşmaktadır. Bağlama eğitimi en erken ilköğretim yani ortaokul düzeyinde başlamaktadır. Devlet konservatuvarlarının ortaokul bölümlerinde başlayan eğitim, lise düzeyinde ve yükseköğretimde devam etmektedir. Ülkemizde bulunan örgün eğitim kurumları şunlardır.

- Türk Müziği Devlet Konservatuvarları,
- Devlet Konservatuvarları,
- Sanat Tasarım Fakülteleri,
- Güzel Sanatlar Fakülteleri,
- Müzik Öğretmenliği Bölümleri,
- Güzel Sanatlar Liseleri.

Ortaöğretimde mesleki sanat eğitimi ise temsil bakımından en yüksek sayıda olan Güzel Sanatlar Liseleri aracılığıyla yürütülmektedir. 2019-2020 eğitim öğretim yılı itibarı ile Türkiye genelinde toplamda "91 adet Güzel Sanatlar Lisesi'' bulunmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, [Örgün Eğitim İstatistikleri], 2019-2020, 129). Güzel sanatlar Liseleri; öğrenci sayısı, öğretmen sayısı ve okul sayısı bakımından örgün eğitim kapsamında mesleki müzik eğitiminin verildiği en büyük yapıdır. Yükseköğretimde ise Devlet Konservatuvarları, Türk Müziği Devlet Konservatuvarları, Sanat Tasarım Fakülteleri, Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Müzik Öğretmenliği Bölümleri gibi örgün eğitim kurumlarında mesleki müzik eğitimi verilmektedir. Lisans eğitim süresinin çalgı eğitimi için yeterli olamayacağı fikrinden hareketle örgün eğitim kapsamında mesleki eğitime başlama yaşı daha erken yaşlara düşürülmüştür. Sekiz yıllık kesintisiz eğitimin iki bölüm olarak (4+4) yeniden yapılandırılması sonucunda mesleki çalgı eğitimi, ikinci dört yıllık dönem olan ortaokul seviyesine çekilmiştir. Yükseköğretim kurumlarına bağlı olarak hizmet veren konservatuarlara, ortaokul düzeyinden başlayarak mesleki eğitim verilmek üzere öğrenci alma hakkı tanınmıştır. Bu doğrultuda mevcut konservatuarların bir kısmı yükseköğretim kapsamında ortaokul yaş grubu öğrencilerini konservatuvar eğitimine dâhil etmiştir. İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı bünyesinde bulunan Müzik ve Bale Ortaokulunun 2016 yılında faaliyete başlamasıyla bağlama alanında mesleki çalgı eğitimi ortaokul kademesinden başlamıştır. İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı Müzik ve Bale Ortaokulu, bağlama alanında ortaokul düzeyinde mesleki eğitim verilen ülkemizdeki tek kurumdur. Örgün eğitimde yaşanan bu gelişme neticesinde mesleki eğitim kapsamında bağlamaya başlama yaşı beşinci sınıf düzeyine çekilmiştir.

3.3.1.2.2. Yaygın Eğitim Kurumları

Yaygın eğitim kurumları; her yaştan bireyin çeşitli alanlarda eğitim aldığı, toplumun geneline eğitim hizmeti sağlayan kurumlardır. Sayı bakımından ülkemizdeki en büyük eğitim organizasyonudur. Merkezi idareden çok yerel yönetimlere veya çeşitli devlet kurumlarına bağlı il müdürlüklerinin yönetimi altında faaliyet yürütmektedirler. Yurt çapında müzik eğitimi veren yaygın eğitim kurumları şunlardır:

- Belediyelere bağlı Kültür Merkezleri,
- Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Halk Eğitim Merkezleri,

- Belediyelere bağlı Meslek Edindirme Kursları,
- Belediyelere bağlı Belediye Konservatuvarları,
- Özel müzik kursları,
- Çeşitli dernekler, cem evleri vb. kuruluşlar.

Yaygın eğitim kapsamında hizmet veren kurumlar bağlı oldukları üst kurumların hedefleri ve eğitim öğretim planlamaları çerçevesinde müzik eğitimi faaliyetlerini yürütmektedirler. Büyük şehirlerde ağırlıklı olarak devlet teşkilatı ve yerel yönetimler tarafından sağlanan yaygın eğitim hizmetleri, küçük şehirlerde özel kuruluşlar tarafından sağlanmaktadır. Ülke genelinde müzik eğitimi veren özel kurslar, genel olarak ‘‘müzik merkezi’’ veya ‘‘saz kursu’’ adıyla anılmaktadır. Türkiye genelinde yaygın eğitim kurumları aracılığıyla yürütülen bağlama eğitimi büyük oranda bu kuruluşlar tarafından sürdürülmektedir ve bir kısmı Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olarak çalışmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olan kurs merkezlerinde eğitim-öğretim faaliyetleri bakanlığın il teşkilatları tarafından denetlenmektedir. Fakat bu denetim mekanizması genele oranla eğitim veren kurumların çok küçük bir kısmını kapsamaktadır. Çoğunluğu oluşturan ve bu denetim mekanizması dışında kalan diğer kurumlar üzerinde herhangi bir denetim ve yaptırım uygulanamamaktadır. Resmî olarak kayıtları tutulamayan bu özel kurumların sayıları hakkında net bir bilgiye ulaşılamamaktadır.

3.3.1.3. Bağlama Eğitiminin Yapılandırılması

3.3.1.3.1. Bağlama Öğretim Programları

Sağlıklı bir eğitim sürecinin vazgeçilmez unsurlarından olan öğretim programı, örgün ve yaygın eğitim kurumlarının temel ihtiyaçlarından biridir. Tüm eğitim kurumlarımızın kısa, orta ve uzun vadede öğretim planlamalarının olması eğitimde standardı ve istikrarı sağlamak adına atılacak en önemli adımlardan biridir. Örgün eğitim kurumlarında kullanılan öğretim programları, nicel bakımdan yeterli olsa da nitelik ve alan içeriği bakımından tartışılmakta ve akademik çalışmalara konu olmaktadır. Alanın gereklerine uygun yapılandırılmış bir program; yakın, orta ve uzak hedeflerin belirlenmesi, ders içeriklerinin oluşturulması ve materyal geliştirme gibi pek çok konunun birbibiriyle ilişkilendirilmesini ve sistematize edilmesini sağlamaktadır. Çalgı eğitimi ve bağlama eğitimi özelinde bir değerlendirme yapılacak olursa birbirinden farklı üslup ve ekollerin bulunduğu bir yapıda geneli kapsayan bir

öğretim programı yazmak oldukça zordur. Tüm ekolleri ve yaklaşımları tek bir programda birleştirmenin mümkün olmadığı gerçeğinden hareketle sanatın doğasında olan çeşitliliğin ve zenginliğin korunması amacıyla kurumların kendi öğretim programının olması ve mevcut bilgi dağarcığının eğitim bilimsel yöntemlerle yapılandırılması gerekmektedir. Örgün eğitim kapsamında bağlama alanında yazılan ilköğretim programı Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Güzel Sanatlar Liseleri bağlama dersi için 2006 yılında hazırlanmıştır. Tüm Güzel Sanatlar Liselerinin eğitim öğretim planlamasının yapıldığı bu çalışmada yurt genelinde ortak bir eğitim anlayışı belirlenmeye çalışılmıştır. Güzel Sanatlar Liselerinde "Türk ve Batı Müziği Çalgıları" başlığı altında yürütülen bağlama dersleri için bugüne kadar iki adet öğretim programı yazılmıştır. Bu programlardan ilki 2006 yılında yazılmış ve yaklaşık on yıl kadar yürürlükte kalmıştır. Bağlama dersi için yazılan ikinci program ise 2016 yılında yazılarak yürürlüğe girmiştir. Hem genel hem de alan özelinde ülkemizde yapılan program geliştirme çalışmalarına bakıldığında yakın tarihe kadar bağlama öğretim programının yazılmamış olması dikkat çekicidir. Bağlamanın Güzel Sanatlar Liselerinde yer almasıyla birlikte Millî Eğitim Bakanlığınca örgün eğitimle ilgili yapılan tüm çalışmalar dolaylı olarak bağlamanın öğretim pratiklerini etkilemiştir. Öğretim programı ile tanışan bağlama eğitimi süreci, tümüyle planlanmış bir eğitim öğretim kurgusuna kavuşmuştur. İçerik bakımından değerlendirildiğinde ise geleneksel olarak yürütülen eğitim öğretim ilişkisinin devam ettirilmesi yönünde genel bir eğilim olduğunu gözlemlemek mümkündür. Nitekim Türk Musikisi Konservatuarlarında ve müzik okullarında öğretim programı yerine daha dar kapsamlı müfredat programlarının yer alıyor olması bu durumu kanıtlar niteliktedir. Sadece geleneksel öğrenme öğretme ilişkisini (usta-çırak) sürdürmek yerine eğitim bilimsel yöntemlerle hazırlanmış programların hazırlanması çalgı kültürüne dair önemli gelişmeleri de beraberinde getirecektir. Geleneği korumak adına kültürün gelişimine ve ilerleyişine tezat bir uygulama yerine geleneği de kapsayacak biçimde eğitim-bilimsel esaslara göre şekillendirilmiş bir sistem oluşturulması gerekmektedir. Sanat konusunda yapılacak eğitim çalışmalarına dair ünlü eğitimci ve filozof John Dewey'in görüşleri okul ve toplum isimli çalışmada şu şekilde yer almıştır.

> "Sanat ise uzun ve zordur. İşte burada yine laboratuvar düşüncesine geri dönüyoruz. Böyle sorunlara toptan birden cevap verilmez. Gelenek bunlara cevap veremez; çünkü o radikal bir şekilde farklı psikolojiye dayanır. Sadece kıyaslama yaparak da cevap verilemez; çünkü bu bir olay sorunudur. Böyle şeyler hakkında ancak deneyim yoluyla karar verilebilir. Deneyimi reddetmek; bilinmezler dünyası içerisinde gerçeğin araştırılması sırasında, deneyim gerekli diye

> körü körüne geleneğe saplanmak, eğitime akla dayalı düşünceyi sokacak biricik adımı reddetmek olur" (Dewey, 2015, 78).

Örgün eğitim kapsamında yürütülen bağlama eğitiminin içeriğinin anlaşılması amacıyla kılavuz denetiminde yapma basamağı kapsamında değerlendirilen bağlama öğretim programlarının biçimsel olarak incelenmesi gerekmektedir.

3.3.1.3.1.1. Bağlama Öğretim Programlarının Biçimsel Analizi

Güzel Sanatlar Liseleri bağlama dersi için hazırlanan 2006 öğretim programı ve 2016 öğretim programı biçimsel açıdan incelendiğinde 2006 programının öğrenme alanı merkezli bir yapıya sahip olduğu, 2016 programında ise öğrenme alanları yerine her sınıfa ait konuların ünitelendirilerek verildiği görülmektedir. Birbirinden farklı bu iki yapı biçimsel açıdan iki program arasındaki en önemli farklılık olarak dikkat çekmektedir.

2004 yılından sonra Millî Eğitim Bakanlığı tüm kademelerde ve okul tiplerinde içerik olarak yeni bir yapılanmaya gitmiş ve öğretim programları yeniden tasarlanmıştır. "İçerik belirlemede çoğunlukla tematik yaklaşım benimsenmiş ve buna uygun olarak öğrenme alanları belirlenmiştir" (Şeker ve diğ., 2014, 87). Yeni yapılanmanın eğitim anlayışı gereği 2006 öğretim programında iki adet öğrenme alanı belirlenmiş ve tüm yapı bu iki öğrenme alanına göre şekillendirilmiştir. Konular sınıflara göre öğrenme alanı başlığı altında her sınıf için ayrı ayrı olmak üzere ünitelere ayrılarak verilmiştir. 2006 öğretim programında yer alan öğrenme alanları şunlardır:

1. Tanımlama Çözümleme ve Performans
2. Bağlama Çalım Teknikleri

Tanımlama Çözümleme ve Performans öğrenme alanı, tüm sınıflar boyunca dikey olarak devam eden ve birbirinin devamı olan teorik bilgilerin yanı sıra psikomotor becerinin geliştirilmesine katkı sağlamak amacıyla yapılan teknik çalışmaların yer aldığı bir alandır.

"Bağlama Çalım Teknikleri" öğrenme alanında ise bir önceki öğrenme alanından edinilen hazır bulunuşlukla eserler üzerinde uygulama çalışması yapılmaktadır. Eserlerin stil özellikleri ve çalış biçimlerine göre icra teknikleri uygulamalı olarak verilmiştir. Eserler incelendiğinde geleneksel üslup içerisinde tanımlanan eserlere ek olarak, alanında önemli başarılara imza atmış icracıların çalgı literatürüne geçen kişisel üretimlerine yer verildiği görülmektedir. Bağlamaya özgü çalgı eserlerinin yanı

sıra ülkemizde var olan diğer müzik türlerinden eserlerin ve dünya müziğinden farklı bestecilere ait eserlerin "örnek eserler" başlığı altında verildiği görülmektedir.

2016 programında ise konular her sınıf için birbirinin devamı olacak ve birbirini tamamlayacak şekilde basitten karmaşığa, kolaydan zora doğru ünitelere ayrılarak verilmiştir. Çalgıya ve müzik alanına özgü teorik ve uygulamaya dair konular üniteler üzerinden sıralanmıştır. Müzik alanı içinde bağlamanın icra pratikleri bakımından bakıldığında ise 2006 programında "mızrap tekniği" (tezeneli çalış biçimi) ve "el tekniği" (tezenesiz çalış biçimi) olmak üzere iki temel çalış biçimine yer verildiği görülmektedir. 2016 programında ise konu daraltılarak bu çalış tekniklerinden yalnızca birinin (tezeneli çalış biçimi) kullanıldığı görülmektedir. Bu farklılık, programların biçimsel kurgusunun şekillenmesinde ve farklılaşmasında etkili bir faktör olduğu kadar program üzerinden yürütülecek çalgı eğitimi ve ortaya çıkacak çalgı pratiği açısından oldukça önemli bir farklılık olarak göze çarpmaktadır.

2006 ve 2016 Bağlama Öğretim Programları, eğitim öğretim yaklaşımı bakımından değerlendirildiğinde her iki programın da yapılandırmacı yaklaşımla hazırlandığı tespit edilmiştir. Benimsenen öğrenci merkezli eğitim anlayışı, başta sanat eğitimi olmak üzere müzik eğitimi özelinde çalgı eğitiminin doğasına uygun bir anlayıştır. Çalgı eğitimi, tüm bireylere aynı şekilde uygulansa dahi çıktıların birbirinden farklı olduğu bir alandır. Bireysel özellikler, fiziki farklılıklar ve sanatsal yaratıcılık becerisi gibi unsurlar sonucun farklılaşmasına sebep olan önemli etkenlerdir. Özel becerilere sahip oldukları düşünülerek ve yaşıtları arasından seçilerek eğitim sürecine dâhil edilen bireylerin kişisel özelliklerini merkeze alarak bir eğitim öğretim süreci tasarlamak, sanat eğitiminin doğasına uygun bir tutumdur. Bu sebeple bireyin bilgiyi keşfetmesi, bireysel özellikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda öğrenmeyi yapılandırması fikrini merkeze alan yapılandırmacı yaklaşım, sanat eğitiminin doğal ilerleyiş biçimine uygun bir yapıdır.

Biçimsel açıdan karşılaştırıldığında 2006 programının öğrenme alanı merkezli bir yapıya sahip olduğu 2016 programında ise konuların ünitelendirilerek verildiği görülmektedir. 2006 programında iki adet öğrenme alanı bulunmaktadır ve bu öğrenme alanı temelli kurgu tüm sınıflar boyunca devam etmektedir. Konular, bu iki yapının başlığı altında ünitelendirilerek verilmiştir. "Tanımlama, çözümleme ve performans" öğrenme alanı içerisinde genel müzik teorisi ve bağlama ile ilgili edinilmesi gereken teorik ve genel kültür anlamında bilgilerin verildiği bölümdür.

Aynı zamanda çalgı performansına dönük alıştırmalar ve uygulama çalışmaları bu öğrenme alanı içinde verilmiştir. Diğer öğrenme alanı olan "Bağlama çalım teknikleri" bölümünde çalgıya ait eserler, çalgının stil özellikleri ve ileri düzey icra becerisini gerektiren çalışmalar yer almaktadır.

2016 öğretim programında ise konular ünitelendirilerek basitten karmaşığa, kolaydan zora doğru sıralanarak verilmiştir. Öğrenme alanları 2016 programında yer almamaktadır. Bu durum biçimsel olarak bakıldığında en temel farklılık olarak göze çarpmaktadır. Konuların zorluk derecesine göre belirli bir sistematik kurguda art arda sıralanması daha anlaşılır bir yapının ortaya çıkmasının en temel sebebidir. 2006 programında ise öğrenme alanı başlığı altında alana özgü konuların temsil edilmesi ve birbiriyle ilişkilendirilerek tüm sınıflarda devam ettirilmesi oldukça karmaşık bir yapıyı beraberinde getirmiştir.

2006 programında yer alan kazandırılması hedeflenen becerilere bakıldığında yüksek müzikal hedeflerle öğrenci yetiştirmeye dönük üst düzey çalgı icrasını hedeflediği görülmektedir. Amaç itibarıyla dünya müziğini bilen, tanıyan kendi müziğiyle dünya müziğini sentezleyebilen, uluslararası sahnelerde ülkemizin sanatını ve müziğini başarıyla temsil edebilen bireylerin yetiştirilmesi öngörülmüştür. 2016 programında ise benzer tarzda amaçlara yer verilmemiştir. Kazanılması hedeflenen beceriler daha ulusal başarı ve ulusal temsil odaklı olarak belirlenmiştir. Müzik alanı içerisinde bulunan alana özgü beceriler ise her iki programda aynı şekilde yer almıştır.

Alan itibarı ile değerlendirildiğinde 2006 programında iki temel çalış tekniğine yer verildiği görülmektedir. 2016 programında ise bu tekniklerden yalnızca biri kullanılmıştır. 2006 programında tezeneli ve tezenesiz çalış biçimleri verilmiştir. Her iki çalış tekniğinin öğretimine dair bir kurgu vardır. Bu durum 2016 programında değiştirilmiş ve sadece tezeneli çalış tekniği programdaki yerini alabilmiştir. İçerik bakımından bakıldığında 2006 programının 2016 programından daha kapsamlı ve geniş bir içeriğe sahip olduğu görülmektedir. Bağlamaya ait iki temel çalış biçiminden birinin tamamen kaldırılması, çalgı eğitimine dair 2016 programında yapılan en önemli değişikliktir.

Ölçme değerlendirme yaklaşımı bakımından her iki program da meseleye benzer biçimde bir yaklaşım sergilemiştir. Psikomotor gelişim odaklı bir alan olmasına rağmen bilişsel ve duyuşsal alanın da çalgı eğitimde önemli olduğu vurgulanmıştır. Üç

alanı ölçmek için birbirinden farklı ölçme araçları kullanılması gerektiği belirtilmiştir. Sanat eğitiminde estetiğe ve güzel olana dair görece bir değerlendirme anlayışının olduğu gerçeği göz önünde bulundurulmalıdır. Genel olarak üç alana ilişkin kazanımların değerlendirilmesinde, dereceli puanlama anahtarı, derecelendirme ölçekleri şeklinde tasarlanmış gözlem formları, öz değerlendirme formları, akran değerlendirme formları, bireysel ya da grup çalışması şeklinde tasarlanmış proje ve performans çalışmalarının kullanılabileceği belirtilmiştir.

Konuyu bütüncül olarak değerlendirdiğimizde Güzel Sanatlar Liseleri Bağlama Dersi için hazırlanan her iki programın da benzerlik ve farklılık gösterdiği konular bulunmaktadır. 2006 öğretim programı içerik bakımından daha zengin ve uluslararası başarıya odaklı yüksek müzikal seviyeyi hedefleyen bir anlayışla tasarlanmıştır. Fakat öğrenme alanı merkezli biçimsel kurgusu anlaşılması zor ve daha karmaşık bir yapının ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

2016 öğretim programı ise içerik bakımından daraltılarak öğrencilerden beklenen icra seviyesi düşürülmüştür. Konular ve ulaşılması hedeflenen icra seviyesi basitleştirilmiş ve ulusal çapta çalgı odaklı hedefler gözetilerek hazırlanmıştır. Bunun yanı sıra öğrenme alanı odaklı yapının kaldırılarak konuların ardışık ünitelerle kolaydan zora doğru yapılandırılarak verilmesi programı 2006 programına oranla daha anlaşılır ve kullanıma elverişli hâle getirmiştir. Alana özgü bilgilerin veriliş biçimi ve kapsamı dışında diğer tüm konularda her iki programın benzeştiği tespit edilmiştir.

Bağlama öğretim programları çalgı eğitimi kültürümüzde oldukça yeni bir kavramdır. Bu açıdan bakıldığında daha önce usta-çırak eğitimi adıyla anılan öğrenme öğretme ilişkisinin dışında eğitim bilimsel planlama ve stratejilerin çalgı kültürüne dâhil olması oldukça olumlu bir durumdur. Alana özgü içerik değişse de eğitim öğretim sürecinin öğretim programları aracılığı ile bilimsel esaslara göre kurgulanması bağlama eğitiminin gelişimi için oldukça önemlidir.

3.3.1.3.2. Bağlama Eğitiminde Kullanılan Öğretim Materyalleri

Bağlama, geleneksel sazlarımız içerisinde üzerine en çok çalışma yapılan çalgıdır. 1959 yılından bugüne çok sayıda metot yazılmış ve yayınlanmıştır. Bilinen en eski bağlama metodu Şemsi Yastıman tarafından 1959 yılında İstanbul'da yayınlanan ''Sazdan Düzenler'' isimli yayındır. Bağlama ile ilgili farklı konularda yazılmış yaklaşık olarak 65 kadar yayın bulunmaktadır. Bu çalışmaların büyük kısmı toplumun

ihtiyaçları göz önünde bulundurularak dönemsel eğilimlere göre yapılandırılmış çalışmalardır. Özellikle 2000'li yıllarda başlayan toplumsal değişim ve dönüşümün müzik endüstrisi üzerindeki etkisiyle büyük şehirlerde bağlamaya yoğun bir ilgi yaşanmıştır. Arz-talep ilişkisi içerisinde ticari kaygılarla hazırlanan pek çok çalışma, öğretim metodu olma yeterliliğine sahip olamamıştır. Doğru bir eğitim öğretim sürecinin işletilmesi ikinci plana atılarak ilgililerin taleplerine cevap vermek adına yapılan çalışmalar zaman içerisinde bağlama eğitimine olan ilgiyi olumsuz yönde etkilemiştir. Devam eden süreçte dönemsel eğilimlerden arınan çalgı eğitimcileri, bağlama eğitimi kapsamında yer alan farklı konularda çok sayıda çalışma yapmışlardır. Bu metotların 53'ünün kronolojik sırası Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15: 1959 – 2020 Yılları Arasında Yayınlanmış 65 Adet Bağlama Metodunun Kronolojik Sıralaması

ŞEMSİ YASTIMAN	**SAZDAN DÜZENLER**	**İSTANBUL 1959**
ŞEMSİ YASTIMAN	SAZDAN BİLGİLER	İSTANBUL 1961
ŞENEL ÖNALDI	TÜRK HALK MUSİKİSİ BAĞLAMA METODU	İSTANBUL 1966
GÜRAY TAPTIK	BÜYÜK METOD 1-2-3-4	ANKARA 1972
SABRİ YENER	BAĞLAMA ÖĞRETİM METODU1-2-3	TRABZON 1987
MANSUR KAYMAK	NOTALARIYLA TÜRKÜLERİMİZ	İSTANBUL 1988
İRFAN KURT	BAĞLAMADA DÜZEN VE POZİSYON	İSTANBUL 1989
NEVZAT ALTUĞ	TEMEL BAĞLAMA EĞİTİMİ DAĞAR I	İZMİR 1990
SABRİ YENER	BAĞLAMA ÖĞRETİM METODU I	TRABZON 1991
NEVZAT ALTUĞ	TEKNİK BAĞLAMA EĞİTİMİ USULLER YÖRESEL ÇALIŞ BİÇİMLERİ DAĞAR II	İZMİR 1992

BAHATTİN TURAN	YENİ BAĞLAMA METODU 1	İZMİR 1993
SAVAŞ EKİCİ	RAMAZAN GÜNGÖR VE ÜÇ TELLİ KOPUZU	ANKARA 1993
SADIK ZİYPAK	MÜZİK EĞİTİMİ VE BAĞLAMA METODU	ANKARA 1994
SABRİ YENER	BAĞLAMA ÖĞRETİM METODU II-III	TRABZON 1996
BAHATTİN TURAN	ÇÖĞÜR METODU	İZMİR 1997
NEVZAT ALTUĞ	TEKNİK BAĞLAMA EĞİTİMİ DÜZENLER DAĞAR III	İZMİR 1997
AHMET SAÇAN	BAĞLAMA DÜZENİ (ÇÖĞÜR) POZİSYONLAR TEKNİKLER METODU	İZMİR 1998
MEHMET SAÇAN	BAĞLAMA ÖĞRENİM VE EĞİTİM METODU (UZUN SAPLI)	İZMİR 1999
NEVZAT ALTUĞ	TEKNİK BAĞLAMA EĞİTİMİ IV YÖRESEL ÇALIŞ BİÇİMLERİ	İSTANBUL 1999
HAMİT ÇİNE	ÜÇ TELLİ BAĞLAMA METODU	İZMİR 2000
-	EN GÜZEL VE PRATİK BAĞLAMA ÖĞRENİM METODU	İSTANBUL 2000
YUSUF KEMAL ZÜLAL	TEMEL BAĞLAMA EĞİTİMİ 1	İZMİR 2001
HAKAN AKMAZ	MODERN BAĞLAMA METODU TEKNİK VE YÖRESEL ÇALINIŞ BİÇİMLERİ EĞİTİM	ANKARA 2001
AHMET SAÇAN	KARADÜZEN'DE BAĞLAMA EĞİTİMİ METODU	İZMİR 2001

EROL PARLAK	EL İLE BAĞLAMA ÇALMA ŞELPE TEKNİĞİ METODU 1	İSTANBUL 2001
SABRİ UYSAL	TEMEL BAĞLAMA METODU	ANKARA 2002
TURABİ DEĞERLİ	ÇÖĞÜR METHOD	İZMİR 2002
ATEŞ KÖYOĞLU	TÜRK HALK MÜZİĞİNDE TEZENELER	İZMİR 2002
CEMALETTİN KALENDER- **LEVENT KESKİN**	TEMEL BAĞLAMA EĞİTİMİ	ANKARA 2003
HAKAN AKMAZ	MODERN BAĞLAMA METODU	ANKARA 2003
M. AYDIN ATALAY **YAŞAR KEMAL ALİM**	BAĞLAMA METODU 1	İSTANBUL 2004
HAKAN AKMAZ	MODERN ÇÖĞÜR METODU	ANKARA 2004
EROL PARLAK	EL İLE BAĞLAMA ÇALMA ŞELPE TEKNİĞİ METODU 2	İSTANBUL 2005
CENGİZ KURT	BAĞLAMA DÜZENİ METODU BİRİNCİ KİTAP	ANKARA 2005
HAKAN AKMAZ	MODERN BAĞLAMA METODU TAVIRLARIYLA ZEYBEKLER	ANKARA 2006
SAVAŞ EKİCİ	BAĞLAMA EĞİTİMİ YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	ANKARA 2006
ÜMİT ÇİÇEKÇİOĞLU	KISA SAP BAĞLAMA (ÇÖĞÜR) METODU	İZMİR 2007
KENAN MAHMUT DURUL	BAĞLAMA METODU TEMEL POZİSYON	İSTANBUL 2007
ALİ KAZIM AKDAĞ	MEB GÜZEL SANATLAR LİSELERİ BAĞLAMA DERS KİTABI	İSTANBUL-ANKARA 2008-2012

	(10-11-12. SINIF İÇİN DÖRT CİLT)	
SADİ YAVER ATAMAN	TÜRK HALK MUSIKİSİ VE BAĞLAMA METODU	İSTANBUL 2008
ZAKİR ARAFAT	YENİ BAŞLAYANLAR İÇİN BAĞLAMA DÜZENİ METODU	İSTANBUL 2008
ZAKİR ARAFAT	KISA SAP BAĞLAMA İÇİN BAĞLAMA DÜZENİ METODU	İSTANBUL 2008
ARİF SAĞ ERDAL ERZİNCAN	BAĞLAMA DÜZENİ CİLT I ALIŞTIRMALAR REPERTUVAR	İSTANBUL 2009
ARİF SAĞ/ERDAL ERZİNCAN	BAĞLAMA DÜZENİ CİLT II DİZİLER VE POZİSYONLAR	İSTANBUL 2009
YUSUF CANER	BENİM BAĞLAMAM CİLT 1	ALMANYA 2009
EROL PARLAK	BAĞLAMA (SAZ) OKULU	ALMANYA 2010
DOĞAN ELMALI	BAĞLAMA METODU	ANKARA 2010
ZEYNEL SÖNMEZ	BOZUK DÜZENİ METODU	ANKARA 2010
ZEYNEL SÖNMEZ	BOZUK DÜZENİ METODU 2	ANKARA 2010
ALİ KAZIM AKDAĞ	BAĞLAMADA DÜZENLER VE TEZENE TAVIRLARI	İSTANBUL 2010
CEMALETTİN KALENDER LEVENT KESKİN	UZUN VE KISA SAP BAĞLAMA EĞİTİMİ DÜZENLER VE TAVIRLAR	ANKARA 2010
KENAN DURUL	BAĞLAMA ETÜDLERİ	İSTANBUL 2011
ZEKİ ATAGÜR	BAĞLAMA EGZERSİZLERİ	İSTANBUL 2011
ALİ KAZIM AKDAĞ	BAĞLAMA METODU 1	İSTANBUL 2012
ATİLLA ÖZDEK	BAĞLAMA İÇİN ETÜT EGZERSİZ VE ESERLER	ANKARA 2014

ZEKİ ATAGÜR	BAĞLAMA İÇİN DO MİNÖR EGZERSİZLER VE TARTIMLAR	İSTANBUL 2016
ZEKİ ATAGÜR	BAĞLAMA EGZERSİZLERİM VE ESERLERİM	İSTANBUL 2017
OĞUZHAN AÇIKGÖZ	BAĞLAMA EGZERSİZLERİ	İZMİR 2017
OĞUZHAN AÇIKGÖZ	BAĞLAMA ESPRİLERİ	İZMİR 2018
KENAN MAHMUT DURUL	BAĞLAMADA BOZUK DÜZENİ	İSTANBUL 2018
KENAN TÜLEK	BAĞLAMA SPİELEN / DİE ŞELPE THECNİK	MAİNZ 2018
ERDAL ERZİNCAN	BAĞLAMA İÇİN BESTELER	İSTANBUL 2019
OĞUZHAN AÇIKGÖZ	BAĞLAMA DÜZENİ EGZERSİZLER	ANKARA 2020
TEMEL HAKKI KARAHASAN	BAĞLAMA METODU YÖRESEL TAVIRLAR	-
TEMEL HAKKI KARAHASAN	BAĞLAMA METODU RİTİMSEL TEZENE	-

İncelenen metotlarda konular, bağlamadaki icra çeşitliliği sebebiyle farklı başlıklar hâlinde ele alınmıştır. Tezenesiz çalış tekniği, düzenler, tezene tavırları, pozisyon yaklaşımları vb. konular ayrı ayrı çalışmalar hâlinde yayınlanmıştır. Bağlama metotları incelendiğinde genel olarak yaygın eğitim kurumlarına yönelik çalışmalar olduğu görülmektedir. Düzenler, tavırlar ve tezenesiz çalış tekniği (şelpe) gibi temel konular üzerine yapılan yayınlar haricinde diğer çalışmalar, bir ekolün öğretimi amacıyla veya yaygın eğitim kurumlarda kullanılmak üzere tasarlanmıştır.

Mesleki eğitim kurumlarında yürütülen eğitimde kullanılacak metotların ise Millî Eğitim Bakanlığının ilgili kurumlarınca onaylanması gerekmektedir. Örgün eğitim kurumlarında resmî olarak kullanılacak materyallerin ise Talim Terbiye Kurulu tarafından belirlenen ders kitabı olma kriterlerine uygun olarak hazırlanmış olması gerekmektedir. Mevcut bağlama metotlarının bu kriterlere uygun olarak hazırlanmaması sebebiyle örgün eğitim kurumlarında resmî ders kitabı olarak

kullanılamamaktadır. Bu sebeple Millî Eğitim Bakanlığı 2008 yılında bir çalışma başlatarak Güzel Sanatlar Liseleri için dört ciltlik bağlama dersi kitaplarını hazırlamıştır. Bu kitap örgün eğitim kurumlarında öğretilmek üzere Millî Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanmış ve yayınlanmış ilk resmî bağlama ders kitabı olmuştur.

Şekil 9: 2008-2012 Yılları Arasında Basılan Dört Ciltlik MEB Güzel Sanatlar Liseleri Bağlama Ders Kitabı

Yaygın eğitim kurumlarında kullanılmak üzere yazılan pek çok materyalde ise (bağlama metodu) birbirinden farklı öğretim stratejileri ve müzik yazı dili tercih edilmiştir.

Metot çeşitliliği çalgı eğitimi konusunda farklı fikir ve düşüncelerin ortaya konulması için olumlu görünse de kullanılan müzik yazı dilinin metottan metoda farklılık göstermesi, yazı dilinin standart hâle gelmesini zorlaştırmaktadır. Ekolden ekole, okuldan okula, kurumdan kuruma hatta eğitimciden eğitimciye değişen yazı dili, eğitim öğretimin kalitesini düşürmekle beraber bağlama metotlarının niteliğini ve yaygınlaşmasını olumsuz yönde etkilemektedir. İncelenen 53 yayının içerisinde çok az sayıda metodun işaret dilinin ortak olması, bu sorunun en belirgin örneği olarak gösterilebilir.

3.3.1.4. Bağlamada Temel Davranışlar

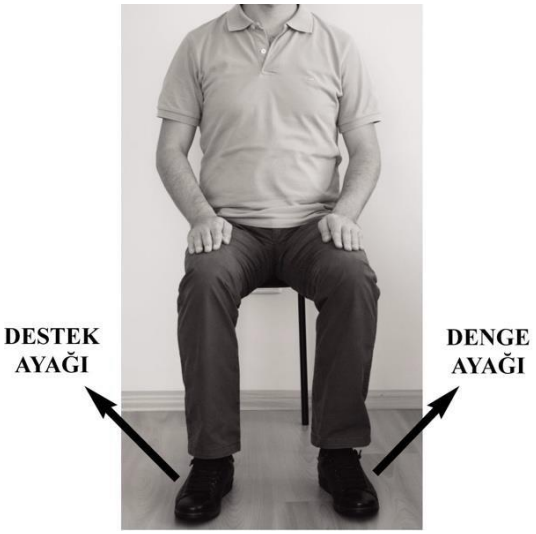
Kılavuz denetiminde yapma basamağının en önemli aşamalarından biri de bağlamada sergilenmesi gereken temel davranışlardır. Çalgı eğitimi ağırlıklı olarak ince motor becerinin geliştirilmesini hedefleyen bedensel bir süreçtir. Eğitim süresince karşılaşılan pek çok bedensel zorluğun aşılabilmesi için bedenin çalgının icra biçimi ve yapısal özelliklerine uygun olarak aynı zamanda insan bedeninin doğal fiziksel özelliklerine karşıt olmayacak biçimde konumlandırılması gerekmektedir. Bu konumlandırış biçimi sağlık açısından bedeni zorlamayacak bir nitelikte olduğu kadar çalgının icra özelliklerine uygun ve performans özelinde gelişimi engellemeyecek nitelikte olmalıdır. Öncelikle iskelet, kas ve eklem sağlığı düşünülerek yapılandırılması gereken bu aşamada alt yaş gruplarının eğitimi daha dikkatle ele alınmalıdır. Küçük yaş gruplarında başlayan çalgı eğitiminde öğrencinin gelişim aşamasında bedensel olarak hızlı bir büyüme evresinden geçtiği unutulmamalıdır. Yeni şekillenen iskelet, kas ve eklem yapısının bu süreçte hasar almayacak şekilde korunması öncelikli olmalıdır. Özellikle küçük yaştaki öğrencilerin mesleki çalgı eğitiminin getirdiği ağır çalışma temposuna uyumu aşamasında öncelikli olarak beden sağlığı gözetilmelidir. Aksi durumda gelecekte bireyin eğitim ve sosyal hayatını olumsuz etkileyecek kalıcı beden hasarlarına sebep olunabilir. Bu bakımdan öncelikli olarak; çalgı eğitiminin en önemli aşamalarından biri olan oturuş, duruş ve tutuş kuralları beden sağlığı ekseninde ve bağlama eğitiminde temel davranış olarak performans pratiklerinden önce öğrenci tarafından doğal bir davranış biçimi olarak uygulanana kadar çalışılmalıdır. Bu temel çalışma, öğrencinin gelecekte karşılaşması muhtemel pek çok sağlık ve icra sorunu yaşamasına engel olacaktır.

3.3.1.4.1. Oturuş, Duruş ve Tutuş Kuralları

Oturuş ve duruş kuralları, kas ve iskelet yapısına uygun olarak vücudun çalgıyla birlikte konumlandırılması anlamına gelmektedir. Mesleki çalgı eğitimi, sürekli gelişimi esas alan ve dikey olarak ilerleyen bir çalışma sistematiğiyle yürütülmektedir. Çalgı eğitiminde uzun yıllar boyunca yapılan fiziksel açıdan zorlu çalışmaların sonucunda beden sağlığının korunması için kritik öneme sahiptir. Çalgıdan iyi ton elde edebilmek başta olmak üzere zorlu müzikal yapıları ve daha üst seviye çalışmaları icra edebilmek için öncelikle oturuş, duruş ve tutuş kurallarının çalgı özelinde doğru uygulanması gerekmektedir. Bağlama özelinde değerlendirildiğinde oturuş

pozisyonunda ayakların yere temas etmesi önemlidir. Kimi çalgılarda bu durum dikkate alınarak (askı, enstrümana özgü stantlar vb.) çeşitli ek aparatlar kullanılmaktadır. İcra biçimi olarak benzerlik göstermesi bakımından gitar çalgısı incelenecek olursa benzer biçimde vücudun iskelet yapısını çalgıya uyumlu hâle getirmek amacıyla ayaklık veya aynı fiziksel katkıyı sağlayacak çeşitli aparatlar kullanıldığı görülmektedir. Bağlama çalarken iki ayağın konumlandırılmasına ihtiyaç duyulması durumunda sazı taşıyan "destek ayağı" ayaklık ile yükseltilebilmektedir. Kullanılan oturağın yüksekliğine bağlı olarak ihtiyaç duyulan bu yardımcı aparatın kullanılması icra esnasında vücudun rahatlığı açısından tercih edilebilmektedir. O hâlde oturuş aşamasında kullanılan iki ayağın işlevine göre isimlendirilmesi ve konumlandırılması gerekmektedir. Bağlamanın gövdesinin (teknesinin) taşındığı ayak, "destek ayağı" olarak işlev görmektedir. Çalgının konumlanması için en önemli ayak destek ayağıdır. Çalgıyı sağ el kullanarak çalanlarda sağ ayak, solak olarak çalanlarda ise sol ayak "destek ayağı" olarak kullanılmaktadır. Bağlamanın yapısı gereği çoğunlukla destek ayağında bir yükseltme ihtiyacı görülmektedir. İcra esnasında yapılan gözlemlerde destek ayağının pek çok icracıda parmak ucuna basılarak yükseltildiği görülmektedir. Oturağın yüksekliği ilgili olsa da uygulamada sıkça görülen bu durum çoğunlukla ayaklık veya benzeri bir yükseltici aparat kullanılma ihtiyacını doğurmaktadır. Bir ihitiyaç olması sebebiyle zaman içerisinde bağlama ile diz arasına konulan çeşitli aparatlar geliştirilmiş fakat kullanım yaygınlığı kazanmamıştır. Bağlama eğitiminin genel olarak yaygın eğitim kurumlarında yürütülmesi ve akademik çevrelerde bu konuyla ilgili bir çalışma yapılmamış olması destek ayağının kullanımı ile ilgili sorunlara yönelik çözümlerin üretilmemesinin sebepleri olarak görülebilir. İncelenen bağlama metotlarında bu konuya dair herhangi bir çalışmanın yer almıyor olması bu tespiti destekler niteliktedir.

Oturuş biçiminin ikincil önemli ayağı da denge ayağıdır. Çalgı ile fiziki teması bulunmayan bu ayak vücudun genel dengesini sağlayan bir işleve sahiptir. Çalgıyı sağ el kullanarak çalanlarda sol ayak, solak olarak çalanlarda ise sağ ayak "denge ayağı" olarak kullanılmaktadır. İcra esnasında vücudun salınımı ve icracının vücut hareketlerinin kontrolü bu ayak yardımıyla yapılmaktadır. İşlevsel olarak vücudun salınımına destek olması bakımından destek ayağından bir ayak boyu önde olmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Şekil 10'da destek ayağı ve denge ayağının konumlandırılışı gösterilmiştir.

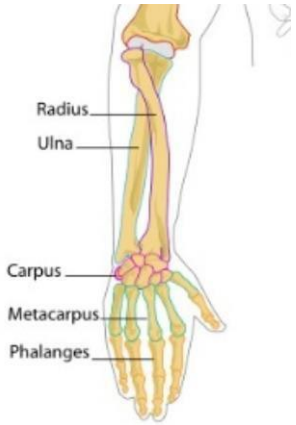
Şekil 10: Bağlamada Oturuş Biçimi ve Ayakların Konumu

Duruş pozisyonu belirlenirken vücudun iskelet yapısı esas alınmalıdır. Vücudun iskelet yapısı düşünüldüğünde omuzların düz ve omurgaya 90 derecelik bir açıyla "T" pozisyonunda konumlandırılmış olması gerekmektedir. Fizyolojik açıdan bedenin doğal duruş biçimi bu şekilde sağlanmaktadır. Aksi bir duruş biçimi, bedenin fizyolojik olarak zarar görmesine ve ileriki yıllarda sıklıkla görülen meslek hastalıklarının ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Vücudun doğru duruş pozisyonu Şekil 11'de gösterilmiştir.

Şekil 11: Oturuş ve Vücudun Duruş Pozisyonu

Tutuş kuralları, icra için her iki elin çalgı üzerinde nasıl konumlandırılacağını gösteren kurallar bütününü kapsamaktadır. Tutuş kuralları, sağ elin ve sol elin konumlandırılış biçimi olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Bağlamada iki el farklı yönlerde fakat eş güdümlü hareket etmektedir. Bu sebeple her iki elin çalgı üzerinde konumlandırılış biçimi farklılıdır. Sağ el bilek ekleminin hareketli eklem olması sebebiyle çalgı eğitiminin ileri seviyelerinde sakatlık problemlerinin yoğun olarak yaşanabildiği bir bölgedir. Bu sebeple sağ ele ilişkin yapılacak uygulama çalışmalarının sistematik ve kontrollü olması önemlidir. Sağ elin tutuş biçimi, kolun bağlama üzerine yerleşimi ve yardımcı ses çıkarma aracı olan tezenenin tutuş biçimi olarak iki bölümde incelenebilir. Kolun bağlama üzerine yerleşimi bilek açısını da içinde barındıran birleşik bir konumlandırma biçimidir. Ön kol iki adet kemikten meydana gelmektedir. Radius ve ulna adı verilen bu iki kemik ön kolu oluşturmaktadır. Dengeli bir kol duruşu için ön kolun yaklaşık olarak orta bölgesinden konumlandırılması gerekmektedir. Ön kolun yerleşiminin bilek açısını etkilemesi sebebiyle öncelikle doğru bilek açısı sağlanmaya çalışılmalıdır. Ön kol yerleşiminin veya bilek açısının doğru olabilmesi için öncelikle bireyin fiziksel özellikleri dikkate alınarak doğru ebatlarda çalgı seçimi yapılmalıdır. Ön kolun kemik yapısı ve isimlendirmesi Şekil 12'de gösterilmiştir.

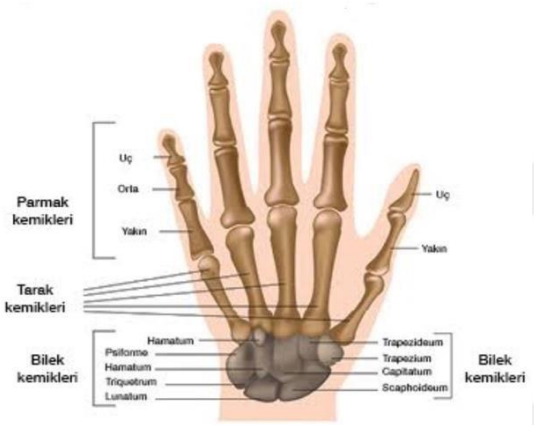

Şekil 12: Ön Kolun Kemik Yapısı ve İsimlendirilişi

Tıp Fakültesi. **Ön Kolun Kemik Yapısı**. [19.01.2019]. www.tipfakultesi.org.

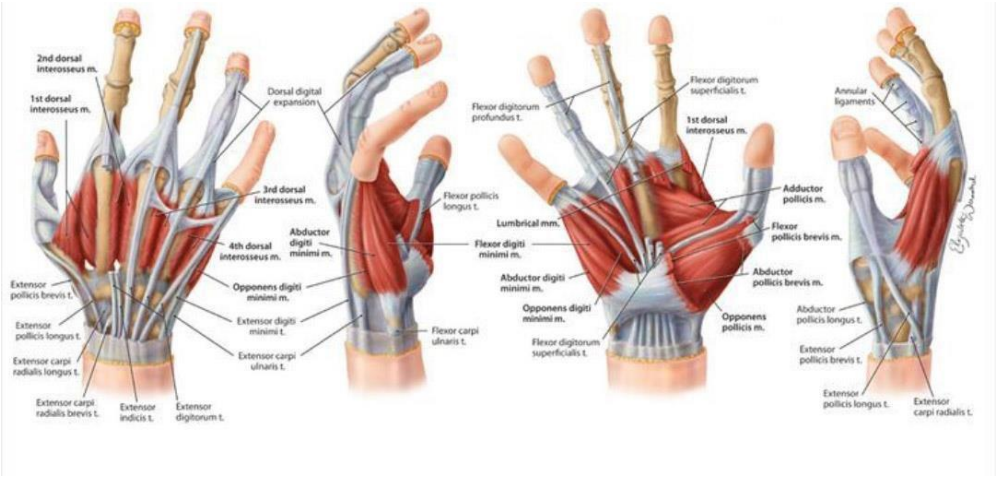
Sağ elin yerleşiminin diğer bir başlığı olan tezenenin tutuş biçiminin anlaşılabilmesi için elin kemik ve kas yapısının incelenmesi gerekmektedir. Her iki elde fiziki konumlandırmanın doğru yapılabilmesi için elin anotomik yapısının dikkate alınması

gerekmektedir. Tezene tutuşu sağ elde baş parmak ve işaret parmağı ile yapılmaktadır. Tezene tutulurken seçilen parmakların benzer özellikte olan tüm çalgılarda aynı olmasında anatomik olarak elin en güçlü kavrama pozisyonunun bu iki parmak yardımıyla yapılabilmesinin etkisi olduğu düşünülmektedir. Sol elin konumlandırılış biçimi sağ el ile benzer biçimde eklem ve kas sistemine uygun olmalıdır. Parmakların konumlandırılışı ve parmak eklem açıları, elin anatomik yapısı göz önünde bulundurularak tespit edilmelidir. Elin kas ve iskelet yapısı şekil 12 ve 14'te verilmiştir.

Şekil 13: Elin Kemik Yapısı ve İsimlendirilişi

Tıp Fakültesi. **Elin Kemik Yapısı**. [04.02.2019]. www.tipfakultesi.org.

Şekil 14: Elin Kas Yapısı ve İsimlendirilişi

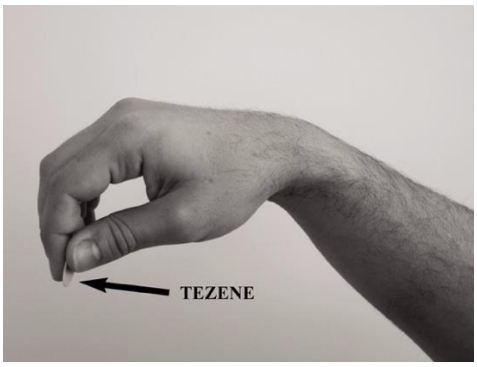
Pinterest. **Elin Kas Yapısı**. [04.02.2019]. www.pinterest.com.

Ön kol, bilekle dirsek arasında kalan bölümü ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Bağlamada tezenenin başparmak ve işaret parmağıyla baskı yaptığı nokta ile sağ ön kol kemiğinin (Radius) 90 derecelik bir açıyla konumlandırılması sağ duruş biçiminin en belirğin özelliğidir. Sağ elde oluşan bu açı, elimizi benzer pozisyonda serbest bıraktığımızda oluşan doğal bir eklem açısıdır. Sağ elin bağlama üzerinde konumlandırılışı Şekil 15'te gösterilmiştir.

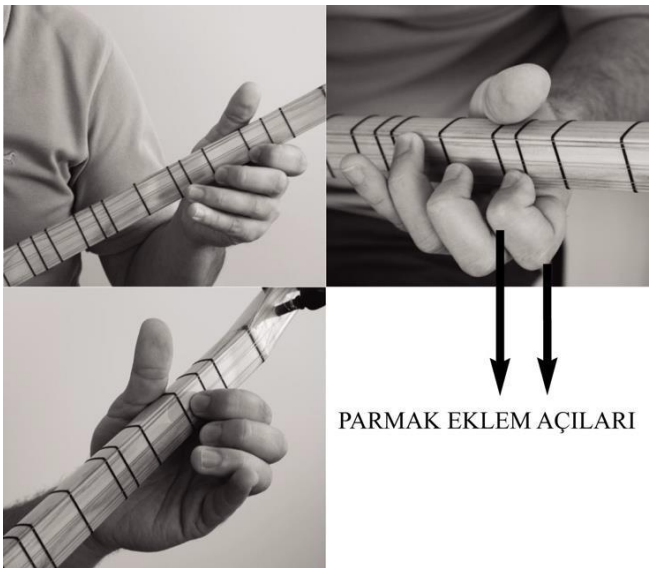
Şekil 15: Sağ Elin Bağlama Üzerinde Konumlandırılışı

Sağ elin tutuş kurallarında diğer bir adım ise tezenenin tutuşudur. Tezene, elin rahat pozisyonda salınımı sağlanarak başparmak ve işaret parmağı ile tutulmaktadır. İki parmak birleştirilerek ve eklemin doğal duruşu korunarak elde edilen tezene tutuşu, tellere dokunma açısı ile icra ekollerine göre değişen birkaç biçimde gerçekleşir. Tezenenin iç yanı ile, dış yanı ile ve tellere paralel düz biçimde olmak üzere üç tip kullanımı mevcuttur. Tezeneli icrada çalgıdan elde edilen tonun değişimine sebep olan bu uygulama biçimi ekolden ekole değişiklik gösterebilmektedir. Duyumun daha mat veya daha parlak olmasını etkileyen tezene vuruş açısı, pek çok icracı tarafından icra edilen eserin müzikal ifade biçimine göre üç şekilde de kullanılabilmektedir. Temel tutuş prensibi açısından sağ elin duruşu ve tezene tutuşu şekil 16'da gösterilmiştir.

Şekil 16. Tezene Tutuşu Ve Sağ Elin Duruşu

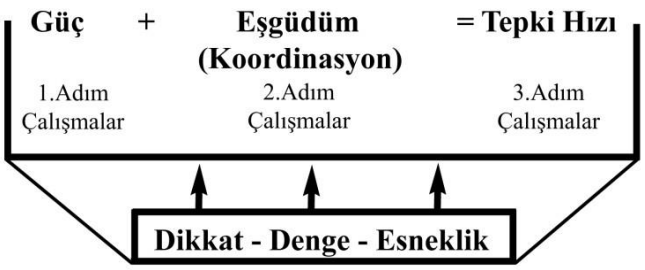
Tutuş kurallarının ikinci bölümü ise sol el tutuşu ve parmakların klavye üzerinde konumlandırılışından oluşmaktadır. Sol el ile çalgının kavranması ve parmakların doğru açıyla yerleşimi olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Uygulanacak kuvvetin artırılması amacıyla sol el parmak eklem açılarının dik olarak konumlanması gerekmektedir. Sol elde avuç içi boşluğu oluşacak biçimde işaret parmağı ve başparmağın birleşim bölgesiyle yapılan kavrama hareketi, anatomik açıdan sol el için maksimum kuvvetin uygulandığı tutuş pozisyonudur. Pozisyon uygulamalarında birinci parmak pozisyon için belirleyicidir. Bu durumun parmağın eklem ve kas yapısından kaynaklanan kuvvet ve hareket üstünlüğünden kaynaklandığı düşünülmektedir. Telli çalgılar, icra esnasında sol elde fiziki açıdan daha fazla parmak basma kuvveti gerektirmektedir. Sol elde parmak eklem açılarının dik olarak konumlandırılmasıyla icrada ihtiyaç duyulan baskı kuvvetinin sağlandığı düşünülmektedir. İşaret ve başparmakla yapılan kavrama hareketinin ardından parmak açılarının dik olarak uygulanmasıyla beraber bağlamada doğru sol el tutuşu sağlanmaktadır. Sol elin konumlandırılış biçimi şekil 17'de gösterilmiştir.

Şekil 17: Sol Elin Konumlandırılış Biçimi

3.3.1.5. Temel Psikomotor Çalışmalar

Psikomotor alan yeterlilikleri üzerinden bakıldığında üç temel yeterliliğin ön koşullu olarak gerçekleştiği görülmektedir. Motor alan yeterlilikleri tepki hızı (müzikal hız), güç ve eş güdümün (koordinasyon) birlikte gelişim ve ilerleyişiyle meydana gelmektedir. Dikkat, denge ve esneklik bu yeterliliklerin tamamıyla ilişkili ve süreklilik arz etmesi gereken genel bir yapıdadır. Bu bağlamda bir değerlendirme yapıldığında başarılı bir öğrenme süreci yaşanması için çalgı özelinde yapılacak çalışmaların bu ilişki doğrultusunda yapılandırılması gerekmektedir. Psikomotor alan basamaklarının her biri için yapılması gereken icraya dönük çalışmalar bu üç temel yeterlilik üzerinden yapılandırılmıştır. Her basamak özelinde yazılan örnek uygulamaların (fiziksel aktivitelerin) yapılandırılmasında kullanılan alan yeterlilikleri ve birbirleriyle olan ilişkisi şekil 18'de gösterilmiştir.

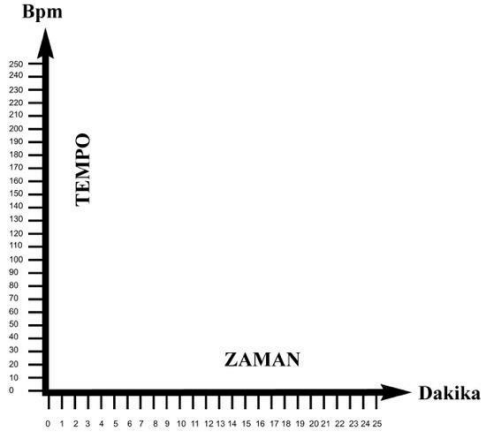
Şekil 18: Psikomotor Alan Yeterlilikleri

Güç, eş güdüm ve tepki hızı denklemi bir motor davranışın geliştirilebilmesi için izlenmesi gereken yolu göstermektedir. Müzikal açıdan bakıldığında hızın elde edilebilmesi için öncelikle kuvvet, ardından eş güdüm çalışmasının yapılması gerekmektedir. Bağlama eğitiminde mevcut uygulamalara bakıldığında eş güdüm ve hız çalışmalarının hangi sırayla yapılacağı konusunda standart bir uygulama bulunmamaktadır. Bugünkü icra anlayışında müzikal hız, enstrüman icrası için bir virtüözite ölçütü olarak kabul görmektedir. Bu algının çalgı eğitimi üzerinde yarattığı etki sebebiyle genel motor çalışmalar gerekli aşamalardan geçilmeden ve gerekli hazırlıklar yapılmadan sadece hız çalışmaları üzerine yoğunlaşarak sürdürülmektedir. Hedeflenen müzikal hıza ulaşabilmek için bireysel özellikler dikkate alınarak motor alan yeterlilikleri üzerinden aşamalı olarak yapılandırılmış bir sistemin uygulanması gerekmektedir. Bu bağlamda çalgı eğitimi alanında motor becerilerin geliştirilmesi ve bir üst aşamaya geçebilmek için nasıl bir yol izlenmesi gerektiğiyle ilgili rehbere ihtiyaç duyulmaktadır. Tez çalışmasında motor alana ilişkin çalışmaların hangi dinamiklere göre yapılandırılması gerektiği ve çalgı eğitiminde izlenmesi gereken yolun ne olduğuyla ilgili bir sistem önerisi sunulmuştur. Gerek temel psikomotor davranışlar olsun gerekse ileriki basamaklarda karşılaşılacak daha üst düzey çalışmalar olsun bir motor davranışın kusursuz hâle getirilmesi için veya bir üst aşamaya geçilebilmesi için izlenmesi gereken yol, davranış bilimcilerin ortaya koyduğu bilimsel gerçeklikler ışığında müzik alanına uygulanmaya çalışılmıştır.

Tezin bu bölümü ve bundan sonraki bölümlerinde tüm psikomotor alan basamaklarında yer alan uygulama çalışmaları psiko motor alan yeterlilik koşulu olan "güç, eş güdüm (koordinasyon) ve tepki hızı" denklemi üzerinden yapılandırılacaktır.

Çalgıya yönelik çalışmaların uygulanmasında iki temel değişken üzerinden hareket etmek gerekmektedir. Bunlardan ilki müzikal hız olarak tanımlanabilecek dakika başına düşen vuruş sayısını temsil eden "tempo", ikincisi ise çalışma süresini temsil eden "zaman" dır. Çalışmalarda ve tablolarda tempo "bpm" olarak, zaman ise dakika (dk.) olarak gösterilmiştir. Bu iki değişken, çalışma sisteminin iki temel değişkenidir. Yapılan çalışmaların tempo ve zaman olarak gereken noktalarda öncelikli veya eş güdümlü ilerletilmesi sonucunda performansa dayalı ilerleme olması öngörülmektedir. Temelde bu çalışma prensibi, gelişimin izlenmesi ve bir üst seviyeye çıkarılması için gerekli olan performans gelişiminin takip edilmesini sağlayacaktır. Çalışılacak motor aktivitenin hangi alan yeterlilikleri üzerinden çalışıldığına bağlı olarak her iki

değişkenin birbirinden bağımsız veya aynı anda ilerlemesi gerekmektedir. Tezin uygulama bölümünde kullanılacak olan iki temel değişken üzerinden yapılandırılan çalışma grafiği şekil 19'da gösterilmiştir.

Şekil 19: İki Temel Değişken Üzerinden Yapılandırılan Çalışma Grafiği

Her çalışma grafiği ait olduğu psikomotor alan yeterliliğinin baş harfi ile isimlendirilecektir. Güç yeterliliğine ait çalışma grafiği "G" harfi ile (G1, G2, G3 vb.), koordinasyon (eş güdüm) yeterliliğine ait çalışma grafiği "K" harfi ile (K1, K2, K3 vb.), Hız (tepki hızı) yeterliliğine ait çalışma grafiği "H" harfi ile (H1, H2, H3 vb.) gösterilecektir.

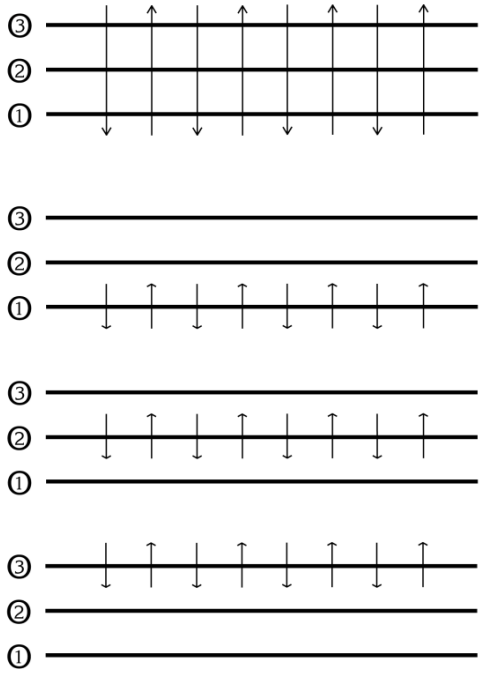
Temel motor becerilerin çalışıldığı "kılavuz denetiminde yapma" basamağında öncelikle yapılacak etkinliklerin temel davranışın doğru yapılması hedefiyle gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu aşamada kılavuzun işlevi yapılacak temel davranışların doğruluğunu denetlemek olacaktır. Basamağın genel özelliği sebebiyle öncelikli olarak oturuş, duruş ve tutuş kurallarının belirtilen normlarda kusursuz hâle gelmesi gerekmektedir. Birbirini takip ederek ilerleyen basamakların tamamlanarak bir üst basamağa geçilmesi için gerekli olan hazır bulunuşluğun sağlanabilmesi amacıyla her basamağın eksiksiz olarak uygulanması ve tamamlanması gerekmektedir. Bu bölümde öncelikli olarak alıştırmaların teknik olarak doğru uygulanmasına ve temel beden davranışının (oturuş, duruş, tutuş) doğru yapılamasına odaklanılmalıdır.

3.3.1.5.1. Güç Çalışmaları

Güç çalışmaları sağ el ve sol elde temel tutuş kurallarının yerleşmesini takiben parmakların gelişimini ve çalgıya uyumunu amaçlamaktadır. Yapılan uygulama çalışmaları aracılığı ile bu aşamada doğru tutuşun oturtulması hedeflenmelidir. Kılavuzun öngördüğü doğru tutuş biçimine uygun olarak sergilenmesi beklenen motor davranışın yerleşmesi sağlanmaktadır. Tüm çalgı eğitimlerinde yerleşik olarak uygulandığı üzere ayna karşısında çalışmak öğrencinin beden davranışını gözlemlemesini ve değerlendirmesini sağlayacaktır. Bu aşamada öz değerlendirme formları kullanılarak öğrencinin kendini değerlendirmesi ölçme-değerlendirme yöntemi olarak kullanılabilir. Yine akran değerlendirme formlarıyla yaşıtı bir öğrenci tarafından nasıl görüldüğü temel oturuş, duruş ve tutuş kurallarına uygun davranıp davranmadığı değerlendirilerek davranışın doğru bir biçimde yerleşmesi sağlanabilir.

3.3.1.5.1.1. Sağ El Güç Çalışmaları

Öğrencinin ilk olarak yapacağı teknik çalışma, sağ el temel vuruş biçimlerinin doğru duruş ve oturuş kurallarına göre uygulaması yönünde olmalıdır. Sağ el çalışmaları, yukarıdan aşağı ve aşağıdan yukarı olmak üzere iki temel yönde tezene vuruşu üzerine kuruludur. Bu iki yönün farklı tartımlarda ve farklı tellerde, farklı kombinasyonlarla bir araya gelmesi sağ elin genel çalış biçimini oluşturmaktadır. Başlangıç olarak şekil 20'de verilen birinci alıştırma aracılığı ile tezenenin tutuş ve tellere vuruş açısı tamamen doğru uygulanana kadar çalışılmalıdır.

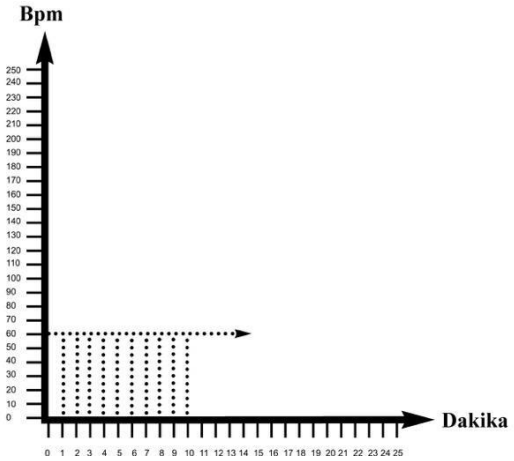

Şekil 20.Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Sağ El Uygulama Çalışması

1. Alıştırma

Alıştırma 1'de öncelikle oturuş, duruş ve tutuş kurallarına dair davranışların yerleşmesini sağlamak amacıyla üç tele aynı anda aşağı ve yukarı yönde tezene vuruşları çalışılmalıdır. Bu davranışın pekiştirilmesinden sonra sırasıyla 1. telde, 2. telde ve 3. telde yukarı aşağı vuruşlar yapılarak sağ elin temel çalış biçimi oturtulmalıdır. Bu çalışmanın uzunluğu kişiden kişiye değişmekle beraber birkaç ders süresi devam ettirilebilir. Güç çalışmalarına geçildiğinde hazır bulunuşluk olarak temel davranışların tamamen yerleşmiş olması gerekmektedir. Bu aşamada tempo ve zaman değişkenleri devreye girecektir.

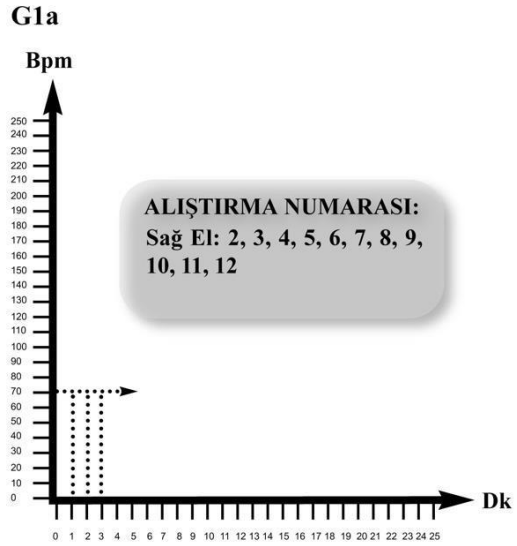
Güç çalışmalarının temel hedefi, bir çalışmayı uzun süre yaparak kondisyon kazanmak olacaktır. Temponun sabit tutularak zamanın artırılması aynı çalışma üzerinden istikrarlı bir performans artışı sağlayacaktır. Güç çalışmalarının çalışma grafiği Şekil 21'de gösterildiği gibi iki yönlü olarak tasarlanmıştır.

Şekil 21.Güç Yeterliliği Çalışma Grafiği

Bu aşamada her alıştırma için ayrı ayrı olmak üzere metronom değeri sabit tutularak çalışma süresi istikrarlı bir şekilde artırılacaktır. Örnek olarak sağ el çalışmalarının her biri 60bpm tempoda 1 dakika çalışılacak, ardından tüm alıştırmalar ayrı ayrı olmak üzere tempo sabit tutularak çalışma süresi artırılacaktır. Her alıştırma ayrı ayrı (2dk. ardından 3dk. vb.) ve süre, kişinin bireysel becerisi ve beklenen motor davranışı gerçekleştirme süresine bağlı olmak üzere çalışılmalıdır.

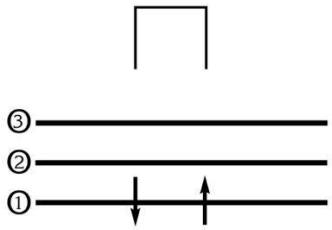
Bu bölümde yer alan 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 ve 12 numaralı alıştırmalar sağ elin güç alan yeterliliği kapsamında çalışılacaktır. Alıştırmaların çalışma grafiği güç çalışmalarını simgelemesi açısından "G1" simgesi ile gösterilmiştir. Güç çalışmaları her basamakta sağ ve sol el için ayrı ayrı yapılmaktadır. Çalışma grafiklerinin ayırt edilmesi amacıyla grafik numarasının sağına konulan küçük "a" harfi (G1a, G2a vb.) sağ el güç çalışmalarını, çalışma grafiği numarasının sağına konulan küçük "b" harfi ise (G1b, G2b vb.) sol el güç çalışmalarının yer aldığı çalışma grafiklerini göstermek için kullanılmıştır. Bu bölümde yer alan alıştırmalar 70 bpm ile sınırlandırmıştır. Güç çalışmalarında tempo sabitlenerek zaman değişkeni kademeli olarak artırılmıştır. Sağ el güç çalışmalarına ait "G1a" çalışma grafiği şekil 22'de verilmiştir.

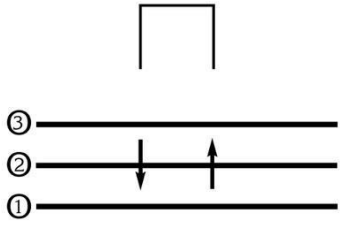
Şekil 22: Sağ El Güç Çalışmalarına Ait "G1a" Çalışma Grafiği

G1a çalışma grafiği incelendiğinde temponun 70bp'de sabit tutularak zamanın sırasıyla 1, 2 ve 3 dakika olarak artırıldığı görülmektedir. Grafiğin yorumu: G1a diyagramı 2 ve 12. alıştırmaları kapsamaktadır. Alıştırmaların her biri ayrı ayrı 70bpm tempoda önce birer dakika çalışılmalıdır. Belirtilen tempoda eksiksiz olarak icra edilen alıştırmalar; zaman değişkeni artırılarak önce iki dakika, motor becerilerin eksiksiz olarak yerine getirilmesi durumunda tüm alıştırmalar grafikte belirtildiği gibi üçer dakika çalışılmalıdır.

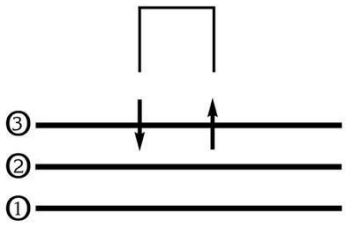
İlk temel çalışma yukarı aşağı tezene vuruşlarının üç ayrı telde çalışıldığı 2, 3 ve 4 numaralı alıştırmalardır. Bu çalışmalarda öğrencinin tel değişimi sebebiyle bilekte meydana gelen açı değişikliğinden kaynaklanan icra zorluğuna alışması ve diğer tellere değmeden tutuş kurallarına uyarak temiz ses elde etmesi hedeflenmektedir.

Şekil 23: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 2. Alıştırma

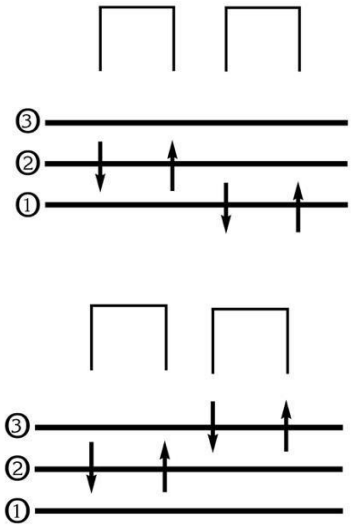

Şekil 24: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 3. Alıştırma

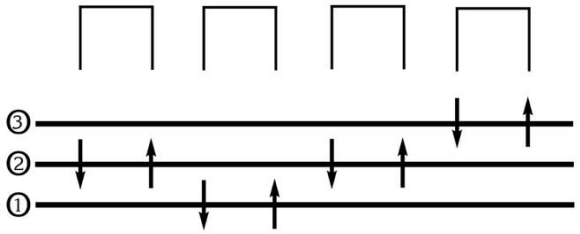

Şekil 25: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 4. Alıştırma

5, 6, 7 numaralı alıştırmalarda daha önce çalışılan tek tel çalışmaları farklı kombinasyonlarda ardışık olarak yer almaktadır. Öğrenci, bu alıştırmalar aracılığı ile daha önce yaptığı çalışmaları birbirleriyle ilişkilendirerek daha büyük ve karmaşık bir yapıyı icra etmeye çalışacaktır. Sol el güç çalışmaları ve koordinasyon çalışmalarıyla ilişkilendirilecek bu çalışmaların çalışma grafiğinde belirtilen şekilde ayrı ayrı çalışması ileriki bölümlerde karşılaşılacak daha karmaşık yapıların kolaylıkla icra edilmesini sağlayacaktır. Şekil 26'da verilen 5. ve 6. alıştırmalarda, daha önce sağ el güç yeterliliği kapsamında çalışılan iki yönlü temel tezene vuruşunun farklı tellerde uygulanması yer almaktadır. Tek tel üzerinde yapılan iki yönlü temel vuruşlar kullanılarak teller arası kombinasyonlarının çalışılması gerekliliğinden hareketle ikinci telin birinci tel ve üçüncü tel ile benzer ritmik yapıda ilişkilendirilmesi amacıyla örnek olarak hazırlanmıştır. Her telde uygulanan ritmik yapıların teller arasında ilişkilendirmeler yapılarak farklı icra olasılıkları üzerinden çalışılmasının bu basamakta yer alan temel mutor becerilerin davranışa dönüşmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

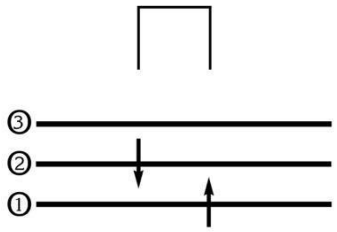

Şekil 26: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 5. v 6. Alıştırma

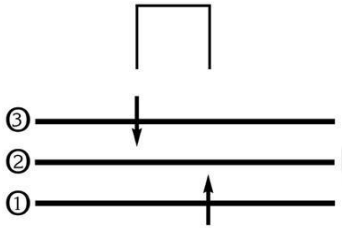

Şekil 27: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 7. Alıştırma

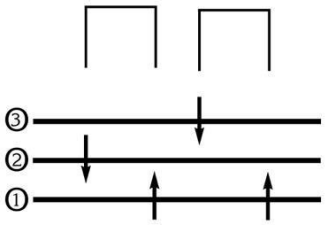
Bağlama, diğer tüm telli çalgılar gibi tek tel üzerinde çeşitli tartımların seslendirilmesi ve bu tartımların birden fazla tele uygulanması ile icra edilir. Üç farklı tel grubuna sahip olan bağlamada teller arası ilişkilendirmeyi sağlayacak pek çok kombinasyon vardır. Bu tel geçiş kombinasyonlarının ilk basamağı olarak 8, 9, 10, 11 ve 12 numaralı alıştırmalar verilmiştir. Bu alıştırmalar, bağlama icrasında karşılaşılan yüzlerce karmaşık varyasyonun başlangıç aşaması ve temeli niteliğindedir. Çalışma grafiğinde belirtilen tempo ve zaman değerlerine uygun olarak çalışılması sağ ele ilişkin temel motor becerilerin yerleşmesini sağlayacaktır. Kılavuz denetiminde yapma basamağı güç yeterliliği sağ el uygulama çalışmaları kapsamında teller arası icra ilişkilendirmelerinin davranışa dönüşmesi amacıyla hazırlanan Alıştırma 8 Şekil 128'de, Alıştırma 9 Şekil 129'da, Alıştırma 10 Şekil 130'da, Alıştırma 11 Şekil 131'de, Alıştırma 12 Şekil 132'de verilmiştir.

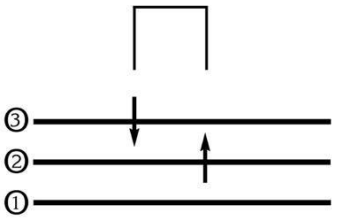
Şekil 28: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 8. Alıştırma

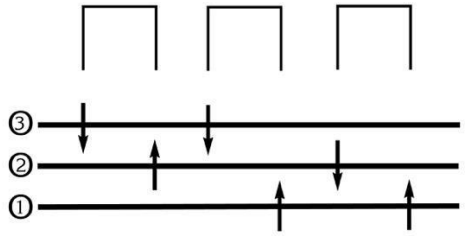
Şekil 29: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 9. Alıştırma

Şekil 30: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 10. Alıştırma

Şekil 31: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 11. Alıştırma

Şekil 32: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 12. Alıştırma

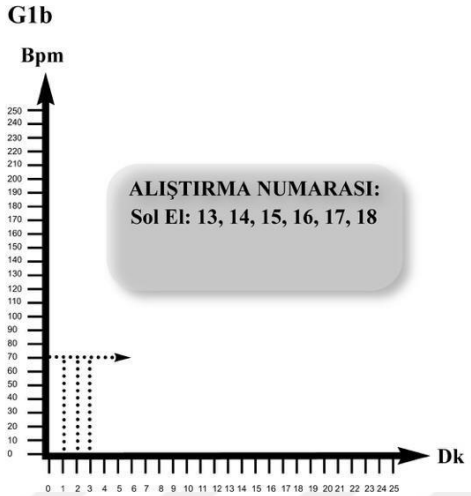
Sağ el temel motor becerilerin çalışıldığı bölümde G1a grafiği uygulanmıştır. Temel çalışmalar, kılavuz denetiminde yapma basamağının gereklerine uygun olarak bir kılavuz gözetiminde yapılmalıdır. Temel davranışların yanlış yerleşmesi özellikle ileriki aşamalarda karşılaşılacak daha zor motor becerilerin yapılabilmesini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

3.3.1.5.1.2. Sol El Güç Çalışmaları

Sol el çalışmaları icrası esnasında karşılaşılabilecek parmak kombinasyonlarının tespit edilerek bu kombinasyonlara uygun güç çalışmalarının uygulanması gerekmektedir. Sol elde kullanılan dört parmağın birbiriyle ilişkilendirilerek bağımsız olarak kuvvetlendirilmesi için zaman ekseninde uzun süreli çalışmaların yapılması gerekmektedir. Enstrüman üzerinde icraya dönük karşılaşılacak zorluklarla başa çıkılabilmesi için güç çalışmalarının eserlerin teknik seviyesiyle eş değer düzeyde olması gerekir. Bir eserin toplam süresi boyunca sergilenecek performans aynı zamanda parmakların eş değer kondisyonuyla mümkün olabilmektedir. Kondisyonun, eserlerin üzerinde bir seviyede olması veya çalınacak eserlerin bireyin kondisyon seviyesine uygun olarak belirlenmesi gerekmektedir.

Başlangıç aşamasında olmasa dahi ilerleyen aşamalarda her iki el için birbirinden farklı çalışma süreleri gerekmektedir. Bu sebeple sol ve sağ el birbirinden farklı garfiklerle gösterilmiştir. Temel olarak iki el için yapılan çalışmaların birbirleriyle paralel bir gelişme içerisinde ve kondisyonda olması gerekmektedir. Sürdürülebilir bir gelişmenin sağlanması ve bu gelişmenin takip edilebilir bir ölçütünün olması bir sonraki psikomotor aşamaya geçmek için gerekli olan yeterliliğe ulaşılmasını sağlamaktadır. Sürdürülebilir performans artırımının çalışma grafiği aracılığıyla takip edilmesi, gelişimin kontrollü ve dikey olarak ilerleyen bir yapıda olmasına sebep

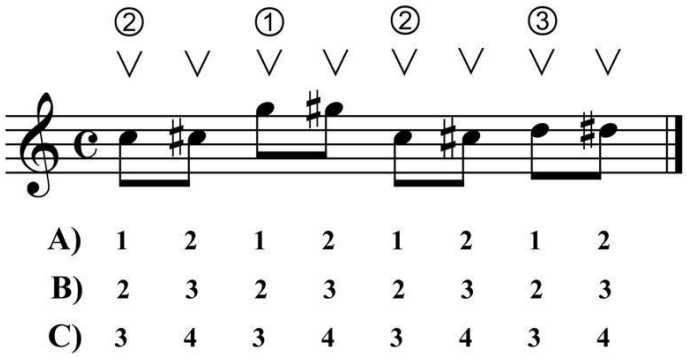
olacaktır. Bu aşamada izlenmesi gereken çalışma şekil 33'te yer alan G1b grafiğinde verilmiştir.

Şekil 33: G1b Çalışma Grafiği

G1b grafiğinin içerdiği sol el alıştırmalarının (alıştırma 13, 14, 15, 16, 17, 18) 70 bpm ve 3 dakika olarak çalışılması öngörülmektedir. 13 numaralı alıştırma incelendiğinde üç farklı parmak kombinasyonunu içerdiği görülmektedir. Bu kombinasyonlar 13A, 13B, 13C şeklinde verilmiştir. Her şık birbirinden bağımsız olarak 70 bpm ve 3 dakika olmak üzere toplamda 9 dakika olarak çalışılacaktır. Farklı kombinasyonlardan oluşan diğer tüm alıştırmalar da benzer şekilde çalışılmalıdır. Tüm alıştırmalar günlük çalışma programı dahilinde düzenli ve çalışma grafiğinde belirtilen tempo-zaman gereklilikleri uygulanana kadar çalışılmalıdır.

Sol ele kondisyon kazandırmak üzere yapılacak en temel çalışma, sabit bir bölgede parmakların kuvvetlenmesine yönelik çarpma çalışmaları olmalıdır. Şekil 34'te yer alan alıştırma 13'te 1-2 (işaret parmağı ve orta parmak), 2-3 (orta parmak ve yüzük parmağı) ve 3-4 (yüzük parmağı ve serçe parmak) numaralı parmakların kuvvet ve kondisyon kazanmasına yönelik bir örnek çalışma verilmiştir. Her parmak kombinasyonu birbirinden bağımsız olarak (A, B ve C) çalışılmalıdır. Alıştırmanın ait olduğu grafiğe göre sürdürülecek çalışmada A, B ve C seçenekleri ayrı ayrı ve bağımsız bir çalışma olarak belirtilen tempo ve sürede çalışılmalıdır. Sol el çalışmalarında G1b çalışma grafiği uygulanacaktır. Grafik incelendiğinde süre ve tempo açısından G1a grafiğiyle benzerlik göstermektedir.

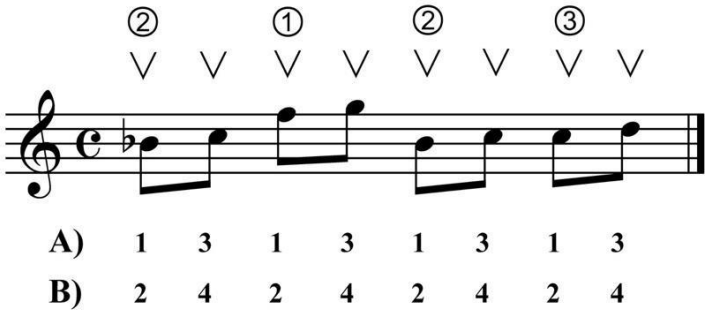

Şekil 34: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sol El Uygulama Çalışması 13. Alıştırma

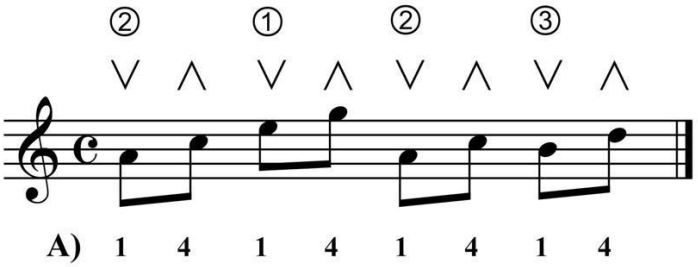
Bu çalışmalar sırasında kılavuz denetiminde yapma basamağının gereklerine uygun olarak sol el tutuş şekli ve parmakların konumlanış biçimine odaklanmak gerekmektedir. Farklı parmakların birbiriyle ilişkilerini kuvvetlendirmek için yapılan bu çalışmalarda elin doğru pozisyonda olması ve parmak açılarının doğru uygulanması önemlidir. Kılavuz denetimi bu aşamada gereklidir. İleri doğru yapılan temel çarpma hareketinin kuvvetli duyulması çalışmanın amacına uygun bir şekilde uygulanmasını sağlayacaktır. Parmakların doğru konumlanışı, tempoya uygun icra, belirtilen sürelerin her parmak kombinasyonu için ayrı ayrı sağlanması gibi performansı etkileyen faktörlerin öncelikli olarak kontrol altında tutulması gerekmektedir.

Sol el için karşılaşılabilecek diğer temel parmak kombinasyonları ise 1-3 ve 2-4 kombinasyonlarıdır. Şekil 35'te yer alan Alıştırma 14'ün içerdiği A ve B seçenekleri, bu kombinasyonların çalışılması amacıyla yazılmıştır. Her seçenek (A, B) birbirinden bağımsız biçimde farklı alıştırmalar olarak çalışılmalıdır. Şekil 36'da yer alan Alıştırma 15 ise Alıştırma 14 ile benzer bir yapıda 1-4 parmak kombinasyonu için yazılmıştır. Bu çalışmalar da aynı teknik detaylara dikkat edilerek çalışma grafiğinde belirtilen şekilde çalışılmalıdır. Çalıpma grafiğinin ait olduğu yeterlilik gerçekleşmesi beklenen davranışın niteliğine uygun olaral yapılandırılmaktadır. Güç yeterlilik aşamasında sol elde sergilenmesi beklenen kondisyondur. Yeterlilik bakımından güç, iki yönlü çalışma grafiğinde zaman değişkeninin arttırılmasıyla elde edilmektedir. Zaman değişkeninin (çalışma süresinin) grafikte belirtilen esaslara uygun olarak planlı bir şekilde arttırılması beklenen kondisyonun sağlanmasına ve güç tererliliğinin elde

edilmesini sağlamaktadır. Bu bölümde verilen alıştırmalar sol elde kondisyonun ne tip çalışmalar aracılığı ile elde edilebileceğini gösteren örnek uygulamalardır.

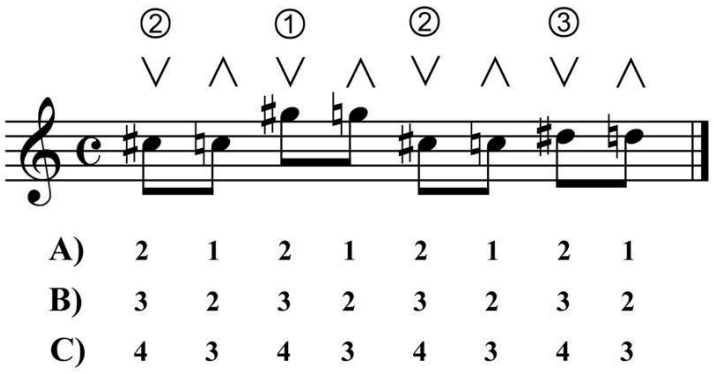

Şekil 35: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sol El Uygulama Çalışması 14. Alıştırma

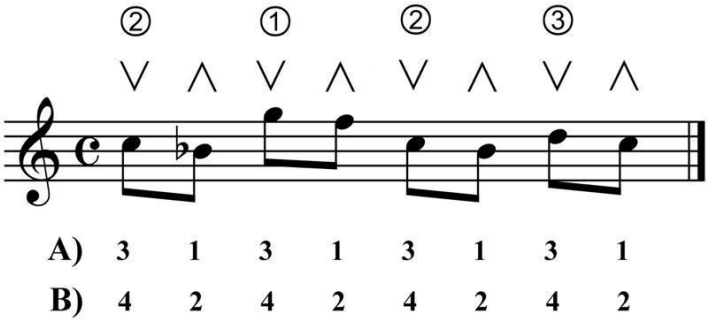

Şekil 36: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sol El Uygulama Çalışması 15. Alıştırma

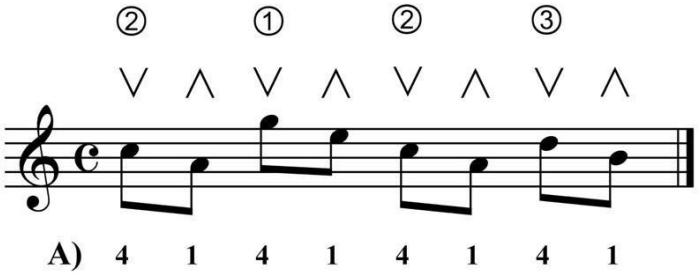
Sol el icrası temelde iki yönlü hareket biçimiyle gerçekleşmektedir. Parmakların ileri ve geri doğru yaptıkları hareket kuvvet amaçlı çarpma çalışmalarının temelini oluşturmaktadır. O halde performans çalışmalarında bu iki hareket yönünün de çalışılması gerekmektedir. Alıştırma 16 (şekil 37), Alıştırma 17 (şekil 38) ve Alıştırma 18 (şekil 39) geriye doğru yapılan hareket biçiminin geliştirilmesi amacıyla yazılmıştır. Uygulama biçimi olarak 13, 14 ve 15 numaralı alıştırmalarla aynıdır. Hareket yönü olarak farklılaşan bu iki grup güç (çarpma) çalışması G1b çalışma grafiği esas alınarak aynı yöntemle çalışılmalıdır.

Şekil 37: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sol El Uygulama Çalışması 16. Alıştırma

Şekil 38: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sol El Uygulama Çalışması 17. Alıştırma

Şekil 39: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Güç Yeterliliği Sol El Uygulama Çalışması 18. Alıştırma

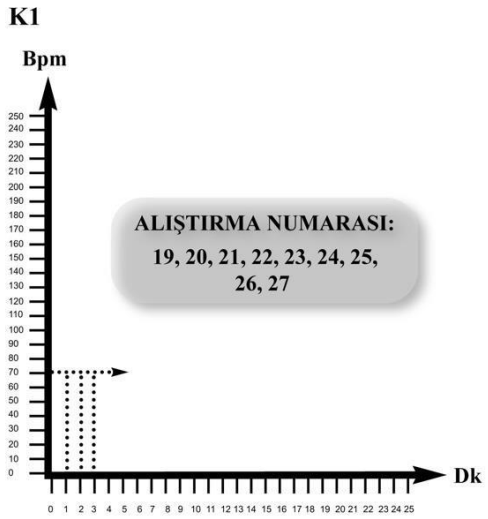
Kuvvet çalışmaları, sol el ve sağ el için ayrı ayrı olmak üzere birbiriyle ilişkilendirilerek hazırlanmıştır. İki elin psikomotor alan yeterliliği olan "güç" yeterliliğini kazanması ve koordinasyon aşamasına hazır hâle gelmesi için yapılan çalışmaların düzenli ve belirli bir çalışma programı dâhilinde yürütülmesi

gerekmektedir. Her iki el için verilen güç çalışmaları, tüm tezene ve parmak kombinasyonlarında performans ve kondisyon olarak eşitlenene kadar tekrar edilmelidir. Sol el ve sağ elin çalışma grafiğinde belirtilen esaslara uygun olarak çalışılması sonrasında koordinasyon çalışmalarını yapmak için gerekli olan güç yeterliliğine ulaşılacağı öngörülmektedir.

3.3.1.5.2. Koordinasyon (Eş güdüm) Çalışmaları

Psikomotor alan yeterliliklerinin ikinci aşaması koordinasyon (eş güdüm) aşamasıdır. Her iki elin birlikte ve uyum içinde kullanılması koordinasyon yeterlilik aşamasının kapsamına girmektedir. Çalgı icrasında "temiz çalma" tabiri aslında iki elin uyumunu ifade etmektedir. Bağlama icrasında güncel icra anlayışları gereği hızlı tempoda enstrüman icrası genel olarak çalgı öğrencilerinin eğilim gösterdiği ve dinleyiciler tarafından görece olarak takdir gören bir eğilimdir. Pek çok icracı adayı, yüksek tempolarda icra edilen müzik cümlelerini yapabilmek için yöntem arayışına girmektedir. Hedeflenen hızda bir icra için öncelikle hazırlayıcı adım olarak koordinasyon çalışması yapmak gerekmektedir. İnce psikomotor davranışlar; psikomotor alan yeterlilikleri gereği davranış bilimcilerin öngördüğü üzere sırasıyla güç, koordinasyon ve hız aşamalarının birbirini tamamlayacak biçimde sağlanmasıyla mümkün olmaktadır. Bu sebeple önce koordinasyonun ön koşulu olan güç çalışmaları belirlenen düzeye getirilmeli ardından aynı düzey eş güdüm çalışmaları yürütülmelidir. Koordinasyon çalışmalarının davranış çıktısı olarak değerlendirilebilecek olan ve "temiz çalma" olarak nitelendirilen iki elin uyumu (koordinasyon) belirtilen yöntemle sağlanabilmektedir.

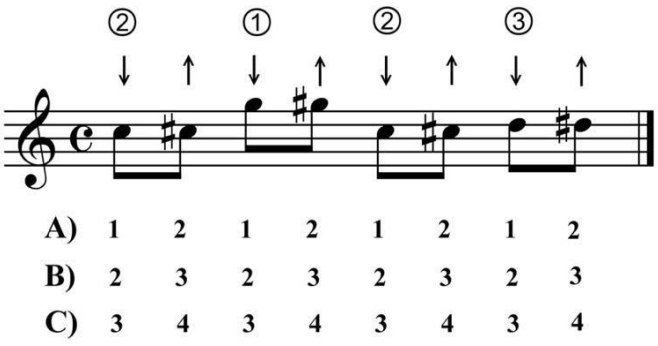
Bu aşamada güç çalışmalarında kullanılan temel tezene ve parmak kombinasyonları iki elin koordinasyonunu sağlamak amacıyla birleştirilecektir. Bu birleşimin çalışma esasları "K" çalışma grafiğiyle gösterilecektir. Konu içi ilişkilendirme sebebiyle K1 grafiğinde bir önceki aşamada yapılan çalışmaların aynı tempo ve aynı sürede aşamalı olarak çalışılması öngörülmektedir. Koordinasyon aşamasının temel işlevi güç aşamasında yer alan çalışmaların uygulamada bir araya getirilmesi ve bu yolla aynı düzey yeterliliğe sahip iki elin eş güdümünü sağlamaktır. Bu aşamada zaman ve tempo değişkeni sabit tutularak eş güdüm kusursuz olarak sağlanana kadar çalışılmalıdır. K1 çalışma grafiği ve kağşadığı alıştırmalar Şekil 40'ta gösterilmiştir.

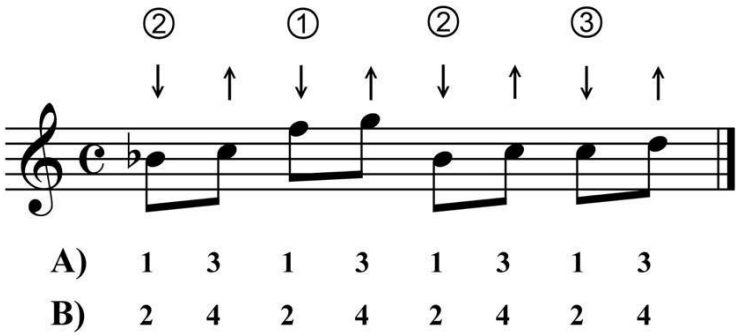
Şekil 40: K1 Çalışma Grafiği

K1 çalışma grafiği 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26 ve 27. alıştırmaları kapsamaktadır. Alıştırmalar 70 bpm tempoda aşamalı olarak bir, iki ve üç dakika çalışılacaktır. Önce tüm alıştırmalar kusursuz bir biçimde seslendirilene kadar çalışma grafiğinde belirtilen şekilde bir dakika süreyle çalışılmalıdır. Belirtilen tempoda istenen performans seviyesi yakalandıktan sonra süre artırılarak iki dakikaya çıkarılmalı, beklenen icra düzeyi yakalanması koşuluyla tüm çalışmalar zaman düzleminde ilerletilmeli ve K1 grafiğinde belirtilen biçimde üç dakika süreyle çalışılmalıdır. Bu çalışma yöntemiyle güç aşamasında sağlanan kondisyon yeterliliğine paralel bir koordinasyon yeterliliği sağlanmış olacaktır. Güç yeterliliği aşamasında yer alan G1a ve G1b çalışma grafikleri incelendiğinde tempo ve zaman değişkeni bakımından K1 çalışma grafiğiyle aynı olduğu görülmektedir. Koordinasyon becerisinin beklenen düzeyde gerçekleşebilmesi için iki değişkenin (tempo, zaman) bu aşamanın ön koşulu olan güç yeterliliği aşamasında yer alan değişkenlerle aynı seviyede olması gerekmektedir.

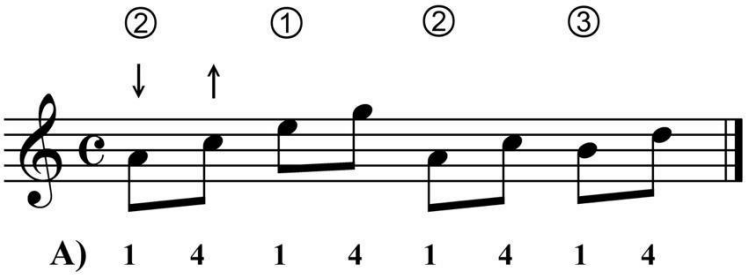
Alıştırma 19 (Şekil 41), 20 (Şekil 42), 21 (Şekil 43) ileri yönde çarpma hareketini içeren sol el güç çalışmaları (Alıştırma 13, 14, 15) ve tellerin yukarı aşağı hareketinin çalışılmasını hedefleyen sağ el güç çalışmalarının (Alıştırma 2, 3, 4, 5, 6, 7) birleşiminden oluşmaktadır. Her iki elde gerçekleşen temel çalış biçimleri koordinasyon aşamasında eşleştirilmiştir. Verilen örnek alıştırmaların uygulanış biçimi, daha önce verilen benzer yapıdaki alıştırmalarda yer alan A, B ve C seçeneklerinin birbirinden bağımsız olarak belirtilen sürede ve tempoda çalışılması şeklinde olmalıdır.

Şekil 41: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Koordinasyon (Eş güdüm) Yeterliliği Uygulama Çalışması 19. Alıştırma

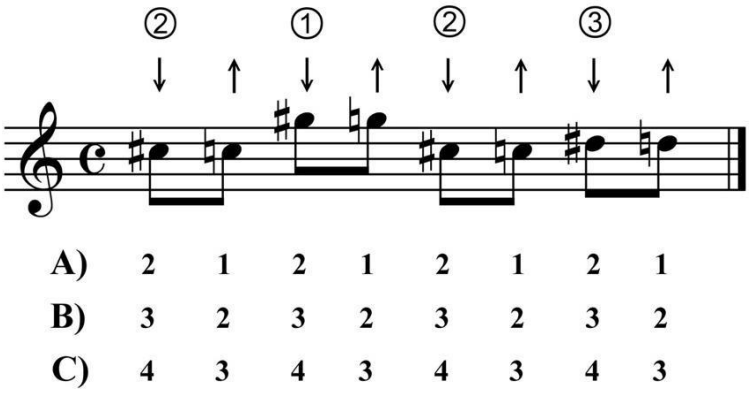

Şekil 42: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Koordinasyon (Eş güdüm) Yeterliliği Uygulama Çalışması 20. Alıştırma

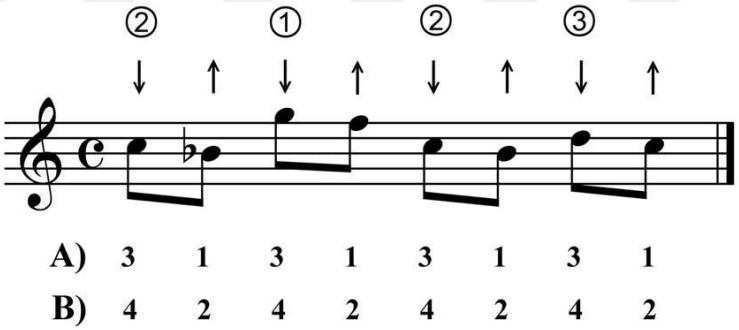

Şekil 42: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Koordinasyon (Eş güdüm) Yeterliliği Uygulama Çalışması 21. Alıştırma

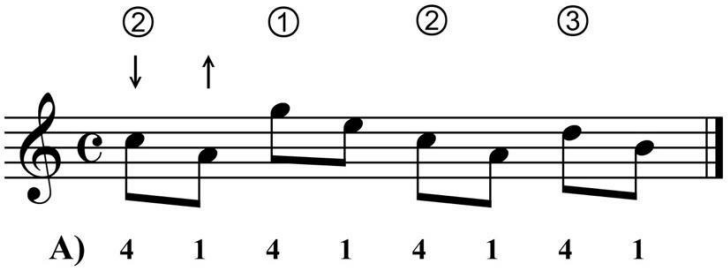
Alıştırma 22 (Şekil 44), 23 (Şekil 45), 24 (Şekil 46) ise geri yönde çarpma hareketini içeren sol el güç çalışmaları (Alıştırma 16, 17, 18) ve tellerin yukarı aşağı hareketinin çalışılmasını hedefleyen sağ el güç çalışmalarının (Alıştırma 2, 3, 4, 5, 6, 7) birleşiminden oluşmaktadır.

Şekil 43: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Koordinasyon (Eş güdüm) Yeterliliği Uygulama Çalışması 22. Alıştırma

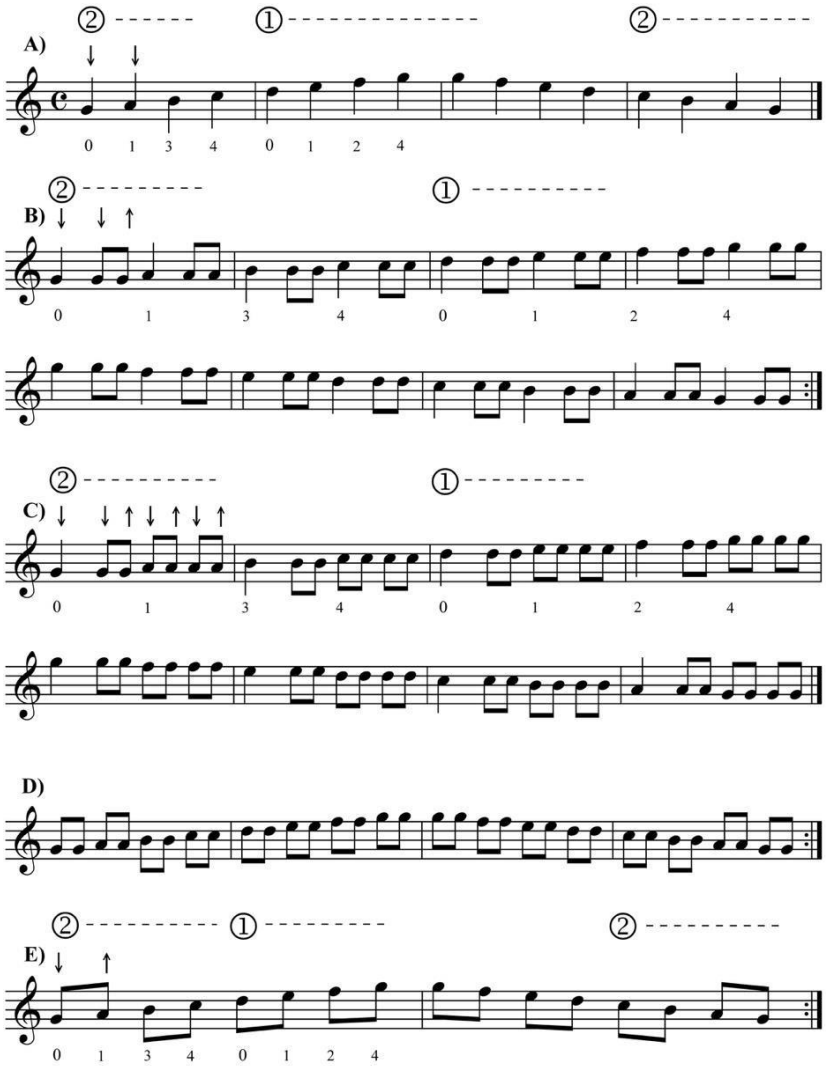

Şekil 44: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Koordinasyon (Eş güdüm) Yeterliliği Uygulama Çalışması 23. Alıştırma
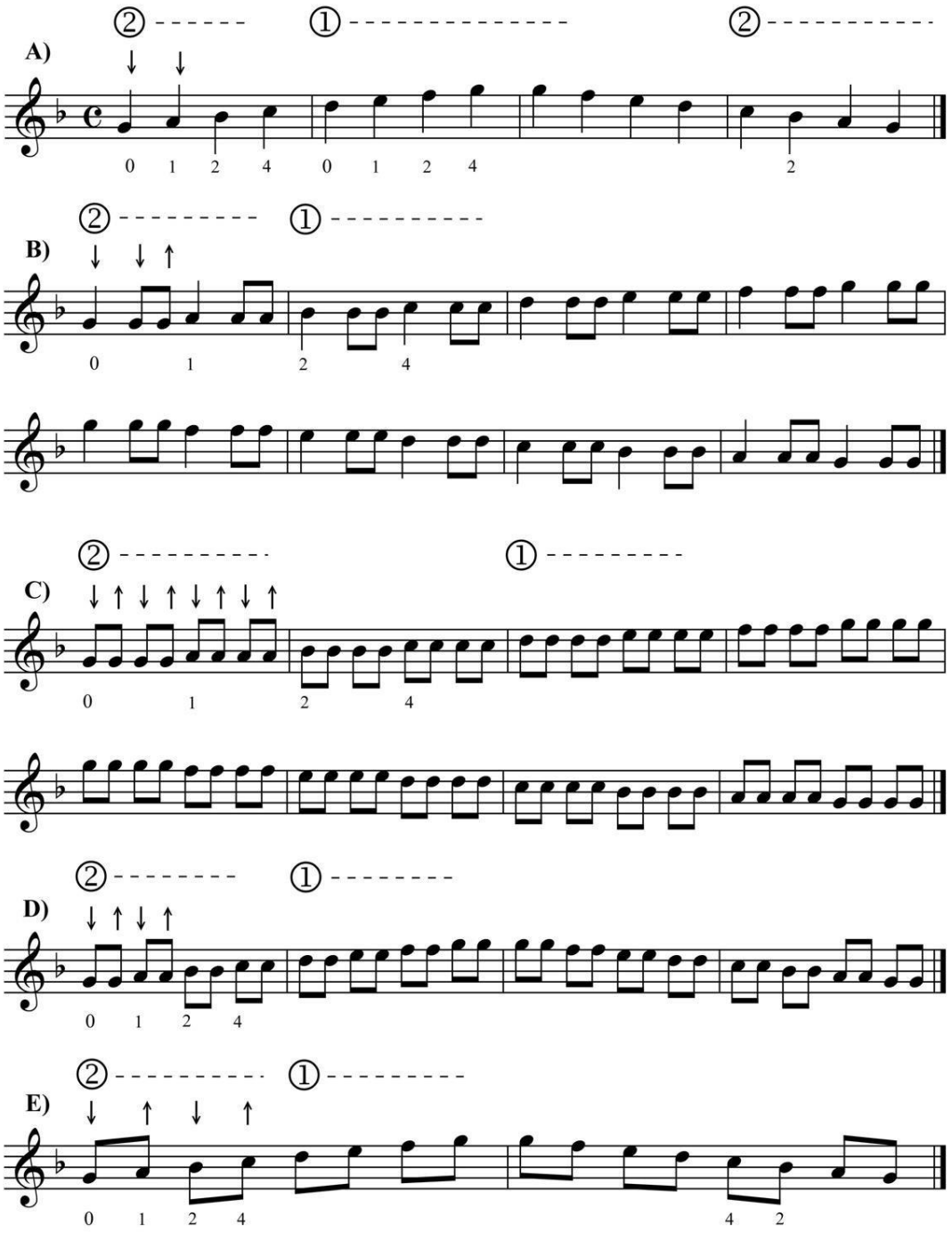

Şekil 45: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Koordinasyon (Eşgüdüm) Yeterliliği Uygulama Çalışması 24. Alıştırma

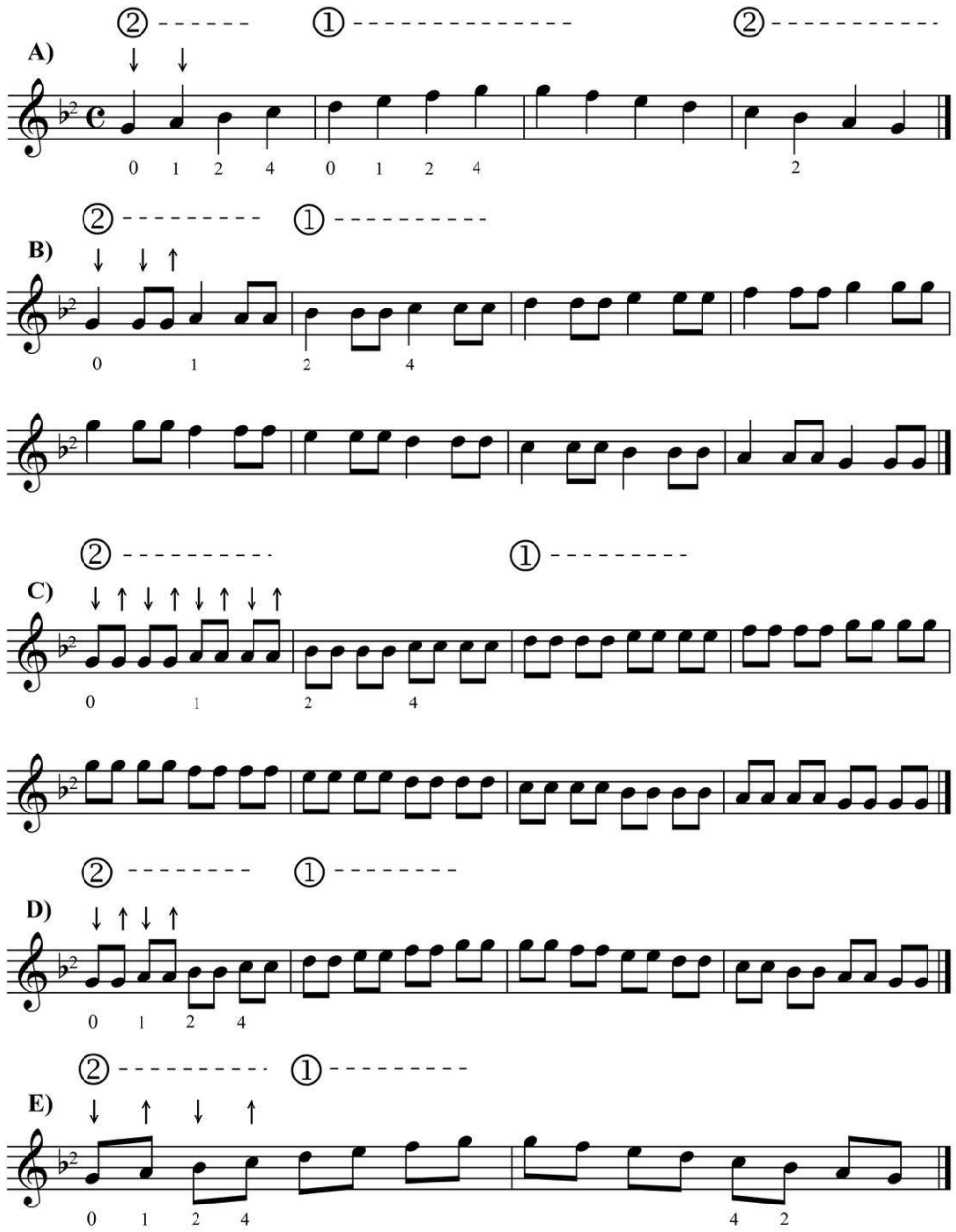
Parmak yerleşimlerinin ve tutuş biçimlerinin bundan önceki çalışmalar ekseninde oturtulması amacıyla tüm parmakların birbiriyle ilişkilendirilerek çalışılması gerekmektedir. Sol elin parmak kombinasyonları düşünüldüğünde, her üç telde bir oktavlık dizide karşılaşılabilecek olasılıklar temel diziler ekseninde 1-3-4 numaralı parmaklarla ve 1-2-4 numaralı parmaklarla gerçekleşmektedir. Bu iki parmak grubunun birleşimi ve farklı tellerde art arda gelmesi temel dizi çalışmalarının eksenini oluşturmaktadır. Alıştırma 25 (Şekil 47), 26 (Şekil 48) ve 27 (Şekil 49) K1 çalışma grafiğine göre çalışılarak sol el temel parmak yerleşimi oturtulmuş olacaktır.

Şekil 46: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Koordinasyon (Eş güdüm) Yeterliliği Uygulama Çalışması 25. Alıştırma

Şekil 47: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Koordinasyon (Eş güdüm) Yeterliliği Uygulama Çalışması 26. Alıştırma

Şekil 48: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Koordinasyon (Eş güdüm) Yeterliliği Uygulama Çalışması 27. Alıştırma

Güç ve koordinasyonu geliştirmek amacıyla yapılan alıştırmaların G1a, G1b ve K1 çalışma grafiğine uygun olarak çalışılması durumunda hız çalışmaları için gerekli hazır bulunuşluk sağlanmış olacaktır. Hız çalışmalarına geçmeden önce sol elin ve sağ elin belirli bir stabil kondisyona ulaşması gerekmektedir. Aynı zamanda temel sol el parmak kombinasyonları aracılığıyla tüm parmakların birbirinden bağımsız olarak istenen yeterliliğe ulaşacağı öngörülmüştür. Sağ elde sol elden farklı yönde bir hareket biçimi mevcuttur. Her iki elin farklı yönlerde fakat eş güdümlü olarak kullanılması hız

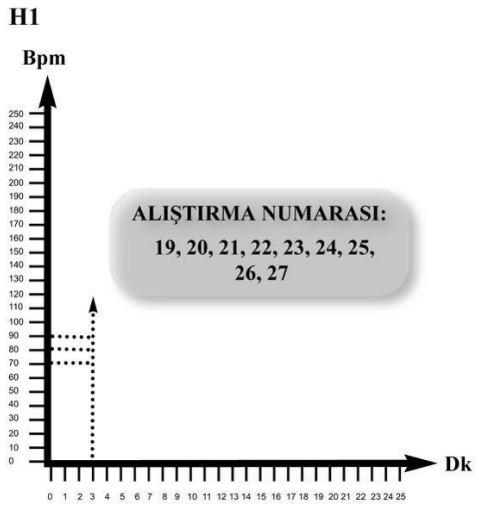
çalışmaları için gerekli olan motor yeterliliğin sağlandığı anlamına gelmektedir. Çalışma grafiklerinde belirtilen esasların eksiksiz çalışılması ve davranışın kusursuz biçimde sergilenmesi durumunda bir sonraki yeterlilik aşaması olan "hız" (tepki hızı) çalışmalarına geçmek için gerekli olan gelişim sağlanmış olacaktır.

3.3.1.5.3. Hız Çalışmaları

Tepki hızı motor yeterliliklerinin son aşamasıdır. Psikomotor basamaklarının her biri üç yeterliliğin üzerine kurgulanmıştır. Her basamakta bu üç yeterliliğe uygun çalışmalar yer almaktadır. Güncel icranın performans pratikleri değerlendirildiğinde hız önemli bir yere sahiptir. Müzikal anlamda tek başına bir performans gösterisi olmaktan çok çalınacak eserin içerisinde yer alan pasajların gerektirdiği tempoda seslendirilebilmesi amacıyla gereklidir. Yavaş tempoda icra edilen bir eserin içerisinde yer alabilecek zor bölümlerin çalınabilmesi için veya yüksek tempolarda çalınması gereken bir eserin gerektirdiği yeterliliğe sahip olmak için tepki hızı yeterliliğinin sağlanmış olması gerekmektedir. Hız çalışmalarında asıl olan tempodur. Yüksek tempolarda sürdürülebilir bir icra için gerekli kondisyon zaman değişkeni üzerinden güç yeterlilik çalışmaları aracılığı ile sağlanmış olmalıdır. Hız çalışmalarında zaman değişkeni sabit tutularak tempo değişkeni yükseltilmelidir. Birim zaman düşen nota sayısı temponun yükseltilmesiyle artmaktadır. Aynı alıştırmanın 50 ve 100 bpm'de 3 dakika çalışıldığını varsaydığımızda 110 bpm'de alıştırmanın tekrar sayısı 50 bpm'deki tekrar sayısından daha fazla olacaktır. Zaman değişkeni sabit tutularak tempo değişkeni yükseltildiğinde alıştırmanın tekrar sayısı artarak performans yüklemesi gerçekleşecektir. Bu müzikal hızın gelişmesinin yanında kondisyona da katkı sağlayacaktır. Fakat performans yüklemesinin öngörülenden fazla olması bedensel zorlanmalara sebep olabilmektedir. Çünkü kondisyon artışı güç çalışmalarıyla elde edilebilmektedir. Bu sebeple zaman değişkeni güç yeterliliğinde verilen çalışma grafiğiyle uyumlu olmalıdır. Temel yöntem, güç ve koordinasyon aşamalarında verilen zaman değişkeninin korunması yönünde olmalıdır. Hız çalışmalarında zaman ve tempo aynı anda yükseltilmemeli, zaman sabit tutularak tempo kontrollü bir biçimde artırılmalıdır.

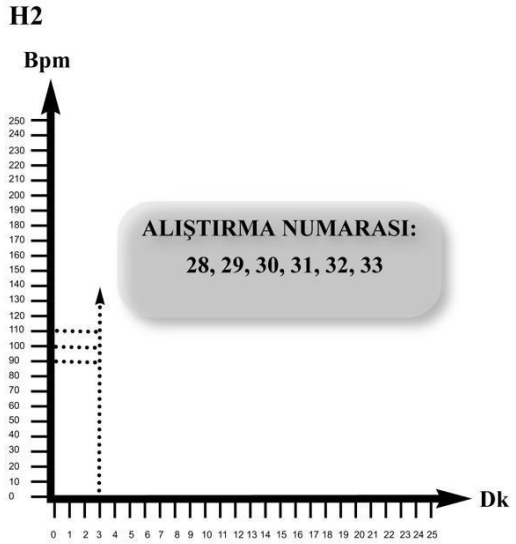
Hız yeterliliği "H" çalışma grafiği ile temsil edilmiştir. Hız çalışma grafikleri ardışık olarak "H1, H2, H3" şeklinde grafiklerle aşamalı olarak yapılandırılmıştır. Daha önceki yeterlilik aşamalarına uyumlu olması amacıyla ilk olarak H1 grafiği

çalışılmalıdır. Yeterlilik aşamaları arasında performans gelişimi bakımından tutarlı bir ilişkinin kurulması amaçlanmıştır. H1 grafiği bu ilişkinin sağlanması amacıyla temel çalışmaları kapsamaktadır. Şekil 50'de H1 çalışma grafiği verilmiştir.

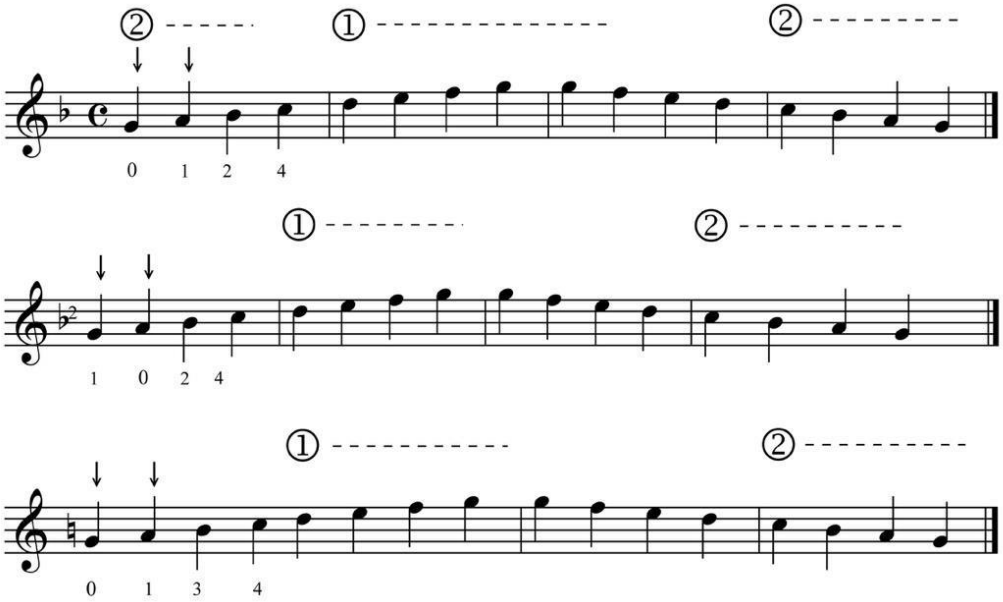

Şekil 49: H1 Çalışma Grafiği

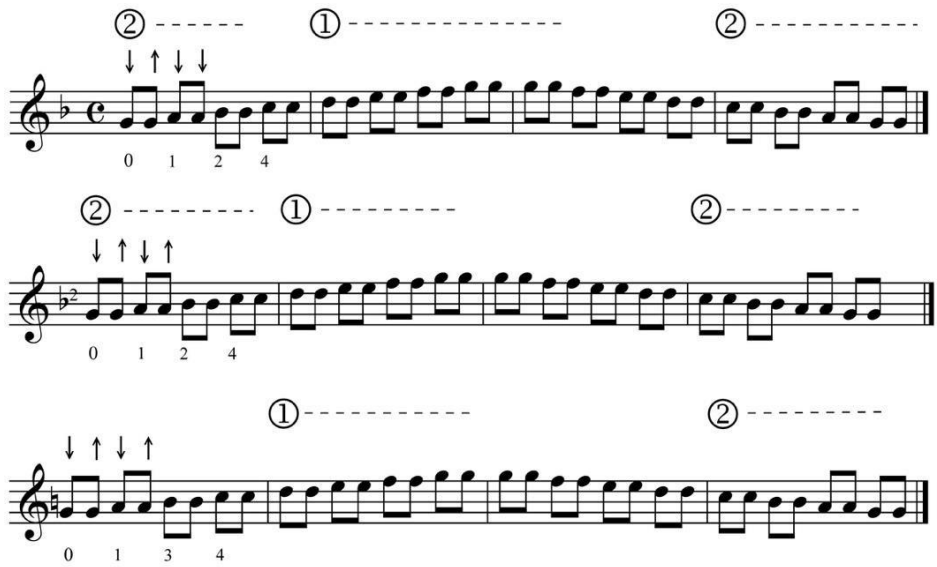
H1 çalışma grafiğinde zaman değişkeni sabit tutularak tempo artırılmıştır. Buna göre 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25 26 ve 27 numaralı alıştırmalar sırasıyla 70 bpm, 80 bpm ve 90 bpm tempolarında ayrı ayrı çalışılacaktır. Koordinasyon çalışmaları kapsamında parmak yerleşimlerinin oturtulması amacıyla verilen bir oktavlık dizi çalışmaları hız aşamasında birleştirilerek verilmiştir. Bir önceki aşamada elde edilen eş güdümün tempo artırılarak çalışılması, bağlamada düzeninde (II. Pozisyon kullanılarak) temel parmak kombinasyonlarının diziler üzerinden yerleşmesini sağlamaktadır. Alıştırma 28 (Şekil 52), 29 (Şekil 53) ve 30 (Şekil 54) bu amaçla hazırlanmıştır. Parmakların sabit pozisyonda birbirinden bağımsız olarak istenen nitelikte kontrol edilebilmesi ve kromatik çalışmalara hazır hâle gelinebilmesi amacıyla ise 31 (Şekil 45) ve 32 numaralı (Şekil 56) alıştırmalar hazırlanmıştır. H1 çalışma grafiği aracılığı ile koordinasyon aşamasıyla yapılan ilişkilendirmenin sonucunda tepki hızının artırılarak motor becerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla 28, 29, 30, 31, 32 ve 33 numaralı alıştırmalar H2 çalışma grafiğine göre çalışılacaktır. H2 grafiğinde zaman değişkeni sabit tutularak tempo değişkeni bpm olarak yükseltilmiştir. Buna göre 28, 29, 30, 31, 32 ve 33 numaralı alıştırmalar sırasıyla 90 bpm, 100 bpm ve 110 bpm tempolarında ayrı ayrı çalışılacaktır. H2 çalışma grafiği şekil 52'de verilmiştir.

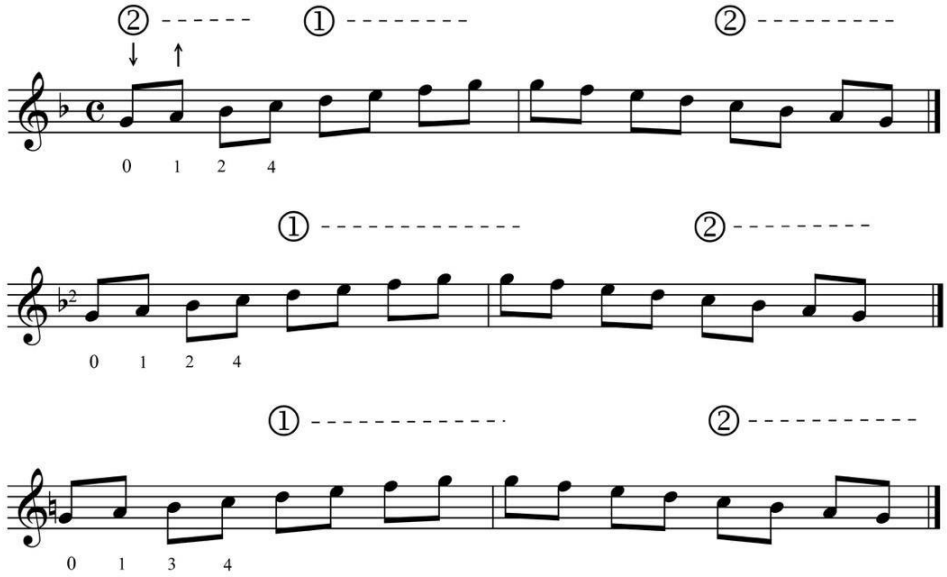
Şekil 50: H2 Çalışma Grafiği
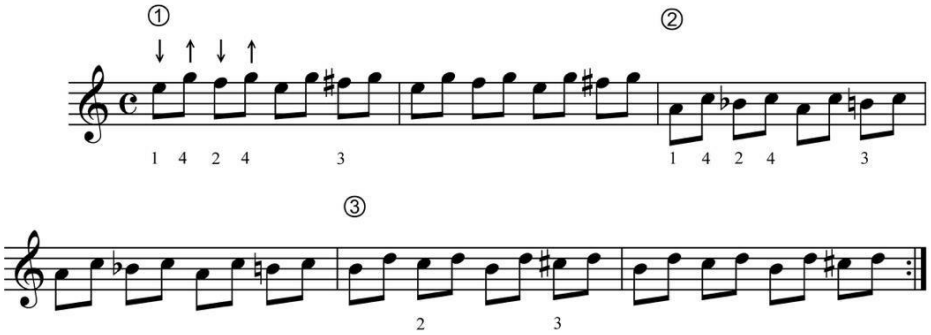

Şekil 51: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 28. Alıştırma
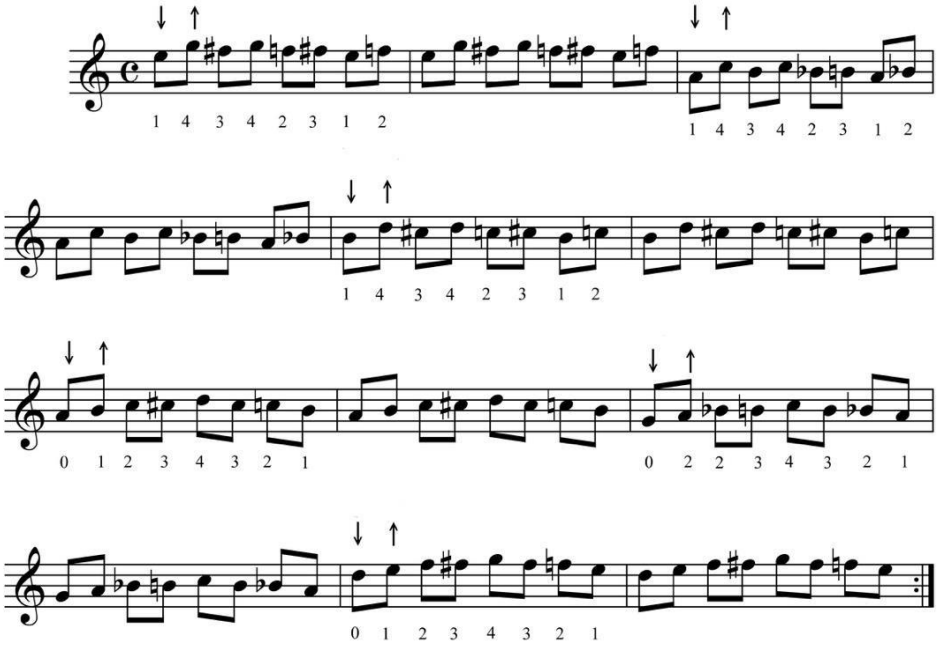

Şekil 52: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 29. Alıştırma

Şekil 53: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 30. Alıştırma

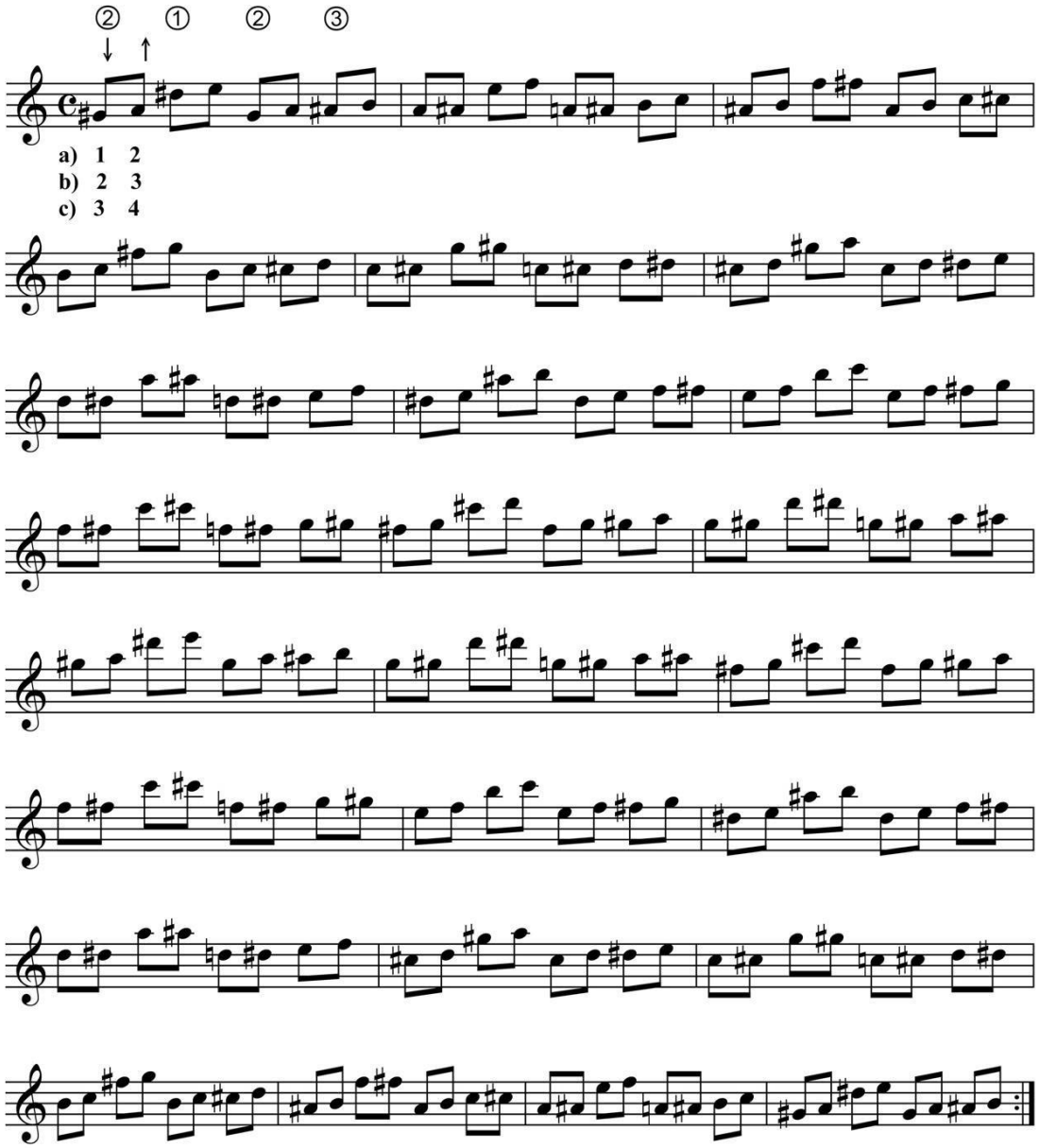
Şekil 54: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 31. Alıştırma

Şekil 55: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 32. Alıştırma

Tüm parmak kombinasyonlarının kusursuz hâle getirilmesinden sonra temel motor çalışmaların klavyenin tamamında uygulanmasını sağlayacak kromatik bir çalışma olan 33 (Şekil 57) numaralı alıştırma çalışılacaktır. Klavye üzerinde telin yüksekliğine bağlı olarak sol el parmaklarının basma kuvveti ve sağ elde tezenenin vuruş kuvveti değişmektedir. İnce seslere doğru yani bağlamanın orta eşiğine yaklaşıldığında telin mukavemeti artmakta ve buna bağlı olarak uygulanan parmak basma kuvveti değişmektedir. Bu sebeple klavyenin tamamının deneyimleneceği çalışmaların

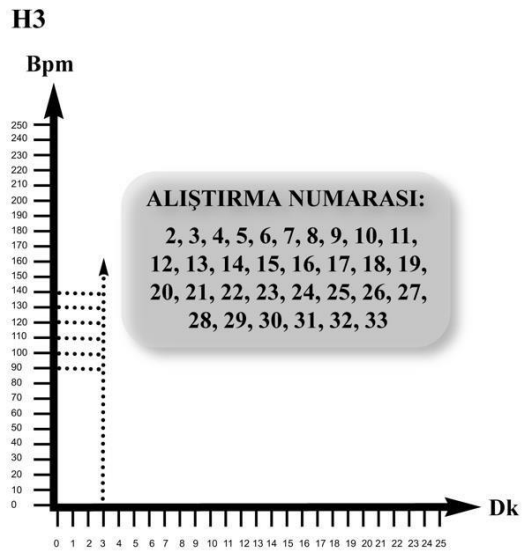
uygulanması gerekmektedir. Alıştırma 33'ün uygulanış amacı bu tel mukavemetine karşı uyumu sağlamaktır.

Şekil 56: Kılavuz Denetiminde Yapma Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 33. Alıştırma

Kılavuz denetiminde yapma basamağının sonunda öğrencinin motor becerileri tempo ve süre değişkenlerine uygun olarak grafiklerde belirtilen esaslara göre yapıyor olması beklenir. Bu bölümün sonunda tüm performans çalışmalarının genel kondisyon

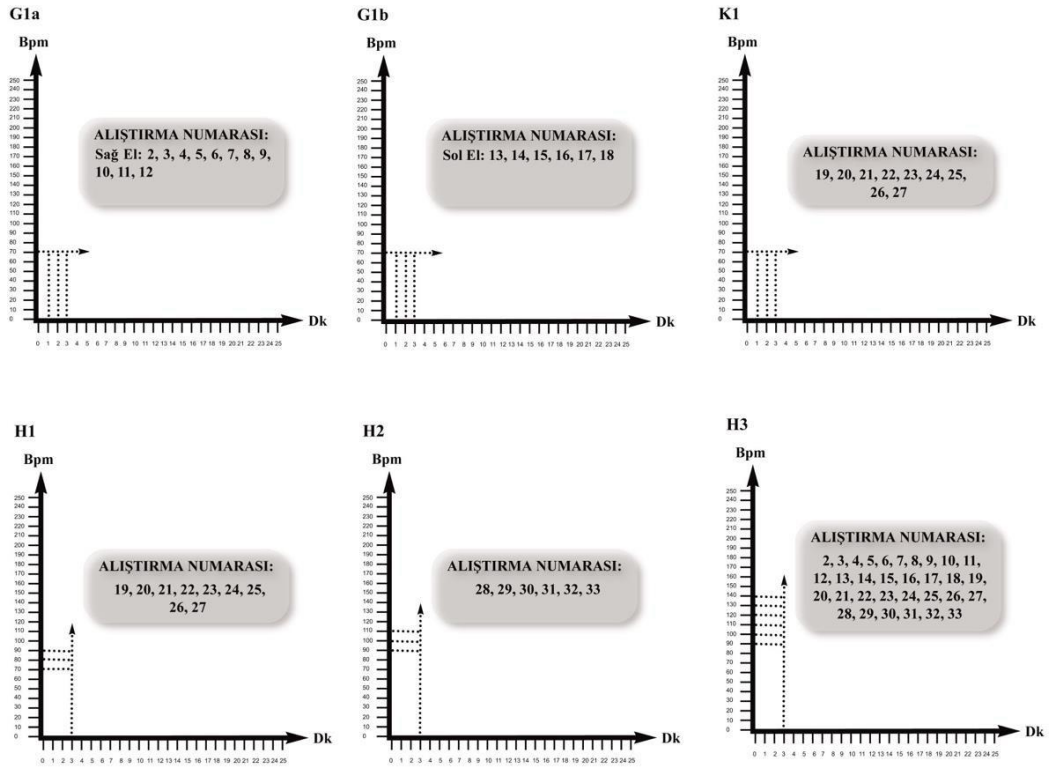
bakımından eşitlenmesi gerekmektedir. İcrada karşılaşılabilecek temel parmak ve tezene vuruş yönü kombinasyonlarının eşit bir yapabilirliğe kavuşması, bir üst basamak olan mekanikleşme basamağına geçilebilmesi için ön koşuldur. Bu bakımdan tüm alıştırmaların icra seviyesinin eşit performans düzeyinde olması gerekmektedir. Kılavuz denetiminde yapma aşamasının sonunda ulaşılan tepki hızının yeterlilik seviyesi zaman ve tempo değişkenine göre H3 diyagramında gösterilmiştir. H3 aracılığıyla alıştırma 2'den alıştırma 33'e kadar olan tüm alıştırmalar tepki hızı bakımından bütün olarak bir üst seviyeye çıkarılmıştır. H3 grafiğinde numaraları verilen alıştırmalar aşamalı olarak 90bpm'den 140bpm'e kadar çalışılacaktır. Çlışma grafiğinde belirtildiği gibi 140bpm'de bu aşamaya ait tüm çalışmaların yapılması durumunda bir sonraki psikomotor basamağa geçmek için gerekli hazır bulunuşluğa ulaşılmış olacacı öngörülmüştür.

Şekil 57: H3 Çalışma Grafiği

Çalgıda motor becerinin geliştirilmesi için ne çalışılacağı önemlidir fakat gelişimin sürdürülebilir olması ve takip edilmesi nasıl çalışılacağına bağlıdır. Verilen alıştırmalar ne çalışılacağını, grafikler ise sürdürülebilir bir motor gelişmenin nasıl sağlanacağını göstermektedir. Ülkemizde var olan çalışmalar genel olarak bağlamada motor becerinin geliştirilmesi için ne çalışılması gerektiği yönündedir. Çalışma yöntemi ve çalışmada izlenecek yolun nasıl olması gerektiğine ilişkin kaynaklar bulunmamaktadır. Kılavuz denetiminde yapma aşamasında öncelikli olarak oturuş,

duruş, tutuş biçimi bakımından doğru davranışın yerleşmiş olması gerekmektedir. Bu noktada kılavuza ihtiyaç duyulmaktadır. Tezin konuyla ilgili bölümünde belirtildiği üzere kılavuzun (model) doğru bilgiyi aktarma ve uygulamayı takip ederek doğru yönde yönlendirme yapma yeterliliğine sahip olması gerekmektedir. Daha önce belirtildiği gibi modelin doğru seçimi, modelin model olma vasıflarına ve yeterliliğine sahip olması, model alanın nitelikleri, motivasyon gibi pek çok konu öğrenme sürecini olumlu veya olumsuz yöne etkileyebilmektedir. Tezin bu bölümünde yer alan çalışmalar basamağın gereklerinin motor beceri bağlamında yerine getirilmesi amacıyla model olarak hazırlanmıştır. Performansa yönelik çalışmaların ne şekilde çalışılacağını gösteren çift eksenli grafiklerin belirtilen esaslara göre takip edilmesi istikrarlı bir gelişimin sağlanması konusunda rehber olacaktır. Basamakta yer alan alıştırmaların çalışma yöntemine ait grafiklerin tamamı (G1a, G1b, K1, H1, H2, H3) Şekil 59'da verilmiştir.

Şekil 58: Klavuz Denetiminde Yapma Basamağında Yer Alan G1a, G1b, K1, H1, H2, H3 Çalışma Grafikleri

3.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

3.4.1. Mekanikleşme
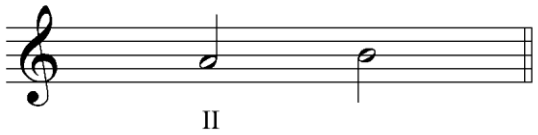
Mekanikleşme, bireyin tekrarlar sonucu davranışı beceri hâline getirmesi ve beceri hâline gelen davranışın mekanikleşmesi olarak tanımlanabilir. Mekanikleşme öğrenilmiş bir tepkinin alışkanlık hâline dönüşmesiyle oluşmaktadır. Alışkanlık, planlı ve uzun süreli performans çalışmalarıyla mümkün olmaktadır. Bireyin anatomik yapısıyla bağlantılı olarak icraya dönük var olan eksikliklerin giderilmesi bu aşamada öncelikli olarak ele alınmalıdır. Üst düzey icra gerektiren eserleri seslendirmek için gerekli olan becerilerin kazanılması amacıyla çalgı üzerinde yapılan pek çok mekanik davranışın alışkanlık hâline dönüşmesi gerekmektedir. Bir üst basamağa geçebilmek için gerekli olan teknik yeterliliğe sahip olmak bu aşamanın doğru bir şekilde tamamlanmasıyla mümkün olmaktadır. Bu basamakta yer alan çalışmalar aracılığıyla bireyin motor becerisinin müzikal hız, koordinasyon ve kuvvet bakımından üst seviyeye ulaşması beklenmektedir. Mekanik açıdan temel parmak ve tezene kombinasyonlarının icrasının bir önceki basamakta eksiksiz olarak yapılması gerekmektedir. Mekanikleşme basamağında öğrenilen temel motor becerileri bir üst seviyeye çıkaracak ve bağlamada farklı pozisyonlarda karşılaşılan tel mukavemetine karşı icra becerisini geliştirecek kuvvet çalışmaları yapılacaktır. Sağ ele yönelik çalışmalarda teller arasındaki ilişkilendirme, karmaşık müzikal yapılarla ele alınarak karşılaşılması muhtemel tezene kombinasyonlarının davranışa dönüştürülmesi hedeflenmektedir. Koordinasyon ve tepki hızına yönelik çalışmalar birbiriyle ilişkilendirilmiş mekanik çalışmaların sol el pozisyonları üzerinde tatbikiyle oluşturulmuştur. Birbiriyle ilişkilendirilmiş ve klavyenin tamamını kapsayan mekanik çalışmaların öğrenilebilmesi için ilk olarak pozisyon kavramının irdelenmesi gerekmektedir.

3.4.1.1. Bağlamada Pozisyonlar

Çalgı eğitiminde önemli bir yere sahip olan pozisyonların, tüm düzenleri ve çalış üslûplarını yansıtabilecek biçimde tasarlanması gerekmektedir. Pozisyon yaklaşımında kullanılacak sistemin amacı nota çözümlemesi başta olmak üzere ortak bil işaret dili kullanarak icrayı ve eğitimi kolaylaştırmaktır. Bu nedenle kullanılacak pozisyon yaklaşımı ve işaret dili olabildiğince sade, sistemli ve kolay anlaşılır olmalıdır.

Kromatik pozisyon yaklaşımı, ülkemizde kullanılan 19 ve 23 perdeli bağlamalarda ve tüm düzenlerde aynı şekilde uygulanabilmektedir. Bu yaklaşıma göre pozisyon sıralaması birinci perdeden (I. pozisyon) başlatılmış, yarım ses aralıkla kromatik olarak ilerletilmiş ve her perde bir pozisyonu temsil edecek şekilde kurgulanmıştır. 23 perdeli bağlamada 17 pozisyon, 19 perdeli bağlamada ise 14 temel pozisyon elde edilmiştir (Birinci perde I. pozisyon, ikinci perde II. pozisyon vb.).

Bölgesel icralara göre sayı bakımından farklılık gösteren mikro tonlar yani koma perdeler; ayrı bir pozisyon olarak değerlendirilmemiş, bir sonraki pozisyonun (perdenin) devamı olarak değerlendirilmiş ve IIa, IIb, IIIa, IIIb şeklinde gösterilmiştir. Bu yaklaşıma göre bağlama düzeninde ikinci telde ‘‘si’’ perdesi IV. Pozisyon, ‘‘si bemol 2’’ perdesi IVa pozisyonu olarak isimlendirilmektedir. Yöresel çalış biçimlerine göre ilave edilen perdeler bir sonraki pozisyonun eki olarak değerlendirilmiş ve VIIa, VIIb, VIIc, VIId şeklinde gösterilmiştir. Pozisyon işaretleri Roma rakamlarıyla yazılarak (I., II., IV. vb.) portenin alt kısmına konumlandırılmıştır. Pozisyon işaretinin porte üzerinde gösterimi aşağıdaki gibidir.

Şekil 59: Pozisyon İşaretinin Porte Üzerinde Gösterimi

Ülkemizde kullanılan pozisyon yaklaşımlarında sol elin konumunu belirleyen pozisyonun hangi parmak ile başlatılacağı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Çalgı repertuvarında yer alan eserlerin çalgı üzerinde genel olarak icra edildiği bölgelerin pozisyon olarak kabul edildiği bir görüş yaygın olarak benimsenmiştir. Ek olarak akort biçimlerine veya dizilerin seslendiriliş biçimine göre isimlendirilen pozisyon yaklaşımları da kullanılmıştır. Çalgı repertuvarının genişlemesi ve bağlamanın bir araç olarak farklı müzik türleri içerisinde yer almasıyla birlikte geleneksel eserler icra edilirken kullanılmayan farklı icra pratikleriyle karşılaşılmıştır. Ortaya çıkan yeni icra pratikleriyle birlikte eserlerin notaya aktarılması aşamasında pozisyon gösterimine dair yeni ve kapsamlı bir sisteme ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaçtan hareketle farklı icracılar bağlamada olası icra pratiklerini de düşünerek

farklı sistemler önermiştir. Pozisyona dair ortaya konulan kapsayıcı sistemlerin arasındaki temel fark pozisyonun hangi parmakla başlatılacağıdır. Seçilen parmak, elin bağlama üzerindeki konumunu ve pozisyonun uygulanış biçimini değiştirmektedir. Başparmağın veya işaret parmağının bulunduğu perdenin pozisyonun başlangıcı kabul edilmesi uygulamayı ve isimlendirmeyi tamamen değiştirmektedir. Bu durumda pozisyonun çalgı üzerinde hangi parmaktan başlatılarak isimlendirileceği öncelikle karar verilmesi gereken bir konudur. Tezde kullanılan kromatik pozisyon yaklaşımına göre I. pozisyon, birinci parmak ile birinci perdeden başlayacak şekilde tasarlanmış ve her düzende aynı şekilde uygulanmıştır.

Birinci pozisyonun bağlama üzerinde uygulanış biçimi şekil 61'de gösterilmiştir.

Şekil 60: Kromatik Pozisyon Yaklaşımında 1. Pozisyon

II. Pozisyon, koma perdeler atlanarak yarım ses aralıklı kromatik ilerleyişle ikinci perdeden başlayacak şekilde tasarlanmıştır. Çalgıda kullanılan akort biçimi (düzen) değişse de mekanik bir yaklaşım olması sebebiyle pozisyon gösterimi ve isimlendirmesi değişmemektedir. Elin birinci parmak baz alınarak çalgı üzerinde nereye konumlandırılacağının bilinmesi kullanılabilecek her tür akort biçiminde eserlerin çözümlenmesi adına kolaylık sağlamaktadır. Pozisyonların uygulanış biçimine örnek olması bakımından elin ikinci pozisyon ve beşinci pozisyonda bağlama üzerinde konumlandırılış biçimi şekil 62 ve şekil 63'te gösterilmiştir.

Şekil 61: Kromatik Pozisyon Yaklaşımında 2. Pozisyon

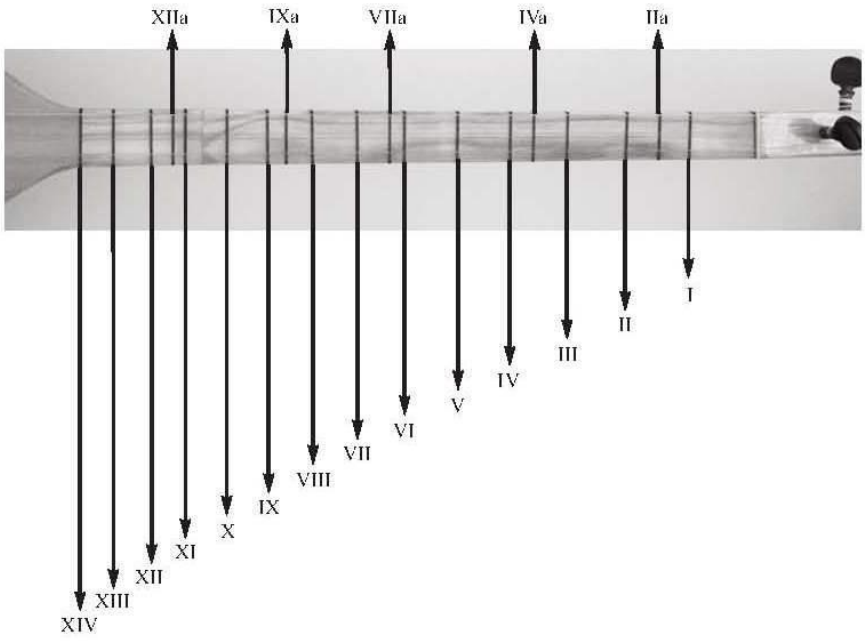
Şekil 62'de verilen II. Pozisyonun uygulanış biçimine bakıldığında kromatik pozisyon yaklaşımının kurgusu gereği birinci pozisyondan sonra yarım ses ilerleyişle koma perde atlanmış ve bir sonraki perdeye geçilmiştir. Bu şekilde yarım ses kromatik ilerleyişle ikinci pozisyon elde edilmiştir.

Şekil 62: Kromatik Pozisyon Yaklaşımında 5. Pozisyon

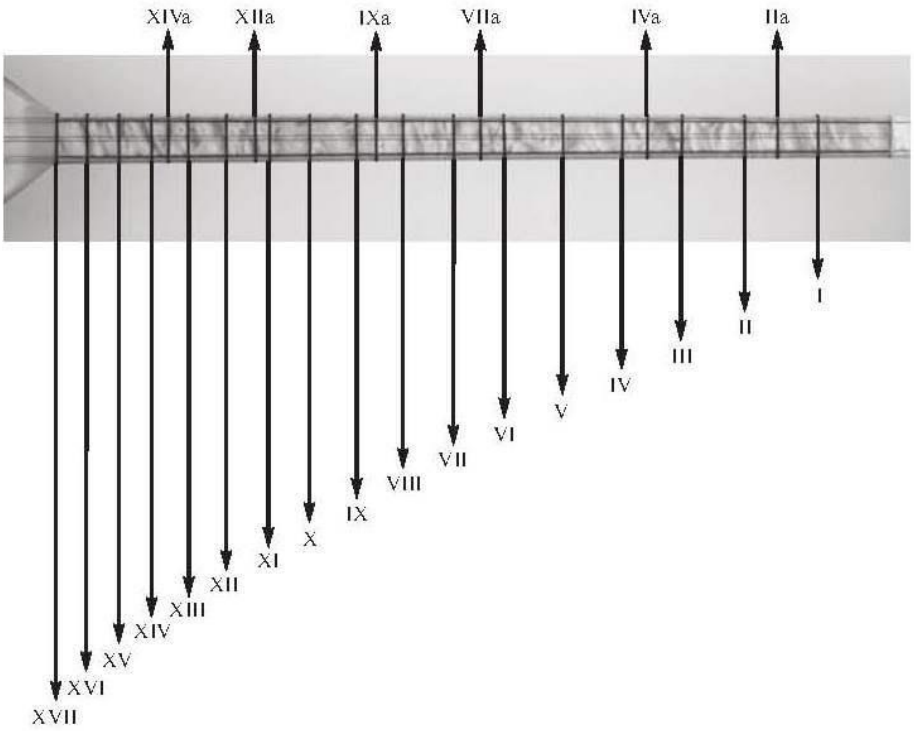
Şekil 63'te verilen IV. Pozisyon uygulamasında sol el, koma perdeler atlanarak yarım ses aralıklı kromatik ilerleyişle dördüncü perdeden başlayacak şekilde konumlandırılmıştır. Bu uygulama biçimi bütün düzenlerde aynı kurguyla uygulanmış, bütün pozisyonlar yarım ses aralıkla perde sırasına paralel pozisyon ismi ile ifade edilmiştir. Ülkemizde perde sayısına göre yaygın olarak iki tip bağlama kullanılmaktadır. Bunlardan ilki "kısa kol bağlama" veya "kısa sap bağlama" olarak tanımlanan 19 perdeli bağlamadır. Bu bağlama tipinde koma perdeler dahil olmak

üzere 19 perde bulunmaktadır. Kromatik pozisyon yaklaşımına göre 19 perdeli bağlamada yer alan 14 temel pozisyon şekil 64'te gösterilmiştir.

Şekil 63: On Dokuz Perdeli Bağlamada Pozisyonlar

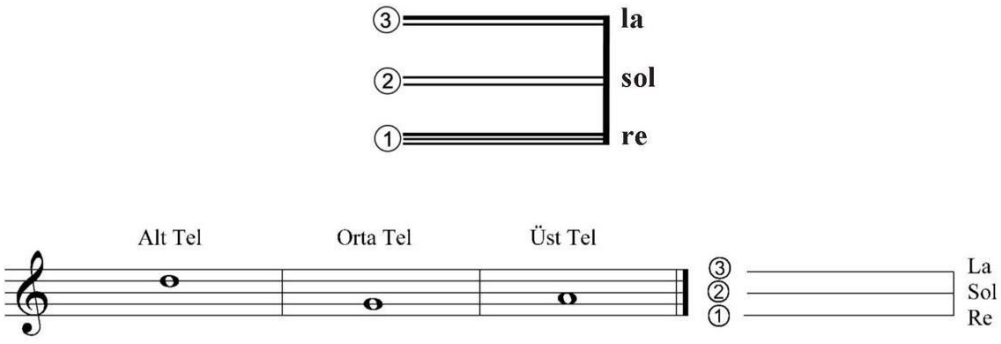
Yaygın olarak kullanılan diğer bir bağlama tipi ise "uzun kol bağlama" veya "uzun sap bağlama" olarak bilinen 23 perdeli bağlamadır. Koma perdeler temel pozisyon olarak isimlendirilmediği için 23 perdeli bağlamada 17 temel pozisyon bulunmaktadır. Her iki bağlama tipi arasında ses sahası bakımından farklılık bulunmaktadır. 23 perdeli bağlama 17, 19 perdeli bağlama 14 pozisyon içermektedir. İki bağlama tipi arasında 4 pozisyon (4 yarım ses) iki tam ses aralığı kadar ses sahası farkı bulunmaktadır. Pozisyon isimlendirilmesi ve gösterimi bakımından iki bağlama tipi aynıdır. Yalnızca 23 perdeli bağlamaya on dördüncü pozisyondan sonra yeni pozisyonlar eklenmektedir. 23 perdeli bağlamada yer alan 17 pozisyon şekil 65'te gösterilmiştir.

Şekil 64: Yirmi Üç Perdeli Bağlamada Pozisyonlar

3.4.1.1.1. Bağlama Düzeninde Pozisyonlar ve Uygulanışı

Bağlama düzeni, orta telin alt tele göre tam beşli pes sese, üst telin ise orta tele göre majör ikili tiz sese ayarlanmasıyla elde edilir. Alt telde hiçbir perdeye basılmadan elde edilen ses ‘‘re’’ olarak kabul edilir. Buna göre orta tel ‘‘sol’’, üst tel ise ‘‘la’’ olur. Bağlama düzeni akort şeması ve perde sıralanışı şekil 66’da gösterilmiştir.

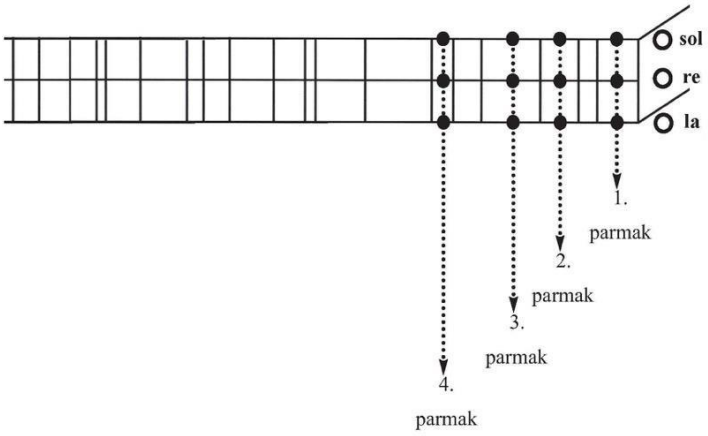
Şekil 65: On Dokuz Perdeli Bağlamada Bağlama Düzeni

Pozisyon yerleşimi bakımından değerlendirildiğinde 19 ve 23 perdeli bağlamalar arasında bir uygulama farkı yoktur. Pozisyon kalın sesten ince sese doğru yarım ses kromatik ilerleyişle isimlendirilmektedir. Kromatik pozisyon yaklaşımı mekanik beceri üzerinden elin konumlandırılışını kodlamak üzere yapılandırılmıştır. Akort sistemi (düzen) değişince pozisyonun ihtiva ettiği sesler değişmektedir. Akort sistemi ne olursa olsun perde sıralanışı üzerinden yapılandırılan bu sistemde elin nereye konumlandırılacağı ve pozisyonun yeri değişmemektedir. Tüm düzenlerde pozisyonların mekanik olarak uygulandığı yer aynı olmaktadır

3.4.1.1.2. Bozuk Düzeninde Pozisyonlar ve Uygulanışı

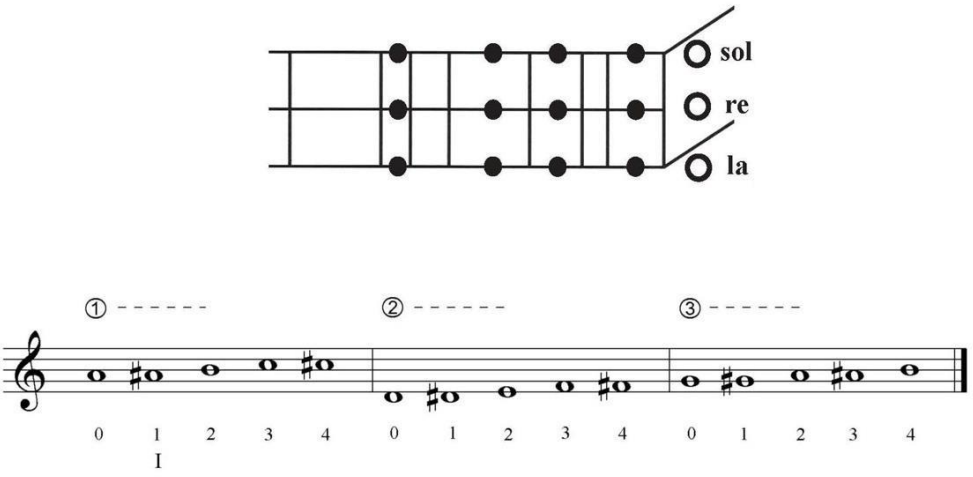
Bozuk düzeninde pozisyonlar incelenirken 23 perdeli bağlama esas alınmıştır. Pozisyon sıralaması birinci perdeden (I. pozisyon) başlatılmış, yarım ses aralıkla kromatik olarak ilerletilmiş ve her perde bir pozisyonu temsil edecek şekilde kurgulanmıştır. 23 perdeli bağlamada 17 temel pozisyon elde edilmiştir. Tüm pozisyonlar birinci parmak ile başlamış ve parmak yerleşimi birinci parmak temel alınarak yapılmıştır. Pozisyonların akortlar üzerinde ihtiva ettiği sesler her üç telde aynı parmak numaralandırma sistemi ile kullanılmaktadır. Şekil 67'de birinci pozisyonda üç telde oluşan parmak yerleşimi gösterilmiştir.

I. Pozisyon

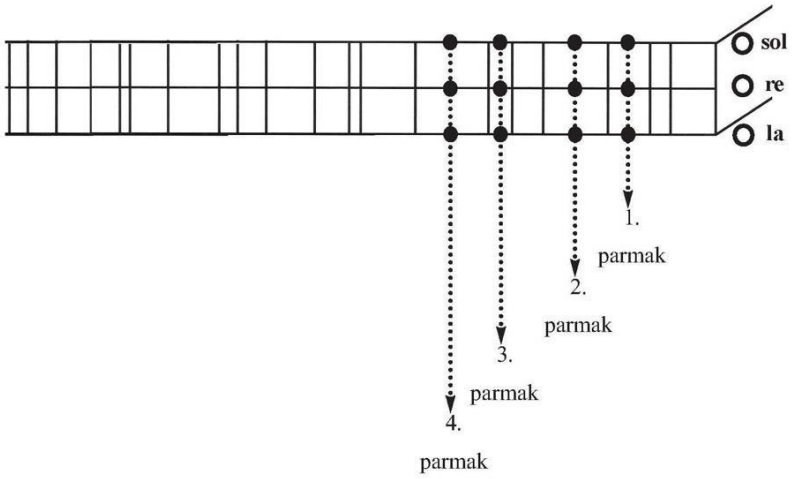
Şekil 66: Birinci Pozisyonda Parmak Yerleşimi

I. pozisyonda yer alan sesler ve bu seslerin tellere göre parmak yerleşimleri şekil 68'de gösterilmiştir.

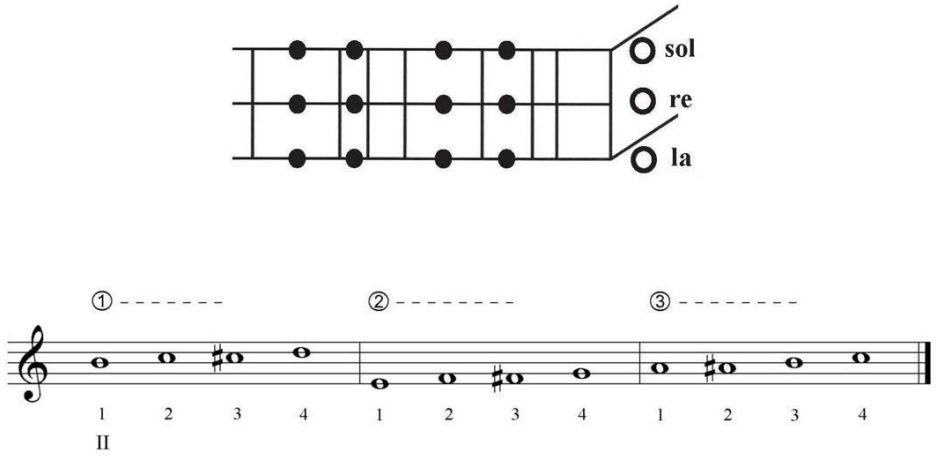
Şekil 67: Birinci Pozisyonda Parmak Yerleşimine Göre Nota Yerleri

Pozisyon uygulamasının ardışık işleyişine örnek olması bakımından II. pozisyonda 1., 2 ve 3. tellerde perde sıralanışı ve parmak yerleşimi şekil 69'da verilmiştir.

Şekil 68: İkinci Pozisyonda Parmak Yerleşimine Göre Nota Yerleri

II. pozisyonda yer alan sesler ve bu seslerin tellere göre parmak yerleşimleri şekil 70'te gösterilmiştir.

Şekil 69: İkinci Pozisyonda Parmak Yerleşimine Göre Nota Yerleri

Mekanik çalışmanın temeli, benzer parmak hareketlerinin farklı bölgelerde tekrarından meydana gelmektedir. Bu sebeple verilen mekanik çalışmanın çalgının klavyesinin hangi bölgesinde çalışılması gerektiğini göstermesi bakımından pozisyon işaretleri önemlidir. 19 ve 23 perdeli bağlamaların ihtiva ettiği pozisyon sayıları ve pozisyonların bulunduğu yerler tezin bu bölümünde verilmiştir. Tezin ilerleyen bölümlerinde yapılacak mekanik icra çalışmaları bu pozisyon sistematiği referans alınarak yazılacaktır.

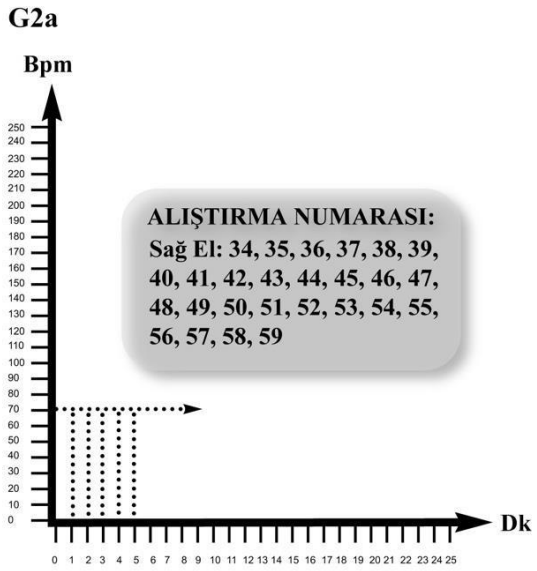
3.4.1.2. Güç Çalışmaları

Mekanikleşme aşaması uygulamada karşılaşılabilecek tüm varyasyonların ve çalış biçimlerinin uzun süreli tekrarlarla çalışıldığı ve davranışa dönüştüğü aşamadır. Özellikle sağ elde üç tel üzerinde karşılaşılabilecek temel varyasyonlar basamağın yeterlilik seviyesine uygun olarak yapılandırılmalıdır. İcra için gereken kondisyonun sağlanabilmesi amacıyla güç çalışmalarının yatay eksende uygulama sürelerinin artırılması koordinasyon ve hız basamaklarında gereken yeterliliğin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu sebeple verilen güç çalışma grafikleri zaman düzlemi üzerinden ilerletilmiştir.

3.4.1.2.1. Sağ El Güç Çalışmaları

Bağlamada sağ el çalış biçimi incelendiğinde yukarı-aşağı tezene vuruşu ile tek telde yapılan uygulamalar ve teller arasında uygulanan çeşitli kombinasyonlar karşımıza çıkmaktadır. Bu kombinasyonlar simetrik bir bölünüşle dört temel vuruş kalıbı

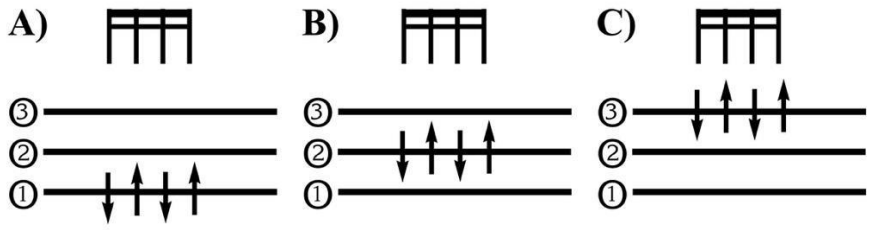
üzerinden ele alınmıştır. Teller arası ve aynı telde karşılaşılan uygulamalar ise icra olasılıkları dikkate alınarak yapılandırılmıştır. Teller arası tezene geçişleri bağlama icrasında sağ el özelinde en çok karşılaşılan ve yeterli düzeyde çalışılmaması durumunda icrayı olumsuz etkileyen motor becerilerdir. Dört tezene vuruşu temel alınarak olasılıkların bol tekrarla alışkanlığa dönüşmesi özellikle eş güdümün sağlanması açısından oldukça önemlidir. Sağ el güç çalışması aşamasında G2a grafiği kullanılacaktır. G2a grafiği Şekil 71'de gösterilmiştir.

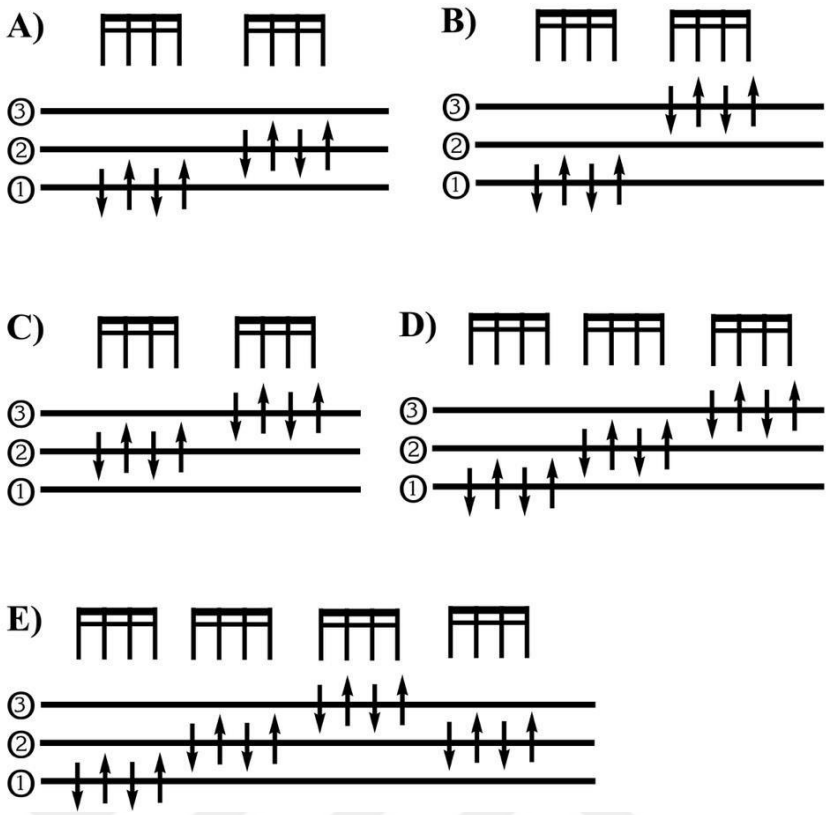
Şekil 70: G2a Çalışma Grafiği

G2a grafiği incelendiğinde dörtlü tezene vuruşlarının farklı kombinasyonlarını kapsayan alıştırmaların tamamını kapsadığı görülmektedir. Bir önceki basamakta yer alan G1a grafiğinden farklı olarak yatay eksende çalışma süresinin artırıldığı görülmektedir. Dikey eksende tempo 70bpm olarak belirtilmiştir. Kılavuz denetiminde yapma basamağına ait tüm alıştırmaları kapsayan son çalışma grafiği olan H3 grafiğinde tempo 140bpm olarak verilmişti. H3 grafiğinin kapsadığı alışmalar sekizlik nota değerinde yazılmıştır. Mekanikleşme aşamasındaki alıştırmalar ise onaltılık değerde yazılmıştır. Performansın aynı seviyeden başlayarak gelişimin devam ettirilmesi amacıyla bu aşamadaki tempo değişkeni aynı değerde 70bpm olarak belirlenmiştir. Birim değerin dörtlük nota olarak alındığı çalışmalara nota değerleri açısından bakıldığında sekizlik notalardan oluşan 140bpm bir çalışma ile onaltılık notalardan oluşan 70bpm çalışma aynı tempoda esitlenemektedir. Bu yolla icra performansı tempo açısından bir önceki basamakla ilişkilendirilmiş ve yeni güç

yeterliliği zaman değişkeni üzerinden yapılandırılarak verilmiştir. G2a çalışma grafiği 34. alıştırmadan 59. alıştırmaya kadar olan bölümü kapsamaktadır. Tempo 70bpm de sabit tutularak bir önceki basamakta ulaşılan seviye tempo bakımından stabil tutulmuş, zaman değişkeni ise 5 dakika olarak verilmiştir. Basamağın yeterlilik gereği olarak G2a grafiğinin kapsadığı tüm model alıştırmalar belirtilen sürede ve tempo değerinde eksiksiz olarak uygulanana kadar çalışılmalıdır. Aynı motor beceriyi geliştiren ilişkili çalışmalar ve varyantları aynı alıştırmanın içinde A, B, C vb. biçimde sınıflandırılmıştır. Her alıştırmada yer alan seçenekler ayrı ayrı (A, B, C vb.) farklı birer alıştırma gibi çalışma grafiğinde belirtilen esaslara göre 70bpm ve 5 dakika olarak çalışılmalıdır. Bu şekilde karşılaşılabilecek tüm tezene kombinasyonlarının eşit düzeyde gelişimi sağlanmış olacaktır. Şekil 72'de verilen Alıştırma 34 ve Şekil 73'te verilen Alıştırma 35, dört temel tezene vuruşunun aynı telde ve farklı tellerde uygulanmasının pekiştirilmesi amacıyla yazılmıştır.

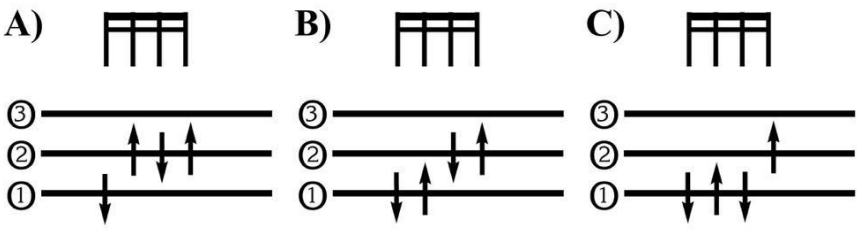

Şekil 71: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 34. Alıştırma

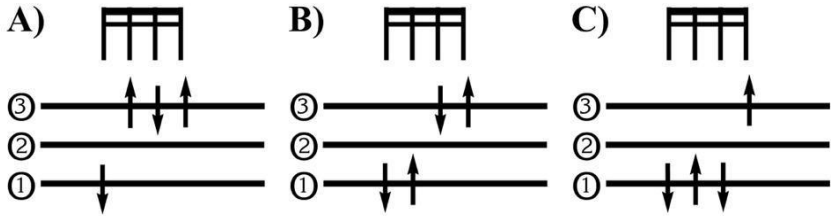

Şekil 72: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 35. Alıştırma

Yazılan örnek sağ el tezene çalışmalarında dört vuruşluk tezene kalıpları sırasıyla 2, 3 ve 4. vuruşları değiştirilerek diğer tellerle ilişkilendirilmiştir. Her telin farklı olasılıklarla diğer tellerle dört vuruş üzerinden simetrik olarak ilişkilendirilmesi bu aşamanın temel çalışma prensibini oluşturmaktadır. Temel mekanik çalışmaların sabit ve simetrik uygulamalar üzerinden yapılandırılması çalışanın mekanik beceriye yoğunlaşmasını sağlayacaktır. Asimetrik zaman bölünüşleri bir sonraki psikomotor alan basamağında (karmaşık davranış) verilecektir. Asimetrik bölünüşler uygulamada motor hareket biçimi olarak temel dörtlü bölünüşlerin birbirine eklemlenmesiyle meydana gelmektedir. Bu sebeple mekanik becerinin gelişimine odaklı çalışmalar temel hareket biçimi baz alınarak yazılmıştır. Bu kapsamda hazırlanan 36 ve 37 numaralı alıştırmalar alt telin orta tel ve üst tel ile ilişkisin çalıştırılmasını amaçlamaktadır. Şekil 74'te Alıştırma 36, Şekil 75'te ise Alıştırma 37 verilmiştir.

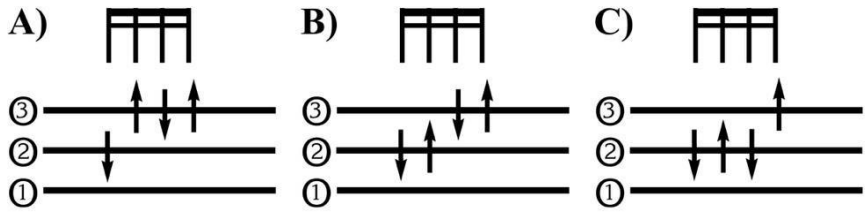

Şekil 73: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 36. Alıştırma

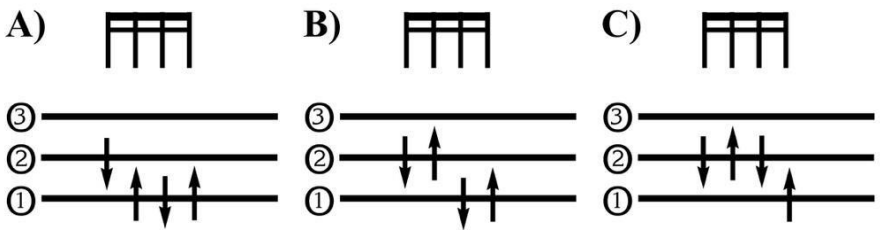

Şekil 74: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 37. Alıştırma

Şekil 76'da verilen Alıştırma 38 orta telin üst tel ile ilişkilendirilmesi, Şekil 77'de verilen Alıştırma 39 ise orta telin alt tel ile ilişkilendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır.

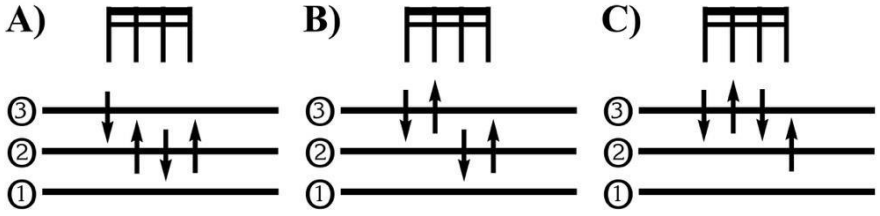

Şekil 75: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 38. Alıştırma

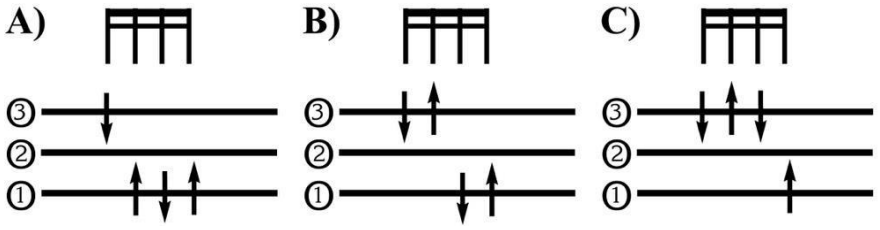

Şekil 76: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 39. Alıştırma

Şekil 78'de verilen Alıştırma 40 üst telin orta tel ile ilişkilendirilmesi, Şekil 78'de verilen Alıştırma 41 ise üst telin alt tel ile ilişkilendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır.

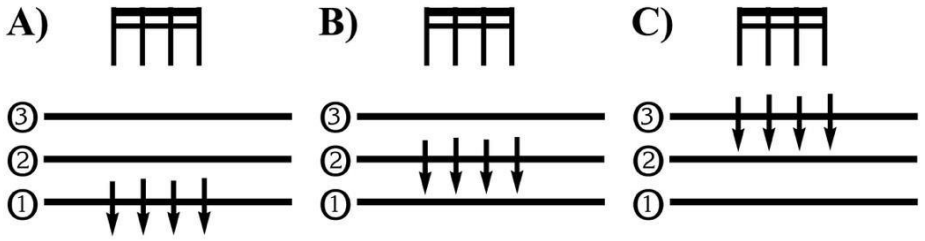
Şekil 77: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 40. Alıştırma

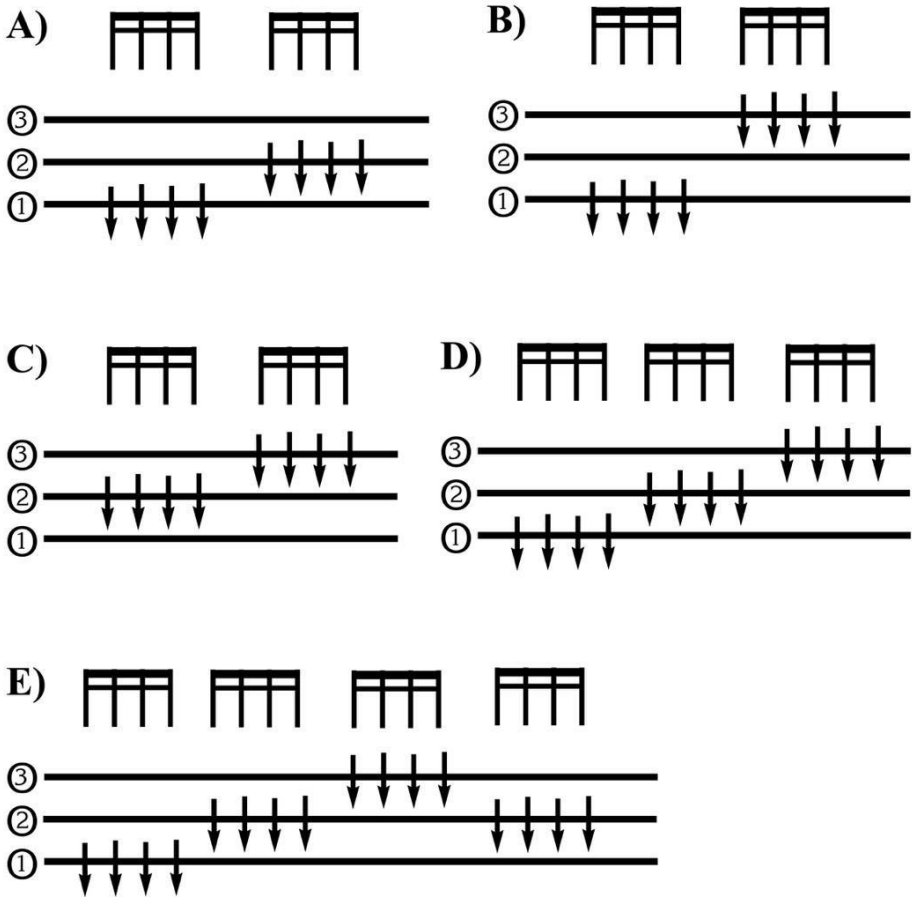
Şekil 78: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 41. Alıştırma

Yukarıdan aşağı doğru art arda gelen tezene vuruşları bağlama icrasında karşılaşılan diğer bir sağ el vuruş biçimidir. Eser icrasında karşılaşılması muhtemel benzer uygulamalara mekanik beceri olarak hazır olunabilmesi için aynı telde ve teller arası geçişlerde diğer çalışmalarla eşit düzeyde yapılabiliyor olması gerekmektedir. Stabil ve iyi bir icra için olasılıklar üzerinden performans eşitlemesi bütüncül bir gelişim için önemlidir. Karşılaşılması muhtemel teknik açıdan zorluk derecesi yüksek müzikal

pasajların çalgıya aktarımı aşamasında sağ elin sol el ile eş güdümünün kusursuz bir biçimde sağlanması bu çalışmalara bağlıdır. Şekil 80'de verilen Alıştırma 42 ve Şekil 81'de verilen Alıştırma 43, yukarıdan aşağı doğru ardışık olarak yapılan temel tezene vuruşunun çalışılması amacıyla hazırlanmıştır.

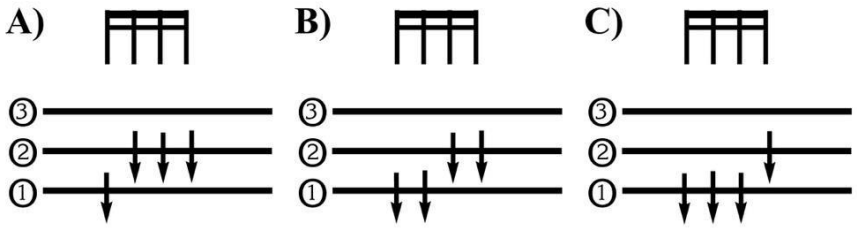
Şekil 79: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 42. Alıştırma

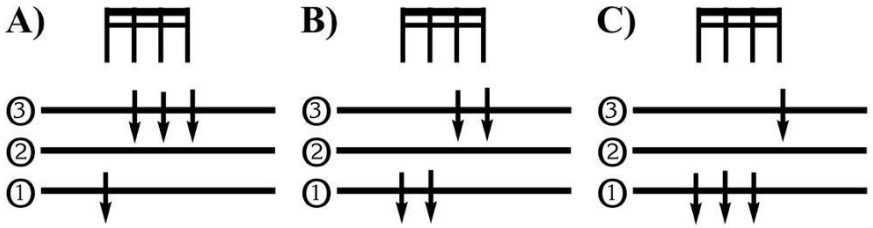
Şekil 80: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 43. Alıştırma

İki yönlü tezene vuruşunun uygulamasıyla ilgili yapılan çalışmalarda olduğu gibi yukardan aşağı tek yönlü tezene vuruşlarının teller arasındaki geçişlerinin çalışılması gerekmektedir. Alıştırma 44 (Şekil 82), 45 (Şekil 83), 46 (Şekil 84), 47 (Şekil 85), 48 (Şekil 86) ve 49 (Şekil 87) bu amaçla yazılmıştır. Alıştırmalarda yer alan A, B, C vb. seçenekler çalışma grafiğinde belirtilen esaslara göre ayrı birer alıştırma gibi değerlendirilmeli ve çalışılmalıdır.

Şekil 82'de verilen Alıştırma 44 alt telin orta tel ile ilişkilendirilmesi, Şekil 83'te verilen Alıştırma 45 ise alt telin üst tel ile ilişkilendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır.

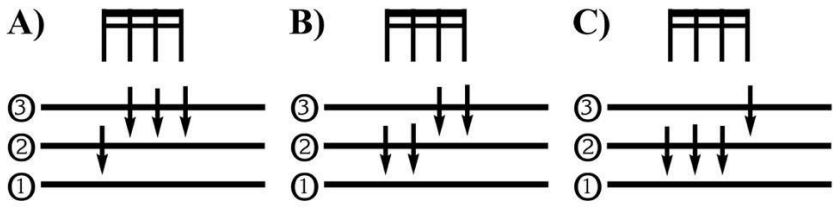

Şekil 81: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 44. Alıştırma

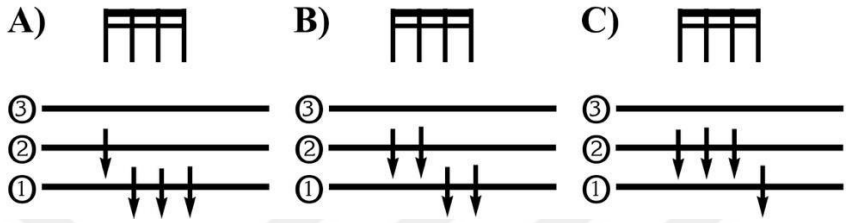

Şekil 82: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 45. Alıştırma

Şekil 84'te verilen Alıştırma 46 orta telin üst tel ile ilişkilendirilmesi, Şekil 85'te verilen Alıştırma 47 ise orta telin alt tel ile ilişkilendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır.

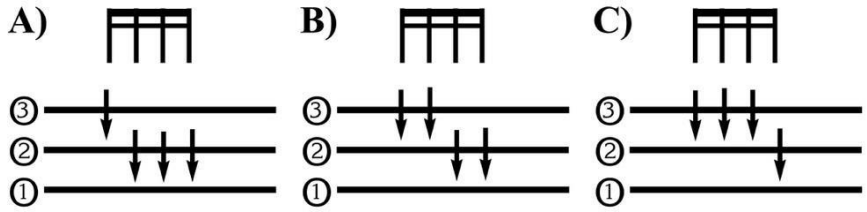

Şekil 83: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 46. Alıştırma

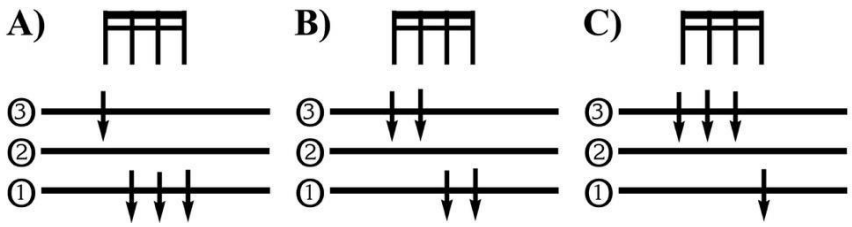

Şekil 84: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 47. Alıştırma

Şekil 86'da verilen Alıştırma 48 üst telin orta tel ile ilişkilendirilmesi, şekil 87'de verilen Alıştırma 49 ise üst telin alt tel ile ilişkilendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır

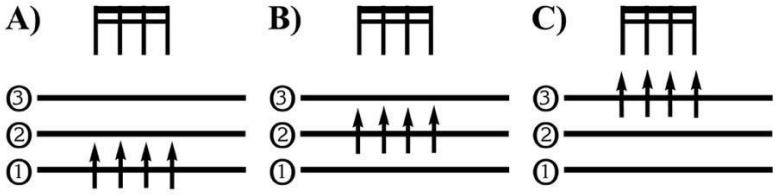

Şekil 85: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 48. Alıştırma

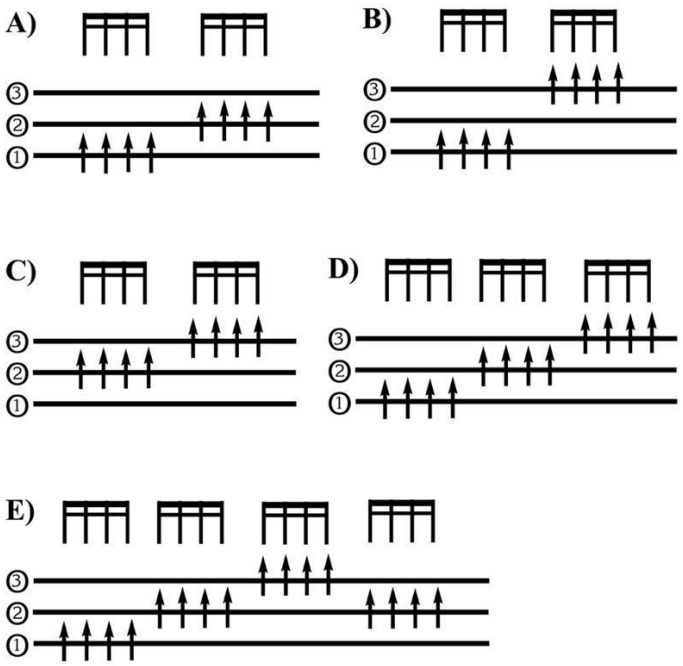

Şekil 86: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 49. Alıştırma

Aşağıdan yukarı doğru art arda gelen tezene vuruşları, yukarıdan aşağıya doğru ardışık vuruşlar gibi diğer bir sağ el vuruş biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Sağ el çalış biçimleri değerlendirildiğinde uygulama bakımından daha zor bir vuruş biçimidir. Diğer vuruş biçimlerinde olduğu gibi aynı telde ve teller arası geçişlerde performansın diğer çalışmalarla eşit düzeyde olması gerekmektedir. Alıştırma 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56 ve 57 bu amaçla yazılmıştır. Alıştırmalarda yer alan A, B, C vb. seçenekler diğer alıştırmalarda olduğu gibi G2a çalışma grafiğinde belirtilen esaslara göre ayrı birer alıştırma olarak değerlendirilmeli ve çalışılmalıdır. Şekil 88'de verilen Alıştırma 50 ve Şekil 89'da verilen Alıştırma 51, yukarıdan aşağı doğru ardışık olarak yapılan temel tezene vuruşunun çalışılması amacıyla hazırlanmıştır.

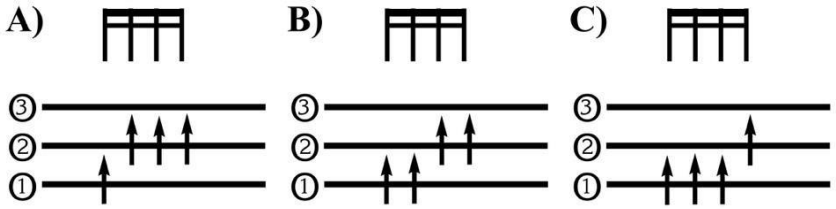

Şekil 87: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 50. Alıştırma

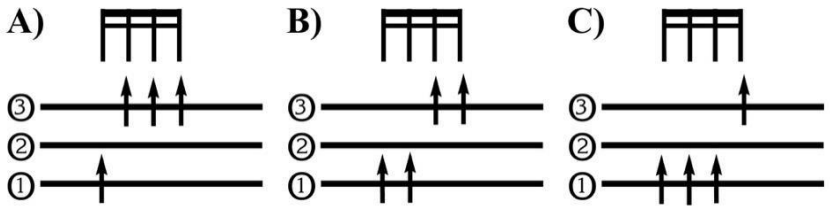

Şekil 88:Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 51. Alıştırma

Aşağıdan yukarı doğru yapılan tezene vuruşunun teller arası geçişleri, diğer çalışmalar gibi dörtlü vuruş kalıpları üzerinden yapılandırılmıştır. Şekil 90'da verilen Alıştırma 52 alt telin orta tel ile ilişkilendirilmesi, Şekil 91'de verilen Alıştırma 53 ise alt telin üst tel ile ilişkilendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır.

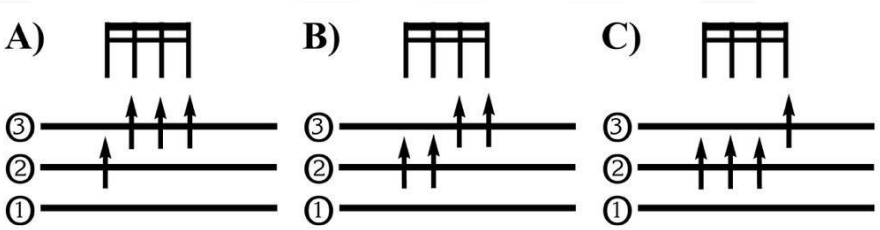

Şekil 89: Mekanikleşme basamağı güç yeterliliği sağ el uygulama çalışması 52. Alıştırma

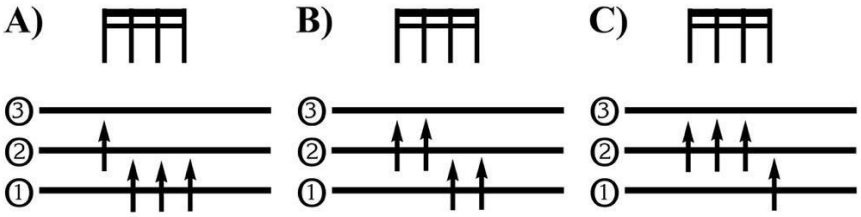

Şekil 90:Mekanikleşme basamağı güç yeterliliği sağ el uygulama çalışması 53. Alıştırma

Şekil 92'de verilen Alıştırma 54 orta telin üst tel ile ilişkilendirilmesi, Şekil 93'te verilen alıştırma 55 ise orta telin alt tel ile ilişkilendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır.

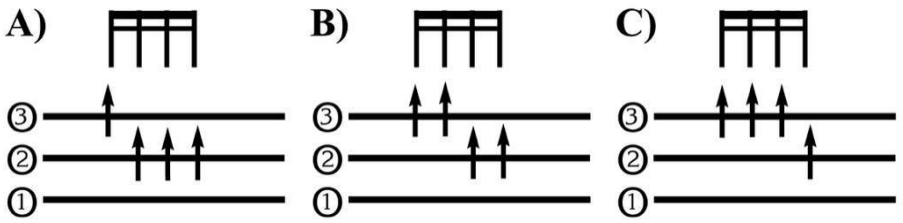

Şekil 91:Mekanikleşme basamağı güç yeterliliği sağ el uygulama çalışması 54. Alıştırma

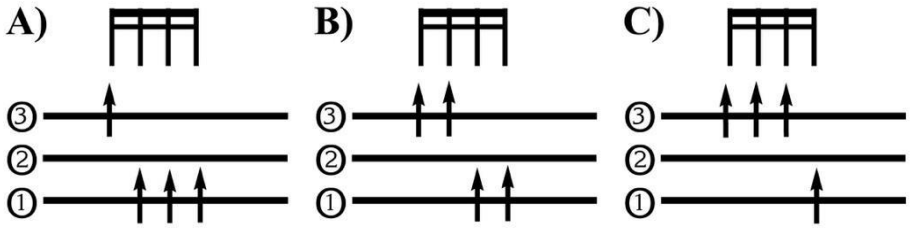

Şekil 92: Mekanikleşme basamağı güç yeterliliği sağ el uygulama çalışması 55. Alıştırma

Şekil 94'te verilen Alıştırma 56 üst telin orta tel ile ilişkilendirilmesi, Şekil 95'te verilen Alıştırma 57 ise üst telin alt tel ile ilişkilendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır.

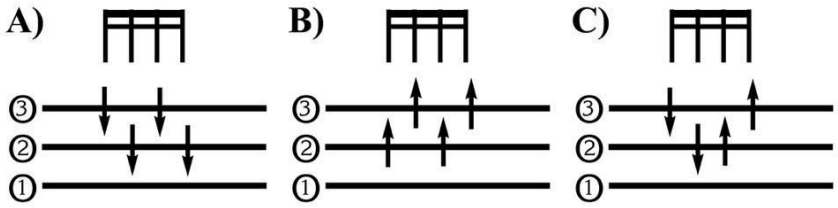

Şekil 93: Mekanikleşme basamağı güç yeterliliği sağ el uygulama çalışması 56. Alıştırma

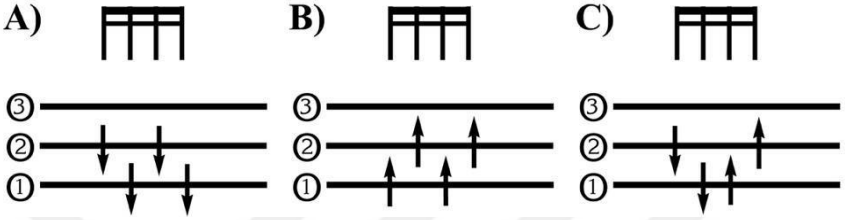

Şekil 94: Mekanikleşme basamağı güç yeterliliği sağ el uygulama çalışması 57. Alıştırma

Aynı yöne farklı teller üzerinde uygulanan çalış biçimleri bağlama icrasında "takma tezene vuruşu" olarak isimlendirilmektedir. Bu çalış biçimi mekanik olarak incelendiğinde sırası ile orta-alt tel ve orta-üst tel arasında gerçekleştiği görülmektedir. Uygulanış biçimi bakımından alt tel ve üst tel arasında benzer bir uygulama olması mümkün değildir. Diğer karmaşık çalış biçimlerini oluşturan temel kalıplar olması bakımından bu bölümde temel mekanik çalışmalara yer verilmiştir. Bağlama çalgı müziği literatüründe alt-orta tel çalışında alt telin ardından ikinci mikro hareket olarak orta ve üst telin tek tel gibi değerlendirilerek yapıldığı vuruşlar da mevcuttur. Aynı durum üst tel ve orta-alt tel arasında da gerçekleşebilmektedir. Bu tarz "takma tezene" vuruş biçimleri karmaşık davranış basamağında yer almaktadır. Şekil 96'da verilen Alıştırma 58 ve Şekil 97'de verilen Alıştırma 59 "takma tezene vuruşu" olarak isimlendirilen çalış biçiminin varyasyonlarının çalışılması amacıyla hazırlanmıştır. Alıştırma 58 orta-üst tel arasında yapılan vuruşu, Alıştırma 59 ise orta-alt tel arasındaki tezene varyasyonlarını kapsamaktadır.

Şekil 95: Mekanikleşme basamağı güç yeterliliği sağ el uygulama çalışması 58. Alıştırma

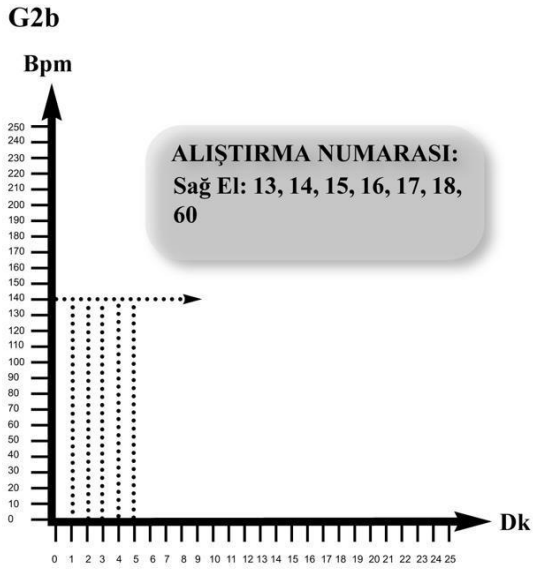
Şekil 96: Mekanikleşme basamağı güç yeterliliği sağ el uygulama çalışması 59. Alıştırma

Sol el güç çalışmaları kapsamında verilen alıştırmaların G2a çalışma grafiğinde belirtilen esaslara göre düzenli olarak çalışılması durumunda sol ele dair çalış biçimleri davranış olarak yerleşmiş olacaktır. Alıştırmaların belirtilen esaslara uygun olarak mekanik açıdan yerleşmiş davranışa dönüşmesinin ardından sağ el performansı kondisyon bakımından eş güdüm ve hız çalışmaları için hazır hâle gelmektedir. Bu kapsamda verilen alıştırmalar, aynı zamanda bir sonraki psikomotor davranış basamağı olan karmaşık davranış basamağında yer alan sağ el çalışmalarının temelini oluşturmaktadır. Güç, koordinasyon ve tepki hızı bakımından bir sonraki basamağa geçilecek toplam hazır bulunuşluğa ulaşılana kadar güç çalışmaları kapsamında verilen sağ el çalışmalarının sürekli ve düzenli olarak çalışılması gerekmektedir.

3.4.1.2.2. Sol El Güç Çalışmaları

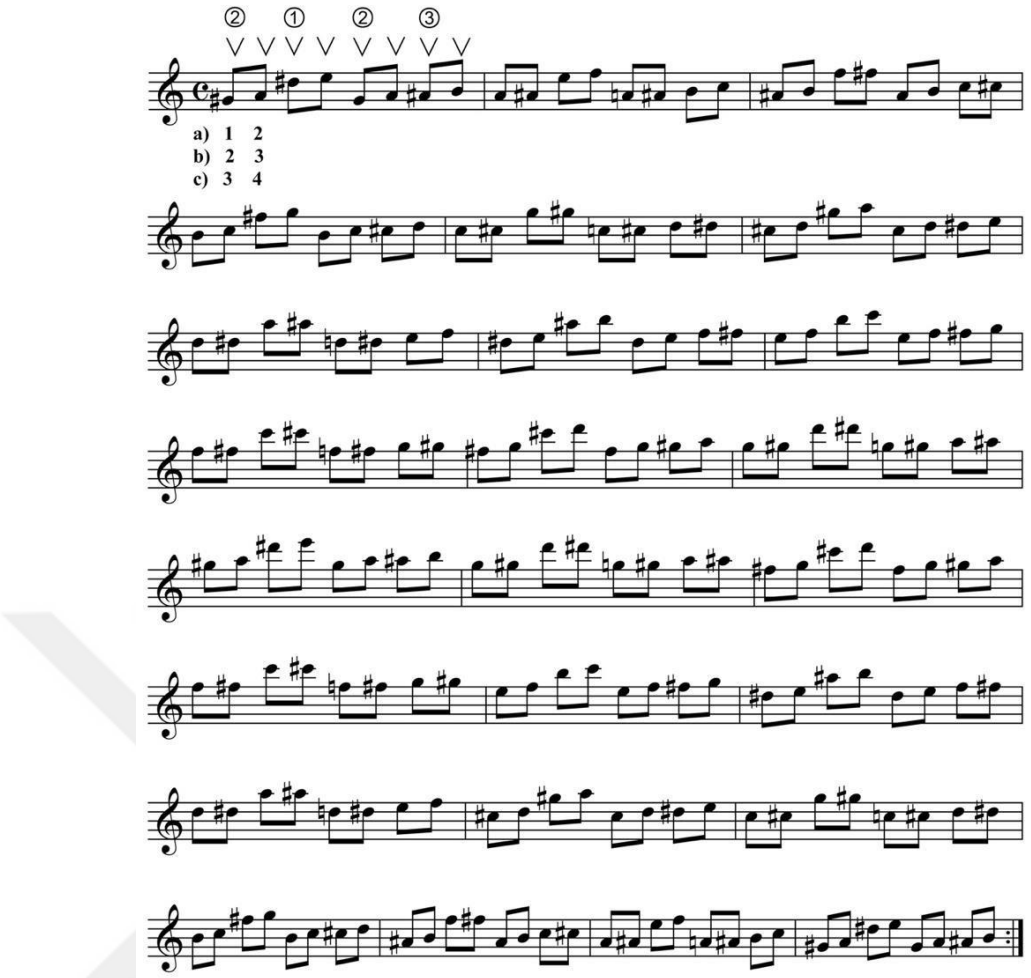
Sol el güç çalışmaları bir önceki basamakta yer alan güç çalışmalarıyla benzer bir anlayışla yürütülmektedir. G2b çalışma grafiğinde verilen basamağın genel performans değerlerine bakıldığında G1b grafiğinden farklı olarak zaman değişkeninin yükseltildiği görülmektedir. Sağ el güç çalışmalarına benzer biçimde sol el çalışmalarında çalışma süresi artırılarak gerekli olan kondisyonun kazanılması sağlanmalıdır. Sol el güç yeterliliğinin performans değerleri Şekil 98'de yer alan G2b

çalışma grafiğinde verilmiştir. Sol el güç çalışmaları çalışma grafiğinde belirtilen esaslara göre çalışılmalıdır.

Şekil 97:G2b Çalışma Grafiği

G2b çalışma grafiği daha önceki basamakta yer alan G1b grafiğini de kapsamaktadır. Performans devamlılığı bakımından 13, 14, 15, 16, 17, 18 ve 60 numaralı alıştırmalar G2b çalışma grafiğinde verilen performans değerlerine göre çalışılmalıdır. Bir önceki basamağın sonunda ulaşılan tepki hızına eş bir değerde tempo ile bu basamakta beklenen kondisyon süresi birleştirilmiştir. Sol el güç çalışmalarının çalışma grafiğinde bütün olarak gösterilebilmesi için tüm alıştırmalar sekizlik nota değeri üzerinden yazılmıştır. Grafiğin kapsadığı tüm alıştırmaların 140bpm tempoda ve 5 dakika olarak çalışılması gerekmektedir. Bağlamada orta eşiğin yüksekliği sebebiyle klavye üzerinde farklı bölgelerde farklı tel direnciyle karşılaşılmaktadır. Parmak basma kuvvetinin farklı tel dirençlerine kuvvet olarak hazırlıklı olması gerekmektedir. Bu sebeple 1-2, 2-3 ve 3-4 temel parmak çalışmaları klavyenin tamamını kapsayacak şekilde modifiye edilmiştir. Şekil 99'da yer alan Alıştırma 60, sol elin kromatik olarak klavyenin tamamında çalıştırılmasını amaçlamaktadır.

Şekil 98: Mekanikleşme Basamağı Güç Yeterliliği Sol El Uygulama Çalışması 60. Alıştırma

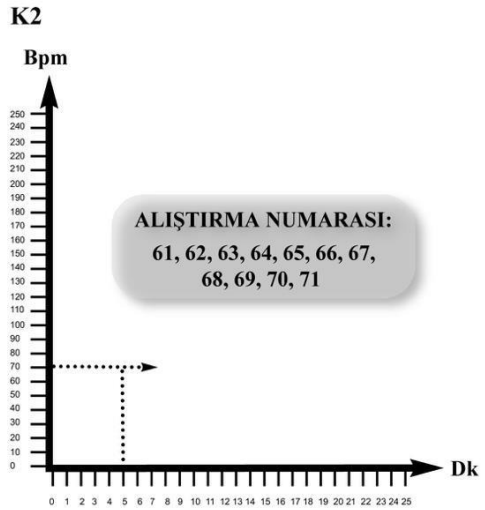
Güç yeterlilik aşamasının sonunda sol el ve sağ el çalışmaları aynı tempoda ve eşit sürelerle çalıştırılarak tüm parmak varyasyonlarında eşit kuvvete getirilmelidir. İnsan elinin anatomik yapısı gereği parmaklar arasındaki kuvvet eşitsizliği bu çalışmalar aracılığıyla dengelenmeye çalışılmalıdır. Güç yeterliliği aşamasında yer alan alıştırmaların G2a ve G2b çalışma grafiklerine göre düzenli olarak çalışılması durumunda bir sonraki yeterlilik aşamasına geçilebilmesi için gerekli olan kondisyonun sağlanmış olacağı öngörülmektedir.

3.4.1.3. Eş Güdüm (Koordinasyon) Çalışmaları

Mekanikleşme basamağında eş güdüm kapsamında sol elin ve sağ elin uyumunu artıracak temel mekanik çalışmalara yer verilmiştir. Dört parmağın (1, 2, 3, 4. parmaklar) çeşitli çalış olasılıklarının sol ele uyumunu artırmak amacıyla örnek

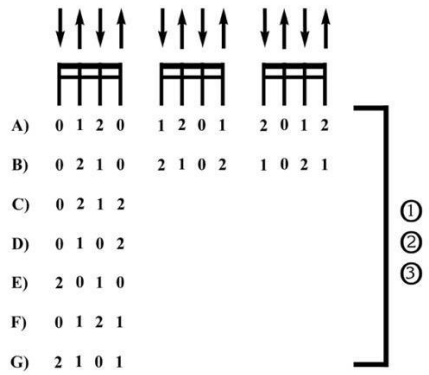
alıştırmalar tasarlanmıştır. Alıştırmalar sol elde kromatik olarak her yarım sese bir parmak gelecek şekilde temel bir tutuş şablonu üzerinden yazılmıştır. Bağlamanın hangi bölgesinden icranın yapılacağı, hangi akort ve hangi pozisyondan çalışılacağı uygulamayı değiştirmemektedir. Mekanik olarak parmaklar arasındaki ilişkinin tüm çalış olasılıklarıyla çalıştırılması gerekmektedir. Hangi ses ve perdeden başlanırsa başlansın temelde parmaklar arasındaki ilişki ve parmak kombinasyonları değişmemektedir. Bu sebeple alıştırmalar sesler hariç olmak üzere tempo, süre, alıştırmanın tartımı, tezene yönü, tel numarası ve parmak numaraları gibi değişkenler gösterilerek yazılmıştır. Parmak kombinasyonlarının her biri ve her seçeneği (A, B, C vb.) üç telde ayrı ayrı çalışılmalıdır. Diziler ve icraya yönelik uzun karmaşık yapılar temelde dört parmağın farklı pozisyonlarda ve farklı kombinasyonlarda art arda gelmesiyle oluşmaktadır. İleriki basamaklarda yer alan daha bütünlüklü ve karmaşık motor çalışmaların yapılabilmesi için mikro düzeyde temel mekanik becerinin yerleşmesi gerekmektedir. Bu bölümde yer alan alıştırmalar bir sonraki basamağa geçilebilmesi için gerekli olan koordinasyon yeterliliğinin oluşmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Koordinasyon yeterliliği aşamasında K2 çalışma grafiği kullanılacaktır. K2 çalışma grafiği incelendiğinde temponun 70bpm'den başladığı görülmektedir. Bir önceki psikomotor alan basamağında yer alan H3 çalışma grafiğinde performans 140bpm olarak verilmişti. H3 grafiğinin kapsadığı alıştırmalar sekizlik nota değerinde, K2 grafiğinin kapsadığı alıştırmalar ise onaltılık nota değerinde yazılmıştır. Bir önceki basamağın tamamlandığı tempo seviyesi (140bpm) göz önünde bulundurularak genel performans seviyesi açısından tutarlılık sağlanmıştır. İki el arasındaki uyumun teknik açısından kuvvetlendirilmesi amacıyla aşamalı olarak tempo artırımı sağlanmıştır. Bu şekilde yatay eksen değişkeni olan zamana (dakika) düşen nota sayısı ve alıştırmanın tekrar sayısı artmıştır. Bu yolla koordinasyon açısından gelişimin sağlanması ve bir sonraki yeterlilik olan tepki hızı aşamasına geçilmesi için gerekli olan hazır bulunuşluğun sağlanması amaçlanmıştır. K2 çalışma grafiği 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70 ve 71 numaralı alıştırmaları kapsamaktadır. Her alıştırmanın A, B, C, D vb. seçenekleri alt tel, orta tel ve üst tellerde (1, 2 ve 3. tellerde) ayrı ayrı olmak üzere K2 çalışma grafiğinde verilen tempo ve zaman değişkenine göre çalışılmalıdır. Alıştırmalar grafikte belirtildiği üzere önce davranışın eksiksiz olarak gerçekleşmesi koşuluyla 70bpm'de çalışılmalıdır. Çalışma grafiğinde belirtilen performans değerlerine ulaşılması durumunda içinde bulunulan

psikomotor alan basamağının gerektirdiği koordinasyonun sağlanacağı öngörülmüştür. K2 çalışma grafiği Şekil 100'de gösterilmiştir.

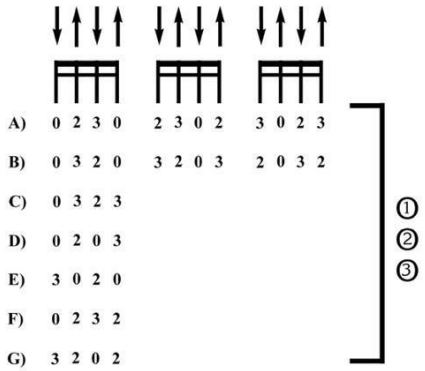

Şekil 99: K2 Çalışma Grafiği

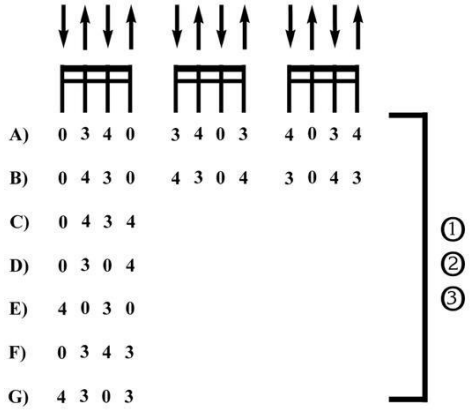
Şekil 101'de verilen Alıştırma 61, Şekil 102'de verilen Alıştırma 62, Şekil 103'te verilen Alıştırma 63, Şekil 104'te verilen Alıştırma 64, Şekil 105'te verilen Alıştırma 65 ve Şekil 106'da verilen Alıştırma 66 tüm parmakların boş tel temel alınarak çalıştırılmasını amaçlamaktadır. Boş tel ile ilişkilendirildiğinde karşılaşılabilecek çalış biçimleri (parmak düzümleri) sayısal kombinasyonlar şeklinde verilmiştir. Boş tel "0" parmak numarası ile ifade edilmiştir. Boş telin diğer parmaklarla olan ilişkisi 0-1-2, 0-2-3, 0-3-4, 0-1-3, 0-2-4, 0-1-4 kombinasyonları üzerinden tüm çalış olasılıkları göz önünde bulundurularak yazılmıştır.

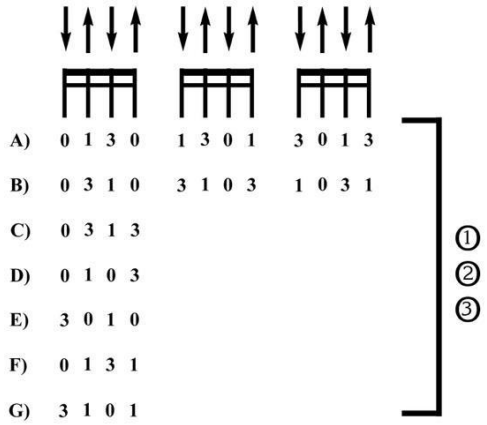
Şekil 100: Mekanikleşme Basamağı Eş Güdüm (Koordinasyon) Yeterliliği Uygulama Çalışması 61. Alıştırma

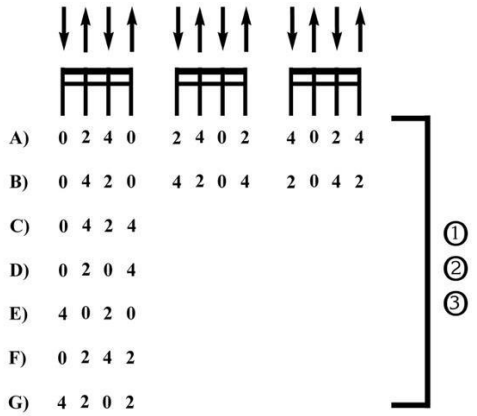
Şekil 101: Mekanikleşme Basamağı Eş Güdüm (Koordinasyon) Yeterliliği Uygulama Çalışması 62. Alıştırma

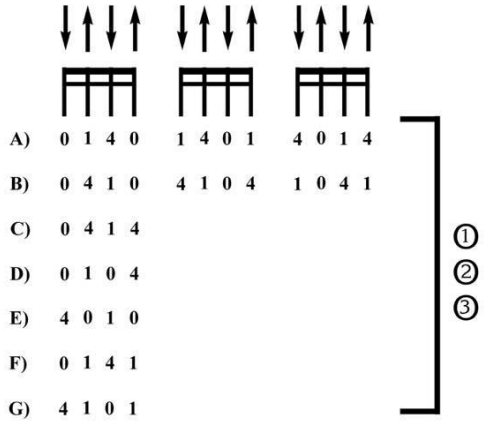
Şekil 102: Mekanikleşme Basamağı Eş Güdüm (Koordinasyon) Yeterliliği Uygulama Çalışması 63. Alıştırma

Şekil 103: Mekanikleşme Basamağı Eş Güdüm (Koordinasyon) Yeterliliği Uygulama Çalışması 64. Alıştırma

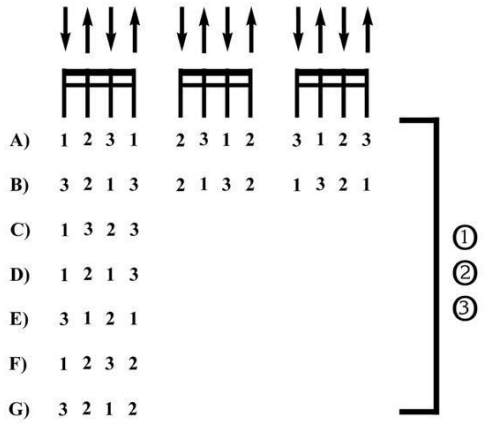

Şekil 104:Mekanikleşme Basamağı Eş Güdüm (Koordinasyon) Yeterliliği Uygulama Çalışması 65. Alıştırma

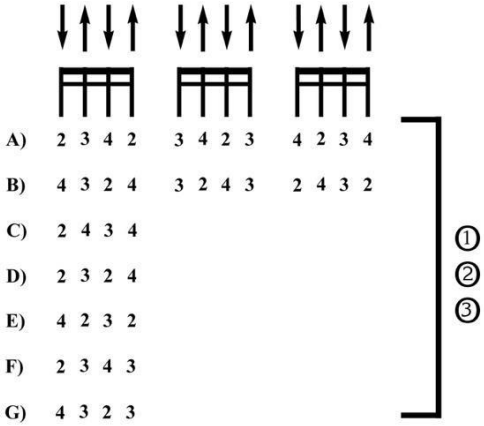

Şekil 105: Mekanikleşme Basamağı Eş Güdüm (Koordinasyon) Yeterliliği Uygulama Çalışması 66. Alıştırma

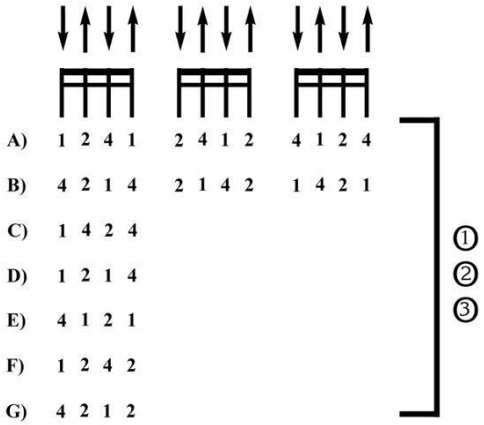
Şekil 107'de verilen Alıştırma 67 1-2-3 numaralı (işaret, orta, yüzük) parmakların ilişkisini ve icra olasılıklarını, Şekil 108'de verilen Alıştırma 68 2-3-4 numaralı (orta, yüzük, serçe) parmakların ilişkisini ve icra olasılıklarını, Şekil 109'da verilen Alıştırma 69 1-2-4 numaralı (işaret, orta, serçe) parmakların ilişkisini ve icra olasılıklarını, Şekil 110'da verilen Alıştırma 70 1-3-4 numaralı (işaret, yüzük, serçe) parmakların ilişkisini ve icra olasılıklarını içermektedir.

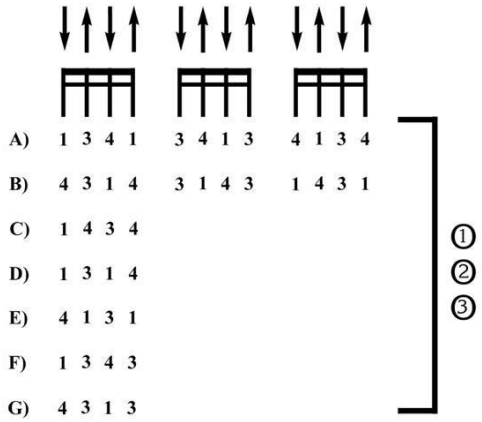
Şekil 106: Mekanikleşme Basamağı Eş Güdüm (Koordinasyon) Yeterliliği Uygulama Çalışması 67. Alıştırma

Şekil 107:Mekanikleşme Basamağı Eş Güdüm (Koordinasyon) Yeterliliği Uygulama Çalışması 68. Alıştırma

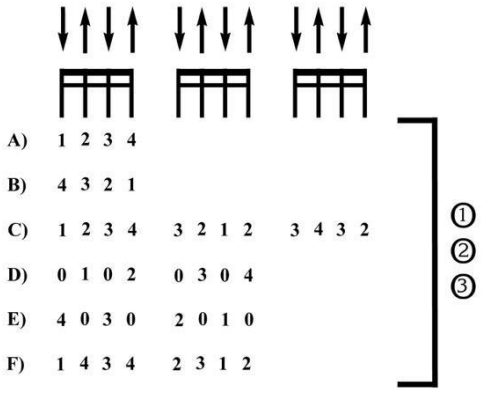

Şekil 108:Mekanikleşme Basamağı Eş Güdüm (Koordinasyon) Yeterliliği Uygulama Çalışması 69. Alıştırma

Şekil 109:Mekanikleşme Basamağı Eş Güdüm (Koordinasyon) Yeterliliği Uygulama Çalışması 70. Alıştırma

Parmak kombinasyonları aracılığı ile dört parmağın birbiriyle olan icra ilişkisi ve çalış olasılığı üzerinden iki elin uyumunun çalışılması amaçlanmıştır. Koordinasyon yeterliliği aşamasının başında parmak yerleşimlerinin pozisyon bakımından kromatik bir perde sıralanışıyla konumlandırıldığı belirtilmiştir. 1, 2, 3 ve 4. parmakların kromatik olarak sıralı biçimde boş telle ve birbirleriyle olan ilişkisi Şekil 111'de yer alan Alıştırma 71'de verilmiştir. Alıştırma 71 aracılığıyla kromatik eksende parmaklar arasındaki ilişkinin icra bakımından geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Şekil 110:Mekanikleşme Basamağı Eş Güdüm (Koordinasyon) Yeterliliği Uygulama Çalışması 71. Alıştırma

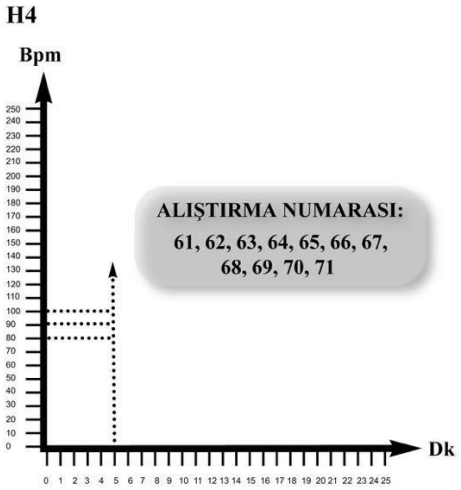
Temel parmak kombinasyonlarının koordinasyon yeterliliği üzerinden çalışılması icra gelişimi için oldukça önemlidir. İki elin uyumunun verilen çalışmalar aracılığı ile geliştirilmesi hız çalışmaları için gereken koordinasyon becerisinin kazanılmasını

sağlamaktadır. Bağlamanın farklı bölgelerinde karşılaşılan tel direncine karşı parmak kaslarının geliştirilmesi ve iki elin kusursuz bir uyumla hareket edebilmesi için alıştırmaların farklı pozisyonlarda çalışılması gerekmektedir. Bu sebeple bütün alıştırmaların II. pozisyon V. pozisyon ve VII. pozisyon ve X. pozisyonda çalışılmasının gelişime olumlu yönde katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Koordinasyon aşamasında bulunan alıştırmaların varyantları (A, B, C, D vb.) ayrı birer alıştırma gibi değerlendirildiğinde toplamda 76 adet uygulamaya dönük parmak kombinasyonu bulunmaktadır. Bu aşamada yer alan tüm parmak kombinasyonlarının K2 grafiğinde belirtilen esaslara göre eksiksiz olarak çalışılmasıyla bir sonraki aşamaya geçmek için gereken yeterliliğe ulaşılması amaçlanmaktadır.

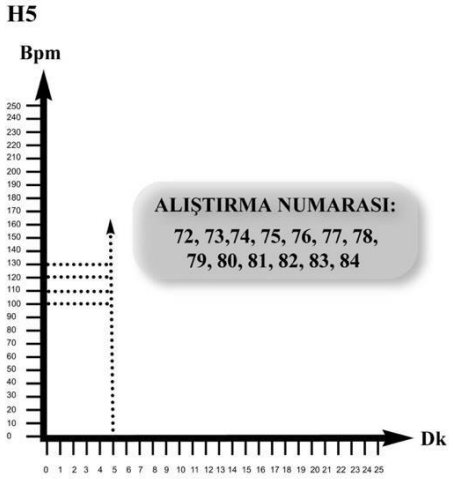
3.4.1.4. Hız Çalışmaları

Mekanikleşme aşamasında yapılacak hız çalışmalarında genel olarak iki elin koordinasyonu temel alınmış ve tempo değişkeni artırılarak öngörülen hız basamağına ulaşılması amaçlanmıştır. Bu yeterlilik aşamasında ilk adım bir önceki yeterlilikte verilen koordinasyon çalışmalarının tempo değerini artırmak olmalıdır. Bu yolla hız çalışmaları için gereken koordinasyon seviyesinin yakalanması amaçlanmaktadır. H4 grafiği içerdiği alıştırmalar bakımından bir K2 grafiğiyle aynıdır. Eş güdüm için yapılması gereken çalışmaların temel düzeyde oturtulması ve tüm parmak kombinasyonlarının aynı düzeyde yeterliliğe ulaştırılmasının ardından bütüncül bir performans artışı sağlanması amacıyla H4 çalışma grafiğinde tempo değişkeni artırılmıştır. H4 çalışma grafiğinde yer alan alıştırmalar kademeli olarak 80bpm, 90bpm ve 100bpm olarak verilmiştir. H4 çalışma grafiğinde verilen performans değerlerine göre çalışılması durumunda K2 grafiğinde sağlanan performans kademeli olarak artırılmış olacaktır. H4 çalışma grafiği Şekil 112'de verilmiştir.

Şekil 111: K2 Çalışma Grafiği

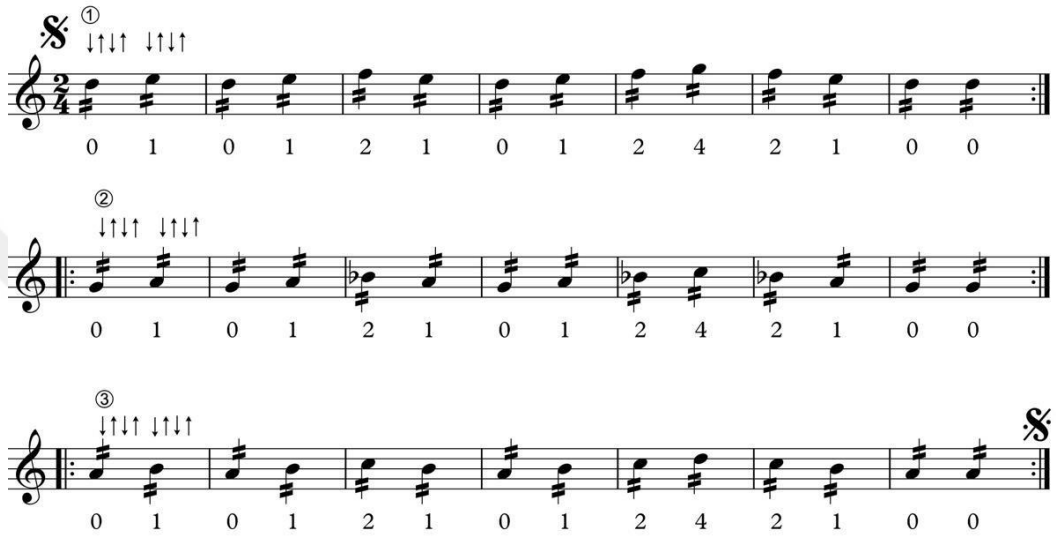
Koordinasyon çalışmalarıyla ilişkilendirilerek yapılan çalışmanın devamı olarak (H4 çalışma grafiği) tepki hızının geliştirilmesi amacıyla hazırlanan alıştırmalar H5 çalışma grafiğinde belirtilen esaslara göre çalışılacaktır. H5 çalışma grafiği 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83 ve 84 numaralı alıştırmaları kapsamaktadır. Alıştırmalar grafikte verilen performans değerlerine göre aşamalı olarak 100bpm, 110bpm, 120bpm ve 130bpm hız basamaklarında çalışılmalıdır.
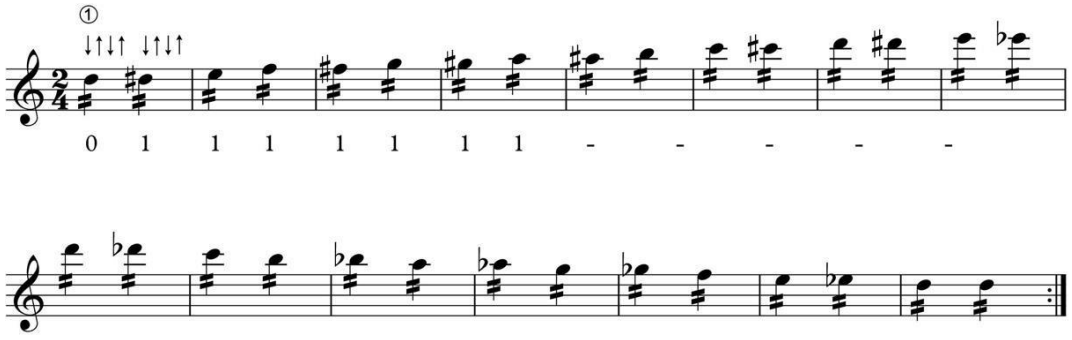

Şekil 112: H5 Çalışma Grafiği

Şekil 114'te yer alan Alıştırma 72 sol el ve sağ elin sabit pozisyonda uyumunu ve özellikle sağ el performansını artırmak üzere daha kapsamlı alıştırmalara ön hazırlık yapılması amacıyla hazırlanmıştır. Şekil 115'te yer alan Alıştırma 73, Şekil 116'da yer
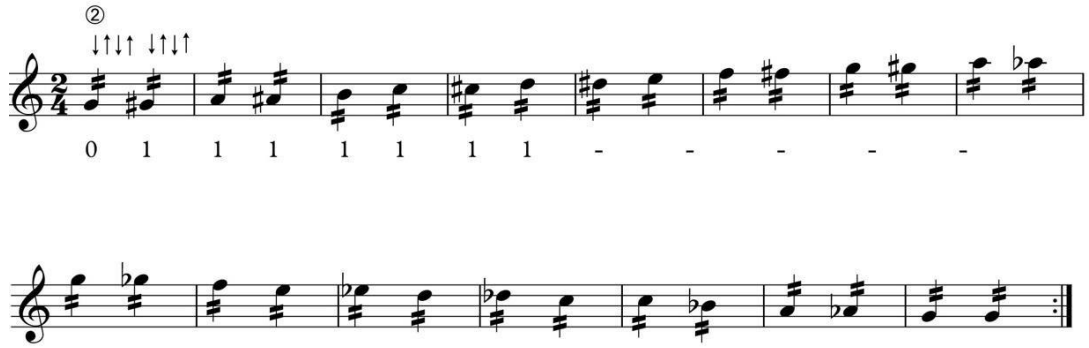
alan Alıştırma 74, Şekil 117'de yer alan Alıştırma 75 ve Şekil 118'de yer alan Alıştırma 76 bağlamanın farklı bölgelerinde karşılaşılan ve değişkenlik gösteren tel direncine karşı sağ elde sabit bir performans ve istikrarlı bir hız artışı sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu alıştırmalar aracılığıyla iki elin uyumunun pekiştirilmesi ve özellikle sağ elin tepki hızının artırılması hedeflenmiştir.
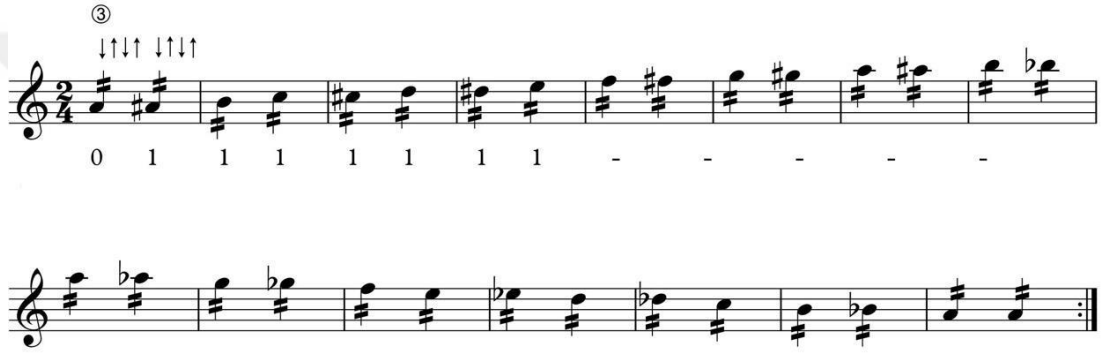

Şekil 113: Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 72. Alıştırma

Şekil 114: Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 73. Alıştırma

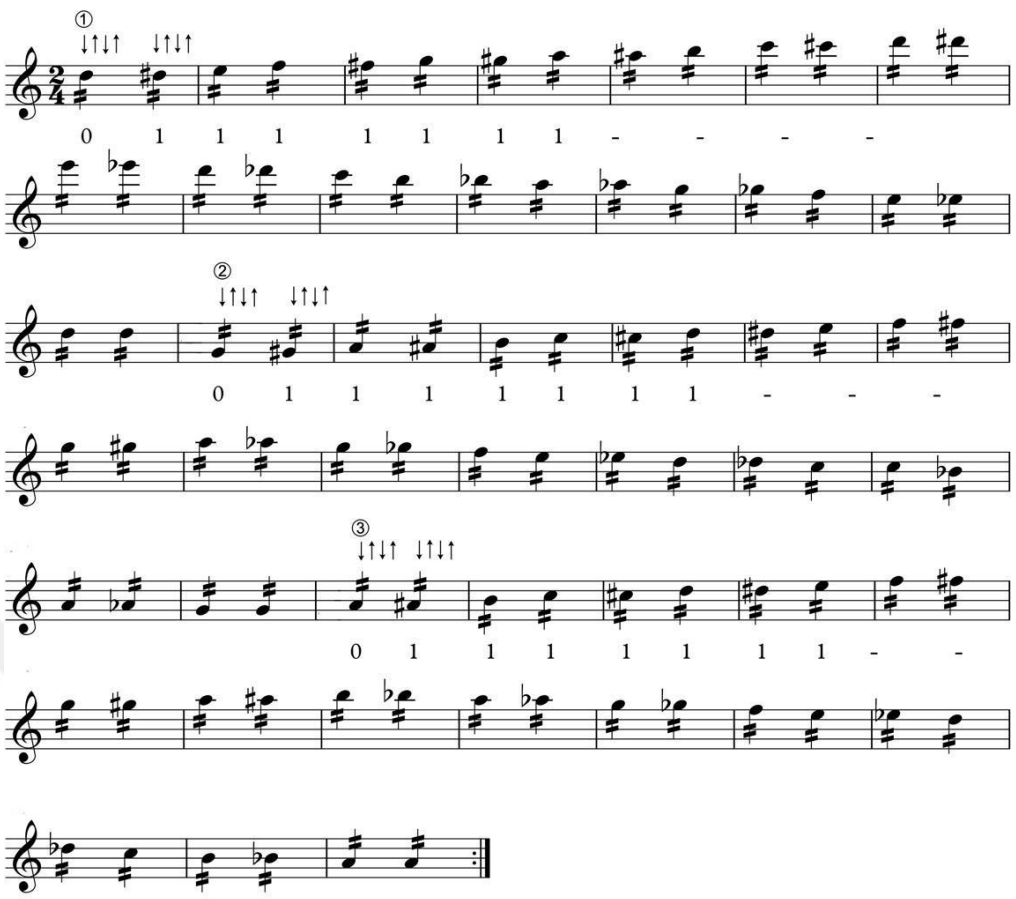

Şekil 115: Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 74. Alıştırma

Şekil 116: Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 75. Alıştırma

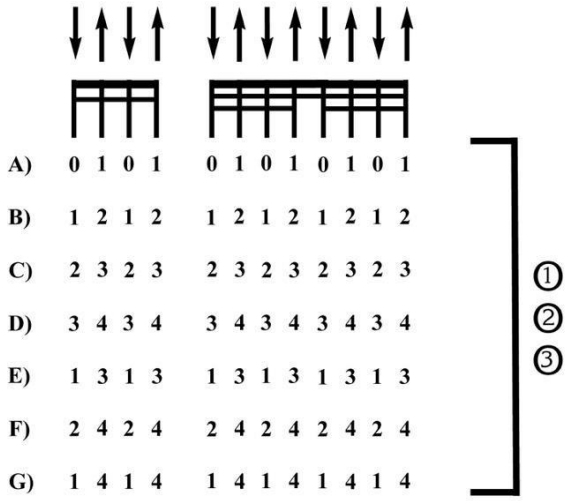
Sağ el tepki hızı performansını artırmak için yazılan kromatik hız çalışmaları üç telde ayrı ayrı olmak üzere H5 çalışma grafiğinde belirtilen esaslara göre çalışılmalıdır. Şekil 118'de yer alan Alıştırma 76'da üç telde müstakil olarak uygulanan çalışmalar bir arada verilmiştir.

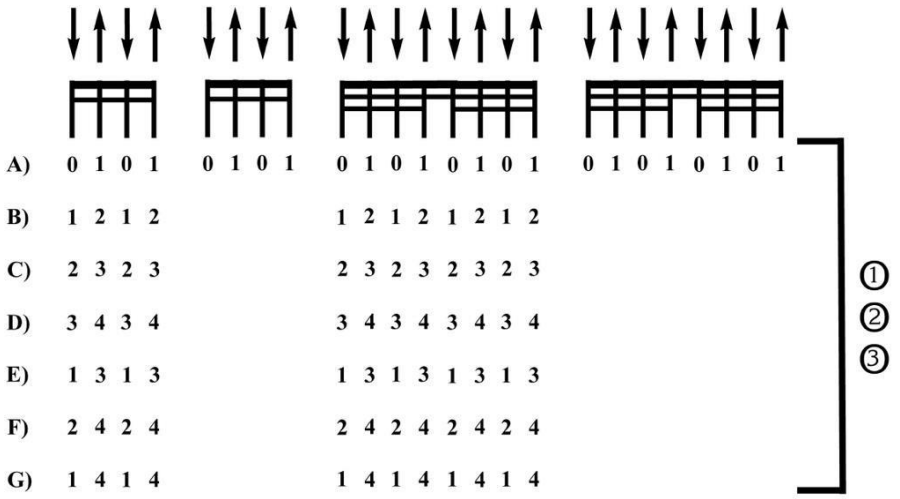
Şekil 117: Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 76. Alıştırma

Sol el parmaklarının kullanımıyla ilgili olarak tepki hızı kapsamında uygulama bakımından en zor olan çalış biçimlerinden biri de "tril" lerdir. Tril uygulaması komşu sese yapılmaktadır. Fakat geleneksel müziklerimizdeki makamsal seslerin perde aralıkları dikkate alındığında tril uygulamasının yan yana iki perde arasında yapıldığı gibi birbirine komşu olmayan perdeler arasında ve yan yana olmayan parmaklar ile de yapıldığı görülmektedir. Örnek olarak bir hicaz dörtlüsünde ikinci ve üçüncü sesler arasındaki artmış ikili aralık, bağlamada pozisyon gereği 1 ve 4. parmaklarla yapılabilmektedir. Bu sebeple tril çalışmaları yapılırken makamsal dizilerin perde aralıkları da düşünülerek tüm parmak varyasyonlarının çalışılması gerekmektedir. Şekil 119'da yer alan Alıştırma 77 ve Şekil 120'de yer alan Alıştırma 78 farklı parmak numaralarıyla tril çalış biçiminin tepki hızı kapsamında geliştirilmesine yöneliktir. H5 çalışma grafiğine uygun olarak çalışılması gereken iki alıştırma farklı uzunlukta tril çalışmalarını içermektedir. Alıştırmalarda yer alan her seçenek (A, B, C, D vb.) ayrı birer alıştırma gibi birbirinden bağımsız olarak çalışılmalıdır. Bu çalışmalar aracılığı

ile her tür perde aralığında tril uygulaması yapabilecek tepki hızına ulaşılması hedeflenmektedir.

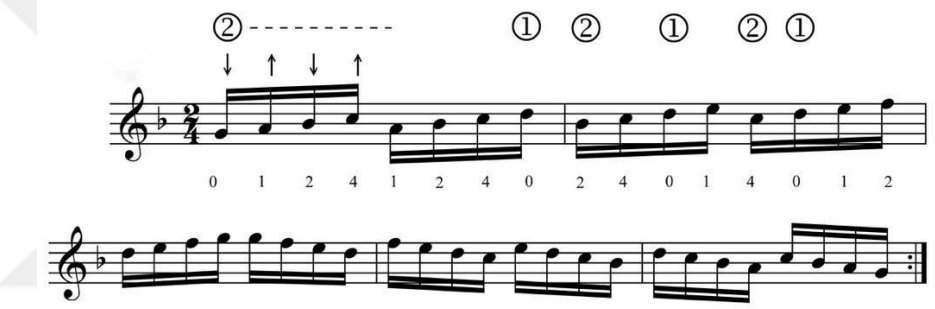
Şekil 118: Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 77. Alıştırma

Şekil 119:Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 78. Alıştırma

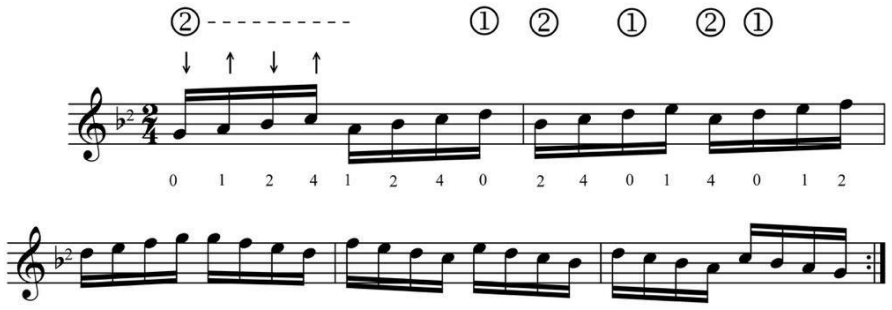
Sol el özelinde dört parmağın farklı kombinasyonlarda çalışılmasının ardından mekanikleşme basamağının temel yaklaşımını oluşturan kromatik olarak dört parmağın yerleşimini, diziler üzerinde uygulamak gerekmektedir. Dizi uygulamalarına ilişkin basit çalışmalar parmak yerleşimleri ve tutuş pozisyonunun oturtulması

amacıyla klavuz denetiminde yapma basamağında ele alınmıştır. Dizilerin dörtlü parmak yerleşimi üzerinden çalışılması amacıyla Şekil 121'de yer alan Alıştırma 79, Şekil 122'de yer alan 80 ve Şekil 123'te yer alan 81 örnek olarak yazılmıştır. Alıştırmalar dörtlü sekvens dizinin farklı makam dizileri üzerinde uygulanması şeklinde yapılandırılmıştır. Alıştırmalarda bağlama literatürü ve müzik kültüründe dörtlü parmak yerleşimi içerisinde seslendirilebilecek üç temel dizi kullanılmıştır. Daha uzun ve karmaşık diziler uygulamada dört parmağın yerleşimiyle oluşan kombinasyonların farklı pozisyonlarda art arda gelmesiyle oluşmaktadır. Temel olarak ikinci parmak ve üçüncü parmağın kullanımda değişkenlik gösterdiği dizilerin çalışılmasıyla bir sonraki psikomotor alan basamağı olan karmaşık davranış aşamasında karşılaşılacak daha bütünlüklü dizilere hazırlık yapılması amaçlanmıştır.

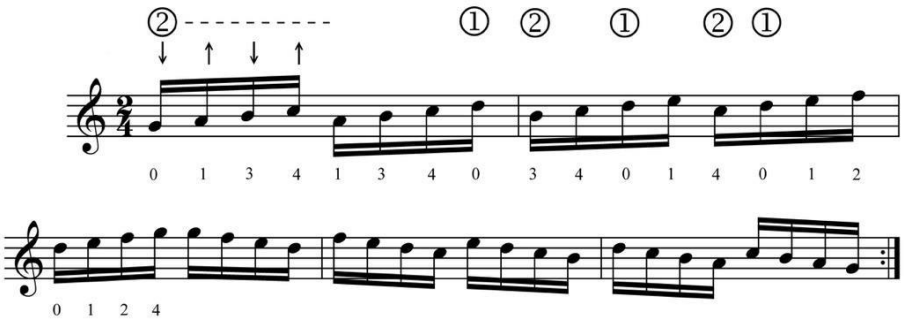
Şekil 120: Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması

79. Alıştırma
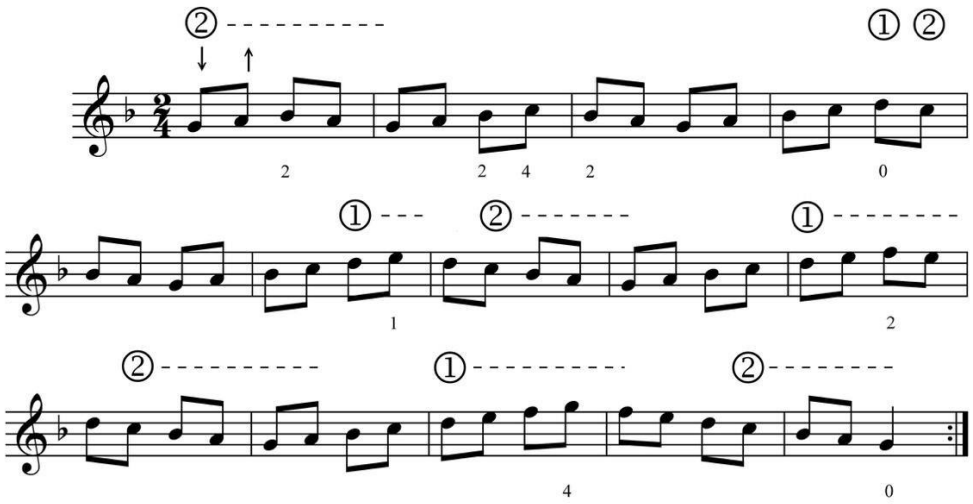

Şekil 121:Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması

80. Alıştırma

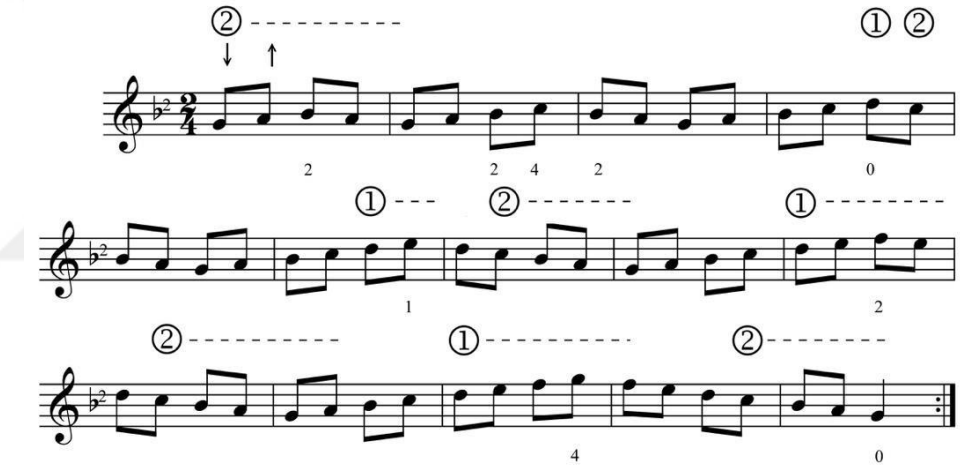
Şekil 122: Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 81. Alıştırma

Mekanikleşme basamağının sonunda ince motor kasların gelişiminin yanında duyum açısından da bir gelişim sağlanmalıdır. Genel olarak dört sesten oluşan ses grupları aracılığıyla dizilerin çalışılmasının yaratacağı düzenli bölünüş hissi ve alışkanlığının kırılarak farklı uzunlukta inici ve çıkıcı melodik hareketlerin çalışılması bir sonraki basamakta karşılaşılacak karmaşık yapıların icrasına katkı sağlayacaktır. Şekil 124'te yer alan Alıştırma 82, Şekil 125'te yer alan Alıştırma 83 ve Şekil 126'da yer alan Alıştırma 84 başlangıç sesine birer ses eklenerek uzayan ve sonunda bir oktavlık bütün bir diziyi meydana getiren bir örgüde hazırlanmıştır. Alıştırma 82, 83 ve 84 dörtlü sekvens dizilerin çalışıldığı alıştırmalarda olduğu gibi (Alıştırma 79, 80, 81) üç temel dizi üzerine yapılandırılmıştır. Kullanılan makam dizisi itibarı ile ikinci parmağın farklı perdelerde kullanımı dışında tüm parmaklar kromatik perde yerleşimi üzerinden konumlandırılarak yazılmıştır. Alıştırma 82, 83 ve 84 karmaşık dizi çalışmalarının başlangıcı olması ve icra zorluğu sebebi ile mekanikleşme bölümünde yer alan diğer alıştırmalardan farklı olarak sekizlik nota değerinde yazılmıştır. İcra seviyesi bakımından onaltılık değerde yazılan alıştırmalarla aynı zorluk düzeyine sahip olduğu düşünülerek tempo değeri çalışma grafiğinde belirtildiği gibi kalması koşuluyla nota değeri yarı oranda düşürülmüştür. Bu şekilde performans bakımından eş değer bir seviye sağlanmaya çalışılmıştır.

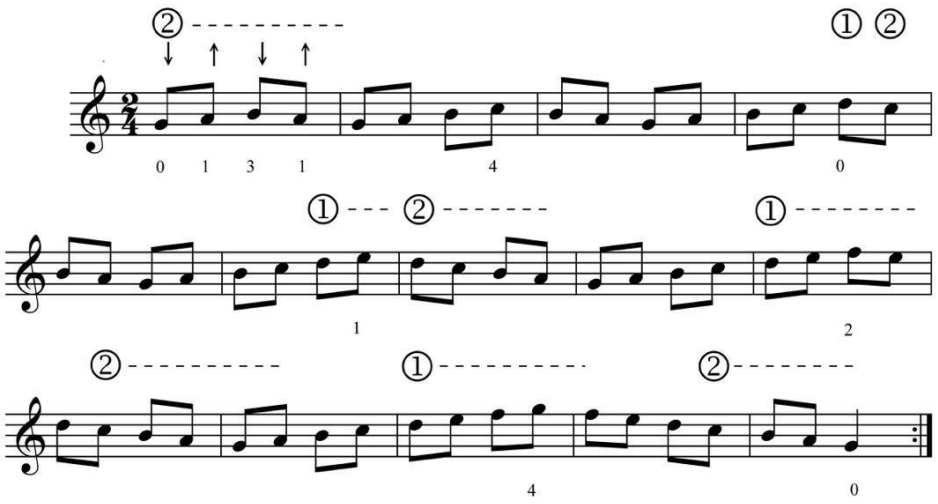
Şekil 123: Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması

82. Alıştırma

Şekil 124: Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması

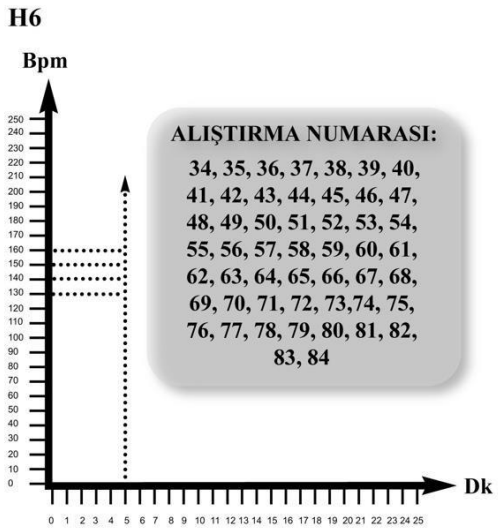
83. Alıştırma

Şekil 125:Mekanikleşme Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması

84. Alıştırma

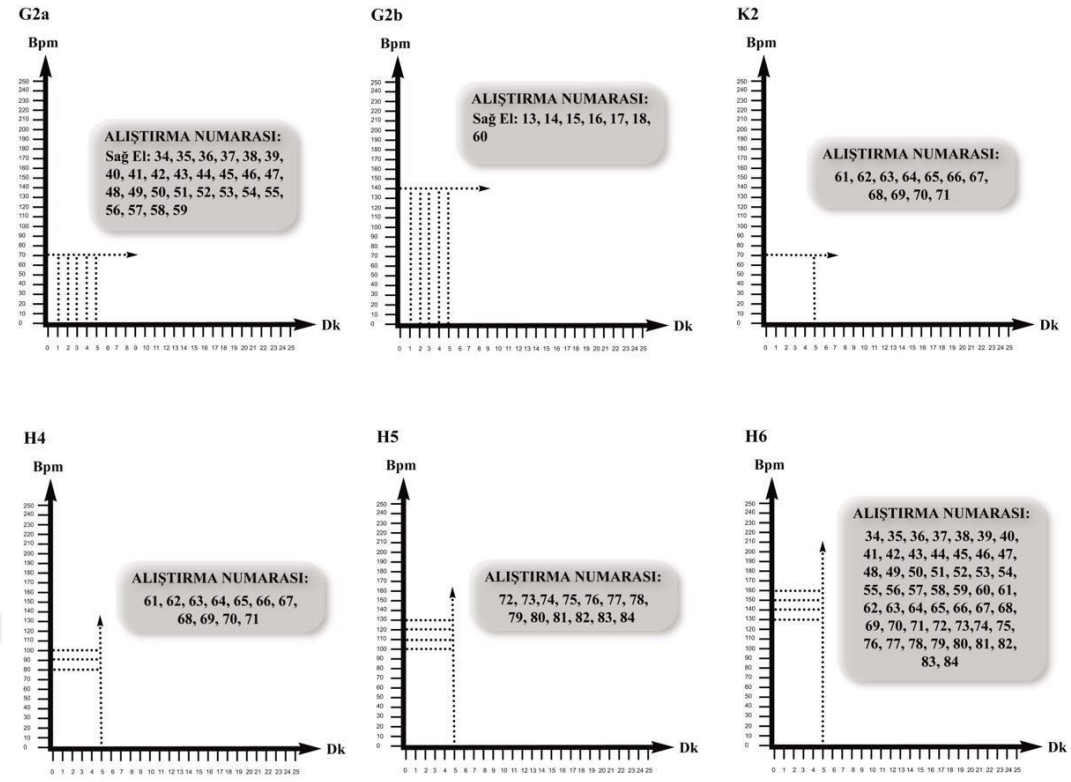
Psikomotor alan basamaklarından mekanikleşme aşamasının tamamlanması için güç, koordinasyon ve tepki hızı yeterliliklerinin tamamının eş değer bir düzeyde geliştirilmesi gerekmektedir. Bu basamakta beklenen motor gelişim seviyesinin gerçekleşebilmesi için tüm çalışmaların aynı icra seviyesine uygulanabiliyor olması gerekmektedir. İlk iki yeterlilik (güç, koordinasyon) hız basamağının ön koşuludur. O hâlde tepki hızının geliştirilebilmesi için ilk iki yeterliliğin de aynı düzeyde sağlanmış olması gerekmektedir. Bu düşünceden hareketle mekanikleşme basamağında yer alan tüm çalışmaların icra düzeyleri H6 çalışma grafiğiyle eşitlenmiştir. Şekil 127'de verilen H6 çalışma grafiği bu bölümde yer alan tüm alıştırmaları içermektedir. Grafikte zaman değişkeni sabit tutularak tempo değişkeni artırılmıştır. H5 grafiğinde verilen tempo değerlerinin devamı olacak biçimde tasarlanan H6 grafiğinde tüm alıştırmaların tempoları aşamalı olarak 130bpm, 140bpm, 150bpm ve 160bp değerlerine yükseltilmiştir.

Şekil 126: H6 Çalışma Grafiğinde

Mekanikleşme aşamasının sonunda H6 çalışma grafiği aracılığıyla bir sonraki basamağa geçmek için gereken yeterliliğin sağlanması amaçlanmaktadır. Grafikte yer alan değerlere uygun olarak tüm çalışmaların eksiksiz olarak davranışa dönüşmesi ön koşuluyla bir sonraki psikomotor alan basamağı olan "karmaşık davranış" basamağına geçilebilmesi için gerekli olan performans icra seviyesine ulaşılması öngörülmektedir.

Mekanikleşme basamağı çalgı icracısının teknik yeterliliğinin geliştirildiği aşamadır. Yapılan uygulamaların ne kadar zamanda kusursuz olarak başarılabileceği ve sürecin ne kadar zamanda tamamlanacağı anatomik özellikler, zekâ, çalışma sistemi, ilgi ve motivasyon gibi pek çok değişkenin etkisine bağlıdır. Mekanik becerinin geliştirilmesi, çalışılacak etütlerin ne olduğundan daha çok gelişimin metodik bir anlayışla nasıl sürdürülebileceğiyle ilgilidir. Performansa yönelik çalışmaların süreç içerisinde hangi yöntemle çalışılacağını gösteren çift yönlü grafiklerin takip edilmesi istikrarlı bir gelişimin sağlanmasında etkili olacaktır. Mekanikleşme basamağında yer alan alıştırmaların çalışma yöntemine ait grafiklerin tamamı (G2a, G2b, K2, H4, H5, H6) Şekil 128'de verilmiştir.

Şekil 127: Mekanikleşme Basamağında Yer Alan G2a, G2b, K2, H4, H5, H6 Çalışma Grafikleri

3.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

3.5.1. Karmaşık Davranış

Karmaşık davranış, bir becerinin otomatikleşmiş olarak tereddüt etmeksizin kas kontrolüne dayalı olarak iyi düzeyde ve kolayca yapılabilmesidir. Bu düzeyde birey devinişsel becerinin gerektirdiği karmaşık hareketleri en az zaman ve enerjiyi harcayarak başarılı bir şekilde yapabilmektedir. Bir önceki aşamada gerekli olan mekanik çalışmaları uzun süreler çalışan birey, artık zor ve karmaşık kas becerisi gerektiren pasajları zorlanmadan ve eser icrasının doğal akışında yapabilmelidir. Zorluk derecesi yüksek kas becerisi gerektiren bölümler düşünmeden ve kendiliğinden olmaktadır. Ancak bu motor beceri yeterliliği ile müziğin diğer unsurlarına yoğunlaşmak mümkün olabilmektedir. Bu aşama bir önceki basamağın devamı olarak değerlendirilmeli ve uygulamaya dönük ilişkilendirmeler yapılmalıdır. Mekanikleşme aşamasında sağ el ve sol el için ince motor becerinin geliştirilmesi amacıyla çeşitli tezene ve parmak kombinasyonlarının çalışılmış olması gerekmektedir. Mekanikleşme

basamağında sağ el için dört temel vuruşun tek telde ve teller arası çalış olasılıkları ele alınmıştır. Bu çalışma yaklaşımı temel becerilerin oturması ve geliştirilmesi için gereklidir. Sol elde kullanılan dört aktif parmağın icra esnasında karşılaşılacak parmak kombinasyonları üzerinden çalışılması, sağ elde yukarıdan aşağı ve aşağıdan yukarı yönde yapılan temel hareketin yine icra olasılıkları üzerinden çalışılması motor beceri bakımından temel mekanik yeterliliğin elde edilmesini sağlamaktadır. Her iki el için yapılan çalışmaların sonucunda koordinasyon; temel düzeyde kusursuzlaşılması, karmaşık davranış basamağında karşılaşılacak daha uzun kompleks yapıların seslendirilebilmesi için gereklidir. Karmaşık davranış basamağı, daha önce çalışılan temel parmak ve tezene kombinasyonlarının farklı biçimlerde art arda gelmesiyle oluşan dizilerin ve diğer yapıların seslendirilmesini kapsamaktadır. Tersten bir bakışla değerlendirilecek olursa tüm diziler ve uzun karmaşık yapılar aslında bu temel çalış biçimlerinin art arda gelmesinden oluşmaktadır. Bu tip karmaşık yapıların seslendirilebilmesi için öncelikle mekanikleşme aşamasında bu yapıları oluşturan temel kombinasyonların çalışılması gerekmektedir. Gerek performans sürekliliği bakımından (güç) gerekse icra temizliği açısından (koordinasyon) ihtiyaç duyulan yeterliliğin sağlanması ancak psikomotor basamakların doğru sırayla takip edilip gereklerinin yerine getirilmesiyle mümkün olmaktadır. Karmaşık davranış basamağında yer alan çalışmalar diğer tüm basamaklarda olduğu gibi motor beceri üzerine yapılandırılmıştır. Motor becerinin davranış olarak sergilenmesi zihnen ve bedenen yapılan ortak bir eylemdir. Motor gelişimin esas olduğu çalışmalar, bağlama üzerinde herhangi bir akort sisteminde (düzende) seslendirilebilmektedir. Akort sistemlerine göre bağlamadaki nota yerleri değişse de temelde sergilenen sağ el ve sol el uygulaması mekanik açıdan değişmemektedir. Bu sebeple temel psikomotor çalışmalar sağ el ve sol el üzerinden icra olasılıkları değerlendirilerek yapılandırılmıştır. İcra edilen müzikal yapılar değişse de bağlamanın mekanik açıdan icra olasılıkları tüm akort sistemleri ve tüm çalış stilleri için aynıdır. Mekanikleşme basamağından sonra gelen basamaklarda yapılacak çalışmalarla ilişkilendirme yapılabilmesi adına bu basamakta bağlama düzeni ve bozuk düzeni üzerinden örneklemeler yapılmıştır. İncelenen ve geliştirilen mekanik becerilerin bağlamada en çok kullanılan iki akort biçimi (düzen) üzerinden birleşik ve karmaşık müzikal yapılarda nasıl uygulandığı veya var olan çalgı literatüründe ne şekilde yer aldığı analitik bir bakışla incelemeye çalışılmıştır.

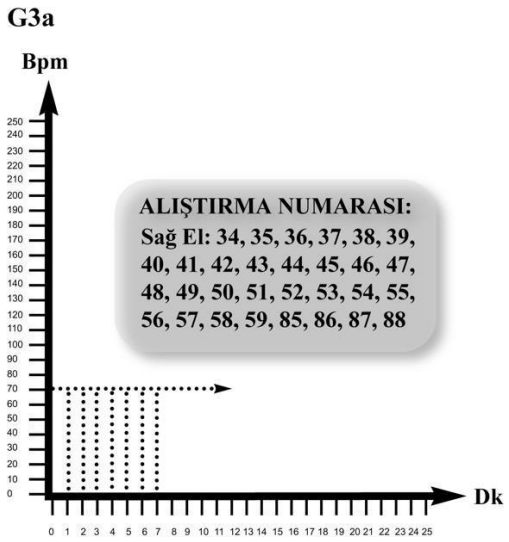
3.5.1.1. Güç Çalışmaları

Bu aşamada sağ elde yapılacak olan çalışmalar mekanikleşme aşamasının devamı niteliğindedir. Temel çalış biçimleriyle ilişkilendirilmiş daha karmaşık yapıların seslendirilmesi için gerekli olan kondisyonun sağlanması bu aşamada gerçekleşmektedir.

3.5.1.1.1. Sağ El Güç Çalışmaları

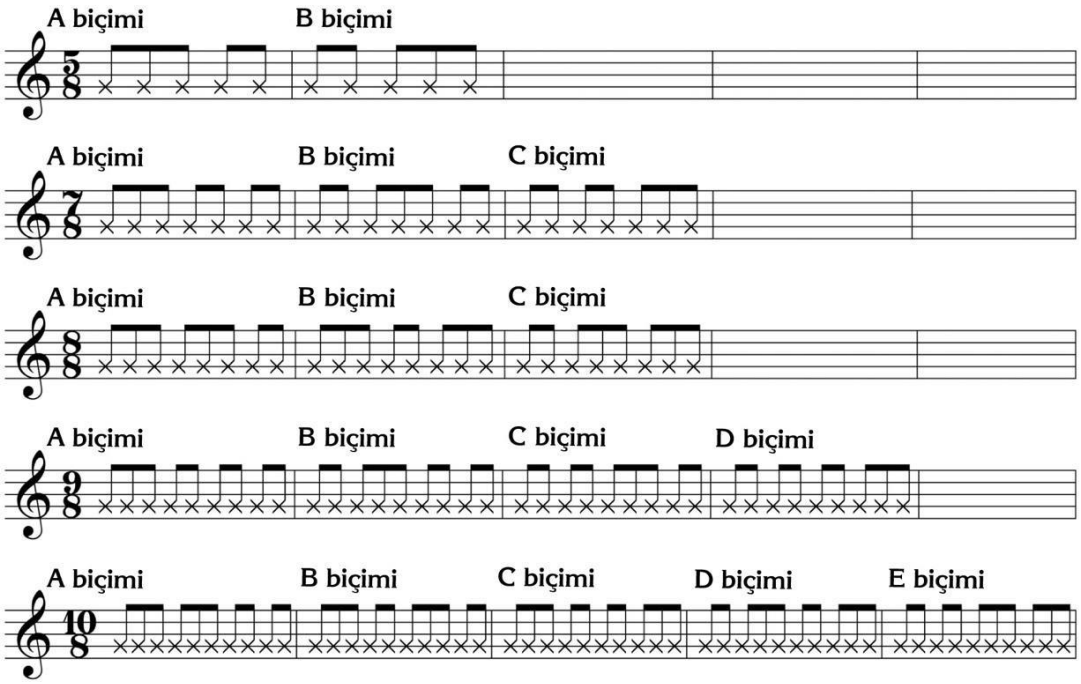
Sağ elde metrik yapının simetrik bölünüşüne dair çalışmalar bir önceki basamakta yer almıştır. Asimetrik bölünüşler temelde simetrik yapıların farklı uzunluklarda birleşiminden uluşmaktadır. Örnek olarak 2/4'lük simetrik bir metrik yapı sekizlik nota değeri üzerinden 7/8'lik asimetrik bir metrik yapı ile karşılaştırıldığında zamanın bölünmesi anlamında farklılık olduğu görülmektedir. 4/8'lik bir yapıya 3/8'lik yapının eklemlenmesi sonucunda farklı bir zaman bölünüş algısı (7/8) oluşsa da temelde yapılan mekanik davranış aynıdır. Bu tip eklemlenmiş ve temel mekanik çalış biçimlerinin farklı uzunluklarda bir araya gelmesiyle oluşan daha uzun asimetrik yapıların sağ elde çalışılması, ince motor beceri adına bu basamakta gerekli olan yeterliliğin kazanılmasını sağlayacaktır. Bu tür birleşik yapıların daha küçük mekanik yapılarla ilişkilendirilip çözümlenmesi ve çalışılması karmaşık davranış basamağının içeriğini oluşturmaktadır. Bu bakımdan daha önce yapılan sağ el çalışmalarıyla ilişkilendirilmiş asimetrik bölünüşte tezene çalışmaları bu basamakta sağ el güç çalışmaları kapsamına alınmıştır. Karmaşık davranış basamağı sol el güç çalışmaları G3a çalışma grafiğiyle temsil edilmiştir. Her çalışma grafiği bir önceki basamakta yer alan grafiği de içine alacak şekilde tasarlanmıştır. G3a çalışma grafiği bu basamak özelinde 85, 86, 87 ve 88 numaralı alıştırmaları kapsamaktadır. Güç yeterliliği özelinde değerlendirildiğinde ihtiyaç duyulan performans sürekliliğini sağlamak amacıyla tempo değişkeni sabit tutularak zaman değişkeni artırılmıştır. Sağ el çalışması bakımından farklı metrik yapıların uyarlanmasında dikkat edilecek hususlar bulunmaktadır. Grafikte verilen tempo değeri dörtlük nota değeri üzerinden verilmiştir. Alıştırma 85, 86, 87 ve 88 asimetrik bölünüşe sahip nota guruplarından oluşmaktadır. 5/8, 7/8 ve 9/8 ölçüler üzerinden yazılan bu alıştırmalar dörtlük nota değeri üzerinden simetrik bir bölünüşleri olamayacağı için sekizlik nota değeri üzerinden çalışılmalıdır. Dörtlük nota üzerinden 70bpm tempo sekizlik nota değeri üzerinden iki kat yükseltilerek 140bpm olarak çalışılmalıdır. Bu şekilde metronom

duyuşu bakımından aynı tempoda ve tutarlı bir bölünüş biçimiyle çalışmak mümkün olabilmektedir. G3b grafiğinde yer alan tüm çalışmaların Alıştırma 85, 86, 87 ve 88 hariç dörtlük nota değeri birim zaman olarak alınarak 70bpm tempoda ve 7 dakika olarak çalışılması öngörülmüştür. Alıştırma 85, 86, 87 ve 88'de ise tempo değeri ölçü değerine uyarlanmalı, sekizlik nota değeri birim zaman olarak kabul edilerek 140bpm tempoda ve 7 dakika çalışılmalıdır. Zaman ve tempo değişkeni açısından yapılacak bu uyarlama tekrar sayısı ve tekrar süresi bakımından herhangi bir değişikliğe yol açmayarak geçmiş çalışmalarla aynı oranda ve paralel bir gelişim sağlayacaktır. G3a çalışma grafiği Şekil 129'da verilmiştir.
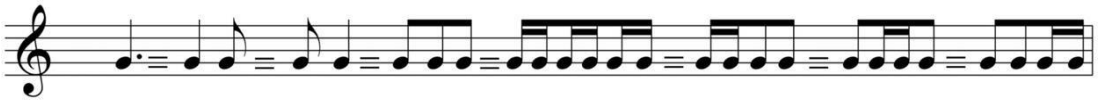

Şekil 128: G3a Çalışma grafiği

Halk müziği teorisi bağlamında metrik yapıların tasnifi üzerine yapılan çalışmalarda ortak bir görüş bulunmamaktadır. Temelde asimetrik yapıların (5/8, 7/8, 9/8 vb.) tasnifi bu yapılar içerisinde yer alan üçlü grupların bulunduğu yerin tanımlanması üzerine yapılandırılmıştır. Asimetrik bölünüşlerin duyuş olarak insan üzerinde yarattığı zaman bölünüş hissi, üç sekizlik notadan oluşan nota gruplarının ölçü içerisinde bulunduğu yere göre değişmektedir. Örnek olarak 7/8'lik bir metrik yapıda notalar ikişerli ve üçerli olarak gruplanabilmektedir. Üçerli grupların bulunduğu yere göre 2+2+3, 2+3+2, 3+2+2 gibi gruplamalar kullanılmaktadır. Gruplama şekilleri ve olasılıkları diğer asimetrik yapılar için de geçerlidir. Üçlemenin konumuna göre oluşan örnek ölçü yapıları Şekil 130'da gösterilmiştir.

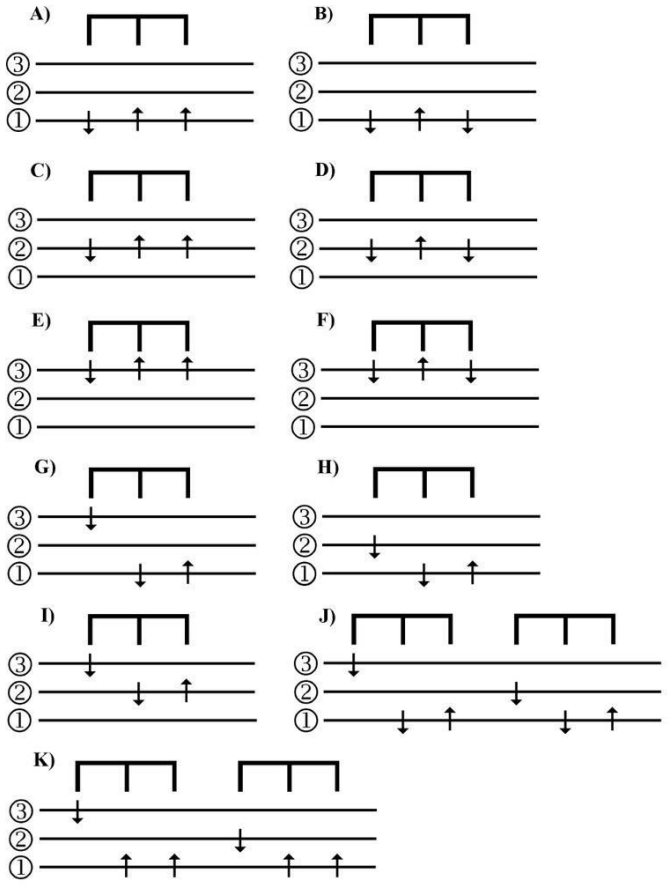
Şekil 129:Üçlemenin Konumuna Göre Oluşan Örnek Ölçü Yapıları

Sekizlik ve onaltılık nota değerleri üzerinden bakıldığında uygulamaya yönelik çalışmalarda kullanılacak üç sekizlik notadan oluşan yapıların bölünüş biçimleri Şekil 131'de gösterilmiştir.

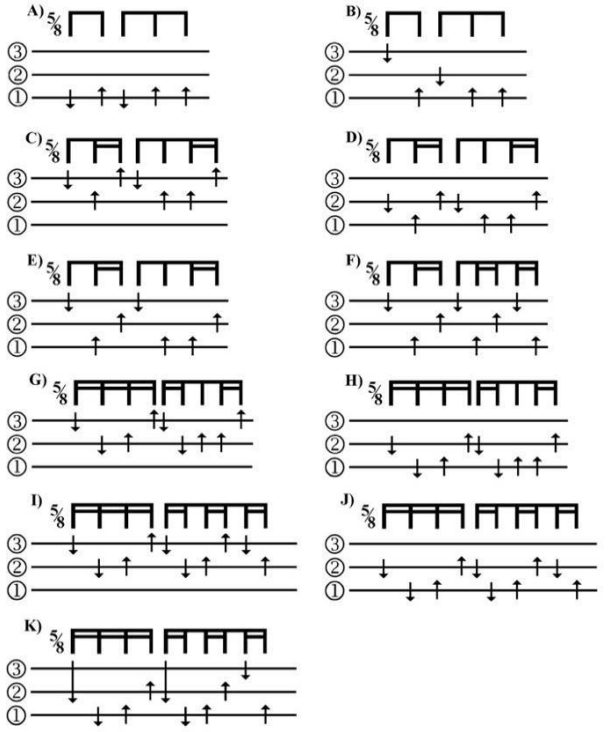
Şekil 130: Üç Sekizlik Notadan Oluşan Yapıların Bölünüş Şekilleri

Üçlemelerin ölçü içerisinde bulunduğu yere göre zaman bölünüşünün algıda farklı bir etki yaratması sebebiyle uygulamaya dönük olarak yapılan çalışmalarda her ölçü değerinde üçlemelerin yerleri değiştirilerek tüm çalış olasılıklarının etüt edilmesi gerekmektedir. Öncelikle sekizlik nota değeri üzerinden ifade edilen metrik yapılarda karşılaşılan üçerli gruplamaların sağ el güç çalışmaları kapsamında çalışılması bu bölümde yer alan asimetrik bölünüşlerin uygulanmasını kolaylaştıracaktır. Şekil 132'de yer alan Alıştırma 85 bu amaca yönelik olarak hazırlanmıştır. Alıştırmada yer alan her seçenek (A, B, C vb.) çalışma grafiğinde belirtilen esaslara göre ayrı ayrı çalışılmalıdır.

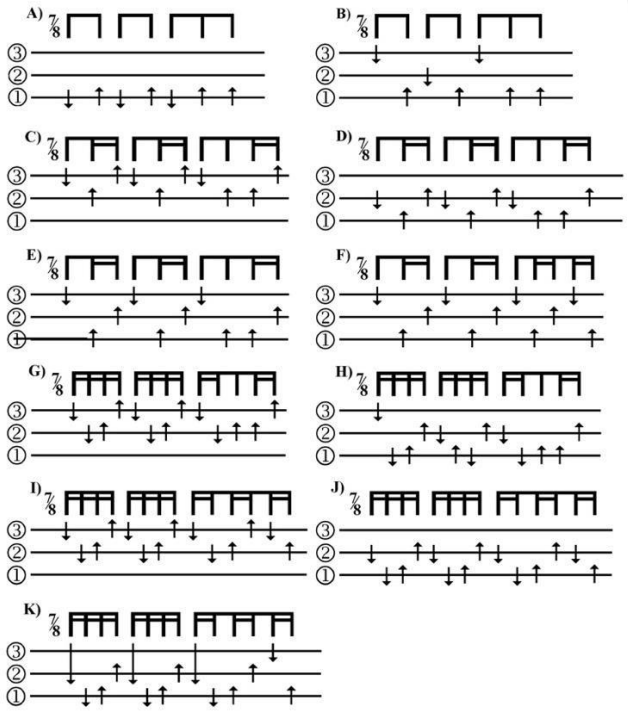

Şekil 131: Karmaşık Davranış Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 85. Alıştırma

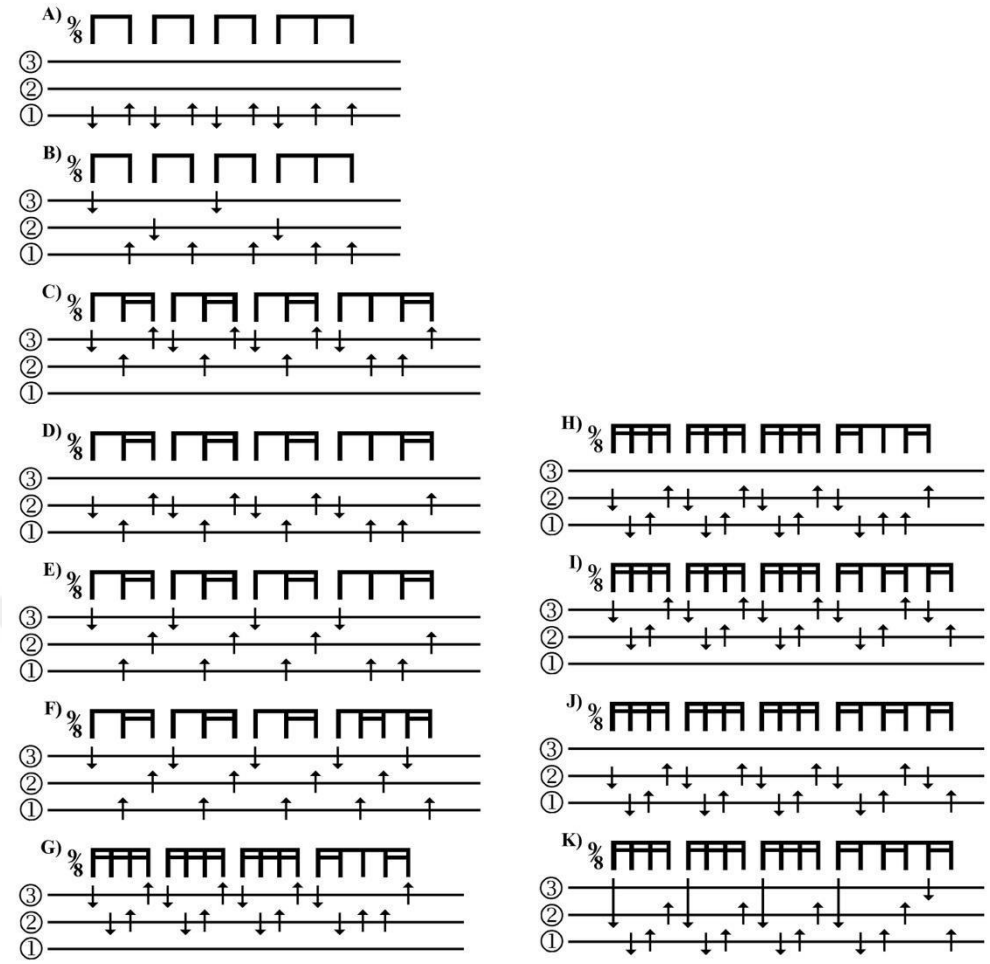
Şekil 133'te verilen Alıştırma 86, 5/8'lik ölçünün uygulanması amacıyla hazırlanmıştır. Sekizlik ve onaltılık nota değerleri üzerinden karşılaşılacak sağ el çalış olasılıkları ele alınmıştır. Bu aşamada karmaşık davranış basamağına uygun olan bölünüş biçimlerinin her metrik yapı için çalışılması gerekmektedir. Bu sebeple Şekil 134'te yer alan Alıştırma 87 7/8'lik ölçünün, Şekil 135'te yer alan Alıştırma 88 ise 9/8'lik ölçünün çalışılması amacıyla hazırlanmıştır. Farklı kombinasyon ve çalış olasılıklarının etüt edilmesi amacıyla pek çok alıştırma kullanılabilir fakat tezin bu bölümünde icrada karşılaşılan temel birleşik yapılar ele alınmıştır.

Şekil 132: Karmaşık Davranış Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 86. Alıştırma

Şekil 133: Karmaşık Davranış Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 87. Alıştırma

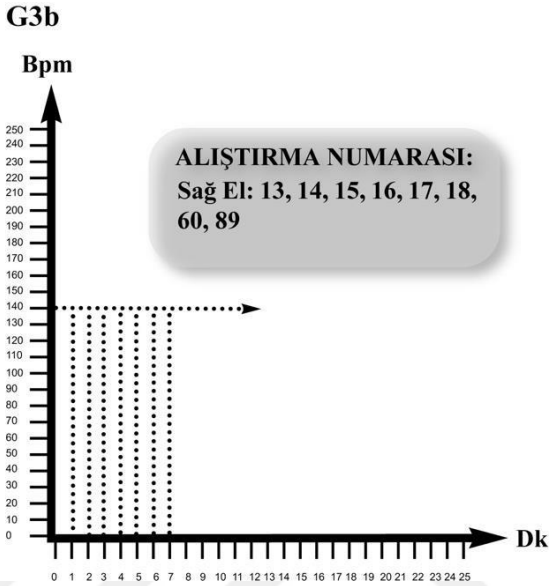

Şekil 134: Karmaşık Davranış Basamağı Güç Yeterliliği Sağ El Uygulama Çalışması 88. Alıştırma

3.5.1.1.2. Sol El Güç Çalışmaları

Karmaşık davranış aşamasında yapılacak sol el güç çalışmaları performansın sürekliliği üzerine kurgulanmaktadır. Basamağın gerektirdiği uzun müzikal yapıları seslendirebilmek için sol el kondisyonunun artırılması gerekmektedir. Her parmağın diğer parmaklarla olan ilişkisinin bir önceki basamakta yer alan güç seviyesinin üzerine çıkarılması gerekmektedir. Her iki elin eş güdümünün sağlanmasının ön koşulu olan güç eşitliği ve kondisyonun sürekliliği bu aşamada yer alan çalışmaların çalışma grafiğinde belirtilen esaslara göre çalışılmasıyla mümkün olmaktadır. Bu durumda çalışma grafiğinde geçmiş temel çalışmalara yer verilmeli, tempo değişkeni sabit tutularak zaman değişkeni artırılmalıdır. Sol el kuvvetinin artırılması amacıyla hazırlanan tüm çalışmalar tüm aşamalarda tekrar edilmektedir. Gelişimin olumlu yönde seyredebilmesi amacıyla her basamakta yer alan güç çalışma grafikleri önceki

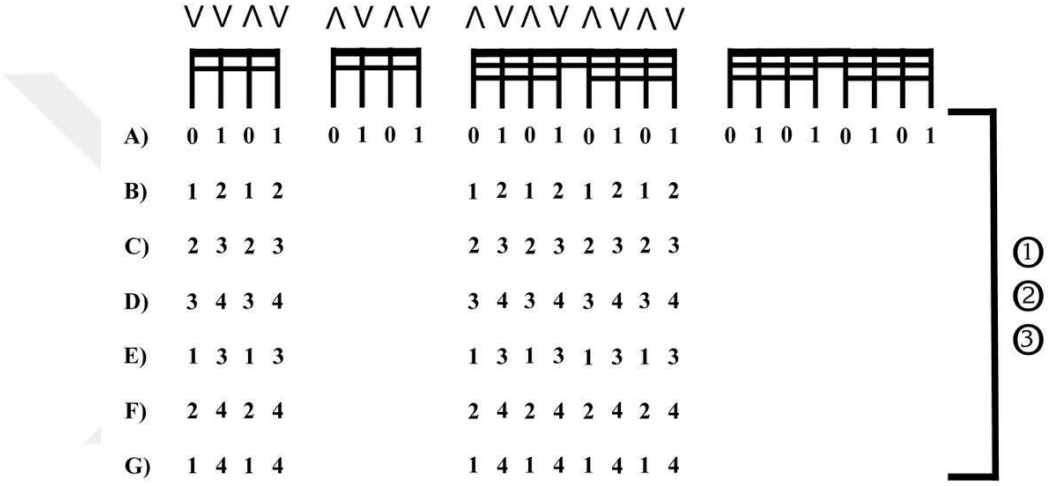
basamakla ilişkilendirilmeli, aynı çalışmalar çalışma süresi artırılarak uygulanmalıdır. Güç bağlamında izlenecek strateji sürekli gelişimin takip edilmesi açısından gereklidir. Şekil 136'da verilen G3b çalışma grafiği güç yeterliliği için daha önce yapılan çalışmaların tamamını kapsamaktadır. Tekrar sayısının zaman değişkeniyle artırılması öncelikli hedef olmalıdır. G3b grafiği bu amaçla daha önceki G1b ve G2b grafiğiyle ilişkilendirilerek hazırlanmıştır.

Şekil 135: G3b Çalışma Grafiği

G3b çalışma grafiği incelendiğinde geçmiş çalışmalara ek olarak tüm parmak kombinasyonlarında yapılan kuvvet amaçlı çarpma çalışmalarını kapsadığı görülmektedir. Daha uzun süreli kondisyon amacıyla grafiğin kapsadığı tüm çalışmalar 140bpm tempoda ve 7 dakika olarak verilmiştir. Şekil 137'de yer alan Alıştırma 89, uzun süreli ve hızlı tempoda yapılan sol el çarpma ve çekme uygulamalarının uzun süreli ve sürdürülebilir bir performansla yapılabilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Bu çalışma aracılığıyla bağlamada uygulanan çeşitli süsleme uygulamalarının çalışılması da hedeflenmektedir. İleriki aşamalarda karşılaşılabilecek dar zaman aralıklarına sığdırılan yoğun süslemeler ve özellikle tril uygulamalarında ihtiyaç duyulan kondisyonun sağlanması, alıştırmayla edinilmesi hedeflenen becerilerdendir. G3b grafiği temelde uzun ve karmaşık müzikal yapılarda ihtiyaç duyulan sol el kondisyonunu sağlamak amacıyla kurgulanmıştır. Benzer yapıda alternatif pek çok çalışmanın yer alabileceği bu yeterlilik aşamasında konunun örneklenmesi amacıyla Alıştırma 89 hazırlanmıştır. Alıştırmada yer alan her seçenek

(A, B, C vb.) ayrı birer alıştırma olarak değerlendirilmeli, benzer yapıdaki tüm alıştırmalarda olduğu gibi her seçenek diğerlerinden bağımsız olarak ilgili grafikte belirtilen esaslara göre 140bpm tempoda 7 dakika çalışılmalıdır. Bu çalışma yöntemiyle değerlendirildiğinde Alıştırma 89, yedi farklı çalışmadan oluşmaktadır. Toplam çalışma süresi doğru uygulandığı varsayıldığında toplamda 49 dakika sürmektedir. Davranışın kusursuz olarak gerçekleşmesi koşuluyla uzun süre çalışılması durumunda bu aşama için gerekli olan sol el güç yeterliliğinin kazanılacağı düşünülmektedir.

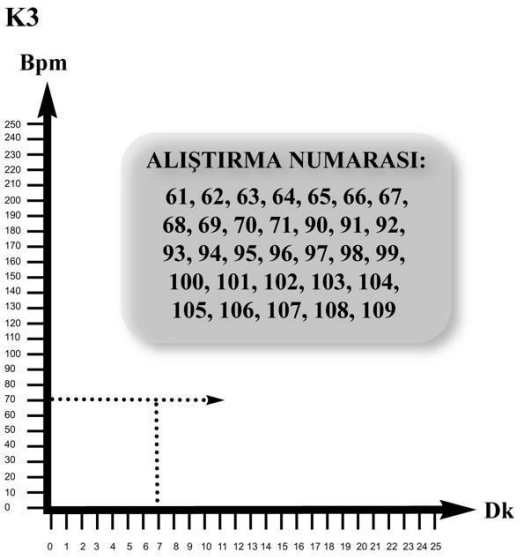
Şekil 136: Karmaşık Davranış Basamağı Güç Yeterliliği Sol El Uygulama Çalışması 89. Alıştırma

3.5.1.2. Koordinasyon (Eş Güdüm) Çalışmaları

Karmaşık davranış koordinasyon aşamasında her iki elin uyumunun yanında ortak bir kondisyon artışı da hedeflenmelidir. Yapılacak her tür dizi çalışması, arpej çalışması vb. kompleks yapılar bu kapsamda değerlendirilebilir.

Karmaşık davranış koordinasyon bölümünde yer alan çalışmalar, Şekil 138'de verilen K3 çalışma grafiğine göre yürütülecektir. K3 grafiği aracılığıyla tüm çalışmalar ortak bir seviyeye ulaştırılmalı ve her tür çalış olasılığının performans eşitliği sağlanmalıdır. Bu şekilde icracının tüm karmaşık yapıları eşit düzeyde icra edebilecek yeterliliğe ulaşması sağlanmış olacaktır. K3 çalışma grafiği bir önceki basamakla ilişkilendirilerek K2 grafiğini ve bu bölümde yer alan 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108 ve 109 numaralı alıştırmaları

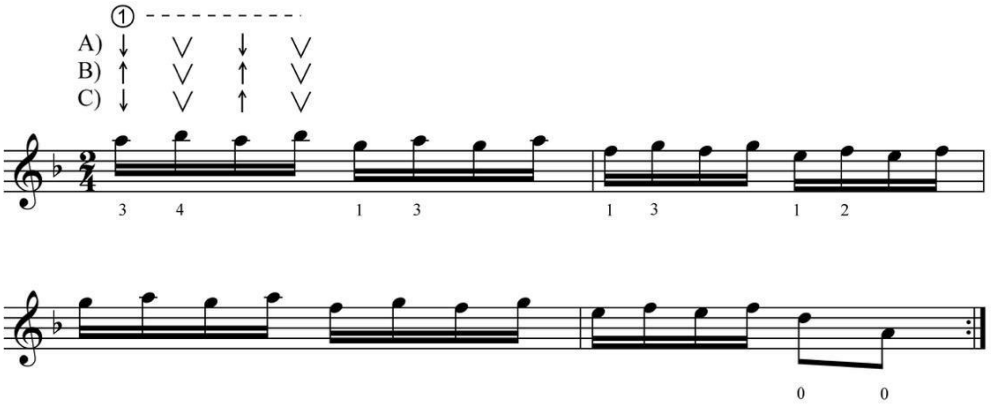
kapsamaktadır. K2 grafiğinde yer alan çalışmalar K3 grafiğinde tempo değerleri sabit tutularak fakat davranışın yerleşmesi amacıyla çalışma süresi uzatılarak verilmiştir.

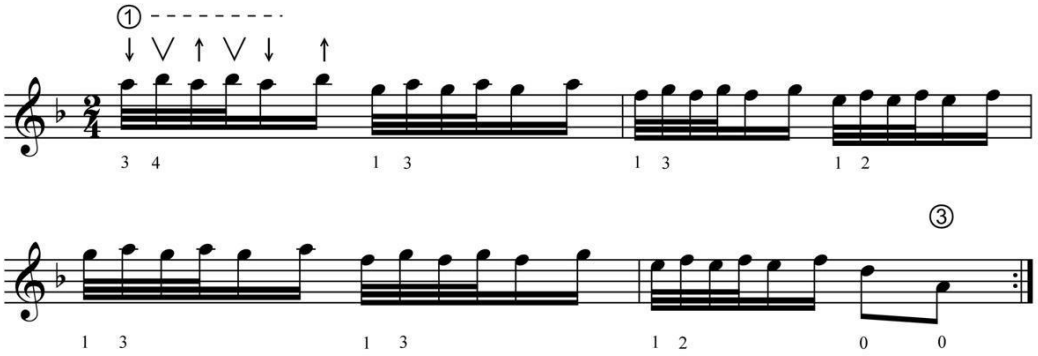
Şekil 137: K3 Çalışma Grafiği

Sol el çalışması kapsamında kondisyonu artırmak üzere yapılan temel çalışmalardan biri de çarpma çalışmalarıdır. Bu basamakta çarpma çalışmalarının ye aldığı her tür uygulamanın etüt edilmesi gerekmektedir. Çarpma ve bağ çalışmaları üzerine kurgulanacak çalışmalar sınırsız olasılıkta ve sayıda üretilebilir. Fakat hem sağ el hem sol elin koordineli bir şekilde çalışılması her iki el açısından eş güdümü ve kondisyonu birlikte geliştirecektir. Bu sebeple kondisyon ve koordinasyon çalışmalarının çeşitli varyasyonlarda ortak bir etkinlikte verilmesi karmaşık davranış basamağının içeriğine uygun olacaktır. Eş güdüm çalışmalarının ilk aşamalarının aynı zamanda kondisyonu da olumlu yönde etkileyen uygulamalardan oluşturulması, dikey gelişimde daha kabul edilebilir ve kolay bir uyum süreci yaşanması konusunda faydalı olacaktır. Şekil 139'da yer alan Alıştırma 90, Şekil 140'ta yer alan Alıştırma 91 ve Şekil 141'de yer alan Alıştırma 92 bu amaçla hazırlanmış model çalışmalardır. Alıştırmalarda sağ elin kullanılış biçimi değişse de sol elde yapılan uygulama benzer bir yapıyla korunmaktadır. Birim zamana düşen nota sayısının artırılması ile uygulama zorluğu oluşmakta, bu ise yüksek tempo değerlerinde kondisyonun geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Bu tür çalışmaların çarpma çalışmaları şeklinde dizayn edilmesi aynı zamanda sol elin kondisyonunu da olumlu yönde etkilemektedir. Alıştırma 90, 91 ve 92 her iki elin eş güdümü ve kondisyonunu geliştirmek üzere model olarak yazılmıştır.

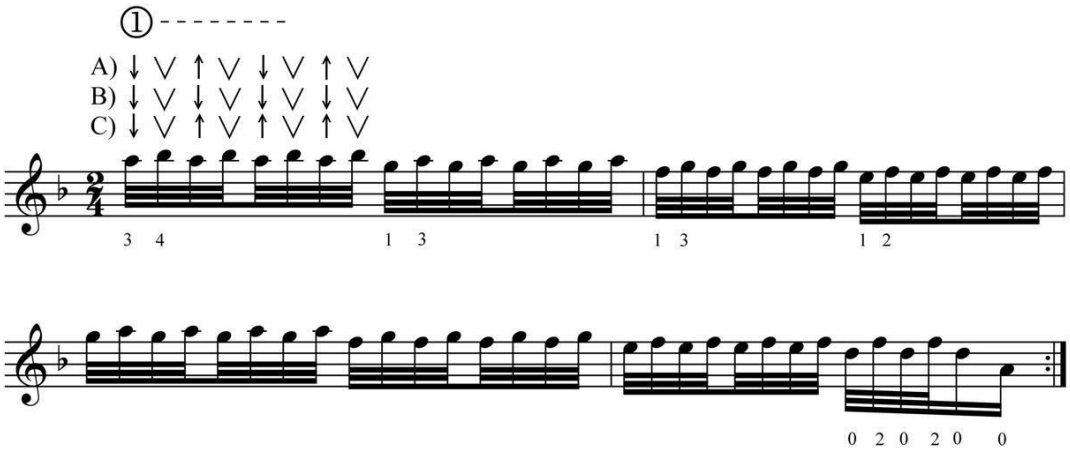
Alıştırmalarda yer alan sağ el varyasyonları (A, B, C) çalışma grafiğinde belirtilen esaslara göre ayrı birer alıştırma gibi ele alınarak diğer tüm çalışmalarda olduğu gibi davranış kusursuz olarak sergilenene kadar çalışılmalıdır.

Şekil 138: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 90. Alıştırma
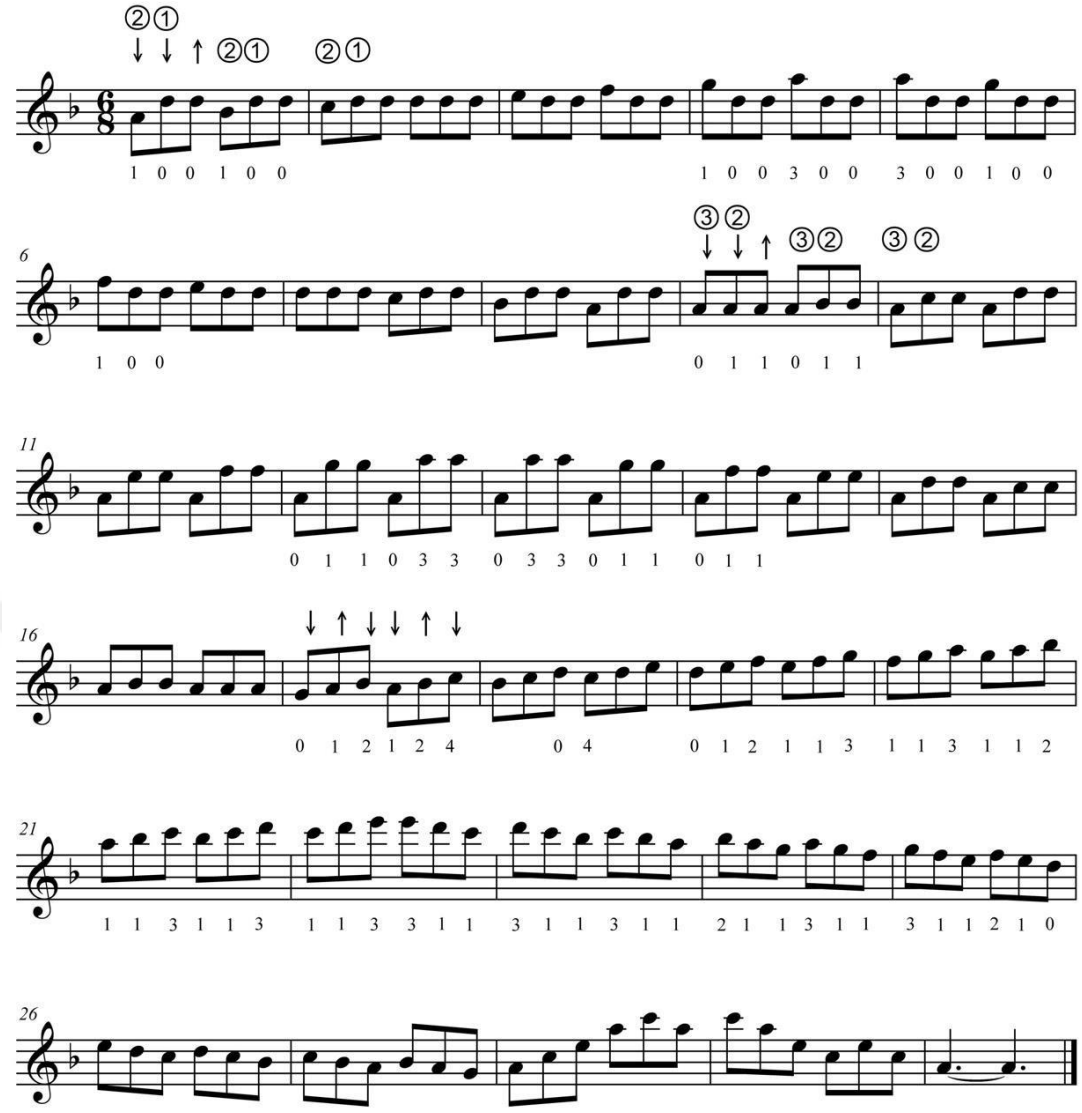

Şekil 139: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 91. Alıştırma

Şekil 140: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 92. Alıştırma

Farklı ölçü değerlerinde yapılacak ve iki elin koordinasyonunu sağlamaya yönelik çalışmalar yine karmaşık davranış kapsamında değerlendirilmelidir. Eşit değerde üçerli nota gruplarından oluşan çalışmalar veya benzeri uygulamaya dönük çalışmalar basamak kapsamında ele alınabilir. Sağ el güç çalışmaları kapsamında çalışılan 5/8, 7/8, 9/8 gibi ölçülerde ve 6/8, 12/8 gibi ölçülerde karşılaşılan uzun ve birleşik yapıların her iki elin eş güdümü amacıyla çalışılması, koordinasyon yeterliliğinin sağlanması açısından faydalı olacaktır. Şekil 142'de verilen Alıştırma 93 üçerli bağlanışlara özgü karmaşık bir sağ el çalış tekniğini ve asimetrik yapılarda görülen üçerli bağlanışları örneklemek için hazırlanmıştır. Bağlama düzeni için yazılan alıştırmada karmaşık tezene vuruşları esnasında her iki elin koordinasyonun korunması amaçlanmaktadır.

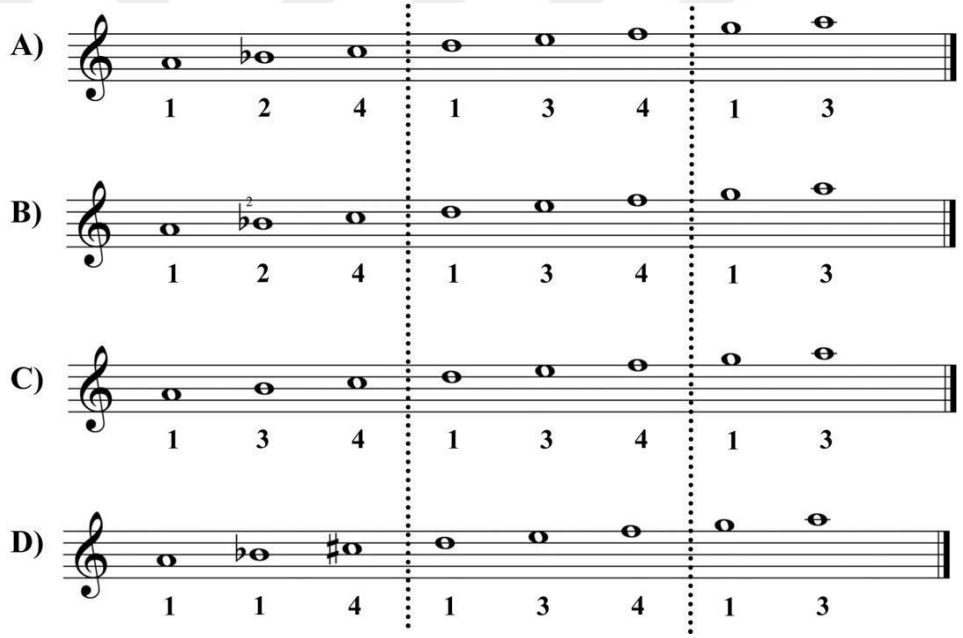

Şekil 141: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 93. Alıştırma

3.5.1.2.1. Bağlamada Diziler

Daha önceki bölümlerde yer alan mikro çalışmalar aracılığı ile motor becerinin eksiksiz olarak yerleşmiş olduğu öngörülmektedir. Müzikal açıdan makro yapılar, ne kadar karmaşık ve uzun olursa olsun bu mikro yapıların çeşitli kombinasyonlarla bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Bağlamada parmak yerleşimleri üzerinden bakıldığında dizilerin ortak bir parmak dizim kombinasyonuna sahip olduğu görülmektedir. Bir dizinin icrası, parmak dizimi ve pozisyon geçişlerinin birleşiminden oluşmaktadır. O hâlde birinci önemli husus dizinin hangi parmak dizilimiyle çalınacağıdır. Sol elde yarım ses aralıklı kromatik parmak yerleşimi

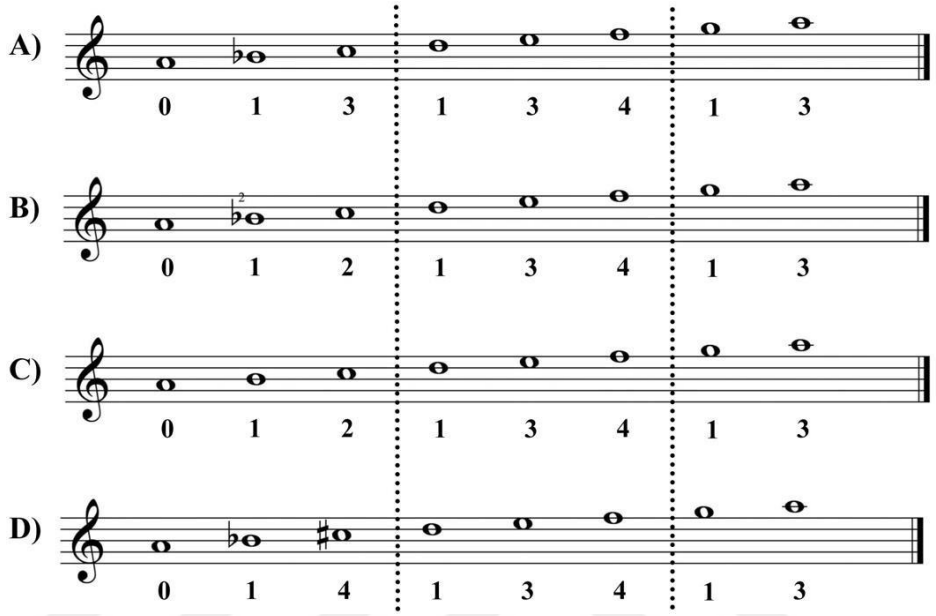
düşünülürse akort biçimi (düzen) değiştiğinde yalnızca teller arasındaki pozisyon ilişkisi değişmekte, parmak dizimi değişmemektedir. Örnek olarak "La" kararlı bir natürel (la doğal minör) dizide mekanik olarak parmak dizimi kromatik parmak yerleşimine göre la-si-do perdeleri için 1-3-4, re-mi-fa perdeleri için 1-3-4, dizinin son iki sesi için 1-3 olarak gerçekleşmektedir. O hâlde pozisyonların başlangıcını belirleyen birinci parmağı dizinin başlangıç sesine konumlandırarak yaptığımız tüm doğal minör diziler; aynı tel üzerinde olmak koşuluyla 1-3-4, 1-3-4, 1-3 parmak kombinasyonuyla gerçekleşecektir. Motor beceri bakımından değerlendirildiğinde hangi pozisyonda ve hangi sesten başlanırsa başlansın yapılan mekanik davranış aynı şekilde gerçekleşmektedir. Şekil 143'te halk müziğinde en çok kullanılan "la kararlı" dört temel dizinin parmak yerleşimleri verilmiştir.

Şekil 142: Halk Müziğinde Kullanılan "La Kararlı" Dört Temel Dizinin Parmak Yerleşimleri

Seslerin kromatik parmak yerleşimine göre üçerli olarak dizimi sol elin doğal çalış biçiminden kaynaklanmaktadır. Dizilerin sahip olduğu seslerle ilgili olarak tam ve yarım aralıkların art arda geliş biçimleri değişmektedir. Kromatik olarak 1, 2, 3 ve 4. parmakların sıralanış biçimi tam ve yarım seslerin kullanılışına göre genel olarak 1-2-4 veya 1-3-4 sıralanış biçiminde olmaktadır. Dizilerin boş tellerden başlaması veya farklı aralık ilişkileriyle ikişerli parmak dizilimleri de görülebilmektedir. "D" dizisi

incelendiğinde büyük üçlü aralık içinde gerçekleşen kromatik dizimi aşan bir artmış üçlü aralık bulunmaktadır. Bu tür durumlarda veya boş telden başlayan dizilerde kromatik pozisyonun sol elde sağlanmasına yönelik ikili parmak geçişleri kullanılmaktadır. Şekil 144'te aynı dizi kalıplarının boş telden başlaması durumunda karşılaşılacak parmak kombinasyonları verilmiştir.
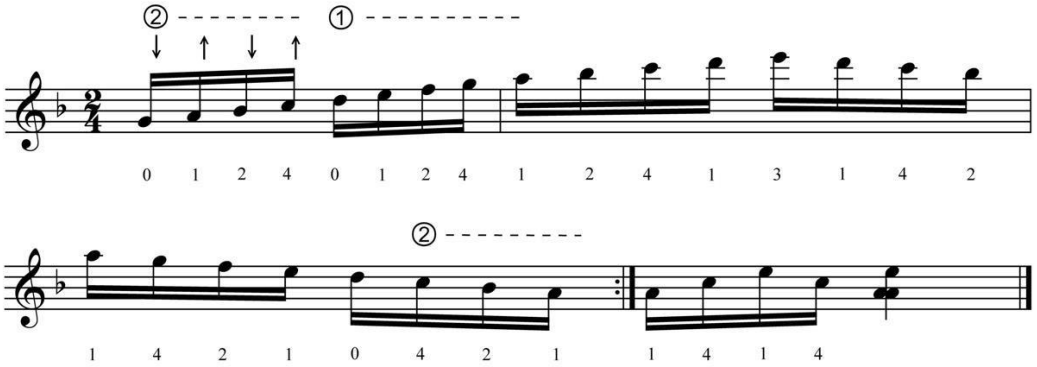

Şekil 143: Halk Müziğinde Kullanılan "La Kararlı" Dört Temel Dizinin Boş Telden Başlaması Durumunda Karşılaşılacak Parmak Kombinasyonları

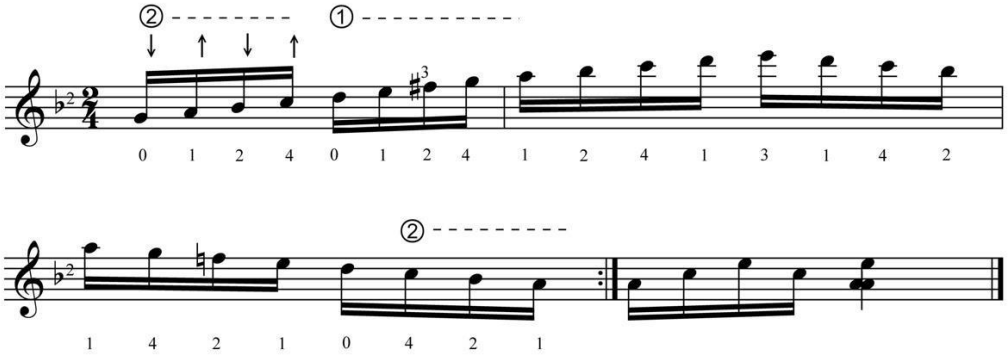
Hangi pozisyon ve hangi perdeden başlanırsa başlansın dizilerin parmak kombinasyonları mekanik olarak aynı şekilde gerçekleşmektedir. Sol el parmak yerleşimi sabit olmakla beraber farklı düzenlerde ve diğer telleri de kapsayan dizi çalışmalarında sadece pozisyon numarası ve pozisyon başlangıç yeri değişmektedir. Dolayısıyla aynı parmak kombinasyonları ile herhangi bir perdeden başlanarak aynı diziyi mekanik olarak çalmak mümkün olmaktadır. A dizisini ele aldığımızda 1-2-4, 1-3-4, 1-3 parmak dizimi ile "la" perdesinden başlanarak seslendirilen dizi si, do, re vb. tüm ana ve ara seslerden başlanarak aynı şekilde çalınabilmektedir. Şematik olarak diziler üzerinden bu parmak yerleşim sisteminin çalışılması, karmaşık icra özelliğine sahip dizilerin mekanik açıdan kolayca seslendirilmesine olanak sağlamaktadır.

Şekil 145'te verilen alıştırma 94, Şekil 146'da verilen Alıştırma 95, Şekil 147'de verilen Alıştırma 96 ve Şekil 148'de verilen Alıştırma 97 bağlama düzeni üzerinde dizilerin daha önce belirtilen parmak yerleşimleriyle seslendirilmesini örneklemek amacıyla hazırlanmıştır. Alıştırmalar model olarak belirlenen dört temel dizi üzerinde

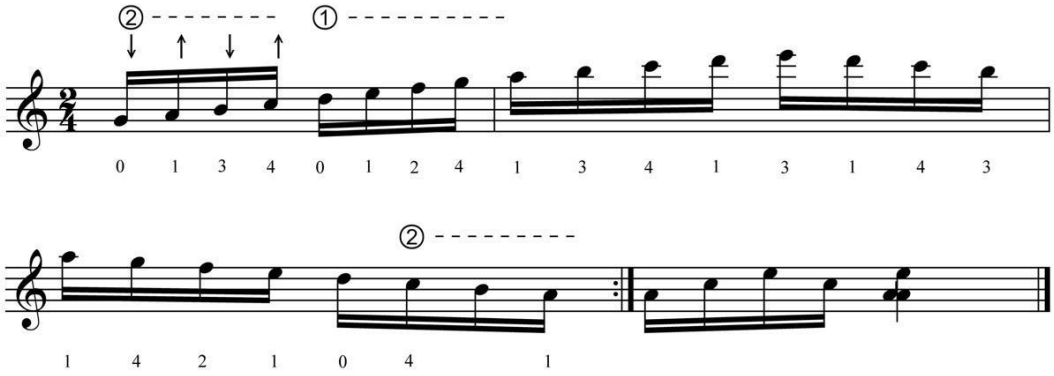
yapılandırılmıştır. Alıştırmalar K3 çalışma grafiğine dâhildir ve grafikte belirtilen tempo ve zaman değerlerine göre çalışılmalıdır.

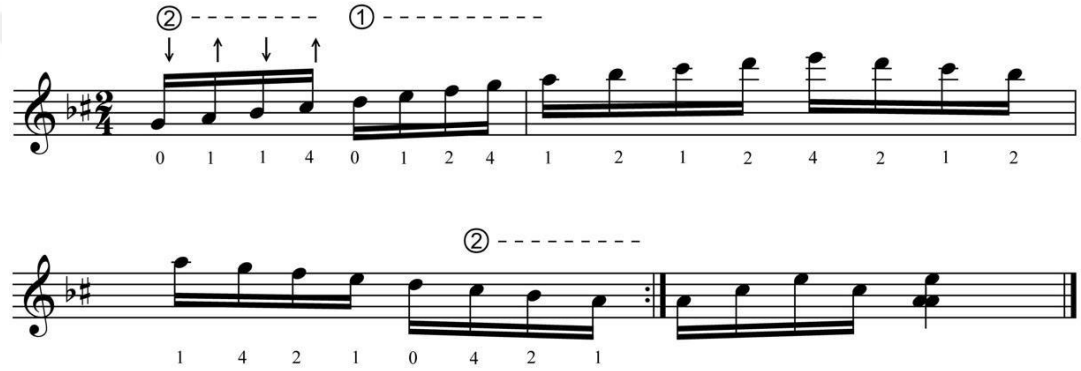
Şekil 144: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 94. Alıştırma

Şekil 145: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 95. Alıştırma
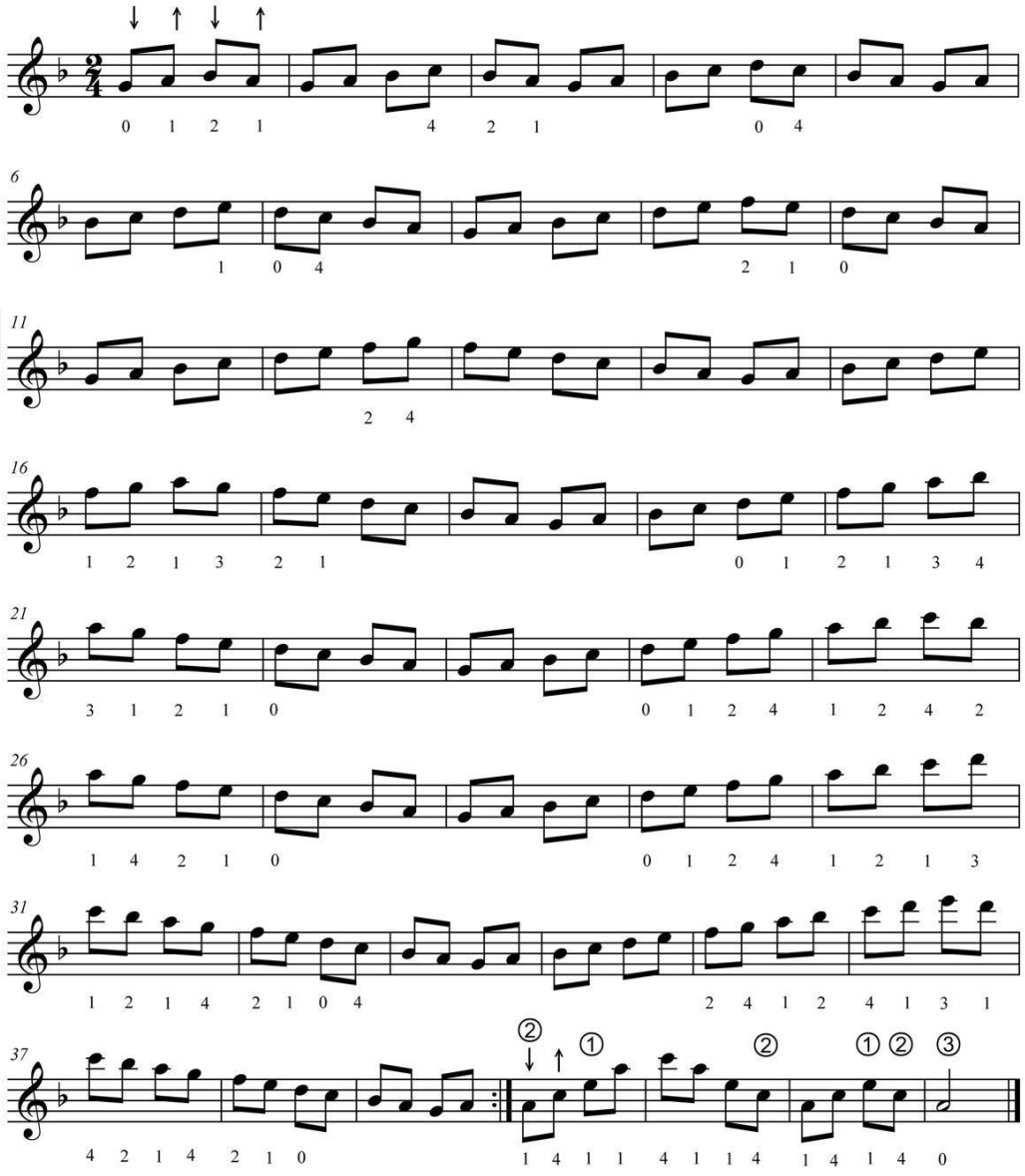

Şekil 146: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) uygulama Çalışması 96. Alıştırma
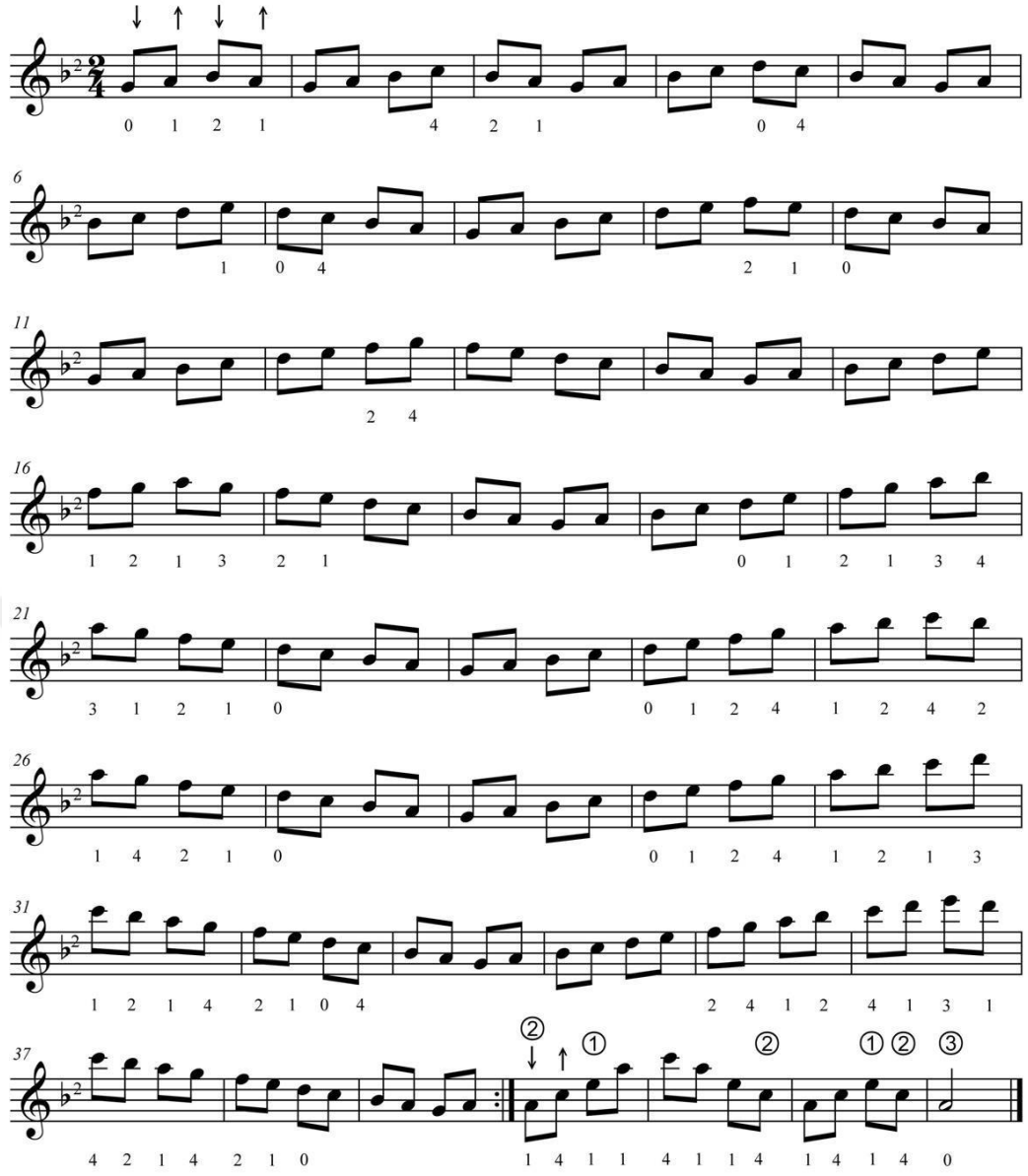

Şekil 147: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) uygulama Çalışması 97. Alıştırma

Şekil 149'da verilen Alıştırma 98, Şekil 150'de verilen Alıştırma 99, Şekil 151'de verilen Alıştırma 100, Şekil 152'de verilen Alıştırma 101 pozisyon kullanımının ve belirlenen dört temel diziye göre parmak yerleşimlerinin çalışılması amacıyla hazırlanmıştır. Diziler seslendirilirken farklı uzunluklarda sıralı yürüyüşler olabilmektedir. Bir dizinin parmak pozisyon yerleşimi çalışılırken dizinin farklı sayıda sıralı sesleri art arda getirilerek çalışılmalıdır. Çalınacak sıralı seslerden oluşan yürüyüşün uzunluğu değiştikçe parmak yerleşim biçimi de değişebilmektedir. Bu sebeple diziler çalışılırken farklı uzunluklarda yapılan sıralı yürüyüşler ve parmak yerleşimleri çalışılmalıdır. Temel sesten başlayarak, dizi seslerini sırasıyla eklemleyerek yapılan çalışmalarda o dizide karşılaşılması muhtemel tüm parmak kombinasyonları çalışılabilmektedir. Örneğin dizi seslerini dereceler üzerinden rakamla ifade edecek olursak dizi sesleri temel sesten (1. Derece) başlayıp birer ses

artırılarak çalışıldığında (1-2, 1-2-3, 1-2-3-4, 1-2-3-4-5, 1-2-3-4-5-6, 1-2-3-4-5-6-7, 1-2-3-4-5-6-7-8 gibi) tüm parmak yerleşim kombinasyonları çalınmış olacaktır. Alıştırma 98, 99, 100 ve 101 model olarak seçilen dört temel dizinin derece eklemlenerek tüm çalış pozisyonlarının çalışılması amacıyla hazırlanmıştır.
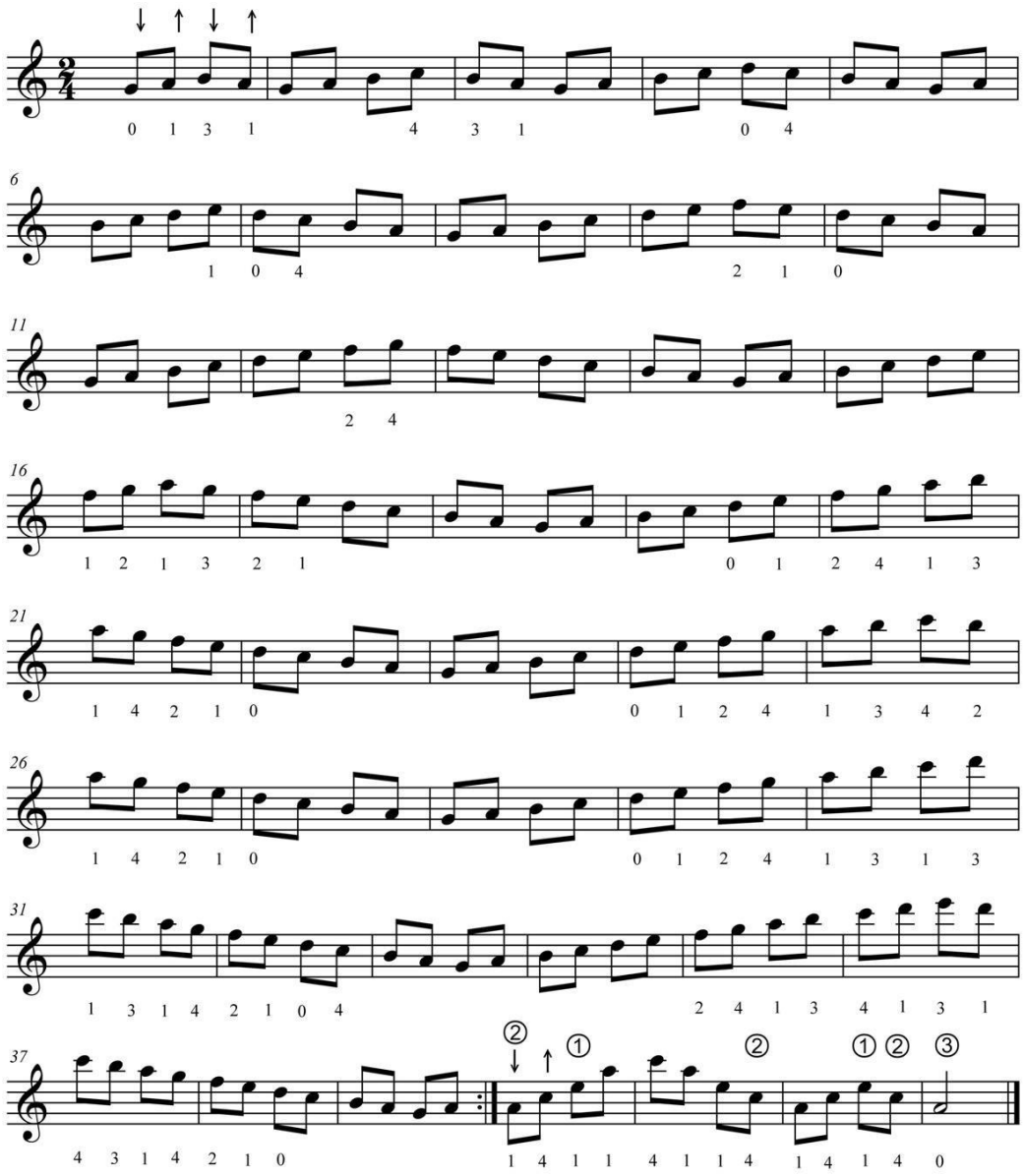

Şekil 148: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 98. Alıştırma
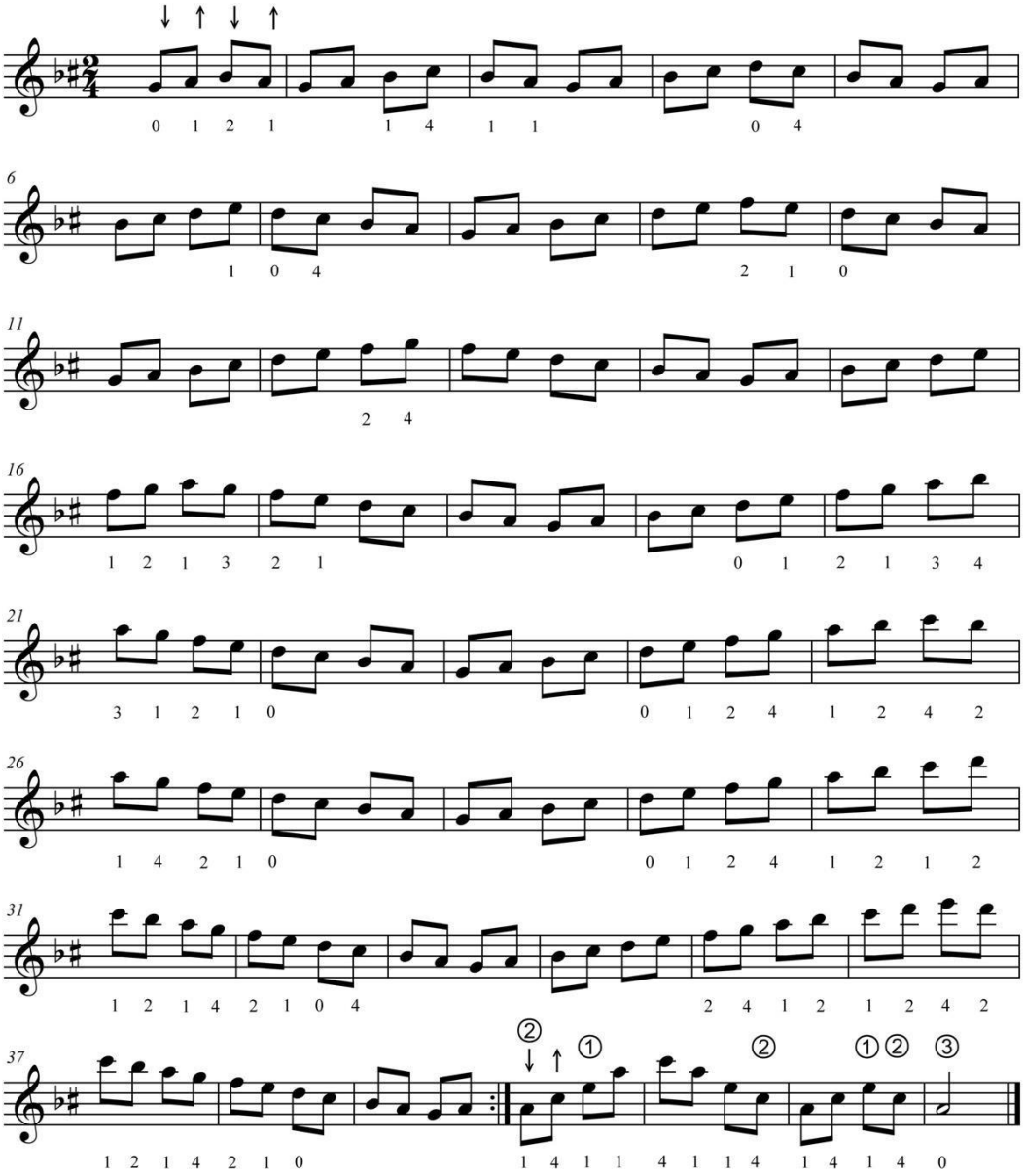

Şekil 149: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 99. Alıştırma

98 ve 99 numaralı alıştırmalar incelendiğinde iki alıştırma arasındaki temel farkın dizinin ikinci derecesinde meydana gelen ses değişikliği olduğu görülmektedir. Bu tür geleneksel müziğimize özgü mikro tonların temsil edildiği perdeler kromatik pozisyon yerleşiminde sol elin konumlandırılışı içerisinde değerlendirilmektedir. Kromatik pozisyon yaklaşımında dizinin birinci sesi ile birinci parmak eşleştirilerek ikinci yarım perde ikinci parmakla seslendirilmektedir. Kromatik dizimde üçüncü yarım ses ile ikinci yarım ses arasında kalan mikro ton ikinci parmak ile icra edilmektedir. Bu parmak kullanım biçimi sol elin parmak yerleşimi bakımından fiziki kolaylık

sağlamaktadır. Bahsi geçen mikro tonda üçüncü parmağın kullanılması durumunda parmak yerleşiminde fiziki açıdan bir sıkışma olmakta, dördüncü parmağa denk gelen perde ile dördüncü parmak arasındaki mesafe açılarak tutuş pozisyonu bakımından olumsuz bir fiziki durum oluşmaktadır. Bu sebeple B dizisi (Şekil 144) gibi ikinci derecesi mikro ton olan dizilerde parmak yerleşimi bakımından ikinci parmağın kullanılması uygulama açısından daha avantajlıdır.
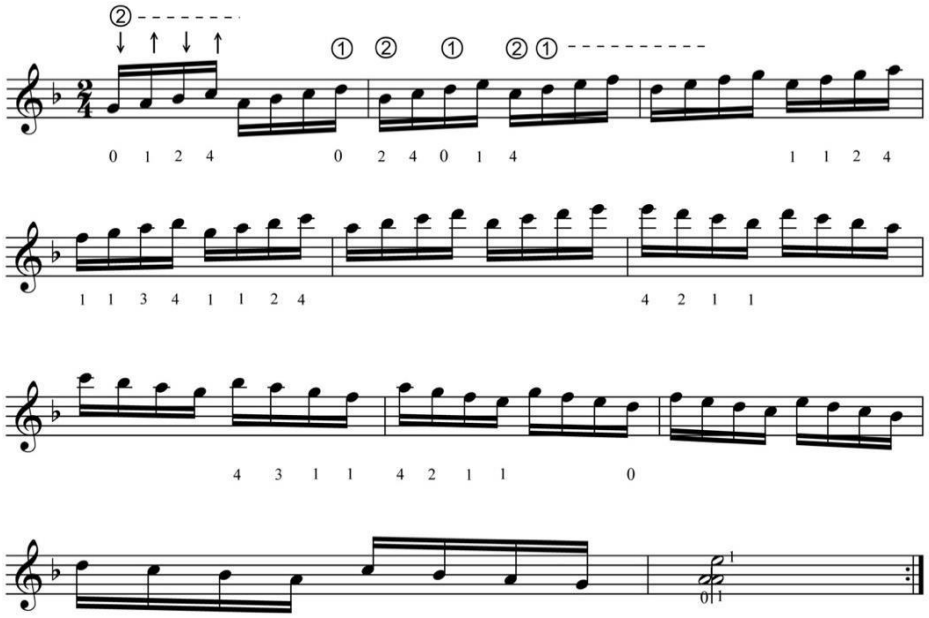

Şekil 150: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 100. Alıştırma

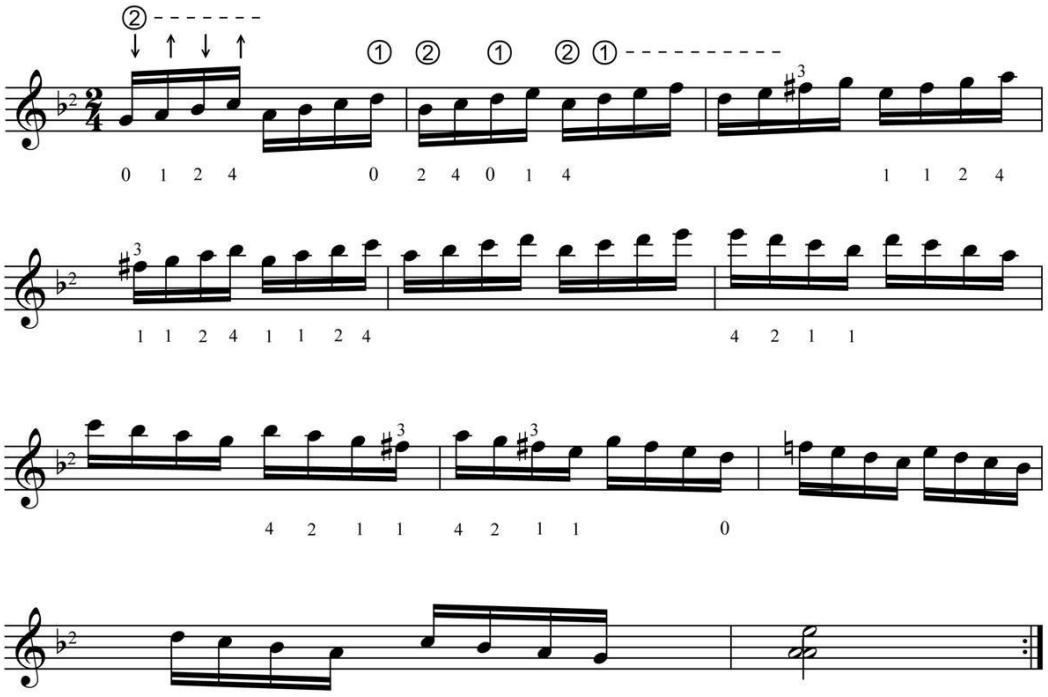
Şekil 151: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 101. Alıştırma

Bağlamada dizi çalışmaları kapsamında farklı uzunluklarda sekvens müzik yapılarının çalışılması, ileride karşılaşılması muhtemel sekvens yürüyüşleri icra edilebilmesi açısından gereklidir. Sekvens yürüyüşler ikişerli, üçerli, dörderli veya beşerli seslerden oluşan yukarı veya aşağı yönde hareket eden müzikal yapılarda olabilmektedir. Sıralı seslerden oluşan farklı uzunluklardaki sekvens çalışmaları, sağ elde tel geçişleri veya sol elde parmak yerleşimleri bakımından çok sayıda karmaşık çalış varyasyonunu uygulama imkânı sağlamaktadır. Tezin bu bölümünde model olması bakımından dört sesten oluşan sekvens yürüyüşler ele alınmıştır. Bağlamada klavyenin tamamını
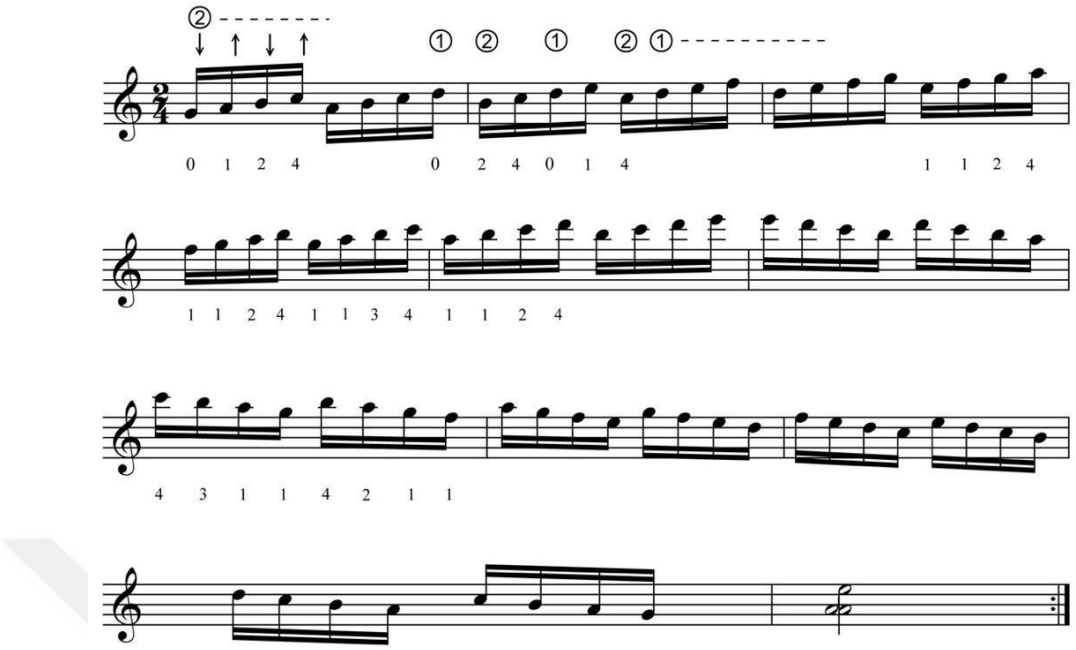
kapsayan çalışmalar, karmaşık davranış basamağı koordinasyon yeterliliği bölümünde yer verilen dört model dizi üzerinde uygulanmıştır.

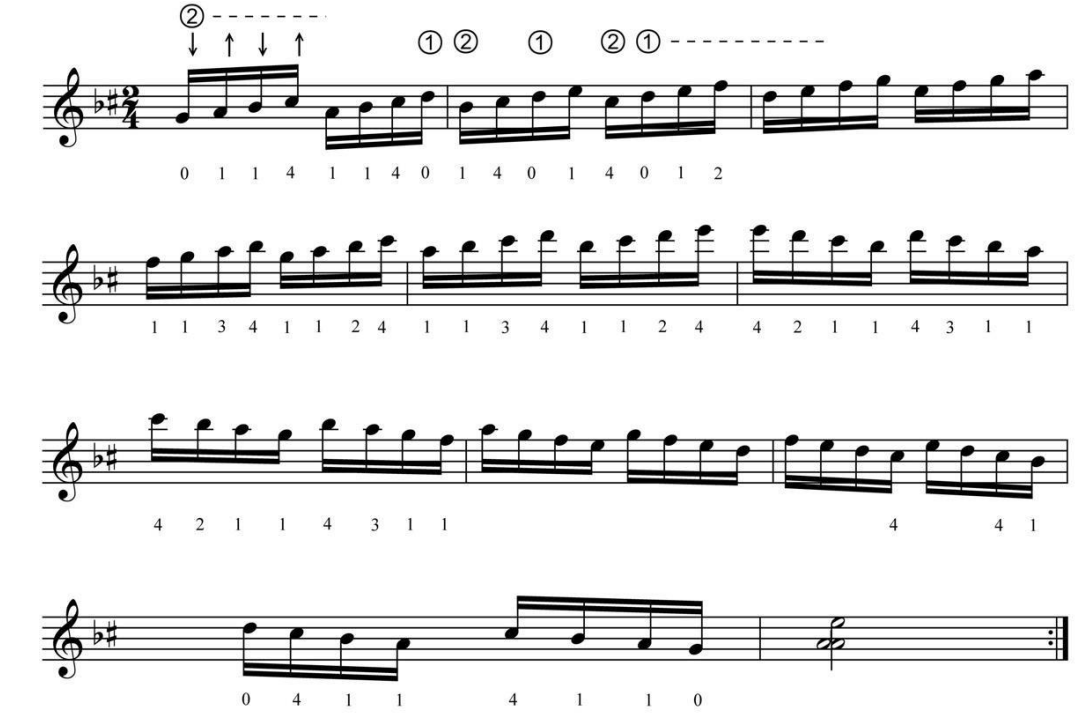
Şekil 152: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 102. Alıştırma

Şekil 153: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 103. Alıştırma

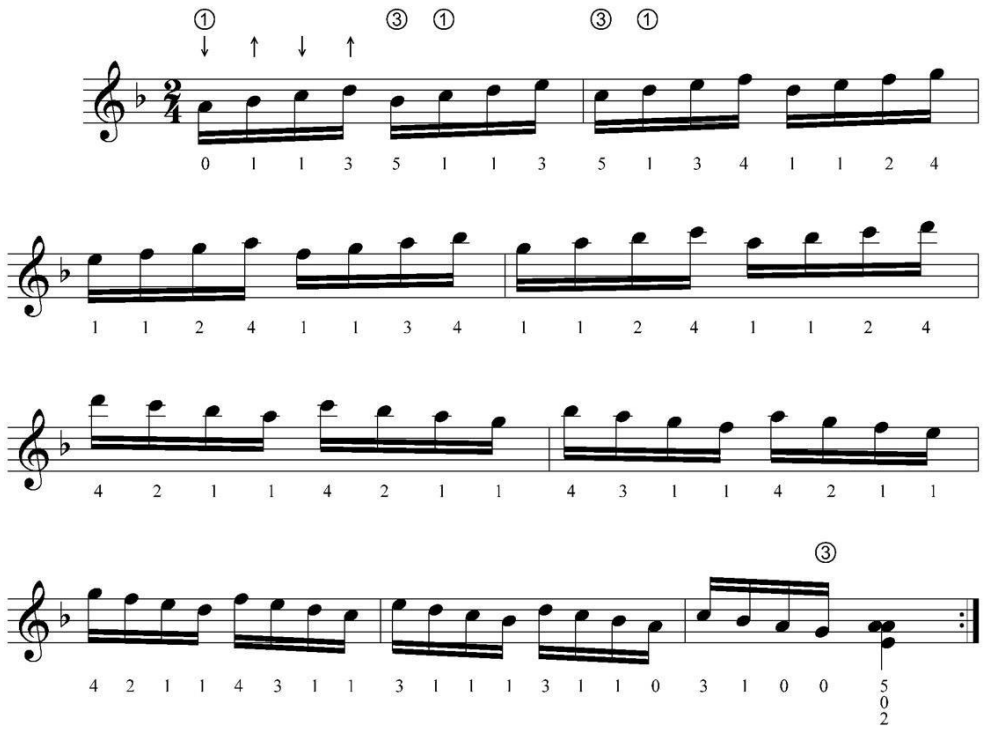

Şekil 154: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 104. Alıştırma

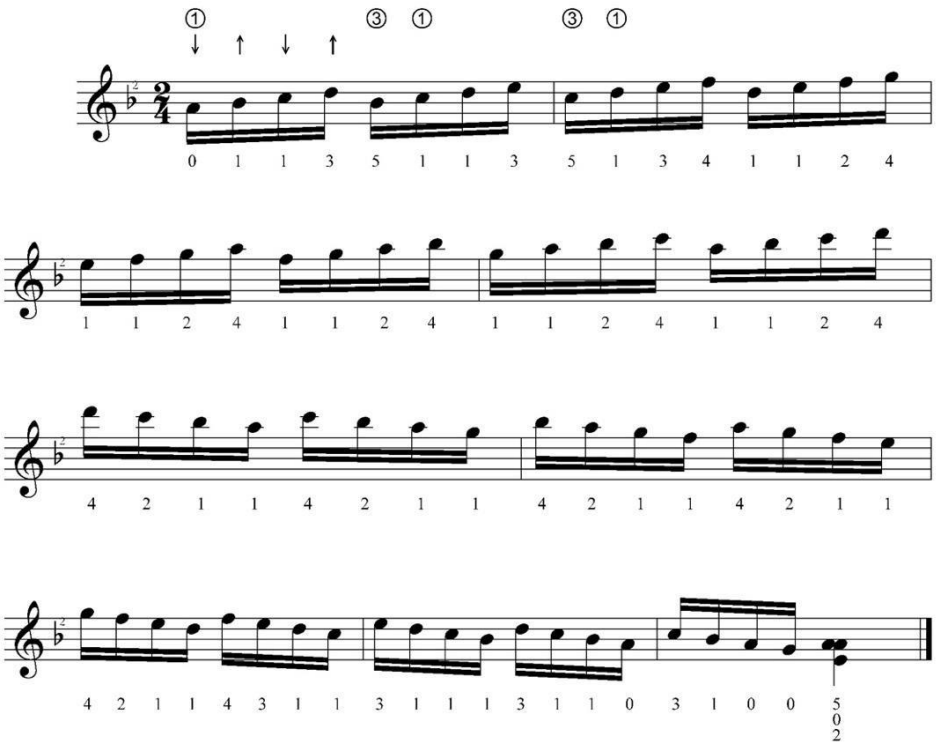

Şekil 155: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 105. Alıştırma

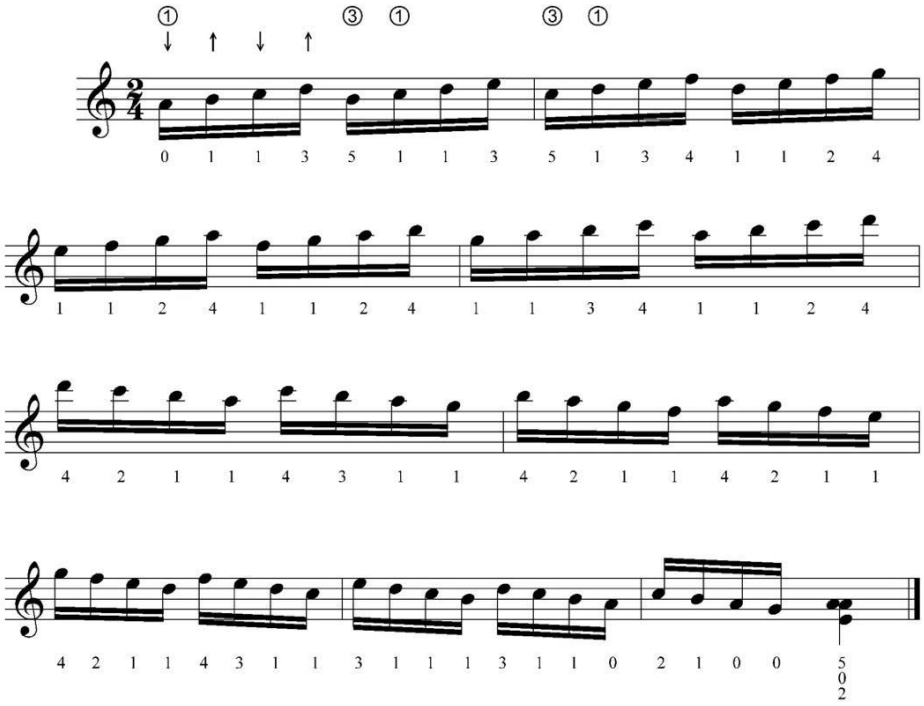
Şekil 153'te yer alan Alıştırma 102, Şekil 154'te yer alan Alıştırma 103, Şekil 155'te yer alan Alıştırma 104 ve Şekil 156'da yer alan Alıştırma 105 dörtlü sekvens yapıların bağlama düzeninde uygulanması amacıyla yazılmıştır. Tezin ilerleyen aşamalarında ve sonraki psikomotor alan basamaklarında incelenecek konuların farklı akort biçimlerini, özellikle bozuk düzenini kapsaması sebebiyle koordinasyon çalışmaları kapsamında bozuk düzeni alıştırmalara yer verilmiştir. Temelde bir motor beceri, kas davranışının edinilmesi ve geliştirilmesi ile gerçekleşmektedir. Mekanik olarak bakıldığında bağlamada kullanılan parmak dizim biçimleri, kullanılan akort biçimi (düzen) ve saz tipine göre değişiklik göstermemektedir. Bu aşamada bozuk düzeninin ele alınması bir sonraki basamakla ilişkilendirme yapılabilmesi açısından gereklidir. Duruma uydurma basamağında yapılacak çözümlemelerde bozuk düzeni ile icra edilen geleneksel eserlerin incelenecek olması özellikle dizi çalışmaları ekseninde konu ilişkilendirmesi yapılmasını gerektirmektedir. Bu sebeple Şekil 157'de verilen Alıştırma 106, Şekil 158'de verilen Alıştırma 107, Şekil 159'da verilen Alıştırma 108 ve Şekil 160'ta verilen Alıştırma 109'da bağlama düzeninde incelenen dörtlü sekvens dizilerin bozuk düzeninde uygulanışı ele alınmıştır.

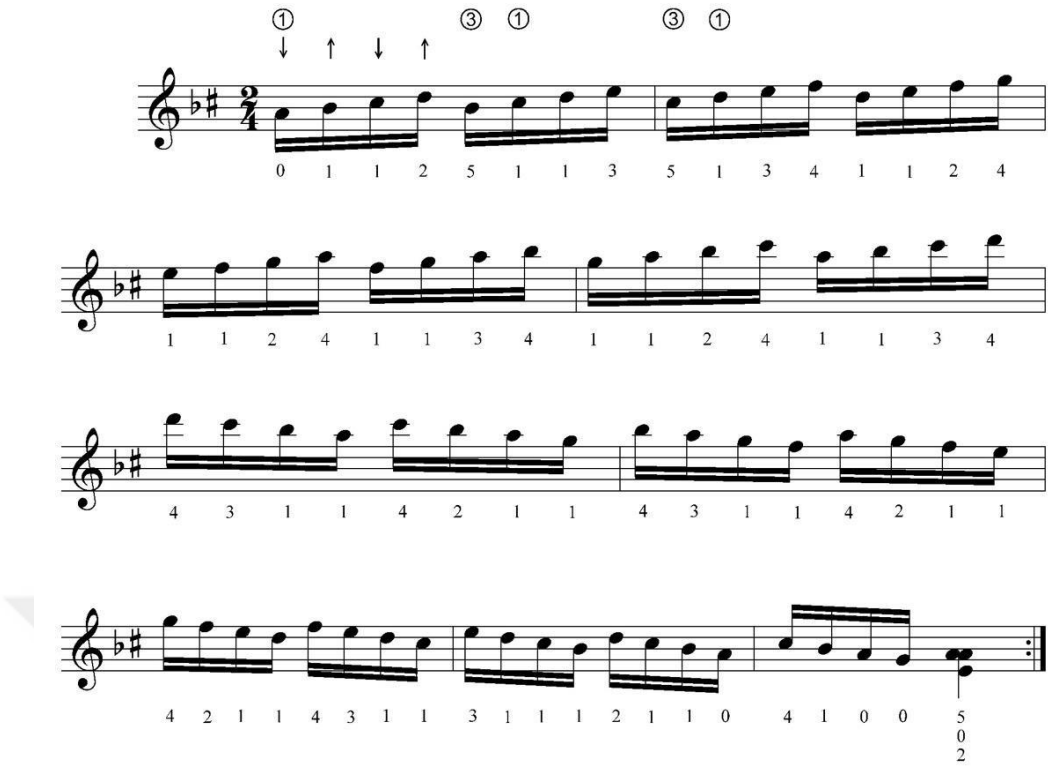
Şekil 156: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 106. Alıştırma

Şekil 157: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 107. Alıştırma

Şekil 158:Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 108. Alıştırma

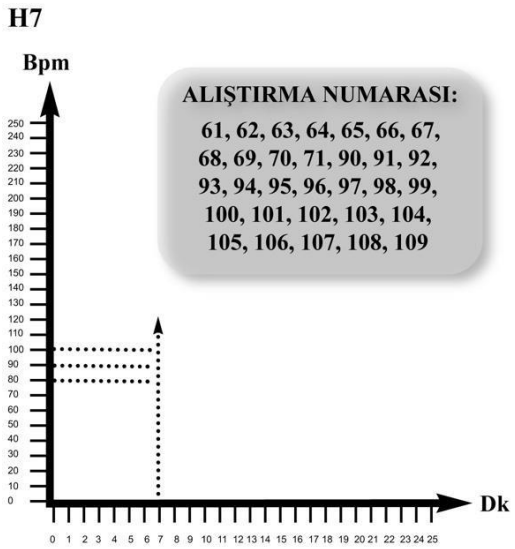
Şekil 159: Karmaşık Davranış Basamağı Koordinasyon (Eş Güdüm) Uygulama Çalışması 109. Alıştırma

Karmaşık yapıların çözümlenmesi ve mikro düzeyde geçmişte yapılan çalışmalarla ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Daha büyük müzikal yapıların kolaylıkla çalınabilmesi hedeflenen bu basamakta parmak yerleşimlerinin ve tekrar eden mikro düzeyde mekanik yapıların farklı pozisyonlarda çalışılması koordinasyon yeterliliği bağlamında öngörülen motor gelişimin sağlanmasına olanak tanıyacaktır.

3.5.1.3. Hız Çalışmaları

Karmaşık davranış basamağı hız yeterliliği aşaması pek çok çalışmayı kapsar niteliktedir. Motor becerinin hız bakımından eserlerde karşılaşılabilecek her türlü çalış biçimi için yeterli seviyeye ulaşması bu aşamada yapılacak çalışmalarla mümkün olacaktır. Temel yaklaşım olarak bu bölümde yapılacak her tür çalışmanın geçmişte yapılan temel yeterlilik çalışmalarıyla ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan geçmiş basamaklarda sağ el ve sol el özelinde her tür matematiksel parmak ve tezene kombinasyonunun çalışılmış olması gerekmektedir. Bu basamak art arda gelen küçük yapıların oluşturduğu büyük yapıların çalışıldığı aşama olmalıdır. Bağlama eğitimi özelinde düşünüldüğünde ülkemizde bağlamada motor becerinin geliştirilmesi

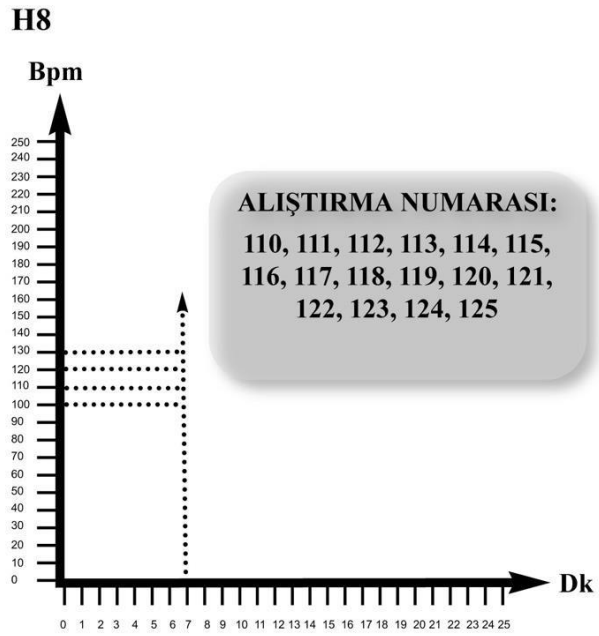
amacıyla çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bağlama eğitimi ile ilgili en önemli sorunlardan biri lokal olarak beceri geliştirici çalışmalar üretilmesine rağmen bu çalışmaların hangi yöntem ve sırayla çalışılacağının bilinmemesidir. Bağlama eğitiminde temel aşamaları tamamlayan icracıların üst basamaklara geçmek için yaptıkları çalışmaların sistematik ve biçimsel açıdan kurgulanmamış olması veya bu kurgunun hangi bilimsel verilere göre yapılacağının bilinmemesi sebebiyle sürdürülebilir performans gelişimi konusunda aksaklıklar yaşanmaktadır. İleri icra seviyesine ulaşmış icracıların ürettikleri üst seviye çalışmalar, gerekli alt aşamaları ve yeterlilikleri sağlamamış icracılar tarafından çalışılmakta ve sonuçsuz girişimlerle zaman kaybı yaşanmaktadır. Bağlama eğitimi çerçevesinde Zeki Atagür başta olmak üzere pek çok icracının yazdığı üst düzey çalışmalar genel itibarı ile performans gelişimi sağlamak amacıyla yazılan eser ve etütlerdir. Bu tür çalışmalar içerik bakımından karmaşık davranış basamağı kapsamına giren çok yönlü çalışmalardır. Motor beceriyi geliştirmek için icracıların genel olarak yöneldiği eserler üzerinden bir değerlendirme yapılacak olursa bu eserlerin geçmiş basamakların gerekleri yerine getirilmeden çalgı eğitim sürecinde yanlış bir yere konumlandırılması, eserlerin genele oranla oldukça az sayıda icracı tarafından seslendirilebilmesine sebep olmaktadır. Gerekli motor yeterliliğin sağlanması koşuluyla dizi, etüt, arpej, çalgıya özel yazılmış her tür karmaşık alıştırma ve eser bu aşamada çalışılmalıdır. Müzikal hızın karmaşık yapılar aracılığıyla geliştirilmesi için hazırlanan alıştırmalar H7, H8 ve H9 çalışma grafikleri ile temsil edilecektir. H7 çalışma grafiği koordinasyon aşamasında yer alan çalışmaların hız bakımından geliştirilmesini hedeflemektedir. Bu şekilde her basamağın yeterlilikleri arasında bir ilişkilendirme yapılmış olacaktır. Koordinasyon için yapılan çalışmaların daha yüksek tempolarda icra edilmesi hız yeterlilik aşamasının kapsamına girmektedir. Tüm basamakların birbiriyle genel ilişkilendirmesinin yanında özellikle bir önceki yeterliliğin mevcut yeterlilik aşamasıyla ilişkilendirilerek yapılandırılması temel yöntem olarak benimsenmelidir. Bu bakımdan H7 çalışma grafiği K2 ve K3 grafiğinde yer alan alıştırmaları kapsamaktadır. Bu alıştırmaların tempo bakımından hız yeterliliğinde yer alan icraya dönük çalışmaları yapabilmek için gereken seviyeye ulaştırılması ilk yapılacak çalışma olmalıdır. H7 çalışma grafiği şekil 161'de verilmiştir.

Şekil 160:H7 Çalışma Grafiği

H7 çalışma grafiği 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108 ve 109 numaralı alıştırmaları kapsamaktadır. Alıştırmalar bir önceki yeterlilik aşamasında 70bpm tempoda 7 dakika olarak icra edilmişti. H7 grafiğinde hız bakımından performans artışı sağlamak amacıyla tempo 80, 90, 100bpm seviyesine yükseltilmiştir. Tüm alıştırmaların tempo bakımından grafikte belirtilen esaslara uygun olarak çalışılması ve istenen tempoda davranışın kusursuz olarak yerleşmesi sağlanmalıdır.
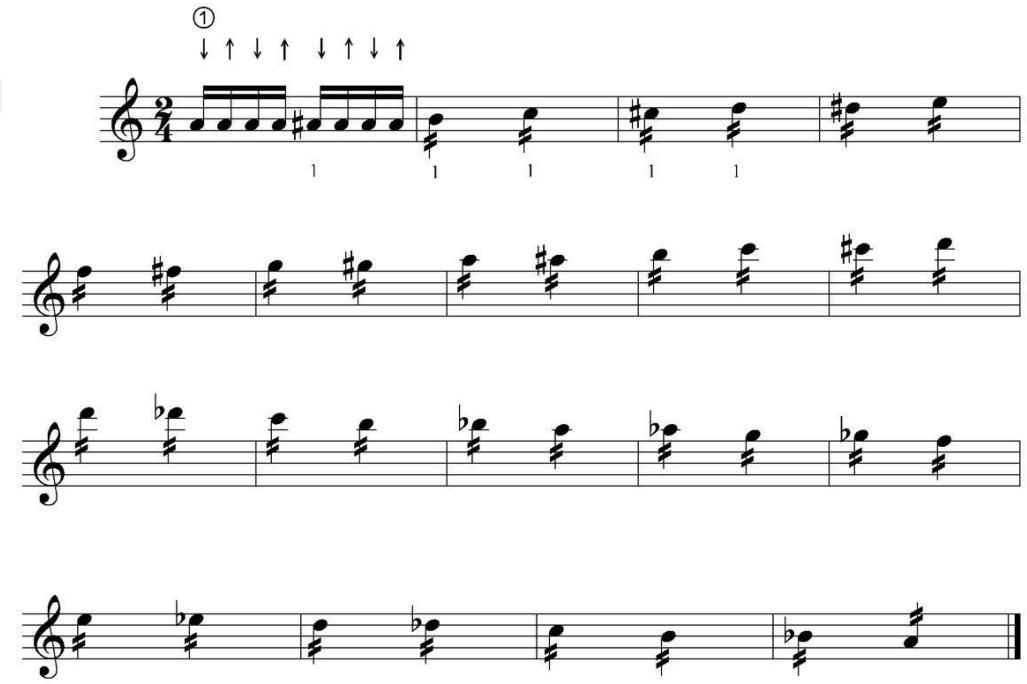
H8 çalışma grafiğinde ise diğer basamaklarda olduğu gibi mevcut basamak kapsamında yapılacak çalışmalara yer verilmiştir. Her alıştırmanın daha karmaşık ve zor müzikal yapılardan oluştuğu göz önünde bulundurularak H8 çalışma grafiğinde tempo artırılmış, birim zamana düşen tekrar sayısı arttığı için her alıştırma için belirlenen çalışma süresi sabit tutulmuştur. İki yönlü değişkeni olan grafiklerde temel yaklaşım tempo artışı varsa zaman değişkeninin sabit tutulması, zaman artışı varsa tempo değişkeninin yükseltilmemesi yönünde olmalıdır. Özet olarak tempo ve zaman birlikte artırılmamalı, iki değişken tek yönlü olarak geliştirilmelidir. H8 çalışma grafiği 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124 ve 125 numaralı alıştırmaları kapsamaktadır. Alıştırmalar grafikte belirtildiği gibi 100, 110, 120 ve 130bpm tempoda 7 dakika olarak çalışılmalıdır. H8 çalışma grafiği Şekil 162'de verilmiştir.

Şekil 161: H8 Çalışma Grafiği
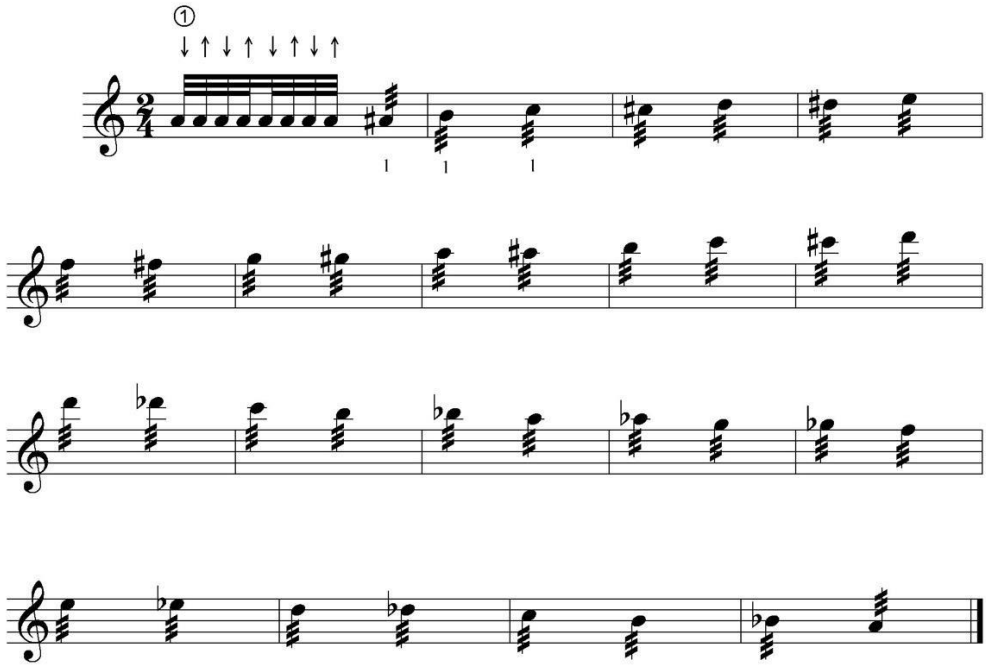
Tez kapsamında iki farklı düzen incelenmiştir. Motor becerinin geliştirilmesi amacıyla yapılan çalışmalar mekanik beceri temel alınarak kurgulanmıştır. Bağlamada kullanılan düzen ne olursa olsun kas becerisinin mekanik açıdan aynı şekilde sergilendiği savından hareketle model alıştırmalar oluşturulmuştur. Karmaşık davranış basamağında sonsuz varyantta eser ve alıştırma üretilebileceği göz ardı edilmemelidir. Tezin bu bölümünde genel çalışma prensibinin nasıl olması gerektiği ele alınmış, alıştırmalar ise konuya model olması bakımından örnek olarak yazılmıştır. İlerleyen basamaklarda bağlama düzeni ve bozuk düzeni üzerinde yapılması planlanan incelemelerde konular arası ilişkilendirmenin yapılabilmesi için hız yeterliliği aşamasında bozuk düzeni ve bağlama düzeniyle yazılmış alıştırmalara yer verilmiştir. Alıştırma 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118 bozuk düzeni için yazılmış sağ el ve sol elin koordinasyonunun yanı sıra özelikle sağ elin hızlandırılmasını amaçlamaktadır. Sağ elde yapılan tril ve tremolo tekniklerinin istenilen hız basamaklarında yapılabilmesi için sağ el hız çalışmasının yapılması gerekmektedir. Yöresel çalış biçimlerinde sıkça rastlanan bu çalış teknikleri temel olarak sağ elin hızlandırılması yoluyla çalınabilmektedir. Motor davranış olarak incelendiğinde tril ve tremolo tekniklerinin yüksek tempolarda yapılabilmesi için sol el ve sağ elin birlikte hızlanması ve bağlamanın her bölgesinde karşılaşılacak tel direncine karşı sabit bir icra elde edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda kromatik olarak her perdenin

kullanılması, birinci parmağın her dört tezene vuruşunda bir pozisyon değiştirmesi koordinasyon ve stabil icrayı olumlu yönde etkilemektedir. Aksi durumda sabit bir pozisyonda yüksek tempolarda yapılacak tremolo çalışmalarında her vuruşa düşen tezene sayısında istikrarlı bir sayı tutturmak oldukça zordur. Şekil 163'te yer alan Alıştırma 110, Şekil 164'te yer alan Alıştırma 111 ve Şekil 165'te yer alan Alıştırma 112 hedeflenen motor becerinin yerleşmesi için sağ ele yönelik olarak hazırlanmıştır. Alıştırmalar H8 çalışma grafiğinde belirtilen normlara uygun olarak düzenli bir çalışma programı ile sürekli olarak çalışılmalıdır.
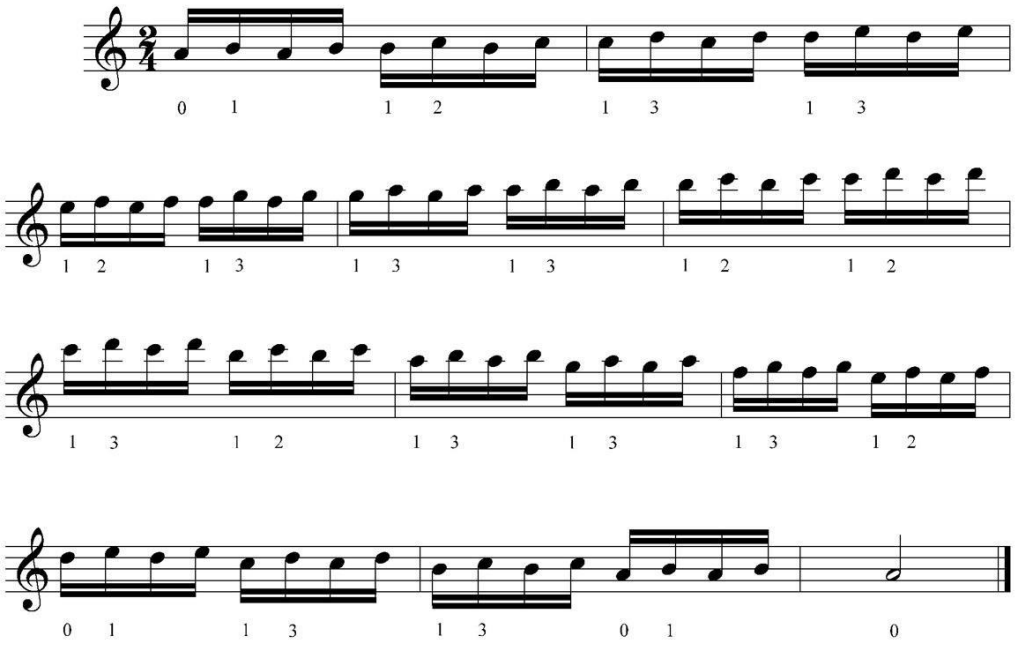

Şekil 162: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 110. Alıştırma

Alıştırma 110 kromatik çalışmanın iki el özelinde koordinasyon bakımından yerleşmesi amacıyla hazırlanmıştır. Alıştırma 111 ise aynı çalışmanın devamı olarak sağ elde birim zamana düşen vuruş sayısının artırılarak sağ elin hızlandırılmasını amaçlamaktadır. Bu tip sağ ele yönelik çalışmalarda sağ elin duruş pozisyonuna dikkat edilmesi ve temponun kademeli olarak artırılması gerekmektedir. Kondisyon açısından yeterliliğin olmaması veya düzensiz çalışmalar sağ elde çeşitli kas ve eklem rahatsızlıklarına sebep olabilmektedir. Bu gibi durumların önüne geçilmesi için mutlak suretle çalışma grafiğinde gösterilen esaslara uygun olarak çalışılmalıdır.
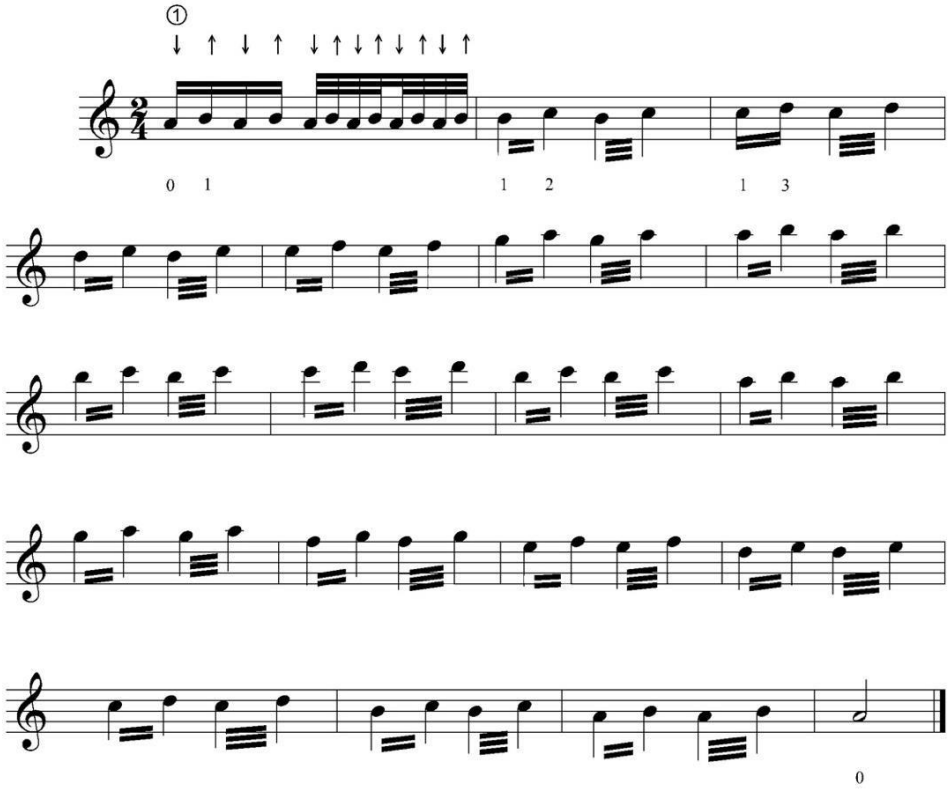

Şekil 163: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 111. Alıştırma
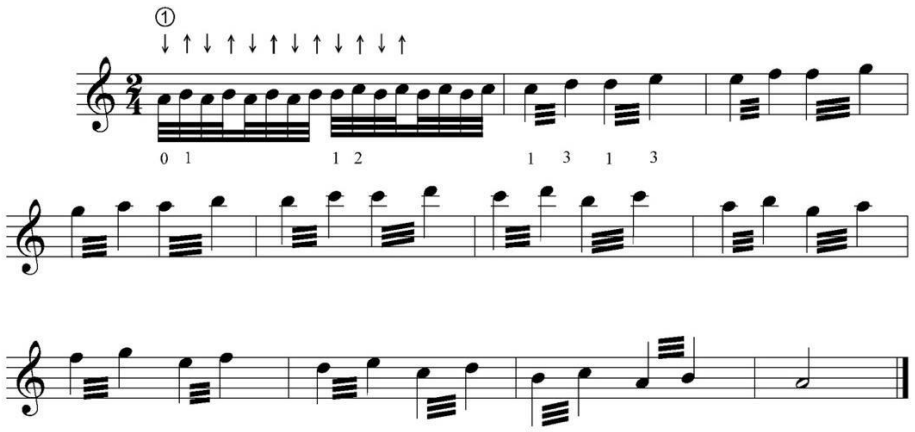
Şekil 165'te yer alan Alıştırma 112, Şekil 166'da yer alan Alıştırma 113 ve Şekil 167'de yer alan Alıştırma 114 tril çalışmalarını geliştirmek amacıyla hazırlanmıştır. Daha önceki alıştırmalarla tril çalışmalarına hazırlık olarak tremolo çalışmaları yapılmıştı. Tremolo çalışmaları tril çalışmalarının öncüsü olarak kabul edilebilir. Bu tekniklerin motor beceri olarak yerleşebilmesi için kolaydan zora doğru bir çalışma kurgusuyla çalışılması gerekmektedir. Genel olarak 0-1, 1-2, 1-3 parmak varyasyonlarıyla karşılaşılan tril uygulamaları çalışılacak eserin dizisi ve icra sırasında sol elin parmak pozisyonuna göre şekillenmektedir. Bu sebeple tüm parmak kombinasyonlarını kapsayacak şekilde 0-1, 1-2, 1-3, 1-4, 2-3, 2-4, 3-4 parmak yerleşimleriyle çalışılması gerekmektedir. Mekanik olarak geçmiş basamaklarda temel motor becerinin oturtulması amacıyla benzer parmak kombinasyonları çalışılmıştır. Alıştırma 112, 113 ve 114 aracılığıyla daha önce edinilen motor becerinin hızlandırılması amaçlanmaktadır.

Şekil 164: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 112. Alıştırma
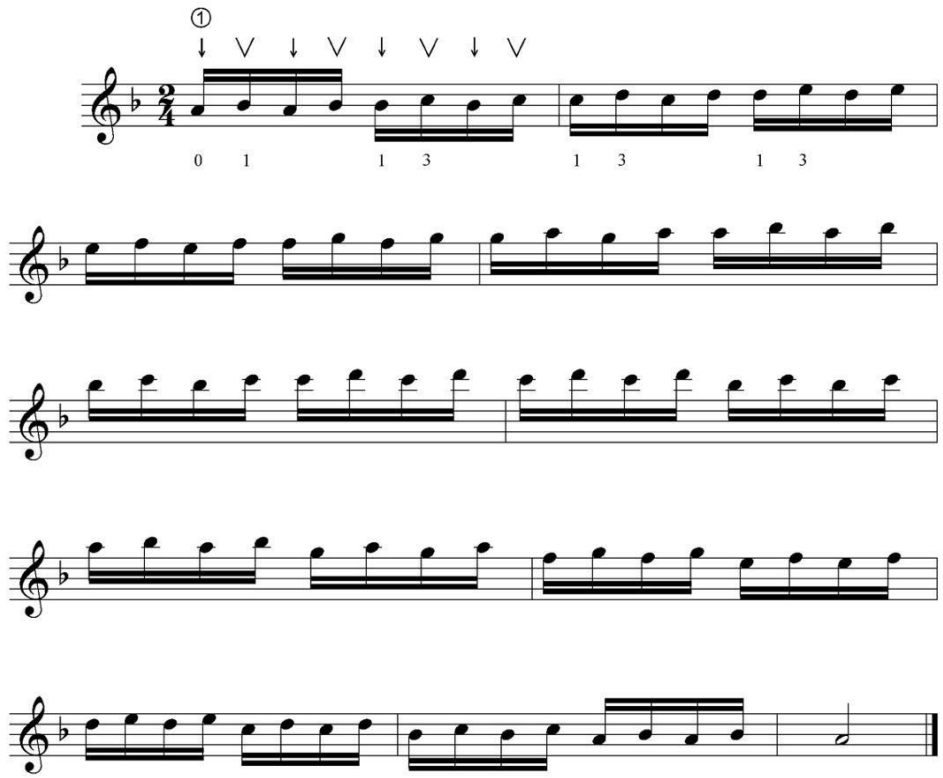

Şekil 165: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 113. Alıştırma
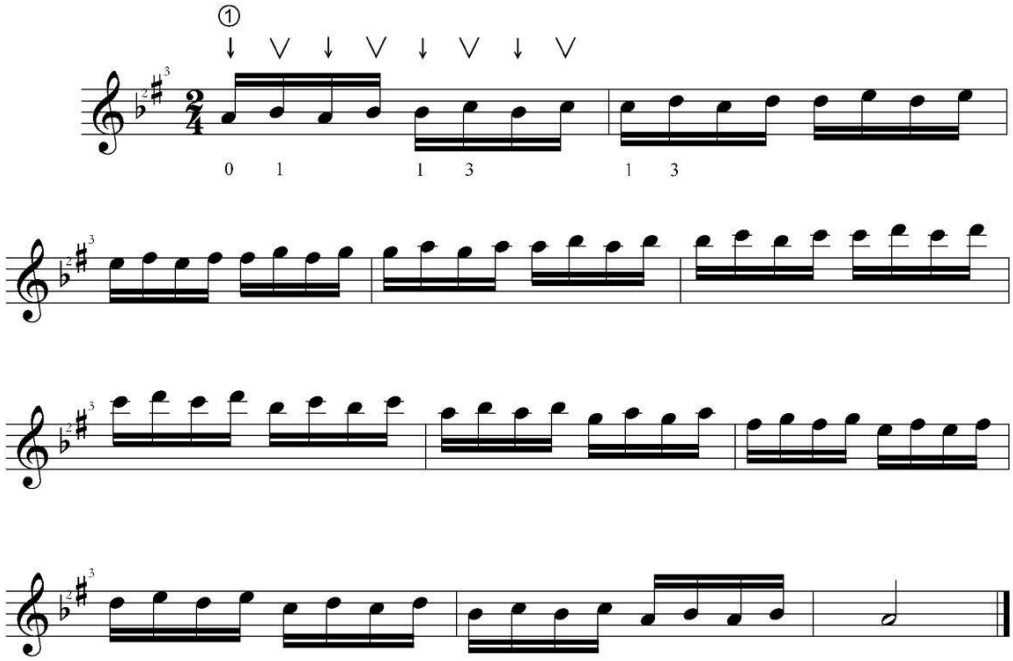

Şekil 166: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 114. Alıştırma
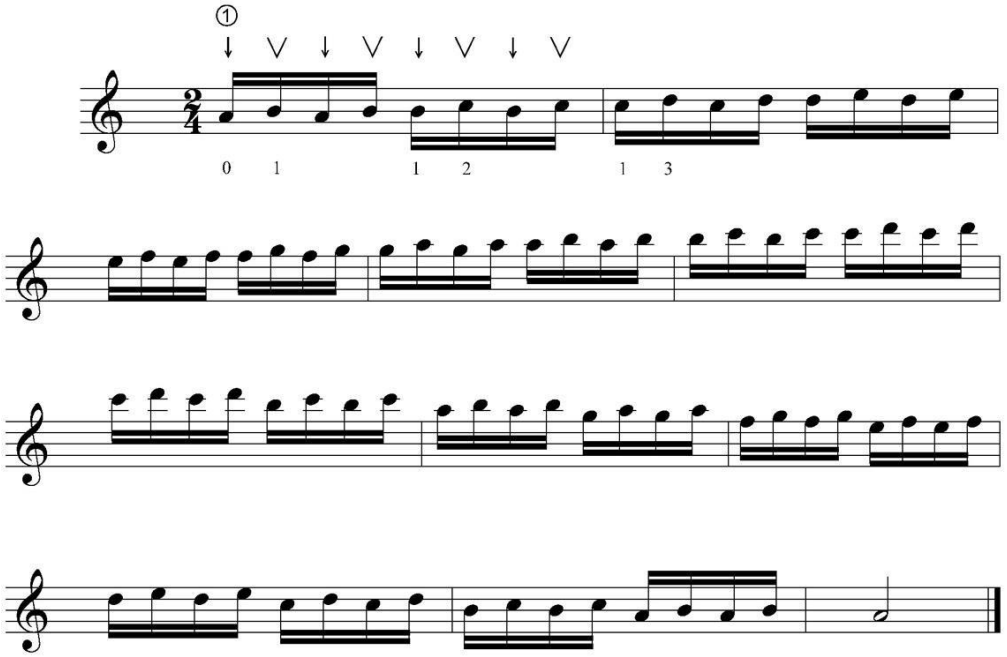
Geleneksel icrada icra zenginliğini sağlayan en önemli çalış tekniklerinden biri de sol el çarpma çalışmalarıdır. Şekil 168'de yer alan Alıştırma 115, Şekil 169'da yer alan Alıştırma 116, Şekil 170'te yer alan Alıştırma 117, Şekil 171'de yer alan Alıştırma 118 sol elde yapılan ve koordinasyon aşamalarında yer alan çarpma çalışmalarının hızlandırılması amacıyla yazılmıştır.

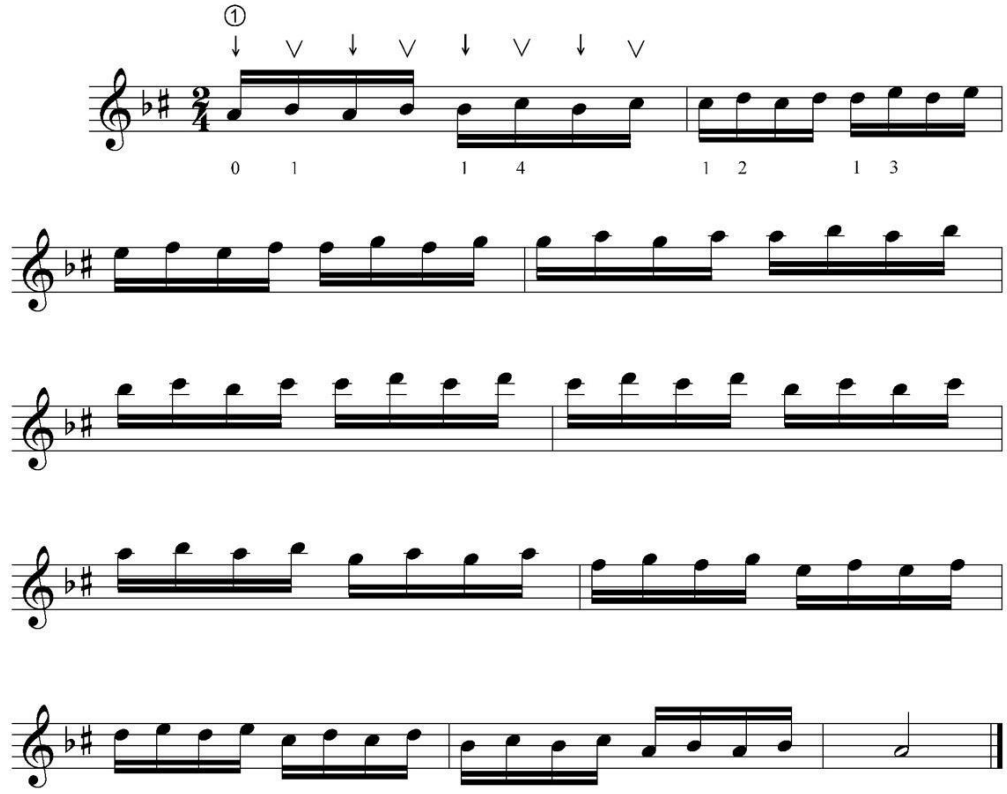
Şekil 167: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 115. Alıştırma

Şekil 168: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 116. Alıştırma

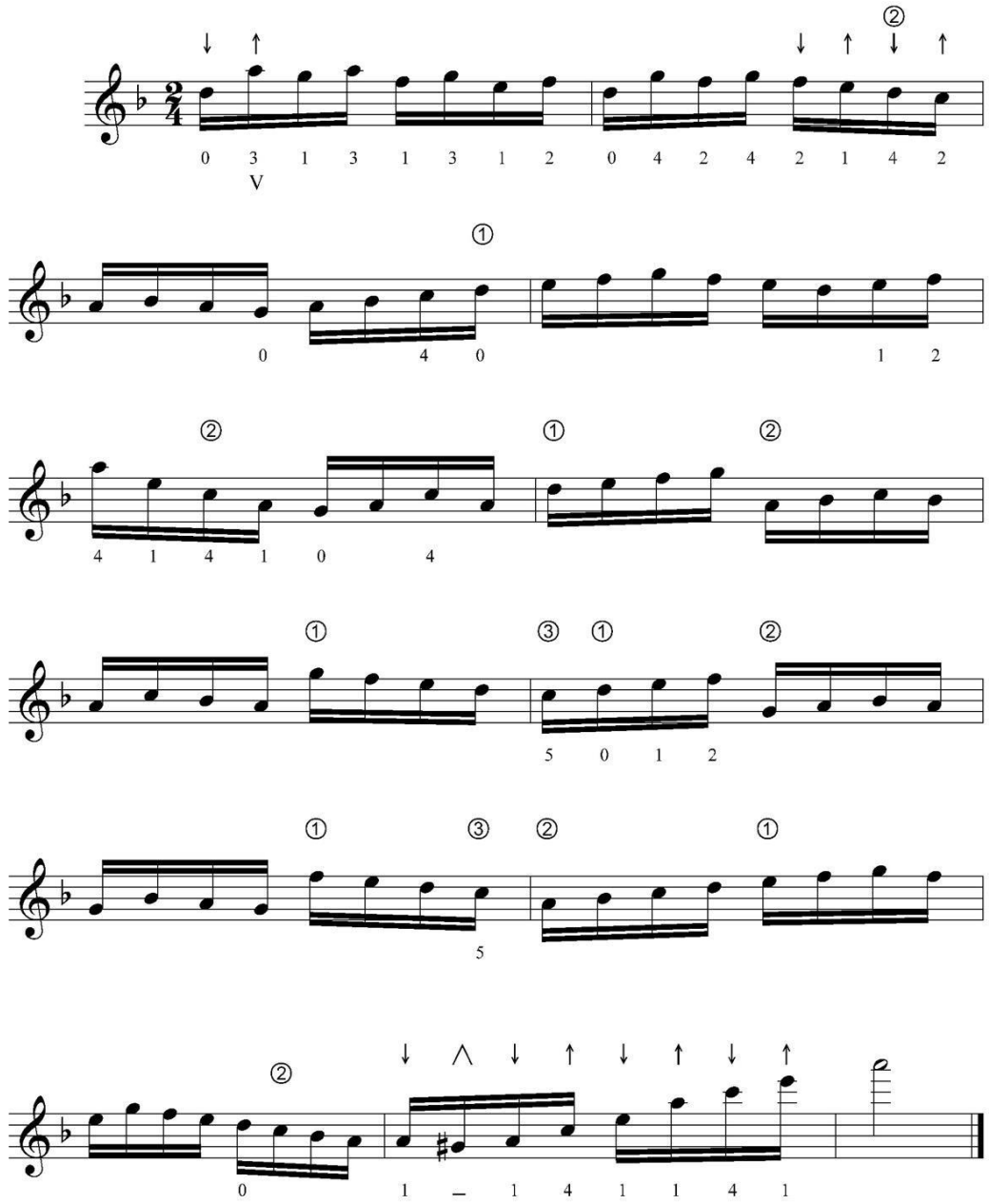

Şekil 169: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 117. Alıştırma

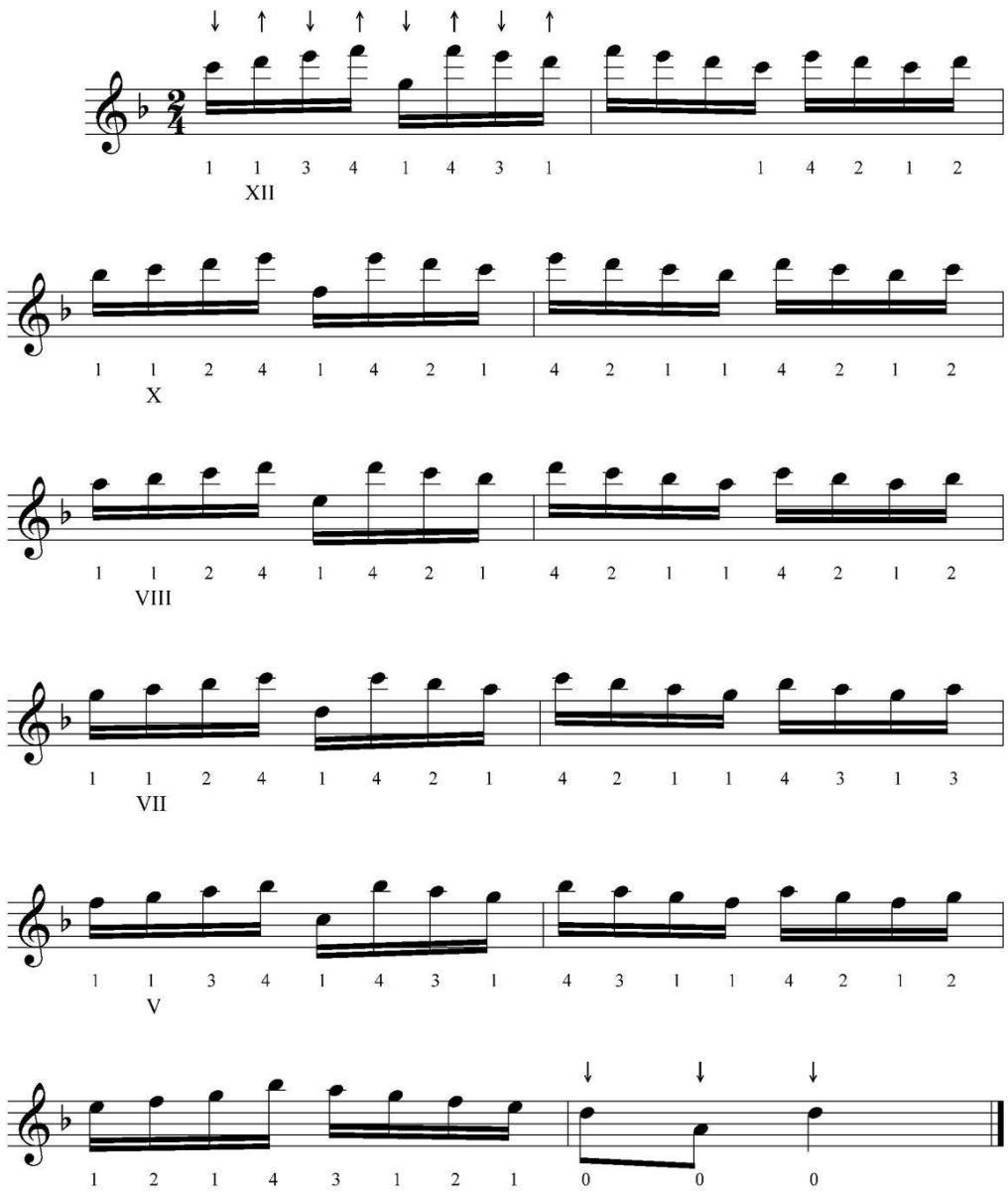

Şekil 170: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 118. Alıştırma

Alıştırma 115, 116, 117, 118 dört temel dizi üzerinde gerçekleşen parmak yerleşimlerinin değişmesi sebebiyle diziler üzerinden yapılandırılmıştır. Dizi çeşitliliği konusunda model olarak tezin daha önceki bölümlerinde belirtildiği gibi dört temel dizi üzerinden modelleme yapılmıştır. Karşılaşılabilecek dizi örneklerinin çeşitlendirilmesi, bu aşamada yapılacak çalışmalar kapsamına girmektedir. Bu sebeple temel becerinin yerleşmesi hedefi ile çok çeşitli çalışma yapmak mümkündür. Bağlama düzeninde yazılabilecek ve karmaşık birleşik yapılardan oluşan eser niteliğinde alıştırmalara örnek olarak Şekil 172'de yer alan Alıştırma 119, Şekil 173'te yer alan Alıştırma 120 ve Şekil 174'te yer alan Alıştırma 121 model olarak hazırlanmıştır. Mekanikleşme aşamasında ulaşılan icra yeterliliği sebebiyle pek çok karmaşık yapının motor beceri anlamında seslendirilebileceği öngörülmektedir. Bu amaçla hazırlanan benzer nitelikteki pek çok çalışma bu aşamada yer almalıdır. Karmaşık davranış aşamasında birey her tür karmaşık yapıyı çalışmalı ve bilişsel açıdan çözümlediği müzikal yapıları davranışa dönüştürebilmelidir.

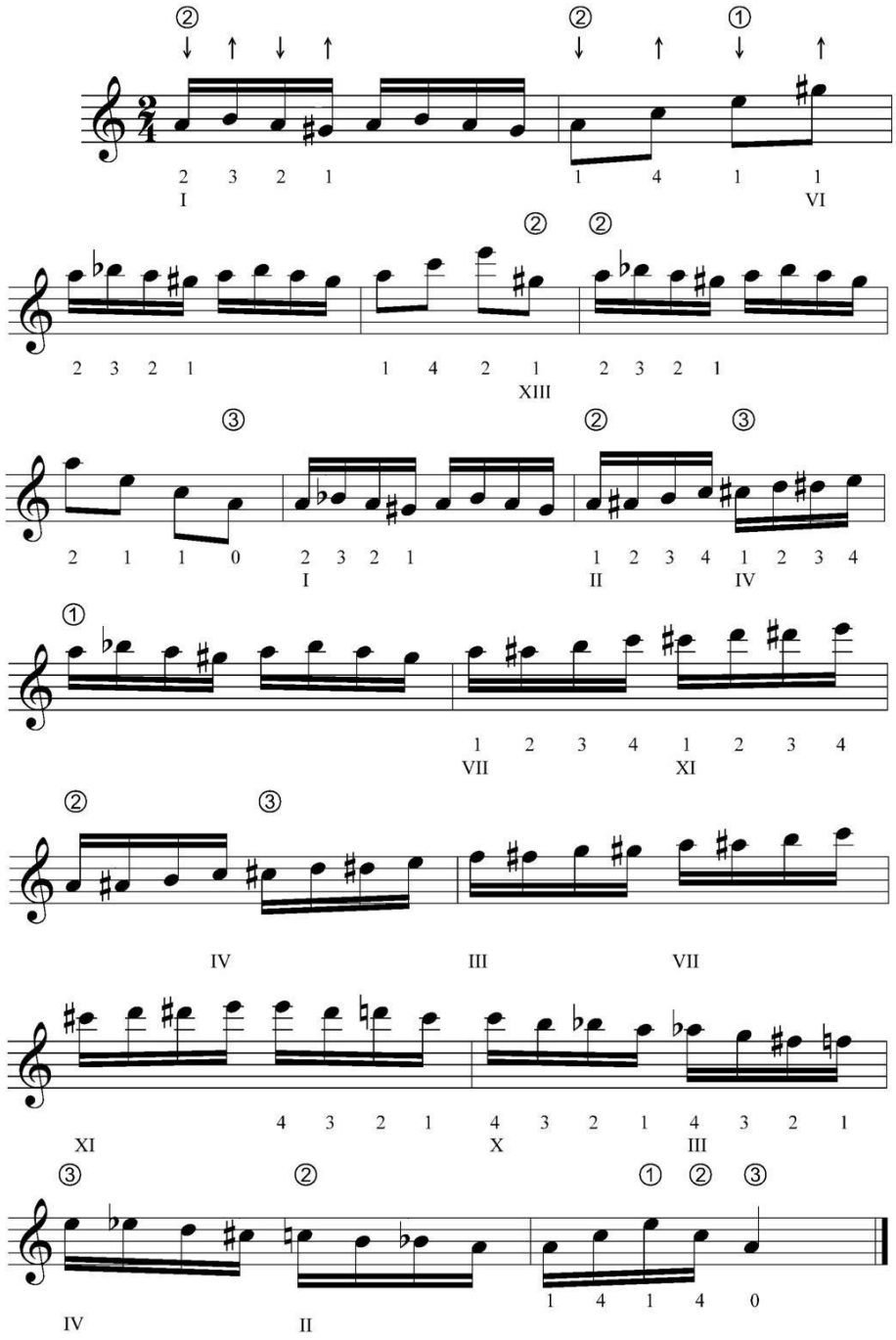
Şekil 171: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 119. Alıştırma

Şekil 172: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 120. Alıştırma

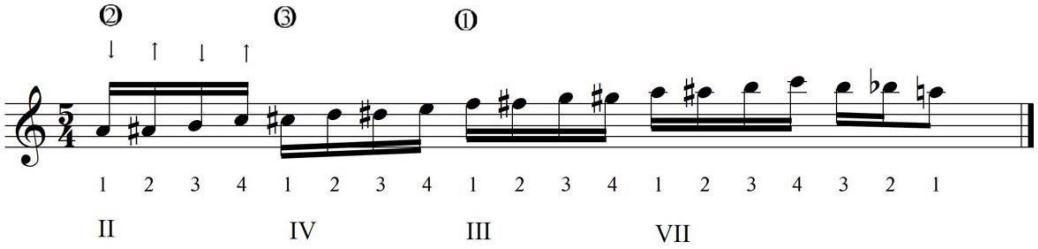
Alıştırma 119 ve 120 incelendiğinde parmak kombinasyonları ve sol el uygulanış biçimleri bakımından daha önceki basamaklarda verilen çalışmalarda yer alan uygulamaları içerdiği görülmektedir. Bilişsel açıdan gerçekleşen anlama ve çözümleme süreçlerinin doğru işlemesi durumunda benzeri çalışmaların mekanik beceri anlamında zorlanmadan çalınabileceği öngörülmektedir. Öngörülen icra becerisinin sergilenmesi dikey olarak motor becerinin gelişimi açısından kurgulanan sistemin sağlaması niteliğindedir. Bu bakımdan sistem tasarlanırken basamaklar arası ilişkilendirmenin doğru yapılması gerekmektedir. Şekil 174'te verilen Alıştırma 121

incelendiğinde geniş ve karmaşık bir müzikal yapı olmasına rağmen sekvens ve kromatik motifler gibi pek çok mekanik uygulamanın bir araya gelmesiyle oluştuğu görülmektedir. Bu durum içeriği ne olursa olsun motor beceri bağlamında benzer özelliğe sahip tüm büyük müzikal yapılar için geçerlidir.

Şekil 173: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 121. Alıştırma

Bağlamada yapılacak kromatik diziler, mekanik bir şablona oturtularak ve kalıplar hâlinde düşünülmüştür. Bir kromatik dizinin yapılabilmesi için öncelikle pozisyon numarasının ve o pozisyonun hangi telde uygulanacağının bilinmesi gerekmektedir. Düzen değişikliği yapıldığında perde yerlerinin değişmesi sebebiyle her düzen için farklı bir mekanik icra kalıbı oluşturmak gerekmektedir. Kromatik diziler üzerine yapılacak incelemeler bağlama düzeni ve bozuk düzeni ile sınırlandırılmıştır. En çok kullanılan iki düzen üzerinde yapılacak çalışmalar diğer düzenler içinde model oluşturmaktadır. Bağlama düzeninde bir kromatik dizinin yapılabilmesi için ikinci telde dizinin karar sesinin temel başlangıç pozisyonu olarak alınması gerekmektedir. Tel sıralaması 2-3-1 olarak sıralanan mekanik uygulamada ikinci telde temel pozisyon, üçüncü telde iki pozisyon ilerisi ve birinci telde üçüncü telde bulunulan pozisyonun bir geri pozisyonu sırasıyla çalındığında kromatik dizi elde edilmektedir. Şekil 175'te yer alan Alıştırma 122 bağlama düzeninde "la" kararlı bir kromatik dizinin pozisyon ve parmak numaralarını içermektedir. İkinci tel dizinin başlangıç sesinin yani temel pozisyonun bulunduğu teldir.

Şekil 174: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 122. Alıştırma

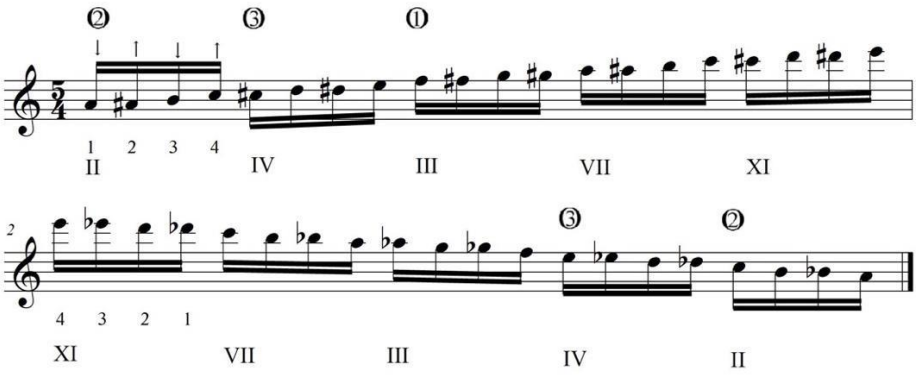
Alıştırma 122'de pozisyon numarası II-IV-III-VII, tel numarası 2-3-1-1 olarak verilmiştir. Aynı pozisyon ve tel sırasının mekanik olarak diğer seslere aynı biçimlerde uygulanması sonucunda mekanik olarak kromatik dizi elde edilmektedir. Bu tür mekanik uygulamalar, motor beceri bakımından aynı müzikal yapının farklı seslerde uygulanması neticesinde aynı özellikte diziler elde edildiğini göstermektedir. Tersten bir bakışla aynı tipte diziler seslendirilirken teorik açıdan perde isimlendirilişi ne olursa olsun aslında mekanik ve motor davranış bakımından yapılan davranış aynıdır. Bağlama üzerinde kromatik dizilerin oluşumu incelendiğinde 17 perdeli bağlamaya göre dizilerin oluşumu ve pozisyon numaraları Tablo 16'da gösterilmiştir.

Tablo 16: 19 Perdeli Bağlamada Bulunan 14 Pozisyon Üzerinde Bağlama Düzeninde Kromatik Dizi Şablonları ve Pozisyon Numaraları

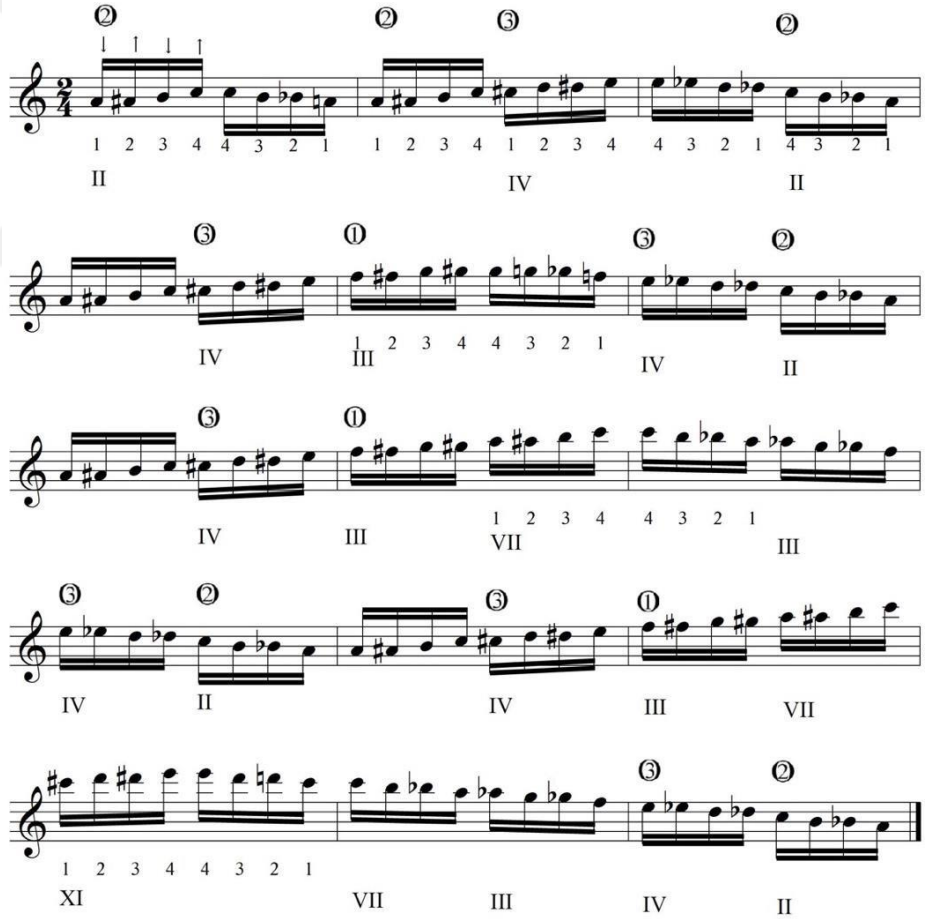
Tel Numarası		**2**	**3**	**1**	**1**
Parmak Numarası		1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
Karar Perdesi ve Pozisyon Numarası	Sol Diyez	**I**	**III**	**II**	**VI**
Karar Perdesi ve Pozisyon Numarası	La	**II**	**IV**	**III**	**VII**
Karar Perdesi ve Pozisyon Numarası	La Diyez	**III**	**V**	**IV**	**VIII**
Karar Perdesi ve Pozisyon Numarası	Si	**IV**	**VI**	**V**	**IX**
Karar Perdesi ve Pozisyon Numarası	Do	**V**	**VII**	**VI**	**X**
Karar Perdesi ve Pozisyon Numarası	Do Diyez	**VI**	**VIII**	**VII**	**XI**
Karar Perdesi ve Pozisyon Numarası	Re	**VII**	**IX**	**VIII**	**XII**
Karar Perdesi ve Pozisyon Numarası	Re Diyez	**VIII**	**X**	**IX**	**XIII**
Karar Perdesi ve Pozisyon Numarası	Mi	**IX**	**XI**	**X**	**XIV**

Dizilerin yani dizileri oluşturan ses aralıklarının aynı olması koşulu ile kromatik dizilerin uygulanışında model olarak incelenen mekanik uygulamalar diğer tüm diziler için de geçerli olmaktadır. Dizilerin farklı tel ve pozisyonlarda transpoze icrasına yönelik çalışmalar karmaşık davranış basamağında yer almaktadır. Bu kapsamda kromatik diziler üzerine yapılandırılacak eser ve etütlerin mekanik icrasına yönelik model oluşturması amacıyla Şekil 176'da yer alan Alıştırma 123 ve Şekil 177'de yer alan Alıştırma 124 hazırlanmıştır. Alıştırmalar, bağlama düzeninde 19 perdeli bağlamada bulunan 14 pozisyonun etüt edilmesine yönelik hazırlanmıştır. Alıştırma 123, 19 perdeli bağlamada "la" kararlı bir buçuk oktav kromatik dizi çalışmasıdır. Alıştırma 124 ise dörtlü mikro yapıların birbirine eklemlenerek daha büyük dizi yapılarını oluşturacak şekilde genişlemesiyle kromatik dizi icra olasılıklarını ve pozisyon yerleşimlerini çalıştırmak amacıyla hazırlanmıştır. Alıştırma 123 ve 124'te

verilen çalışmalar farklı seslerden başlanarak tüm sesler üzerinde mekanik olarak uygulanabilmektedir.

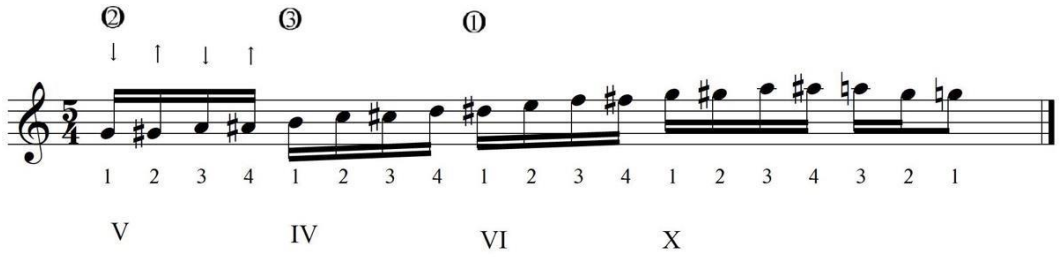

Şekil 175: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 123. Alıştırma

Şekil 176: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 124. Alıştırma

Farklı bölgelerde yerel olarak başka uygulamalar olmakla beraber ülke genelinde genel olarak 19 perdeli (kısa kol), 23 perdeli (uzun kol) bağlama olmak üzere iki tip bağlama kullanılmaktadır. Diğer dizi çalışmalarında olduğu gibi sazın perde sayısı motor beceri bakımından uygulamada bir farklılığa sebep olmamaktadır. Yalnızca düzen değişikliği perdelerin konumunu değiştirdiği için dizilerin mekanik olarak icrasını kolaylaştıran pozisyon sıralamasını değiştirmektedir. Şekil 178'de yer alan Alıştırma 125 incelendiğinde Alıştırma 122'de verilen yapının aynısı olduğu görülmektedir. Motiflerin müzikal açıdan aynı olmasına rağmen pozisyon uygulanışında farklılıklar olduğu görülmektedir. Bağlama düzeni için yazılmış olan Alıştırma 122, pozisyon uyarlaması yapılarak Alıştırma 125'te bozuk düzeninde transpoze olarak verilmiştir. Bu alıştırmalarda sadece pozisyon sıralanışı değişmektedir. Bozuk düzeninde aynı pozisyon kurgusu ile tüm seslerden kromatik dizi elde etmek mekanik olarak mümkün olmaktadır. Alıştırma V. pozisyondan farklı olarak diğer pozisyonlardan başlanarak kromatik olarak çalışılmalıdır. Örnek olarak aynı alıştırma II, III, IV, V, VI, VII vb. pozisyonlarda sırasıyla transpoze olarak çalınmalıdır. Bu şekilde tüm sesler üzerinde oluşacak kromatik diziler bozuk düzeninde çalışılmış olacaktır.

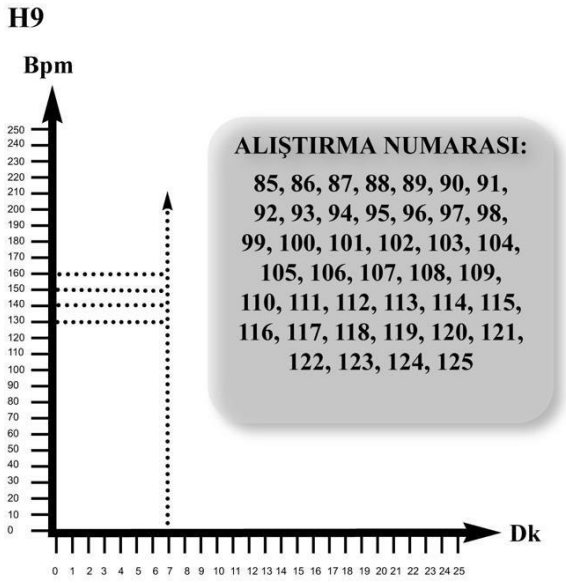
Şekil 177: Karmaşık Davranış Basamağı Hız Yeterliliği Uygulama Çalışması 125. Alıştırma

Bağlama düzeni için yazılmış olan 123 (Şekil 176) ve 124 (Şekil 177) numaralı mekanik çalışmalar pozisyon sıralanışına dikkat edilerek bozuk düzenine uygulanabilmelidir. Model olarak hazırlanan alıştırmalar ve benzeri çalışmalar aracılığı ile her iki temel düzen üzerinde kromatik diziler özelinde karşılaşılabilecek her tür müzikal yapı çalışılmış olacaktır. Kromatik diziler aracılığı ile sol el parmaklarının dörtlü dizimde çalıştırılmasının motor becerinin yerleşmesi ve karmaşık davranış basamağında öngörülen yeterliliğin sağlanması adına önemli bir katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Bağlama düzeninde kromatik dizilerin uygulanışına dair verilen pozisyon sıralanışları bozuk düzende kısmen farklılık göstermektedir. Bu sebeple bozuk düzeni için ayrı bir pozisyon tablosu oluşturulmuştur. Kromatik dizilerin bozuk düzeninde uygulanışı ve pozisyon kurgusu Tablo 17'de gösterilmiştir.

Tablo 17: 23 Perdeli Bağlamada Bulunan 17 Pozisyon Üzerinde Bozuk Düzeninde Kromatik Dizi Şablonları ve Pozisyon Numaraları

Tel Numarası		**2**	**3**	**1**	**1**
Parmak Numarası		1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
Karar Perdesi ve Pozisyon Numarası	Re Diyez	**I**	**- (0123)**	**II**	**VI**
Karar Perdesi ve Pozisyon Numarası	Mi	**II**	**I**	**III**	**VII**
Karar Perdesi ve Pozisyon Numarası	Fa	**III**	**II**	**IV**	**VIII**
Karar Perdesi ve Pozisyon Numarası	Fa Diyez	**IV**	**III**	**V**	**IX**
Karar Perdesi ve Pozisyon Numarası	Sol	**V**	**IV**	**VI**	**X**
Karar Perdesi ve Pozisyon Numarası	Sol Diyez	**VI**	**V**	**VII**	**XI**
Karar Perdesi ve Pozisyon Numarası	La	**VII**	**VI**	**VIII**	**XII**
Karar Perdesi ve Pozisyon Numarası	La Diyez	**VIII**	**VII**	**IX**	**XIII**
Karar Perdesi ve Pozisyon Numarası	Si	**IX**	**VIII**	**X**	**XIV**
Karar Perdesi ve Pozisyon Numarası	Do	**X**	**IX**	**XI**	**XV**
Karar Perdesi ve Pozisyon Numarası	Do Diyez	**XI**	**X**	**XII**	**XVI**
Karar Perdesi ve Pozisyon Numarası	Re	**XII**	**XI**	**XIII**	**XVII**

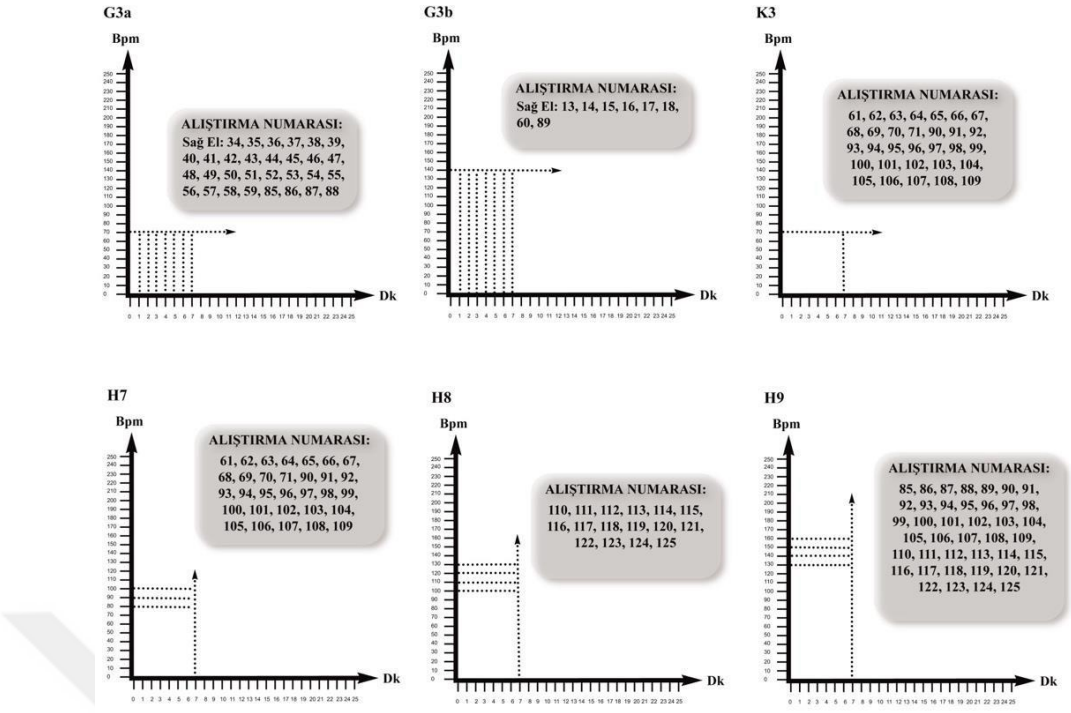

Şekil 178: H9 Çalışma Grafiği

Şekil 179'da verilen H9 çalışma grafiği H8 çalışma grafiğinden farklı olarak karmaşık davranış basamağında yer alan tüm çalışmaları kapsamaktadır. Her üç alan yeterliliği ile ilgili verilen bütün model alıştırmalar H9 grafiğinde yer almaktadır. H9 ve H8 çalışma grafiği, çalışma süresi bakımından (zaman değişkeni) aynıdır. Tempo değişkeni bakımından performans artırımı yapılmıştır. Tempo 130, 140, 150 ve 160bpm tempo olarak belirtilmiştir. Grafikte yer alan tüm alıştırmalar belirtilen tempo değerlerinde aşamalı olarak çalışılmalıdır. Tempo değeri artırıldığında birim zamana düşen tekrar sayısı arttığı için diğer hız çalışma grafiklerinde olduğu gibi zaman değişkeni sabit tutulmuştur.

Karmaşık davranış basamağına ait çalışmaların yapılabilmesi için mekanikleşme aşamasında yer alan temel motor becerilerin tamamının üst düzey yeterlilikte yapılması öngörülmektedir. Sol el ve sağ elde gerçekleşen ince motor davranışların küçük yapılar hâlinde mikro düzeyde çalışılmasının ardından çalgı özelinde her tür karmaşık ve birleşik çalışmanın yer aldığı aşama karmaşık davranış basamağıdır. Karmaşık davranış basamağında yer alacak bütünlüklü yapıların çalışılması, diğer aşamalarda olduğu gibi bir çalışma prensibi dâhilinde olmalıdır. Uygulamaya yönelik çalışmalar, motor alan yeterlilikleri ve sıralaması (güç, koordinasyon, hız) dikkate alınarak yapılandırılmalıdır. Tezin içerisinde yer alan ince motor becerinin geliştirilmesine yönelik alıştırmalar yol gösterici modellerdir. Temel prensipler korunarak çalışmaların çeşitlendirilmesi mümkündür. Bu durumda öncelikle motor

becerinin gelişimi konusunda mevcut bilimsel verilerden faydalanılarak çalgı eğitimine uygun bir model oluşturulmalıdır. Konular ve mevcut çalışmalar psikomotor alan yeterlilikleri üzerinden okunmalı, hangi çalışmanın hangi aşamada verilmesi gerektiği saptanmalıdır. Konular arası ilişkilendirme ve genel performans gelişimi ise her basamakta olduğu gibi çalışma grafikleri aracılığıyla yapılmalıdır. Uygulamaya ve motor becerinin geliştirilmesine yönelik olan her basamakta altı adet çalışma grafiği bulunmaktadır. Bu grafiklerin her basamakta kendi içlerinde ve basamaklar arası birbirleriyle doğru ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Kılavuz denetiminde yapma basamağında yer alan H1, mekanikleşme basamağında bulunan H4 ve karmaşık davranış basamağında yer alan H7 çalışma grafikleri kendi basamaklarında bir önceki yeterlilik aşamasının mevcut hız yeterliliğiyle ilişkilendirilmesi için yapılandırılmıştır. Kılavuz denetiminde yapma basamağında yer alan H2, mekanikleşme basamağında bulunan H5 ve karmaşık davranış basamağında yer alan H8 çalışma grafikleri, ait olduğu basamağın hız yeterlilik aşamasında tempo artışı sağlamak ve performansı artırmak amacıyla yalnızca hız yeterliliğinde yer alan alıştırmaları kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Kılavuz denetiminde yapma basamağında yer alan H3, mekanikleşme basamağında bulunan H6 ve karmaşık davranış basamağında yer alan H9 çalışma grafikleri ise kendi basamaklarındaki tüm çalışmaların birbiriyle ilişkilendirilerek ortak bir seviye artışı sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Her basamağın son çalışma grafiği olan H3, H6, H9 grafikleri aynı zamanda bir sonraki psikomotor alana geçmek için gereken yeterliliğin öngörülen son aşamasını temsil etmektedir. Karmaşık davranış basamağının sonunda yer alan H9 çalışma grafiği aracılığıyla bir sonraki basamağa geçmek için gereken yeterliliğin sağlanması amaçlanmaktadır. Grafikte yer alan değerlere uygun olarak tüm çalışmaların eksiksiz bir şekilde davranışa dönüşmesi ön koşuluyla bir sonraki psikomotor alan basamağı olan "duruma uydurma" basamağına geçilebilmesi için gerekli olan icra seviyesine ulaşılmaktadır. Her basamakta yer alan çalışmalara dair performans takibinin çalışma grafikleri aracılığıyla yapılması sürdürülebilir bir gelişimin ve performans artışının anahtarı niteliğindedir. Karmaşık davranış basamağında yer alan alıştırmaların ait olduğu çalışma grafiklerinin tamamı (G3a, G3b, K3, H7, H8, H9) Şekil 180'de verilmiştir.

Şekil 179: Karmaşık Davranış Basamağında Yer Alan G3a, G23b, K3, H7, H8, H9 Çalışma Grafikleri

3.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

3.6.1. Duruma Uydurma

Duruma uydurma basamağından önceki basmaklarda bireyin motor beceri kapsamında tüm davranışları önemli bir seviyede gerçekleştirmesi beklenmektedir. Mekanikleşme basamağında mikro düzeyde geliştirilen ince motor beceriler karmaşık davranış basamağında genişletilerek daha büyük ve karmaşık yapılara dönüştürülmektedir. Birleşik ve karma yapılardan oluşan her tür teknik uygulamanın icra edilmesine yönelik çalışmalar karmaşık davranış basamağının kapsamında çalışılmaktadır. Duruma uydurma basamağında ise birey geçmiş basamaklarda elde ettiği becerileri karşılaştığı yeni durumlarda kullanabilme yeterliliğine sahip olmalıdır. Mekanik beceri bakımından her tür eseri icra edebilecek teknik yeterliliği sağlamış birey, bu aşamada geçmiş basamaklarda edindiği motor becerileri icra ettiği eserlerde karşılaştığı çalış biçimleriyle ilişkilendirerek kullanmaktadır. Bu ilişkilendirme duruma uydurma basamağının içeriğini oluşturmaktadır. Geçmiş basamaklarda elde edilen becerilerin davranış olarak kusursuz biçimde sergilenmesi sebebiyle duruma uydurma basamağı davranışta yapılan yanlışların azaldığı devinişsel alan basamağıdır.

Müzikte ustalık aşaması olarak değerlendirilebilir. Sahip olunan motor beceriler her tür ve tarz eseri seslendirmekte yeterli olmalıdır. Bu mekanik yeterlilik, icracı açısından yatay ilerlemeyi yani çalgı literatüründe yer alan eserleri icra edebilme yeterliliği için gerekli olan hazır bulunuşluğunu sağlamaktadır. Tür olarak halk müziği başlığı altında çok sayıda yöresel çalış biçimi ve üslup bulunmaktadır. Bağlama eğitiminde ve çalgıda uzmanlaşma aşamasında birbirinden farklı çok sayıda tavır, üslup ve çalış biçiminin çalışılması gerekmektedir. Var olan çalış biçimlerinin yöresel özellikleri ve müzikal açıdan icraya yönelik derinliği de düşünülerek her alan müstakil olarak çalışılmalıdır. Diğer psikomotor alan basamaklarında motor becerinin geliştirilmesi adına yapılan toplam çalışmalar, kondisyonun korunması ve performans yeterliliğinin sürdürülebilmesi için sürekli tekrar edilmelidir. Çalışma grafikleri aracılığıyla yürütülen motor beceri çalışmaları, duruma uydurma basamağında diğer basamaklardan farklı bir yapıda devam ettirilmelidir. Bağlamada her üslubun ve tavrın ayrı bir uzmanlık alanı olması sebebiyle her konu kendi içinde kendi müzikal dinamiklerine göre yapılandırılmalı ve müstakil olarak farklı modüller hâlinde çalışılmalıdır. Bu modüller geçmiş basamaklardaki çalışma grafikleriyle ilişkilendirilmeli fakat modülün çalış özelliklerine göre yapılandırlmalıdır.

Duruma uydurma basamağı teknik olarak branşlaşmanın ve spesifik konuların derinlemesine incelendiği her tarz ve üslubun kendi iç dinamikleri ve performans ihtiyaçlarına göre yapılandırıldığı bir aşamadır. Çalgı literatürünün tanınması ve mevcut müzikal yapıların etüt edilmesi, bir sonraki basamak olan yaratma basamağına geçilebilmesinin ön koşuludur. Fakat psikomotor davranış basamaklarının doğru takip edilmemesi alt basamakların gereklerini yerine getirmeden üst basamağa ait çalışmaların yapılmaya çalışılması, bireyin gelişimini bilişsel ve devinişsel açıdan olumsuz etkileyebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında devinişsel alan basamaklarının doğru sırayla takip edilmesi her basamağın gereklerinin eksiksiz olarak yerine getirilmesi durumunda bireyin motor beceri anlamda gelişeceği düşünülmektedir.

Duruma uydurma basamağının genel özelliği dikkate alındığında geçmişte edinilen bilişsel ve motor becerinin hatırlanması bir anlamda geri çağrılması gerekmektedir. Bireyin sahip olduğu bilgiyi çağırarak bilişsel açıdan yeni bilgiyle eşleştirmesi, işlemesi ve yeni bir bilgi bütününe ulaşması gerekmektedir. Müzik, devinişsel olduğu kadar bilişsel ve duyuşsal süreçlerle de ilgilidir. Geçmiş bilgilerin işlenmesi aşamasında bilişsel bir süreç işlemektedir. Depolanan bilginin hangi süreçlerden

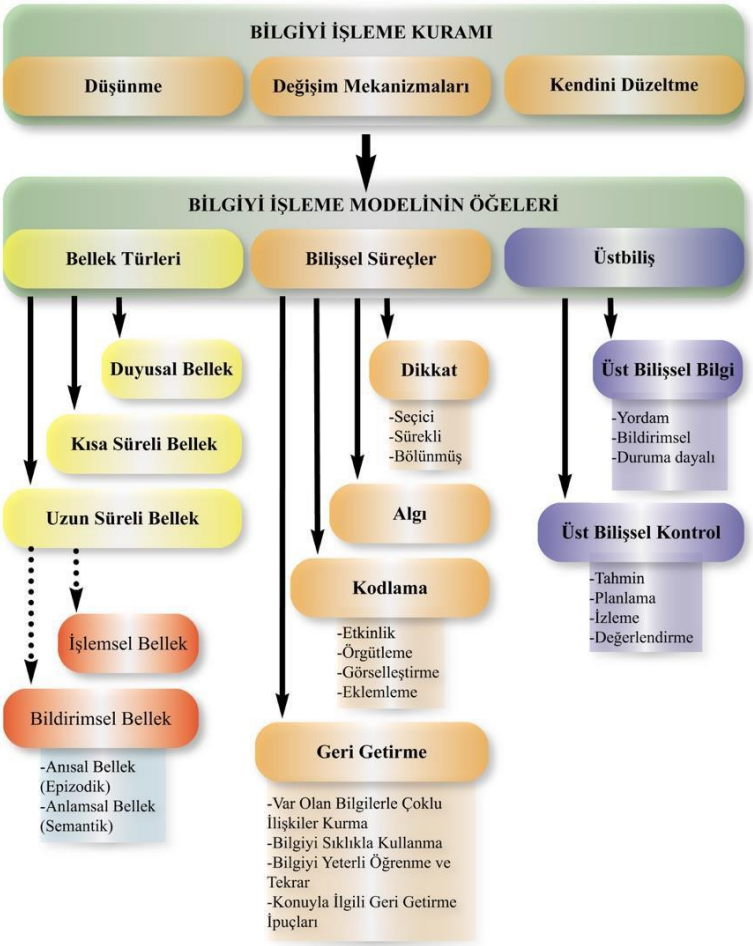
geçerek işlendiği kuramsal açıdan duruma uydurma basamağının kapsamında incelenmesi gereken konulardan biridir.

3.6.1.1. Bilgiyi İşleme Kuramı

Bilgiyi işleme yaklaşımı genel olarak bilişsel bir süreç olarak tanımlanabilir. Bilişsel alanda yer alan her tür bilginin sistematize edilmesine ilişkin çeşitli kuramları kapsayan bir üst başlıktır. "Bilgiyi işleme kuramı; bilişsel bir kuram olup bilginin dışarıdan nasıl alındığını, ne gibi zihinsel işlemlerden geçirildiğini, nasıl depolandığını ve depolanan bilginin nasıl hatırlandığını kapsamlı bir şekilde ortaya koyar (Keklik, 2008)" (Eroğul, Yurtal, 2014, 495).

> "Bilgiyi işleme kuramı çeşitli bilişsel süreçlerden oluşmaktadır. İsim hatırlamaktan karmaşık bir durum karşısında öğrenilmiş bilgiler ışığında çözüm yolları geliştirmeye kadar geniş bir alanı kapsamaktadır. Siegler (1998, Akt. Santrock, 2006) bilgi işleme yaklaşımının üç temel özelliğini tanımlamıştır: Düşünme, değişim mekanizmaları ve kendini düzeltme. Birey yeni bir öğrenme durumunda davranışlarını düzenlemede, öncelikli öğrenmelerindeki bilgi ve stratejilerini kullanır. Bu durumda bireyler önceki bilgi ve stratejilerinden yeni ve daha gelişmiş davranışlar oluştururlar" (Eroğul, Yurtal, 2014, 495).

Psikomotor davranış basamaklarından duruma uydurma basamağı bilişsel olarak geçmişte öğrenilen bilgilerin ve daha karmaşık problemlerin çözümünde kullanılması ve eski bilgilerin yeni karşılaşılan durumlara adaptasyonu olarak değerlendirilebilir. Yaşanan bu bilişsel sürecin daha iyi anlaşılabilmesi için belleğin, bellek tiplerinin ve bilgiyi işleme modellerinin irdelenmesi gerekmektedir. Geçmişte öğrenilen bilginin nasıl depolandığı, karşılaşılan yeni durumlarda kullanılmak üzere nasıl geri çağrıldığı ve hangi aşamalardan geçerek işlendiği basamak kapsamında kuramsal olarak incelenmelidir. Bu aşamada bilgiyi işleme modellerinin ögeleri arasında müzik alanıyla kuramsal ilişkilendirmeler yapılarak anlamlı bağ kurulmaya çalışılmıştır. Bilgiyi işleme kuramı başlığı altında bilgi işleme modelinin ögelerini de kapsayan genel yapı Şekil 181'de gösterilmiştir.

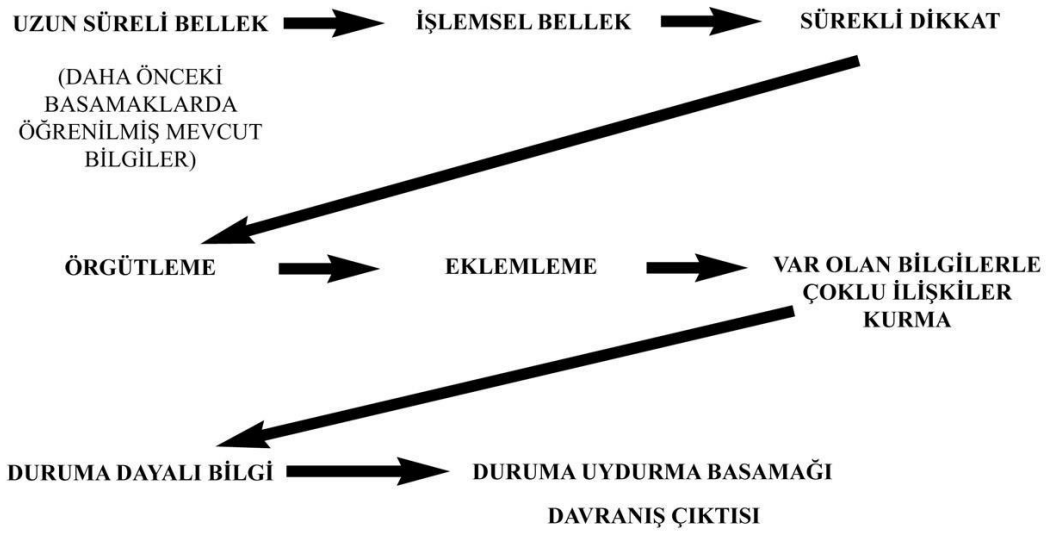
Şekil 180: Bilgiyi İşleme Kuramı ve Bilgi İşleme Modelinin Ögeleri

Psikomotor alan basamakları geçilirken bir üst basamağa ulaşmak için yapılması gereken performans pratiklerinin bilişsel alanla birlikte nasıl bir ilerleme kaydettiği, eş güdümlü olarak bilişsel alanda geçirilen evrelerin neler olduğu her basamak özelinde ele alınmıştır. Motor becerilerin gelişimini destekleyen bilişsel süreçler çalgı eğitimi alanını etkileyen önemli bir konudur. Duruma uydurma basamağından önceki psikomotor alan basamaklarının uygulama süresi; ilgi, beceri, zekâ, çalışma süresi gibi pek çok bireysel faktöre bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Mekanikleşme ve kusursuz davranış basamaklarında öğrenilen ince motor becerilerin yeni ve daha büyük parçaların oluşturulması için bir araya getirilmesi bu aşamada olmaktadır. Öğrenmenin uzun bir zaman aralığında gerçekleşmesi sebebiyle eski bilginin uzun süreli bellekten yeni karşılaşılan duruma uyarlanmak üzere çağırılması gerekmektedir. Bellek türlerinde uzun süreli belleğin kullanıldığı bu aşamada "işlemsel bellek" ten faydalanılmaktadır. "İşlemsel bellek diğer adıyla prosedural bellek, motor beceriler (bisiklete binmek, futbol oynamak), bazı bilişsel beceriler (okumayı öğrenmek),

koşullanma yoluyla kazanılmış duygusal davranışlar (örümcek korkusu) gibi bilgiler içerir (Plotnik, 2009)" (Eroğul, Yurtal, 2014, 505).

Bu aşamada bireyin eğitim yaşantısı yoluyla kazandığı bilgiler daha büyük bütünü oluşturmak üzere bellekten çağırılarak kullanılmaktadır. Günlük yaşantımızda kullandığımız temel motor beceriler işlemsel bellek yoluyla işlenir. Bir davranışı nasıl yaptığımızla ilgilidir ve eyleme dönüktür. "Bu tür bilgiler aşamalı olarak ve çoğunlukla uygulama ve pratik yoluyla depolanır. Bu bilgiler açıklanamaz ve hatırlanamaz sadece yapılır*"* (Eroğul, Yurtal, 2014, 505).

Performans esnasında işlemsel bellekten gelen bilgilerin toplamından oluşan anlamlı yapı, duruma uydurma basamağının ana fikrini oluşturmaktadır. Bilgi işleme modelinin ögelerinden biri olan "bilişsel süreçler" bakımından bir ilişkilendirme yapacak olursak "dikkat" basamağında yer alan "sürekli dikkat" aşamasıyla ilişkilendirmek doğru olacaktır. Müzik alanı özelinde değerlendirildiğinde çalgı eğitimi için gerekli olan konsantrasyon, bir işi yaparken uzun süre odaklanmak olarak tanımlanan "sürekli dikkat" aşamasıyla ilişkilendirilebilir. Bilişsel sürecin uzun süreli bellekte depolanan bilginin yeni bilgiyi anlamlandırmak için kullanılması olarak tanımlanan "kodlama" basamağı bu aşamayla ilişkilenir. Örgütleme yoluyla bilgi katagorilere göre bellekten çağrılır, birbirleriyle ilişkilendirilerek gruplandırılır. Bu ilişkilendirme aynı zamanda "eklemleme" aşamasının gerçekleştiğini gösterir. Eklemleme, uzun süreli bellekte var olan bilginin yeni bilgiyle ilişkilendirilerek eşleşmesi şeklinde olmaktadır. Geçmiş bilginin geri getirilmesi aşaması ise Şekil 181'de gösterildiği gibi "var olan bilgilerle çoklu ilişkiler kurma, bilgiyi sıklıkla kullanma, bilgiyi yeterli öğrenme ve tekrar, konuyla ilgili geri getirme ipuçlarını kullanma" yoluyla gerçekleşmektedir. "Üst biliş" ise bireyin kendine dair yeterliliklerinin ve geçirdiği bilişsel sürecin farkında olmasıdır. "Duruma dayalı bilgi" basamağı bireyin karşılaştığı yeni bir durumda ne yapması gerektiğinin veya bunu yapıp yapamayacağının farkında oluş sürecidir. Genel olarak üst biliş basamaklarının tamamı bir öz değerlendirme ve farkındalık olarak düşünülebilir. Psikomotor alan basamaklarından duruma uydurma basamağının gerçekleşmesi için motor becerilerin hatırlanmasını sağlayan bilişsel süreç, "bilgiyi işleme modelinin ögeleri" bakımından ilişkilendirilerek Şkil 182'de gösterilmiştir.

Şekil 181: Motor Becerilerin Hatırlanmasını Sağlayan Bilişsel Sürecin "Bilgiyi İşleme Modelinin Öğeleri" Bakımından İlişkilendirilmesi

3.6.2. Sağ ve Sol El Tekniklerinin Geleneksel İcra Biçimlerine Uygulanışı

Müzik, asırlar boyu dünyada gelişen fikir ve sanat akımlarından etkilenmiştir. Toplumların estetik beğenileri, coğrafi özellikler, yaşanan politik olaylar, doğa olayları, savaşlar, toplumsal göçler gibi pek çok unsur toplumların sanat algısını şekillendirmiştir. Dönemsel, kişisel veya bölgesel özelliklerin müziğe yansıması sonucunda oluşan duyum farklılıkları aynı müzik türüne ait olsa dahi farklı icra dinamiklerine sahip müzik eserlerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Geleneksel müzikler genel olarak farklı alt kültür gruplarına ait üretimlerin toplamından oluşmaktadır. Ülkemizde halk müziği başlığı altında incelenen geleneksel müziklerimiz de aynı şekilde farklı alt kültür gruplarının müzik üretimlerinin toplamı olarak değerlendirilebilir. Alt kültür gruplarının müzik üretimlerini şekillendiren pek çok unsur, halk müziğimizin çeşitlenmesinde ve mevcut zengin yapının oluşmasında etkili olmuştur. Bağlama icrasında görülen bölgesel ve mikro düzeyde icra çeşitlilikleri geleneksel müziğimizin çeşitliliğini etkileyen unsurlardan bağımsız olarak düşünülemez. Mevcut icra biçimleri, betimsel bir bakışla değerlendirildiğinde kişisel ekollerin ve yöresel icra biçimlerinin varlığı görülmektedir. İcra biçimlerine dair her tür yenilik ve farklılık, icracıların bireysel katkılarıyla yaygınlaşmakta ve daha geniş kitlelere mal olmaktadır. Yakın veya aynı coğrafi alanlarda yaşayan topluluklar bu ortak duyuşu kabullenerek zamanla kendi içinde benzeşen fakat diğer coğrafi alanlardan ayrışan bir müzikal duyuş oluşturmaktadır. Halk müziği literatüründe

yöreler olarak adlandırılan bu bölgelerin sınırları coğrafi sınırlarla değil benzer sosyokültürel yapıya sahip toplulukların yaşam alanlarıyla örtüşmektedir. Örnek olarak Orta Anadolu Müziği ve Abdal Müziği, İç Anadolu Bölgesi'nin tamamını kapsamamakta; genel olarak Kırşehir, Nevşehir gibi şehirlerde ağırlıklı olarak görülmektedir. Öte yandan İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan Sivas gibi âşıklık geleneğinin yoğun olarak yaşatıldığı şehirler müzikal özellikleri bakımından daha çok Doğu Anadolu'da yer alan Malatya, Erzincan, Tunceli gibi illerle benzerlik göstermektedir. Bu durum coğrafi sınırların kültürel sınırlarla aynı olmadığı konusunda genel bir veri sağlamaktadır. Kültürel benzerliklerle oluşan bölgeye özgü icra farklılıkları halk müziğinde "tavır" olarak isimlendirilmektedir. Tavır, geçmişten gelen müzikal birikimlerin güncel üretimlerle beslenmesiyle ortaya çıkan toplam estetik değerin bölgede yaşayan toplumlar tarafından kabul görmesi sonucunda oluşan ortak icra biçimi olarak değerlendirilebilir. Tavır, bölgedeki ortak estetik beğeniyi yansıtmak üzere seste ve çalgıda yapılan ritmik ve melodik mikro yapıların bir araya gelmesinden oluşmaktadır. İcraya dönük pek çok unsuru kapsayan bir üst başlık olarak değerlendirmek gerekir. Ağız, hançerelere, lehçe, dil, danslar, geçmiş edebi ve müzikal birikimler, coğrafi koşullara göre yapısal olarak şekillenen çalgılar, çalgıların icra özellikleri, çalgıların ses sahaları vb. çok sayıda değişken tavrın bileşenleri olarak değerlendirilmelidir.

Çalgıların kullanılış biçimi özelinde bir değerlendirme yapıldığında genel olarak bir taklit söz konusudur. Çalgılar, icra bakımından kullanıldığı bölgelerin müzikal özelliklerine göre farklılaşmaktadır. Bağlama, tüm bölgelerde kullanılan en yaygın halk çalgısıdır. Bağlamanın çalış biçimleri değerlendirldiğinde genel olarak farklı bölgelerde baskın olarak kullanılan yöresel çalgıların icra tekniklerinin ve insan sesi aracılığıyla yapılan yöreye özgü icraların çalış biçimi olarak taklit edildiği görülmektedir. Bağlamanın kendine has bölgesel icra biçimleri olmakla beraber, Karadeniz Bölgesi'nde baskın halk çalgısı olan kemençe, Ege Bölgesi'nde zurna, Akdeniz Bölgesi'nde kemane ve sipsi gibi çalgıların müzikal ifade biçimleri ve çalış teknikleri taklit edilerek bağlamanın icra biçimi zenginleştirilmiş ve çalgı bölgenin müzikal özelliklerine uygun icra özelliklerine kavuşmuştur. Yöresel çalgıların icra biçimlerinin taklit edilmesi sonucunda bağlamada çok sayıda yöresel çalış biçimi (tavır) oluşmuştur. Ülkemizdeki kültürel çeşitlilik sebebiyle halk müziği alanında ve bağlamaya ilişkin çok sayıda tavrın var olduğu söylenebilir. Zeybek Tavrı, Karadeniz

Tavrı, Konya Tavrı, Silifke Tavrı, Teke Tavrı, Sürmeli Tavrı, Deyiş Tavrı ülkemizde yapılan tavır tasniflerinden bir kısmıdır. Tavır konusu akademik etkinliklerde çokça tartışılan konulardan biri olmasına rağmen üzerinde az sayıda çalışma yapılmış bir alan olarak dikkat çekmektedir.

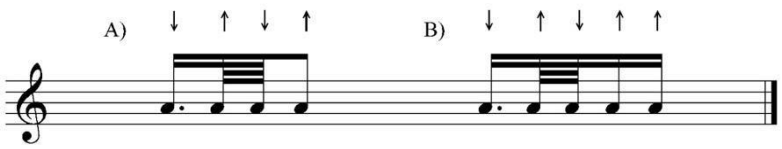
Bağlama eğitiminde ve icra anlayışında önemli bir yeri olan tavır konusu duruma uydurma basamağı kapsamında ele alınmıştır. Bölgesel olarak oluşan icra farklılıkları motor beceri bağlamında incelenmiştir. Her tür icra ve çalış üslubunun çalışıldığı basamakta konunun genişliği düşünülerek kapsam daraltılmış ve iki tavır örneği seçilmiştir. Zorluk derecesi ve motor davranış bakımından diğer tavırlarla benzerlikler göstermesi sebebiyle incelenmek üzere Zeybek Tavrı ve Konya Tavrı örnek olarak seçilmiştir. Her tavrın, çalış üslubunun ve ekolün müzikal dinamikleri birbirinden farklıdır. Bu basamakta genel çalışma prensibi konu özelinde değerlendirilmiş bağlamaya ait çalış üslupları, ekoller, tavırlar kendi içinde ayrı ayrı ele alınmıştır. Performans gelişimi ve sürdürülebilir performans artışının takip edileceği çalışma grafikleri her konu özelinde ve ayrı modüller halinde yapılandırılmıştır. Geçmiş basamaklarda performans gelişimi birbiriyle ilişkilendirilmiş çalışma grafikleriyle yapılmıştır. Fakat bu aşamadan itibaren her tavır ve ekol kendi özel icra özellikleri ve buna yönelik performans ihtiyaçları göz önünde bulundurularak çalışılmalıdır.

3.6.2.1.1. Zeybek Tavrı ve Uygulanışı

Zeybeğin kelime anlamı ve tarihsel geçmişine ilişkin farklı görüşler bulunmaktadır. Yurdumuzun genel olarak Batı Anadolu bölümünde görülen bu müzik biçimi bölgeye has özellikler göstermektedir. Zeybekler; mertlik, yiğitlik, kahramanlık ve cesaret gibi konuları işlemektedir. İcra edildiği bölgede o dönemde yaşayan efelerin ve zeybeklerin yaşam biçimleri ve eğlence anlayışları zeybek tavrı eserlerin çalınış biçimlerinde etkili olmuştur. Konu itibarı ile anlatılan cesaret ve mertlik temaları müzikal açıdan daha keskin vurgular ve nüanslarla ifade edilmiştir. Oyun müziği olarak ait olduğu dansın performans dinamiklerine uygun olarak yapılan icra, zeybeklerin genel icra karakterini oluşturmaktadır. Motor beceri bakımından değerlendirildiğinde ise genel duyum özellikleri bakımından zeybek çalış biçimlerinin benzeştiği görülmektedir. İşitsel özellikleri ve icra biçiminden yola çıkarak dinleyenin kolayca sınıflayabildiği karakteristik bir çalış biçimi vardır. Özellikle sağ el teknikleri bakımından motor beceri anlamında diğer tavırlardan ayrışan bir yapısı vardır. Bu kendine özgü duyuş

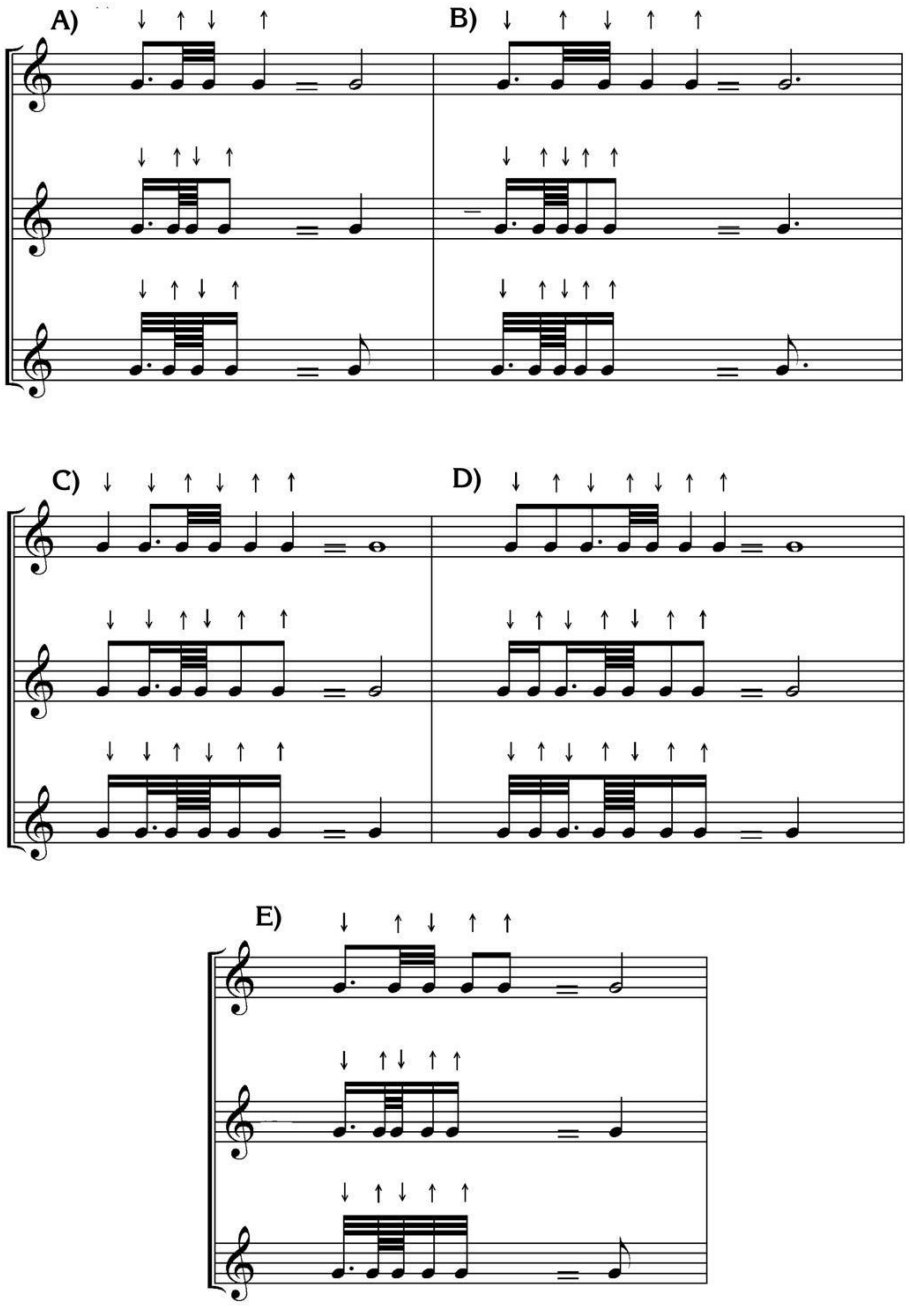
özelliği, ait olduğu coğrafyada yaşayan toplulukların estetik beğenileri ve müzikal duyuş tercihleri ile ilgilidir. Zeybekler genel olarak yörede zurna çalgısı ile icra edilmektedir. Özellikle iki zurna ile icra edilen eserler seslendirilirken zurnalardan biri sürekli olarak "dem ses" adı verilen sabit bir pedal ses tutar. Dem ses çalınan eserin dizisinin birinci derecesi olan (kök, temel sesi) karar sesidir. Bu sürekli sesin üzerine melodinin icra edilmesi ile yöreye ve tavra uygun duyuş elde edilmiş olur. Zeybek tavrı eserler bağlamaya aktarılırken dem ses (sürekli devam eden pedal ses) çeşitli düzenler aracılığı ile (akort biçimi) sağlanmaya çalışılmıştır. Zeybek icrasında bağlamanın bir teli sürekli boş telde eserin karar sesini verecek şekilde akort edilir veya bu icraya uygun mevcut düzenler kullanılır. Bu bakımdan fidayda düzeni, do müstezat düzeni, bozuk düzeni (re ve sol karar) gibi düzenler tercih edilerek uyarlamalar yapılmaktadır. Bağlama için yapılan zeybek çalgı edisyonları iki zurnadan elde edilen melodi ve dem ses ilişkisi taklit edilerek yapılmıştır. Bağlama ile zurnanın çalış biçiminin taklit edilmesi sonucunda farklı çalış biçinleri ortaya çıkmıştır. Zeybek tavrının en belirgin icra özelliği olarak öne çıkan tril uygulamalarının zurnada yapılan uzun ses ve uzun seslere uygulanan vibratoların taklit edilmesiyle ortaya çıktığı düşünülmektedir. Çalgılar arası teknik aktarımı farklı kültürlerde ve çalgılarda da sıkça görülen bir gelişim yöntemidir. Başka çalgılardan teknik aktarım yoluyla elde edilen yeni çalış biçimleri dünyadaki tüm çalgılara teknik açıdan yenilikler kazandırmıştır. Bağlama icrası özelinde zeybek tavrı eserlerin teknik özellikleri; triller, glissandolar ve tremololardan oluşmaktadır. Bu teknikler eserlerde düşük tempoda uygulanmasına rağmen birim zamana düşen nota sayısının fazla olması sebebiyle ince motor beceri bakımından üst düzey bir icra seviyesinde gerçekleşmektedir. Bu sebeple zeybek tavrı eserlerin seslendirilmesi için kuvvet, koordinasyon ve hız çalışmalarının geçmiş basamaklarda kusursuz olarak çalışılmış olması gerekmektedir.

Bağlamada zeybek tavrı, sağ el teknikleri bakımından incelendiğinde benzer tartım grupları ve benzer tezene vuruş biçimlerinin var olduğu görülmektedir. Şekil 199'da A ve B seçenekleriyle verilen temel tartımlar zeybek tavrında genel olarak görülen temel sağ el çalış biçimini göstermektedir. Verilen tartımın karakteri ve tezenenin çalış yönü tavrın genel duyuş karakterini oluşturmaktadır.

Şekil 182: Zeybek Tavrın Temel Sağ El Çalış Biçimi

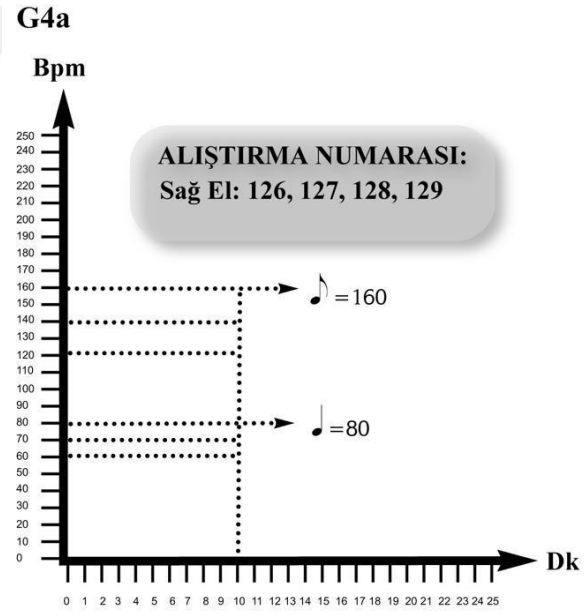
Şekil 183'te verilen temel çalış biçimlerine ek olarak farklı tartım grupları ve farklı metrik yapılarda çok sayıda vuruş kalıbı uygulanmaktadır. Tartım gruplarının içerisinde uygulanan noktalı gecikme mekanik davranış olarak tüm gruplarda aynı şekilde yer almaktadır ve zeybek tavrının karakteristik özelliğini yansıtmaktadır. Konuyu mekanik davranış bağlamında ele aldığımızda tüm zeybeklerde yer alan muhtemel tartım kalıpları ve vuruş biçimlerinin mekanik olarak çalışılması ve motor becerinin kusursuz olarak gerçekleşmesi durumunda aynı tavra ait eserler kolaylıkla icra edilebilecektir. Zeybek tavrı eserlerde karşılaşılabilecek sağ el vuruş biçimleri psikomotor alan yeterliliklerinden güç yeterliliği kapsamında çalışılmalıdır. Geçmiş basamaklarda çalışılan sağ el güç ve hız çalışmalarıyla ilişkilendirme yapılarak sağ el yeterliliğinin ve ince motor beceri anlamında hazır bulunuşluğun gereken düzeyde olması beklenmektedir. Şekil 284'de zeybek tavrında karşılaşılan tartım grupları ve sağ elde uygulanacak tezene vuruş biçimleri verilmiştir. Her tartım grubunun toplam süre değeri bakımından hangi sürelerde gerçekleştiği tartım gruplarıyla eşleştirilerek verilmiştir.

Şekil 183: Zeybek Tavrında Karşılaşılan Tartım Grupları ve Sağ Elde Tezene Vuruş Biçimleri

Şekil 184'te yer alan A, B, C, D ve E örneklerinde Zeybek tavrında karşılaşılan karakteristik yapılar ve tezene vuruş biçimleri verilmiştir. Alıştırma 126, 127, 128, 129 bu vuruş biçimlerinin sağ el güç yeterliliği kapsamında çalışılması amacıyla hazırlanmıştır. Çalışma yöntemi bakımından diğer basamaklarda olduğu gibi çalışma grafiklerinden faydalanılmalı fakat duruma uydurma basamağının gereklerine uygun olarak her çalışma grafiği çalışılan konuya uygun olarak hazırlanmalıdır. Çalışılacak her tavrın ve üslubun gerek repertuvar gerekse teknik detayları oldukça geniştir. Halk
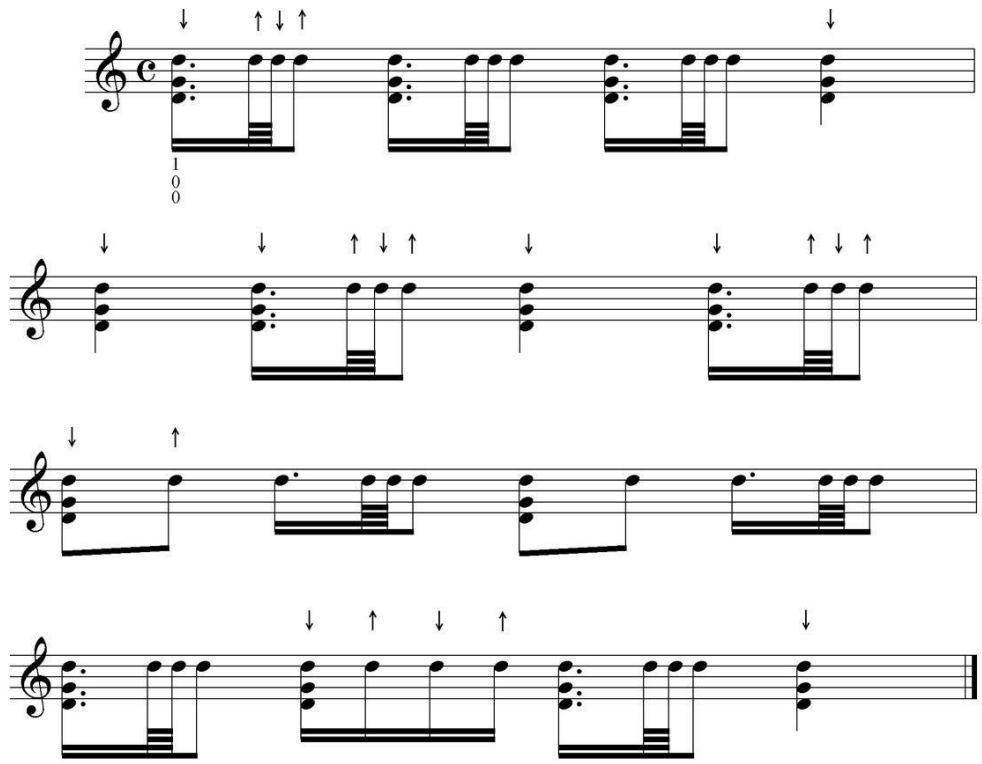
müziğimizin ve bağlama çalgı repertuvarının genişliği de düşünülerek uzmanlaşmak istenen her konu kendi içinde müstakil olarak dizayn edilmelidir. Örnek olarak zeybek tavrı özelinde yapılan çalışmalarda icra için gereken mekanik çalışmalar tempo değeri ve çalışma süresi bakımından tavrın genel özellikleri dikkate alınarak kurgulanmalıdır. Tezin bu bölümünde incelenmek üzere model olarak seçilen zeybek tavrına özgü çalışmalar konuya özgü çalışma grafikleriyle gösterilmiştir. G4a çalışma grafiği zeybek tavrının icrası için sağ elde yapılması gereken mekanik çalışmaları temsil etmektedir. Tavrın çalınabilmesi için gerekli olan motor yeterlilik çalışmaları daha önceki basamaklarla ilişkilendirilmiştir. Geçmiş basamaklarda yer alan 72, 73, 74, 75, 76, 110 ve 111 numaralı alıştırmalar motor yeterliliği bakımından zeybek tavrının çalınabilmesinin ön koşuludur. Geçmiş basamakların eksiksiz olarak geçilmiş olması ön koşulu sebebiyle zeybek tavrının çalınabilmesine olanak sağlayan ilgili alıştırmaların kazandırdığı motor becerilerin gerçekleşmiş olduğu varsayılmaktadır. Bu sebeple G4a çalışma grafiği zeybek tavrının sağ ele yönelik güç yeterliliği kapsamındaki mekanik çalışmaları kapsamaktadır. G4a çalışma grafiği Şekil 185'te gösterilmiştir.
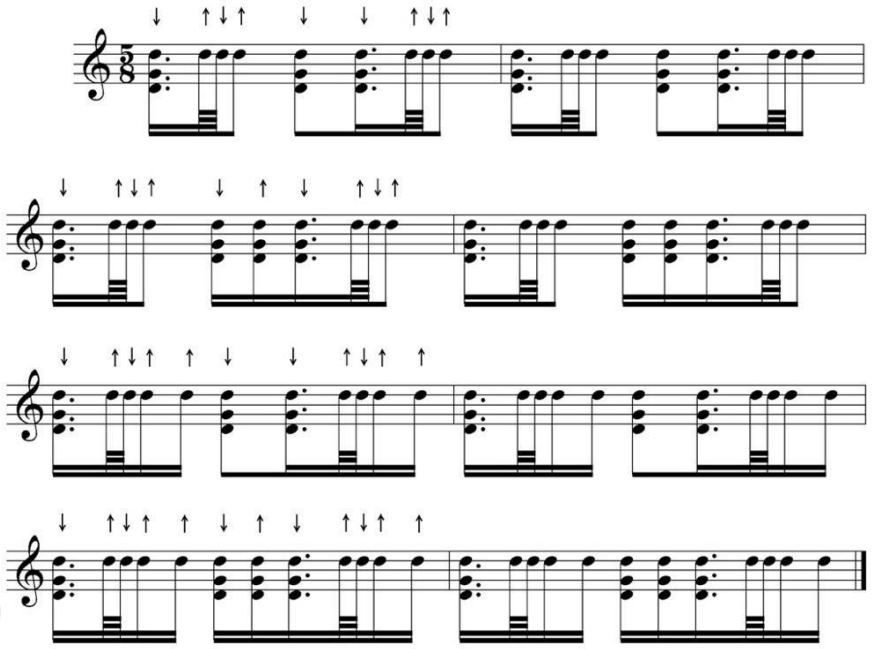

Şekil 184: G4a Çalışma Grafiği

G4a grafiğine göre sağ elde çalışılması gereken alıştırmalar ve tempo değerleri verilmiştir. Zeybek tavrı eserler sekizlik ve dörtlük birim zaman değeri üzerinden ifade edilebilmektedir fakat genel olarak 7/4, 9/4 gibi geniş ölçü değerlerinde yazılmaktadır.
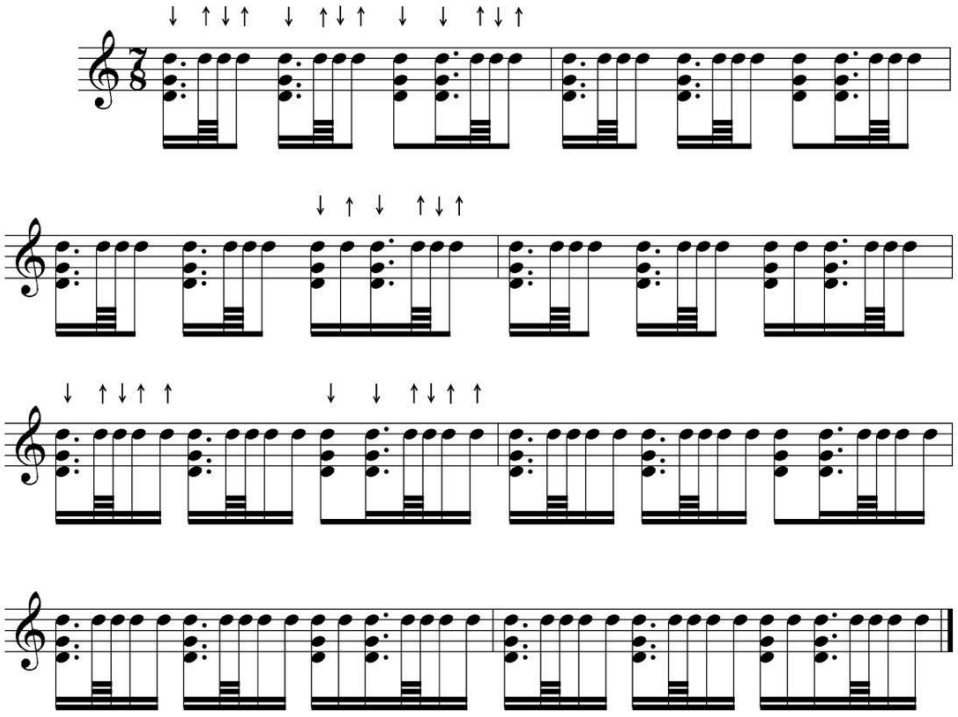
Mevcut basamağın yapısı gereğince her icra biçimi kendi özel koşulları ve müzikal dinamikleri doğrultusunda yapılandırılmıştır. Bu sebeple alıştırmalarda birim zaman, dörtlük nota ve sekizlik nota değerleri üzerinden yazılmıştır. Farklı metrik yapıların etüt edilebilmesi için Şekil 186'da yer alan Alıştırma 126 4/4 ölçü değerinde, Şekil 187'da yer alan Alıştırma 127 5/8 ölçü değerinde, Şekil 188'de yer alan Alıştırma 128 7/8 ölçü değerinde, Şekil 189'da yer alan Alıştırma 129 ise 9/8 ölçü değerinde yazılmıştır. Tavrın özel duyuş karakterini yansıtan sağ el alıştırmaları çalışma grafiğinde belirtilen değerlerde kademeli olarak çalışılmalıdır. Geçmiş basamaklarla ilişkilendirme yapılarak tavrın çalınmasına olanak sağlayan mekanik çalışmalara ek olarak tavra özel verilen lokal çalışmaların çalışma grafiklerinde belirtilen esaslara uygun olarak çalışılması durumunda tavrın mekanik beceri anlamında sağ ele ilişkin motor beceri yeterliliği sağlanmış olacaktır.

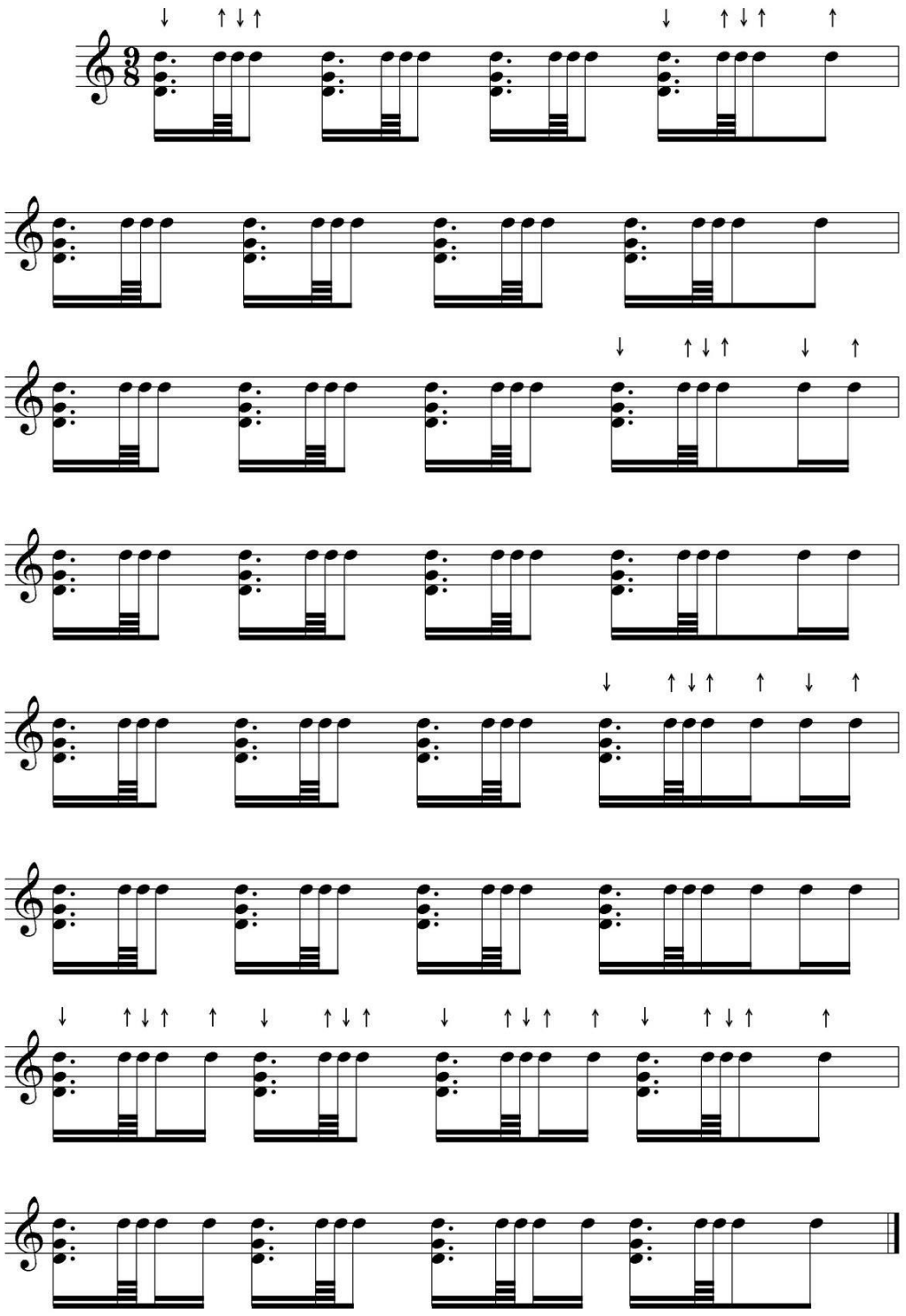
Şekil 185: Duruma Uydurma Basamağı Zeybek Tavrı Uygulama Çalışması 126. Alıştırma

Şekil 186: Duruma Uydurma Basamağı Zeybek Tavrı Uygulama Çalışması 127. Alıştırma

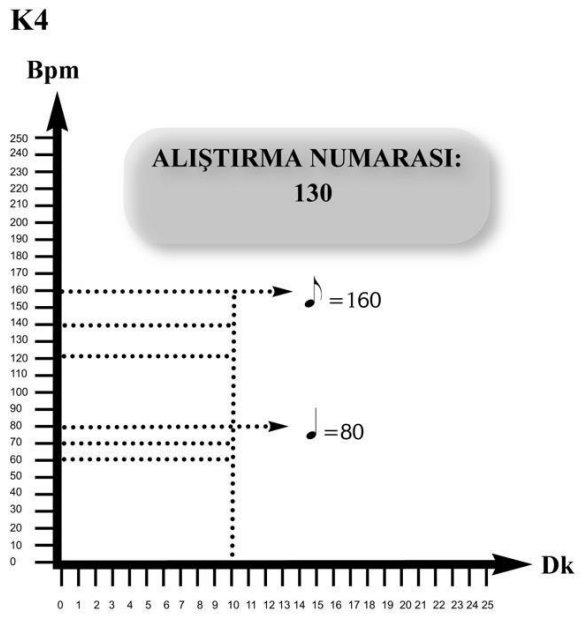
Şekil 187 Duruma Uydurma Basamağı Zeybek Tavrı Uygulama Çalışması 128. Alıştırma

Şekil 188: Duruma Uydurma Basamağı Zeybek Tavrı Uygulama Çalışması

129. Alıştırma
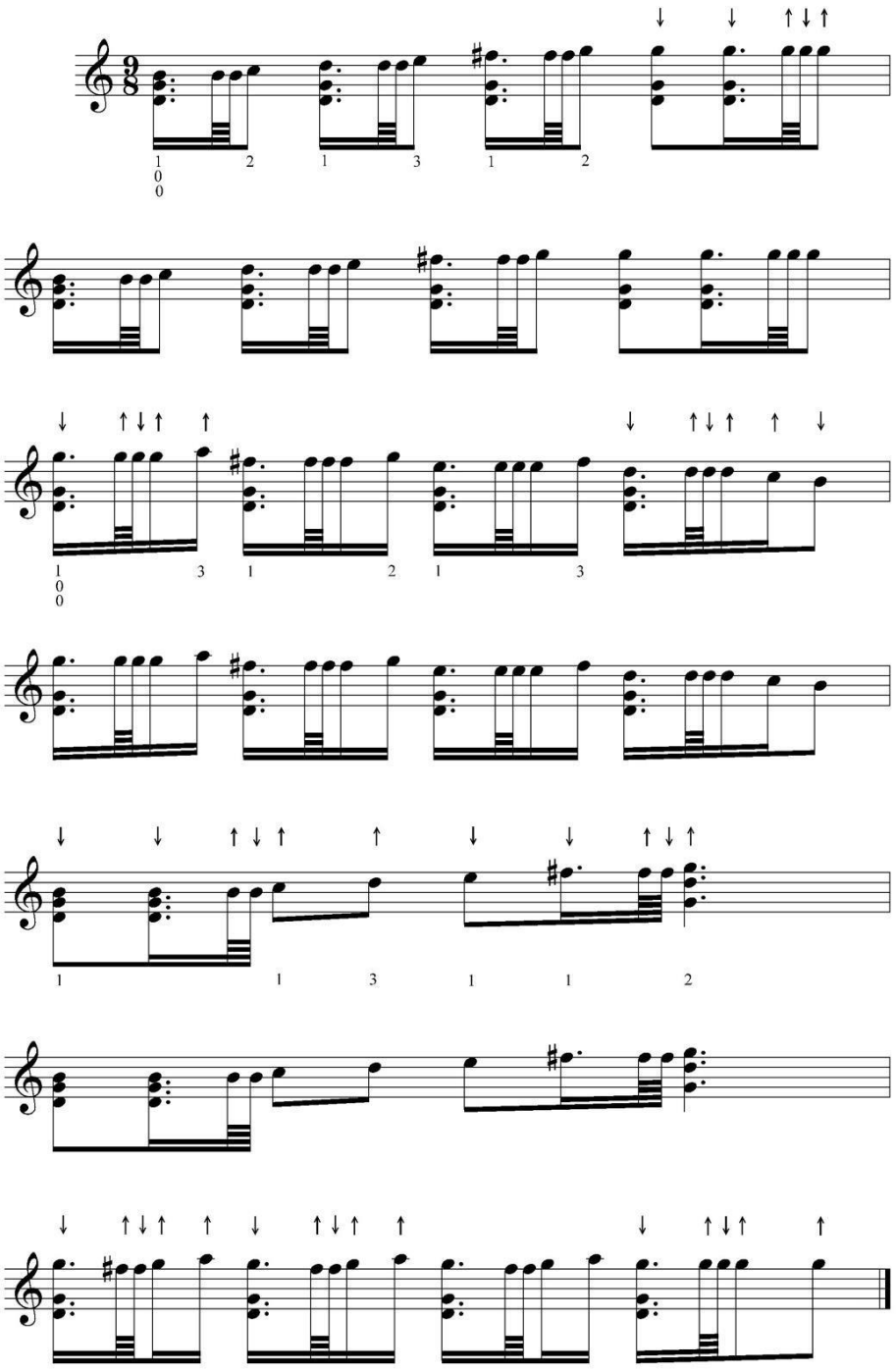
Zeybek tavrı kapsamında yapılan sağ el çalışmalarına ek olarak iki elin koordinasyonu ile ilgili çalışmalar yapmak gerekmektedir. Bu çalışma yöntemi üçüncü alan yeterliliği olan hız yeterliliğine hazırlık niteliğinde olmaktadır. Koordinasyon yeterlilik çalışmalarında tavrın geleneksel icrası sırasında karşılaşılması muhtemel temel çalış pozisyonları yer almaktadır. Bu tip eş güdüm çalışmaları geleneksel icraya yönelik olarak eserlerin içerisinden çıkarılmış müzikal yapılardan oluşmaktadır. Sağ elin sol el ile eş güdümünü sağlayan bu tip çalışmaların koordinasyon yeterliliği kapsamında çalışılması, aynı tavır kapsamında yer alan her tür eserin kolaylıkla icra edilmesini mümkün kılabilmektedir. Koordinasyon çalışması kapsamında geçmiş basamaklarla ilişkilendirme yapıldığında 77, 78, 110, 111, 112, 113 ve 114 numaralı alıştırmalar zeybek tavrının koordinasyon bakımından çalınabilmesinin ön koşuludur. İki elin koordinasyonu için pek çok çalışma yazılabilir. Bu bölümde konuya örnek olarak 130 numaralı alıştırma (Şekil 191) hazırlanmış ve koordinasyon yeterliliği için K4 çalışma grafiği kullanılmıştır. Konu özelinde çalışma grafiği hazırlanırken aynı amaca yönelik olarak hazırlanmış iki eli ilgilendiren her tür çalışma K4 çalışma grafiğine dahil edilmelidir. K4 çalışma grafiği Şekil 190'da gösterilmiştir.

Şekil 189: K4 Çalışma Grafiği

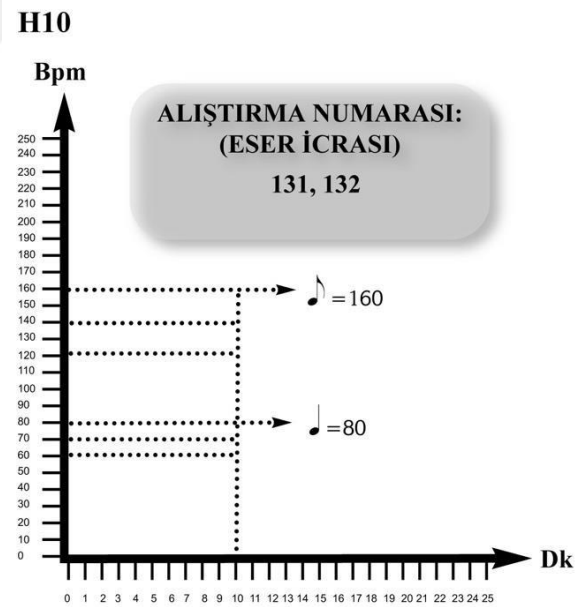
K4 çalışma grafiği yine çalışılan konunun özelliğine göre yapılandırılmıştır. Her iki elin eş güdümü için gerekli olan seviyenin mevcut sağ el yeterliliğiyle aynı seviyede olabilmesi için tempo ve zaman değişkenleri sabit tutulmuştur. Bu tip çalışmalarda

performans artışından çok motor beceride eş güdümün gerçekleşmesine odaklanılmaktadır.

Şekil 190:Duruma Uydurma Basamağı Zeybek Tavrı Uygulama Çalışması 130. Alıştırma

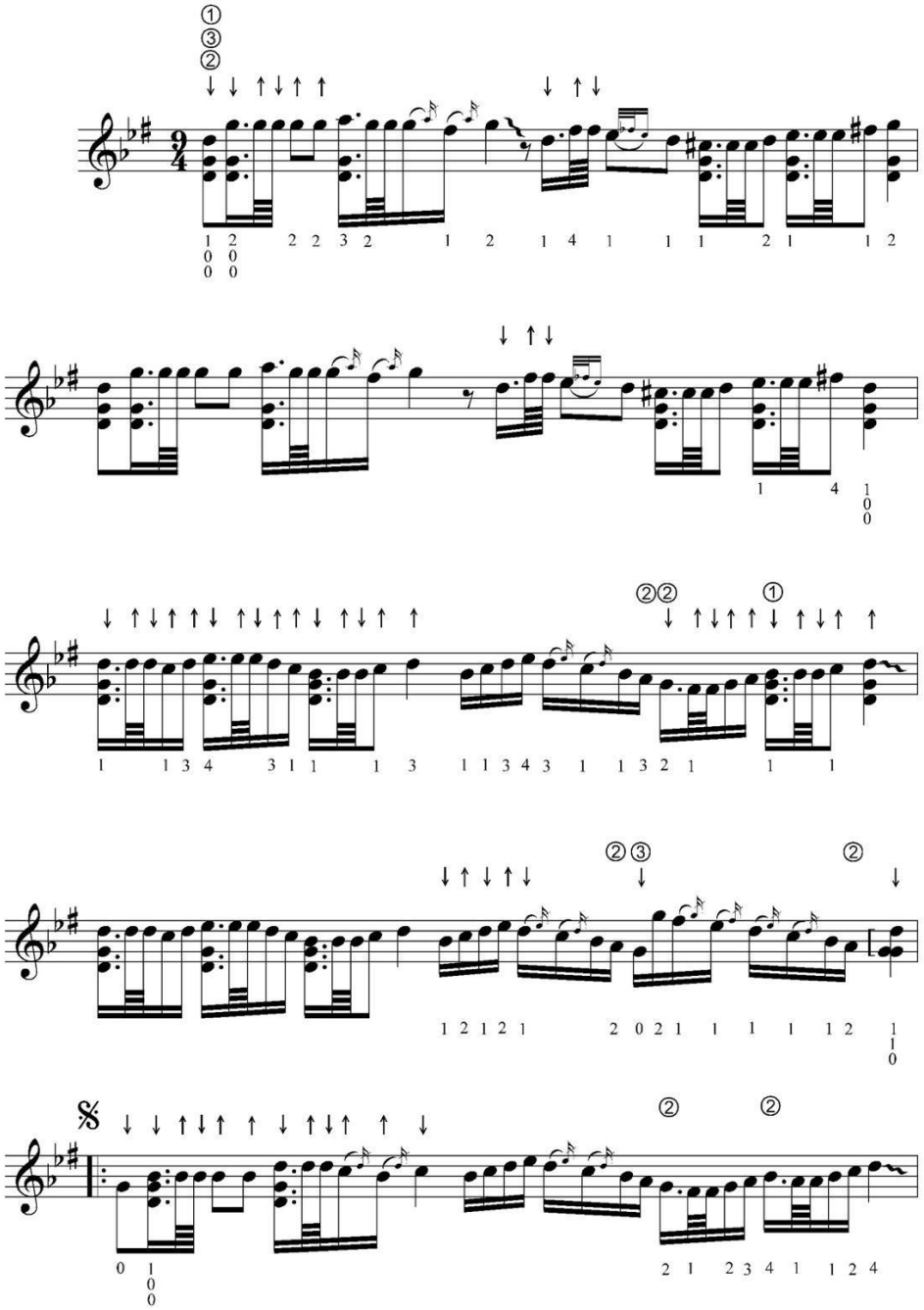
Psikomotor alan yeterlilikleri üzerinden değerlendirildiğinde geleneksel çalış biçimlerine özgü sağ el çalışmaları güç yeterliliği kapsamında, iki elin birlikte yapması gereken spesifik çalış biçimleri koordinasyon yeterliliği kapsamında, her iki yeterliliğin oluşması sonucunda icra edilecek eserler hız yeterliliği kapsamında değerlendirilmiştir. Hız yeterliliği, güç ve eş güdümün sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Geleneksel çalış biçimlerinde asıl olan eserlerin tavra uygun icrası olduğuna göre psikomotor yeterlilik açısından çıktı eser icrası olmaktadır. Bu sebeple eser icrası hız yeterliliği kapsamında değerlendirilmiştir. H10 çalışma grafiği tavra örnek olarak seçilen eserleri kapsamaktadır. Seçilen örnek eserlerin temposu G4a ve K4 çalışma grafiklerinde verilen çalışmalarla paralellik göstermektedir. Tempo değeri bakımından konu içi ilişkilendirmenin yapılması konu bütünlüğü açısından oldukça önemlidir. Konu özelinde kurgulanan çalışma grafikleri aracılığı ile çalışılacak üsluba veya tavra ait eserlerin çalınabilmesi için gerekli olan motor beceri yeterliliğine ulaşılmış olması gerekmektedir. İlişkilendirme bu açıdan önemlidir. H10 çalışma grafiği Şekil 192'de verilmiştir.

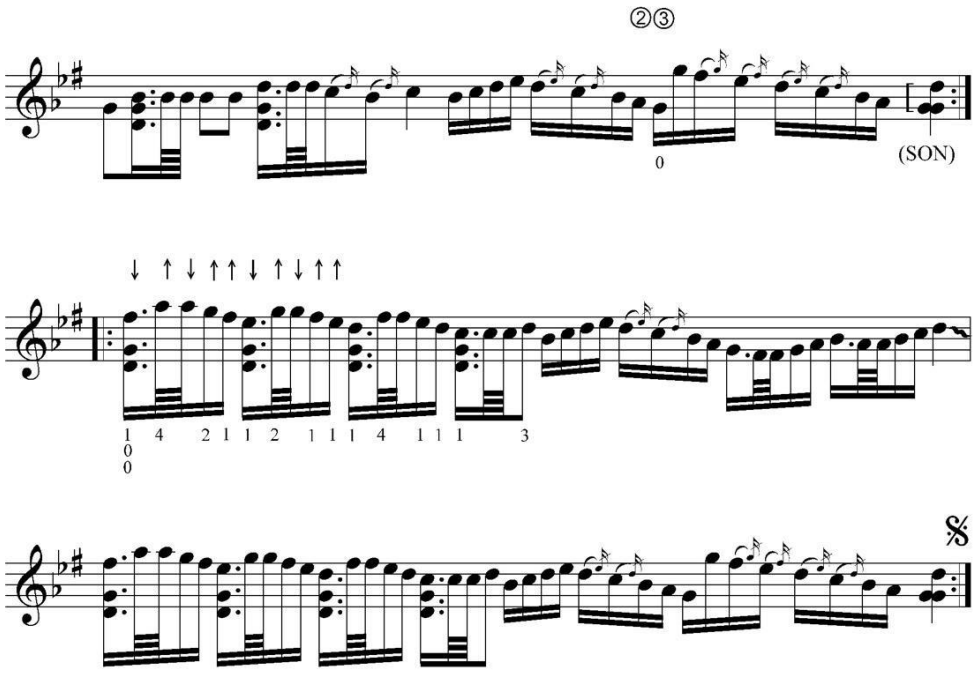

Şekil 191: H10 Çalışma Grafiği

H10 çalışma grafiğinde seçilen örnek eserlerin tempo değerleri sekizlik ve dörtlük nota değerleri üzerinden verilmiştir. Seçilen iki örnek eser de konu içerisindeki diğer alıştırmalar ile bu bakımdan ilişkilendirilmiştir. Zeybek tavrı diğer geleneksel çalış

biçimleri gibi geniş bir repertuvara sahiptir. Örnek eser sayısı artırılabilir fakat seçilen eserlerin güç ve koordinasyon çalışmalarıyla desteklenmesi ve sistemin çalışma grafikleri aracılığı ile kurgulanması gerekmektedir. Şekil 193'te yer alan Alıştırma 131 İzmir yöresine ait "Yağcılar Zeybeği" eseridir. Bozuk düzeninde seslendirilen eser, sağ el ve sol el teknikleri bakımından tavrın karakteristik özelliğini yansıtmaktadır. Sağ el çalış biçimi ve kullanılan tartım grupları incelendiğinde G4a grafiğinde yer alan alıştırmaların eserin içerisinde yer aldığı görülmektedir.
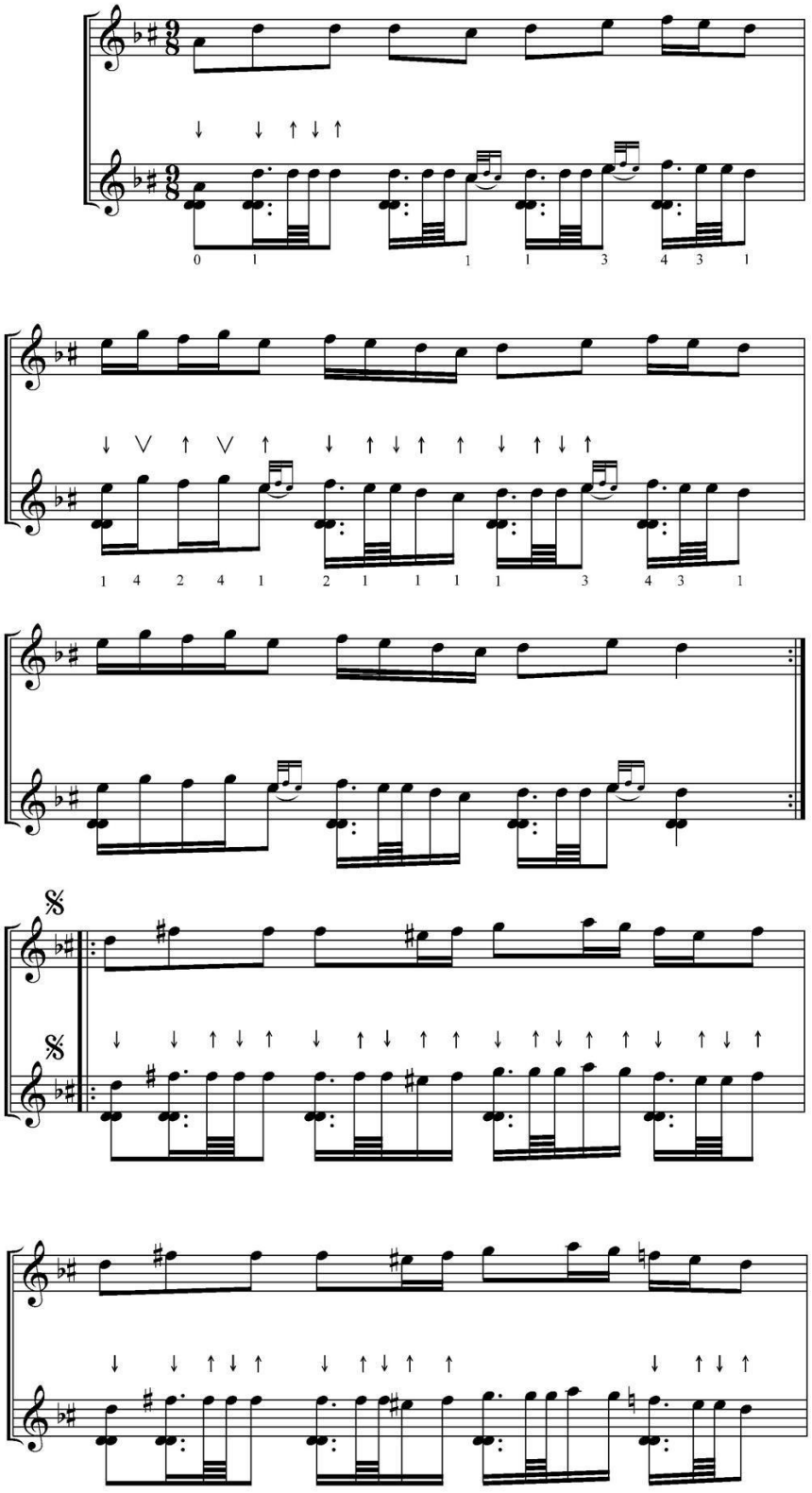

Şekil 192: Duruma Uydurma Basamağı Zeybek Tavrı Uygulama Çalışması
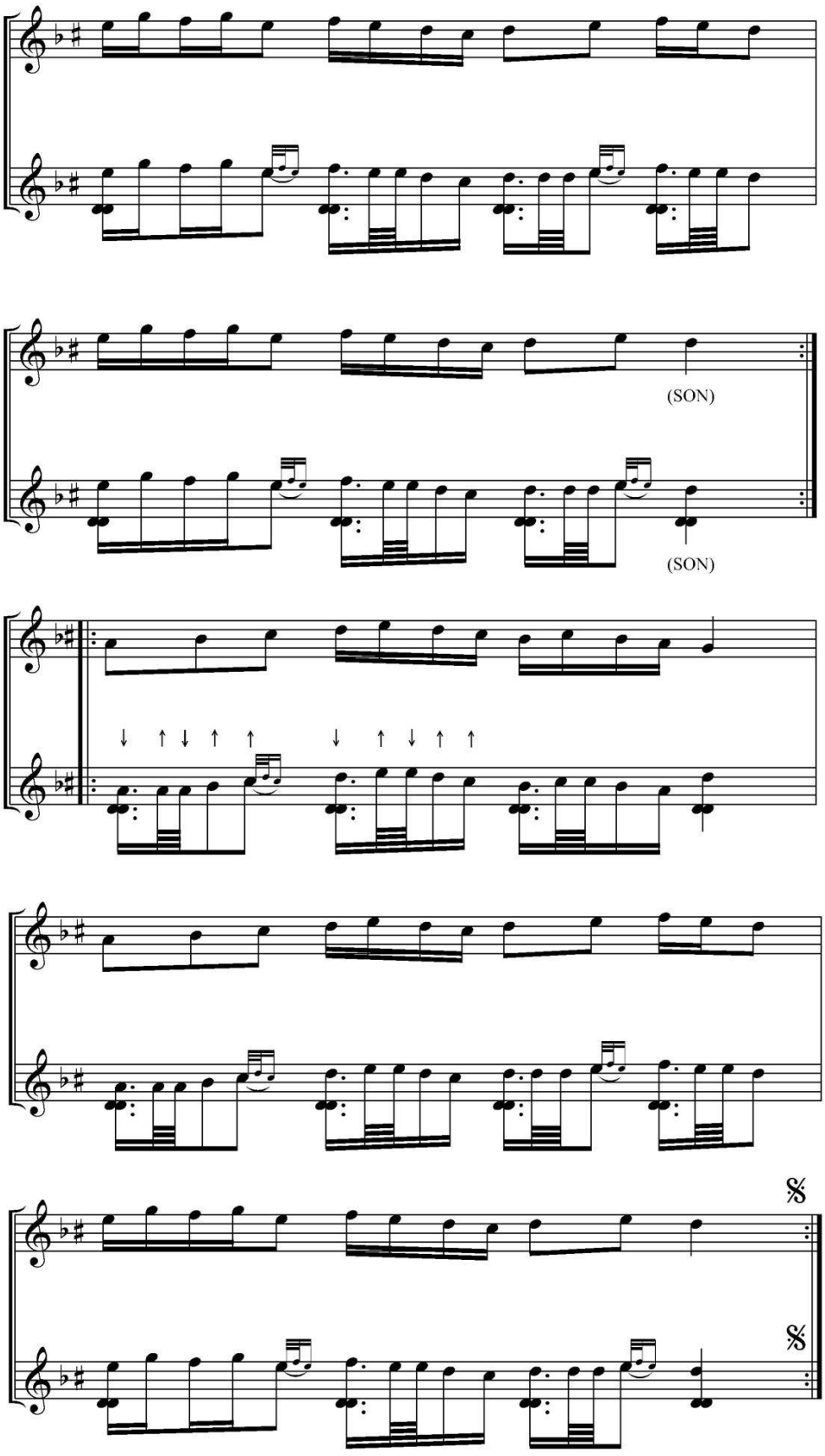
131. Alıştırma

Geleneksel çalış biçimleri ve tavırlar ile ilgi olarak çalgı müziğine dair yaşanan en önemli problemlerden biri de notalama biçimleridir. Geleneksel müziklerimize yönelik yapılan ilk derleme çalışmaları eserlerin belgelenmesi ve kayıt altına alınması hedefiyle gerçekleştirilmiştir. Genel olarak sözlü müzik kültürünün hâkim olduğu coğrafyamızda benzer bir bakış açısıyla eserlerin sözleri belgelenmiş, müzik ise ana bir melodi hattı olarak notaya aktarılmıştır. Dönemin teknolojik imkânsızlıkları, çalgı müziği ve icra biçimlerine dair pek çok ayrıntının belgelenememesine, mevcut bilginin kulaktan kulağa veya usta çırak ilişkisi vasıtasıyla sonraki nesillere aktarılmasına sebep olmuştur. Geleneksel icrayı temsil ettiği varsayılan o dönemin devlet koroları ve çalgı ses toplulukları çalgı icrasına yönelik detayları yazıya aktarmak yerine işitsel ve görsel materyaller vasıtası ile halka arz etmişlerdir. Çalgı eğitiminin örgün eğitim kapsamında mesleki eğitime dönüşmesi sonucunda ortaya çıkan detaylı nota yazımı ihtiyacı sonucunda yakın dönemden itibaren çeşitli çalgı edisyonları ortaya çıkmıştır.

Şekil 194'te yer alan Alıştırma 132'de Balıkesir yöresine ait "pamukçu bengi zeybeği" verilmiştir. Alıştırma iki porte olarak yazılmıştır. Üst portede bugün repertuvarda var olan ve derleme çalışmaları vasıtasıyla notaya alınan şekliyle eserin melodik hattı, alt

portede ise çalgının geleneksel çalış üslubuna uygun olarak yazılmış çalgı edisyonu bulunmaktadır.

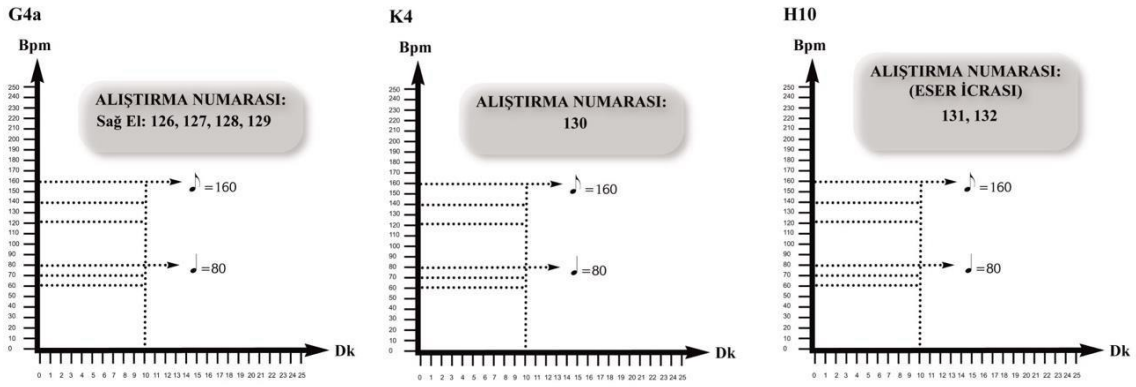

Şekil 193: Duruma Uydurma Basamağı Zeybek Tavrı Uygulama Çalışması

132. Alıştırma

Alıştırma 132'de yer alan eser incelendiğinde sağ el çalış biçimleri bakımından güç ve koordinasyon yeterliliği aşamasında verilen sağ el çalışmalarını içerdiği görülmektedir. Daha önce bahsedildiği üzere duruma uydurma basamağında üzerinde spesifik olarak çalışılacak konular yer almaktadır. Her konunun kendi müzikal dinamikleriyle kendi içinde tutarlı bir bütünlük olacak biçimde ve farklı modüller şeklinde düşünülmesi gerektiği daha önce belirtilmişti. Model olarak seçilen zeybek tavrının çalışılması için kurgulanan modülde üç adet çalışma grafiği bulunmaktadır. Yine alan yeterlilikleri üzerinden yapılandırılan çalışma grafikleri birbirleriyle ve diğer basamaklarla ilişkilendirilmiştir. Zeybek tavrı için kurgulanan çalışma sistematiğini gösteren grafikler Şekil 195'te bir arada gösterilmiştir.

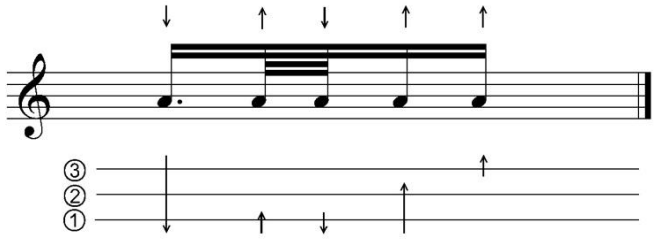
Şekil 194: Zeybek Tavrı G4a, K4, H10 Çalışma Grafikleri

Çalışma grafikleri incelendiğinde tempo ve zaman açısından tutarlı benzeşme görülmektedir. Tavrın kendine özgü duyuş ve icra karakteri sebebiyle tempo değerleri sabit tutulmuştur. Bu durum seçilen örnek eserler ile de ilgilidir. Örnek eserlerin çoğaltılması durumunda çalışma grafiklerinde yer alacak alıştırmaların eserlere göre dizayn edilmesi gerekmektedir. Basamağın yapısı gereği eser icrası ve üsluba uygun çalış biçimleri dikkate alınarak zaman değişkeni üzerinde bir tasarrufta bulunulmamıştır. G ve K çalışma grafiklerinde zaman değişkeninin etkisi olsa da bu aşamada H grafiği zaman değişkeni bakımından nötr hâle gelmiştir. Daha önce değinildiği üzere güç ve eş güdümün sonucu olan hız basamağı eser icrasını kapsamaktadır. Eser icrasında zaman değişkeni, kişisel beceri ve diğer yan faktörlere bağlı olduğu için etkisiz hâle gelmektedir. H10 çalışma grafiğinde belirtilen tahmini

zaman, konu bütünlüğü açısından diğer grafiklerle aynı seviyede tutulmuş asgari bir sınır olarak düşünülmüştür.

3.6.2.1.2. Konya Tavrı ve Uygulanışı

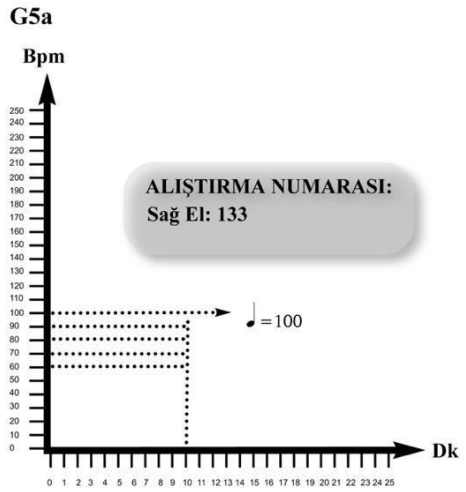
Konya Tavrı bağlamanın geleneksel icra biçimleri arasında kabul gören bir çalış stilidir. Konya Bölgesi'nde icra edilen tavrın oluş biçimi üzerine net bir bilgi bulunmamaktadır. Yöreye ait ve çalgı literatüründe yer alan çok sayıda eserin seslendiriliş üslubu olarak bağlama icrasında kabul görmüştür. İşitsel açıdan sağ elde yapılan tezene vuruşunun ritmik hareketleri öne çıkmaktadır. Konya Tavrı olarak kabul edilen çalış biçimi özellikle sağ el tezene vuruş kombinasyonu ile kendine özgü bir duyuş karakteri göstermektedir. Genel olarak hareketli eserlerin icrasında kullanılan tezene vuruş kalıbı melodi hattı ne olursa olsun stabil bir tempoda devam etmektedir. Farklı tellerde aynı anda yapılan vuruşlar sayesinde polifonik bir duyum elde edilmektedir. Konya Tavrı'na özgü sağ el tezene kalıbının ritmik yürüyüş karakteri incelendiğinde yörede oyun havalarına eşlik amacıyla kullanılan kaşığın ritmik çalış biçiminin taklit edildiği görülmektedir. Ritmik yapıya farklı teller ile yapılan tezene çalış kombinasyonunun eklenmesiyle tavrın sol el çalış biçimine özgü tezene kalıbı meydana gelmektedir. Konya Tavrı sağ el çalış biçimi Şekil 196'da gösterilmiştir.

Şekil 195: Duruma Uydurma Basamağı Konya Tavrı Sağ El Çalış Biçimi

Duruma uydurma basamağının genel özelliğine uygun olarak Konya Tavrı için zeybek tavrında olduğu gibi farklı bir çalışma grafiği tasarlanmıştır. Konya Tavrı kendi stil özellikleri ve bu özelliklere uygun performans beklentileri doğrultusunda yapılandırılmıştır. Psikomotor alan yeterliliklerinden güç yeterliliği G5a, koordinasyon yeterliliği K5, hız yeterliliği ise H11 çalışma grafiğiyle gösterilmiştir. Diğer çalış üsluplarında olduğu gibi konuya özgü çalışılması gereken motor beceriler
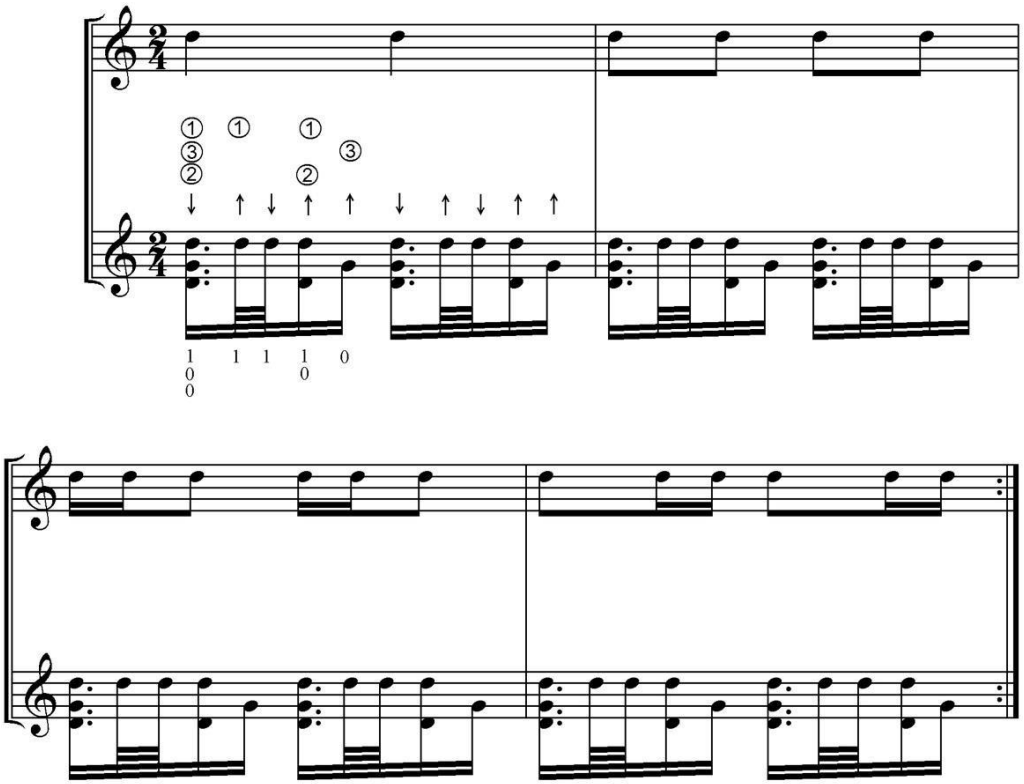
olması sebebiyle sürdürülebilir performans gelişimi çalışma grafikleri aracılığıyla yapılandırılmıştır. G5a çalışma grafiği sağ elde yapılan tavra özgü ritmik yürüyüşün çalışılması amacıyla güç yeterliliği kapsamında yalnızca sağ el için tasarlanan 133 numaralı alıştırmayı kapsamaktadır. Çalışma grafiğinde alıştırmanın 60, 70, 80, 90 ve 100bpm tempolarda ve 10 dakika süreyle çalışılması gerektiği belirtilmiştir. Çalışma süresi bakımından aynı basamakta bulunan diğer konularda yer alan çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Tempo değişkeni ise tavrın özel duyuş karakterine uygun olarak belirlenmiştir. G5a çalışma grafiği Şekil 197'de gösterilmiştir.

Şekil 196: G5a Çalışma Grafiği

Şekil 198'de verilen Alıştırma 133 sağ elin tavrın çalınış biçiminde gerçekleşen motor becerinin davranışa dönüştürülebilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Tezin Zeybek Tavrı'nın incelendiği bölümde ele alındığı üzere geleneksel eserlerde melodi hattı çalgı icra biçimi dikkate alınmadan yazılmıştır. Özellikle TRT repertuvarında yer alan yöre türkülerinde çalgı edisyonlarına yer verilmemiştir. Yakın dönemde yeni çalgı icracıları ve metot yazarları tarafından bu eksiklik düşünülerek yeni notalama biçimleri geliştirilmiştir. Çalgı üzerinde yapılan icraya yönelik her tür detayın duyulduğu gibi notaya aktarılması icra biçiminin öğretimi aşamasına önemli katkılar sağlamıştır. TRT repertuvarında yer alan eser notaları üzerinden bir değerlendirme yapılacak olursa icracılar, genel olarak yöre türkülerinin melodi hattını takip etmekte ve tavrın nasıl uygulanacağına geçmiş yaşantılarında edindikleri mesleki bilgiler doğrultusunda karar vermektedirler. Geleneksel notalama biçiminde yazılan tek sesli melodi hattı üzerine tavrın nasıl uygulandığı Alıştırma 133'te karşılaştırmalı olarak

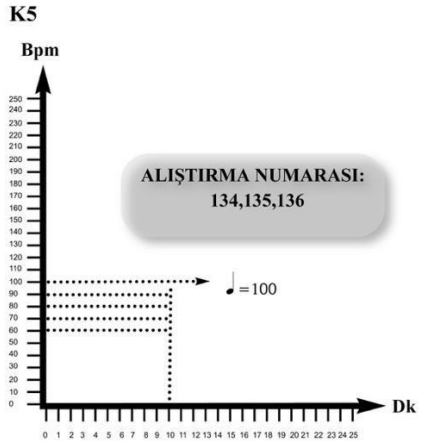
verilmiştir. Alıştırma 133'te üst portede eserin melodik hattı tek ses üzerinden repertuvarda yazıldığı şekliyle verilmiştir. Alt portede ise ritim kalıplarının Konya Tavrı sağ el tezene vuruş biçimine göre nasıl çalındığı verilmiştir. Tavrın doğru uygulanabilmesi için Alıştırma 133, sağ el güç çalışması kapsamında G5a çalışma grafiğinde belirtilen esaslara göre çalışılmalıdır.

Şekil 197: Duruma Uydurma Basamağı Konya Tavrı Uygulama Çalışması 133. Alıştırma
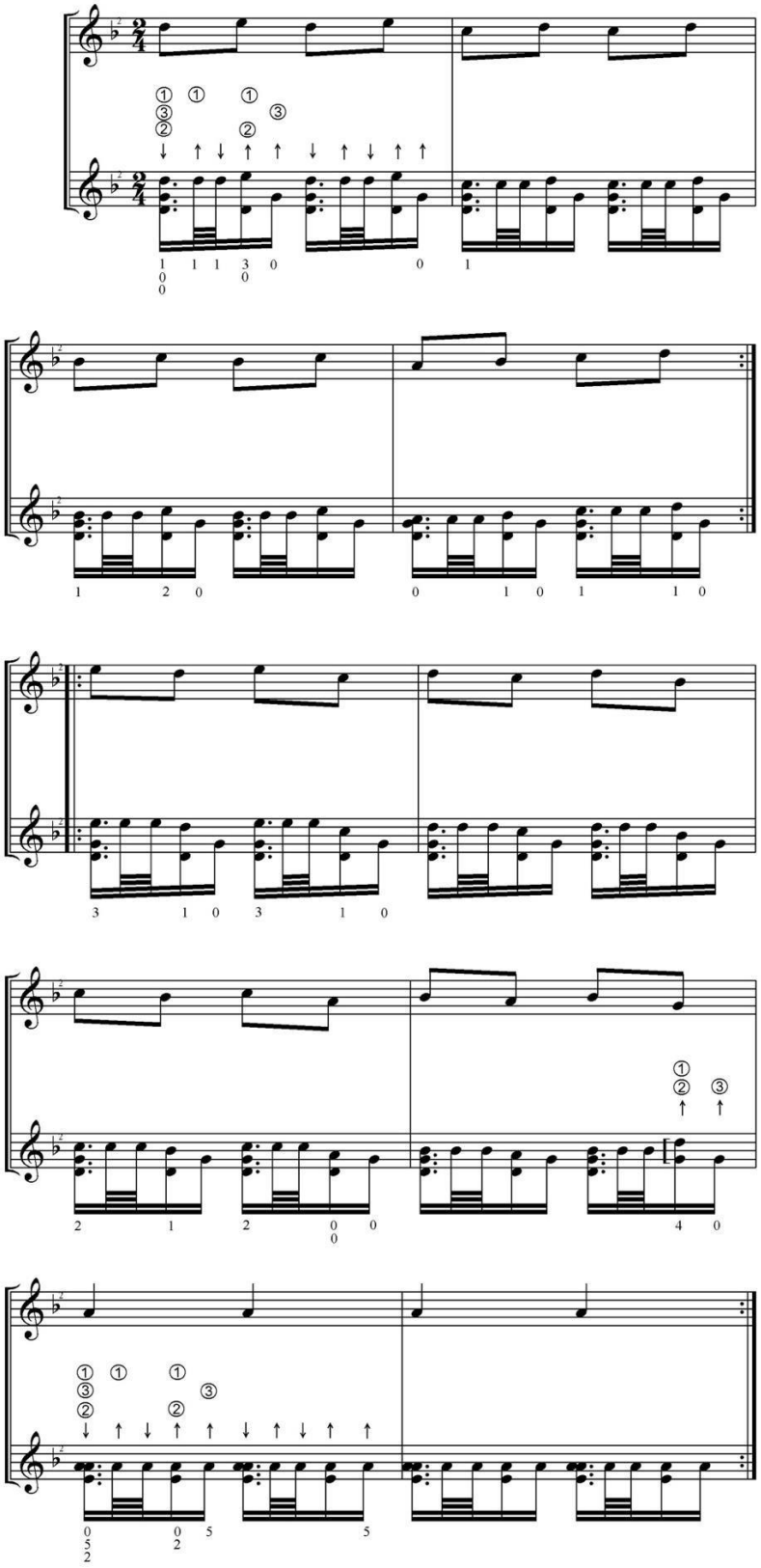
Konya Tavrı sağ el tezene kalıbı dışında sağ el ile yapılan pek çok motor davranışın eş güdümlü bir şekilde yapılmasıyla oluşmaktadır. İki elin koordinasyonunu sağlamak amacıyla hazırlanan alıştırmalar Şekil 199'da yer alan K5 çalışma grafiğinde belirtilen esaslara göre çalışılmalıdır. K5 grafiği aracılığı ile iki elin koordinasyonunun geliştirilmesi ve eser icrasına uygun hazır bulunuşluk düzeyine ulaşılması hedeflenmektedir. K5 grafiği 134, 135 ve 136 numaralı alıştırmaları kapsamaktadır. Koordinasyon için gerekli olan performans yeterliliğinin sağlanması amacıyla güç yeterliliğinde verilen tempo ve zaman değerlerinin koordinasyon çalışma grafiğiyle tutarlı olması gerekmektedir. Bu sebeple çalışılan konunun özel koşulları göz önünde bulundurularak hazırlanan çalışma grafiğinde tempo ve zaman değişkenleri G5a

grafiğiyle aynı düzeyde tutulmuştur. K5 grafiğinde yer alan alıştırmaların aşamalı olarak 60, 70, 80, 90 ve 100bpm tempoda 10 dakika süreyle düzenli olarak ve davranış kusursuz olarak sergilenene kadar çalışılması durumunda hız yeterliliği için gerekli olan motor yeterliliğe ulaşılması hedeflenmektedir.
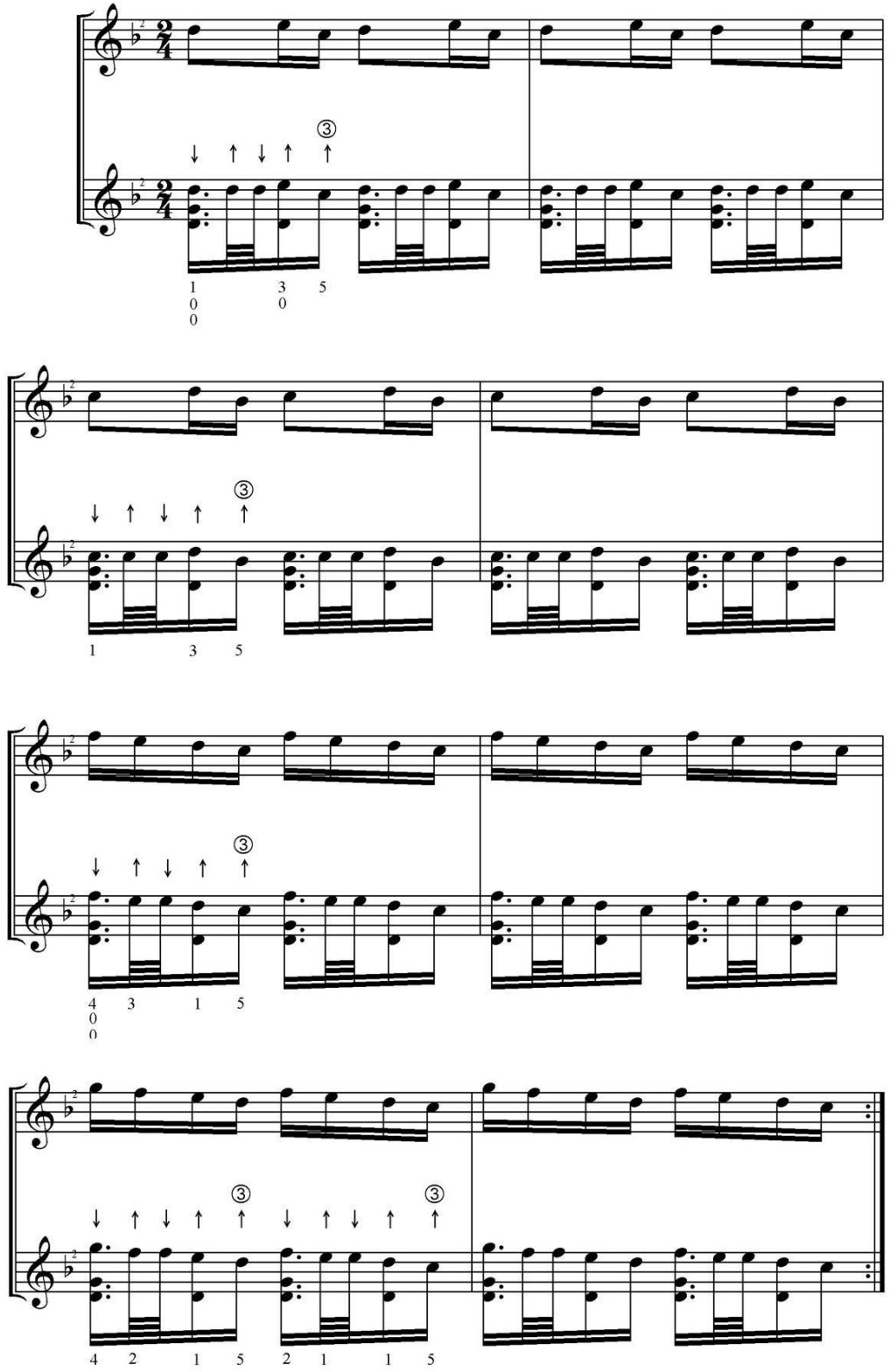

Şekil 198: K5 Çalışma Grafiği

Yöresel çalış biçimleri ve çalış üslupları yalnızca sağ elin tezene vuruş kalıplarından oluşmamaktadır. Yöreye özgü süslemeler, kullanılan diziler, ritmik yapı, yoğunlukla kullanılan tartım grupları gibi sol el ve sağ elin koordinasyonuyla yapılan pek çok mekanik davranışın bir araya gelmesiyle oluşan toplam duyum tavrın genel karakterini vermektedir. İcra edilecek melodi hattının tavrın sol el tezene kalıbıyla eş güdümünün ne şekilde olacağı Şekil 200'de yer alan Alıştırma 134'te karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Alıştırmanın üst portesinde repertuvarda var olan tek sesli melodi yazımı modellenmiş, alt portede ise üst portede yer alan melodi hattının sol el tezene kalıbıyla icra ediliş biçimi yazılmıştır. Karşılaştırmalı model alıştırmalar aracılığıyla tavrın çeşitli melodik yürüyüşlere uygulanışına dair koordinasyona yönelik becerilerin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Konya Tavrı, sağ el tezene kalıbı uygulanış açısından değerlendirildiğinde tezene kalıbının son çeyrek vuruşu üst telde icra edilmektedir. Bozuk düzeninde yapılan icrada son çeyrek vuruşun melodinin bir bölümüne denk gelmesi durumunda sol el için pasif parmak olan başparmak (5.parmak) kullanılmaktadır. Şekil 2001'de yer alan Alıştırma 135 bir vuruşun ritmik açıdan dört parçaya bölünmesi veya son çeyrek vuruşun melodik hat içerisinde yer alması durumunda mekanik olarak tavrın sol el ve sağ el koordinasyonuyla nasıl çalınacağını örneklemektedir.

Şekil 199: Duruma Uydurma Basamağı Konya Tavrı Uygulama Çalışması
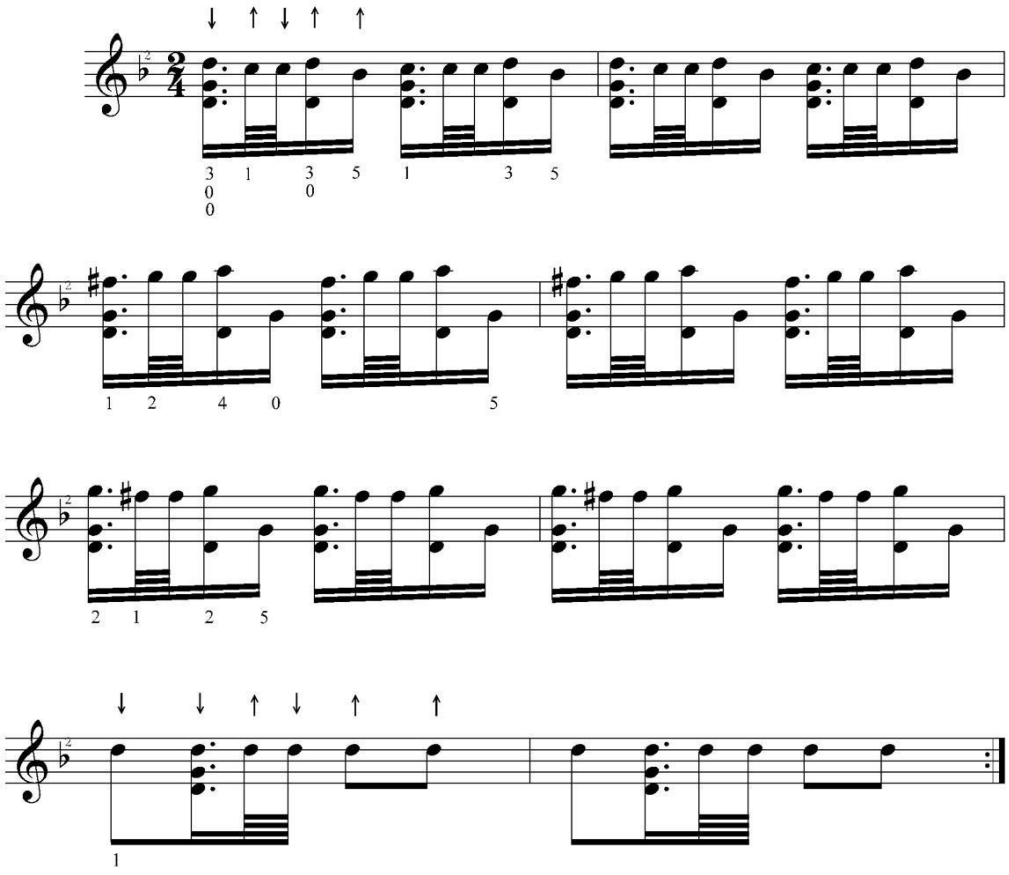
134. Alıştırma

Şekil 200: Duruma Uydurma Basamağı Konya Tavrı Uygulama Çalışması

135. Alıştırma

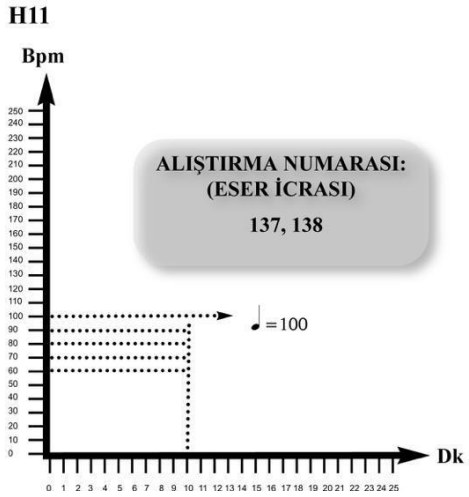
Alıştırma 136'da koordinasyon kapsamında yapılan motor beceri çalışmalarının tamamı yer almaktadır. Sağ el ve sol elde yapılan yöreye özgü vurgu ve çalış biçimi modellenmiştir. Bu modelleme hız yeterlik aşamasında çalınacak eserlerde karşılaşılması muhtemel yapıların davranışa dönüşmesi amacıyla yapılmıştır. Koordinasyon aşamasının sonunda tavra ve türe ait her tür mekanik davranışın yapılabilmesi hedeflenmektedir.

Şekil 201: Duruma Uydurma Basamağı Konya Tavrı Uygulama Çalışması 136. Alıştırma

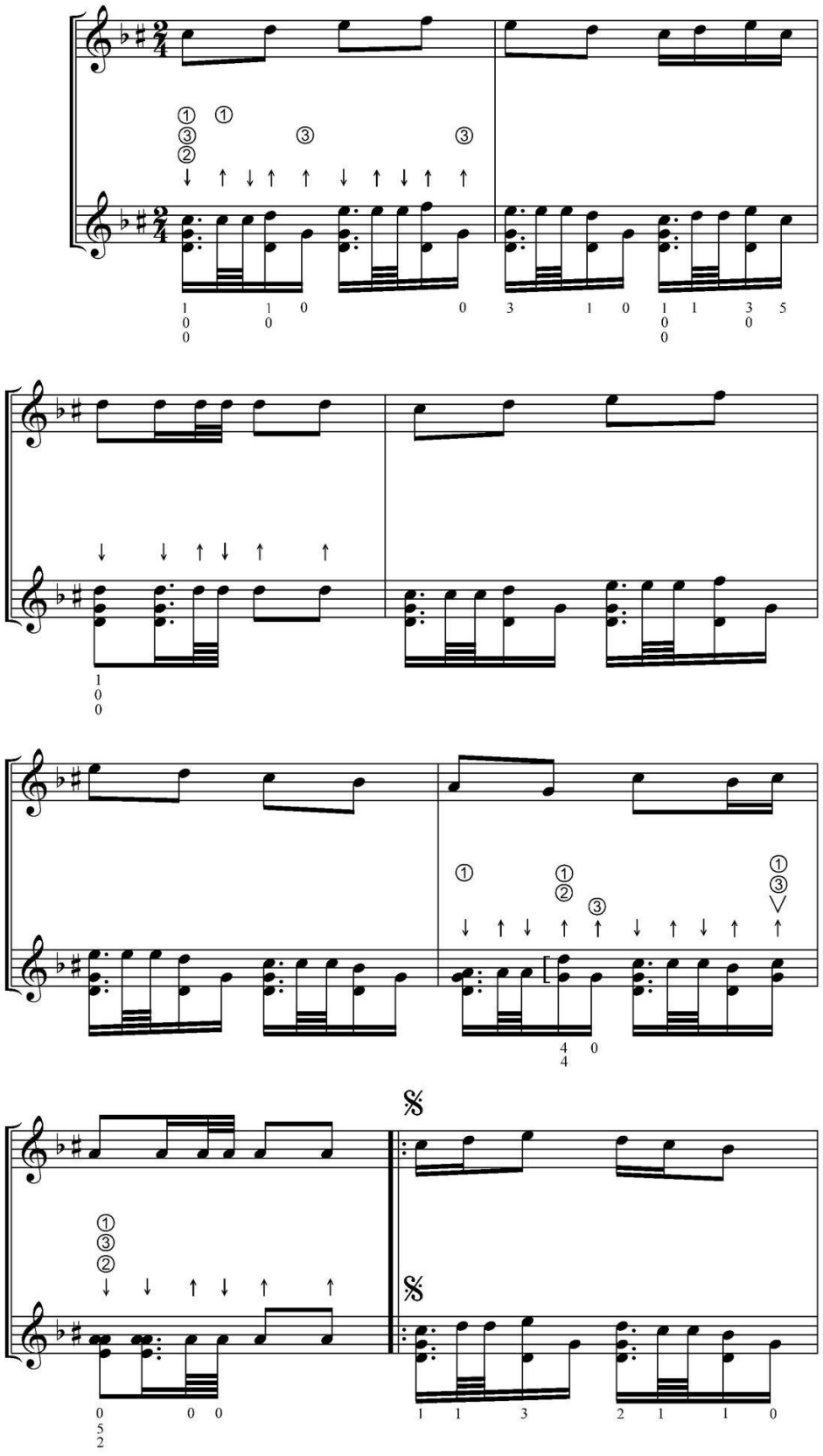
Koordinasyon yeterliliği kapsamında her tavra özgü müzikal yapıların ve karşılaşılabilecek icra olasılıklarının çalışılması, bir sonraki aşamada yer alan eserlerin icrası için gereken motor yeterliliğe ulaşılmasını sağlayacaktır. Hız yeterlilik aşamasına gelindiğinde konuya örnek olarak seçilen eserlerin tüm müzikal dinamikleriyle seslendirilmesi beklenmektedir. Geçmiş basamaklarda edinilen ve hafızada var olan bilgilerle çoklu ilişkiler kurularak bilişsel bir süreç sonunda motor
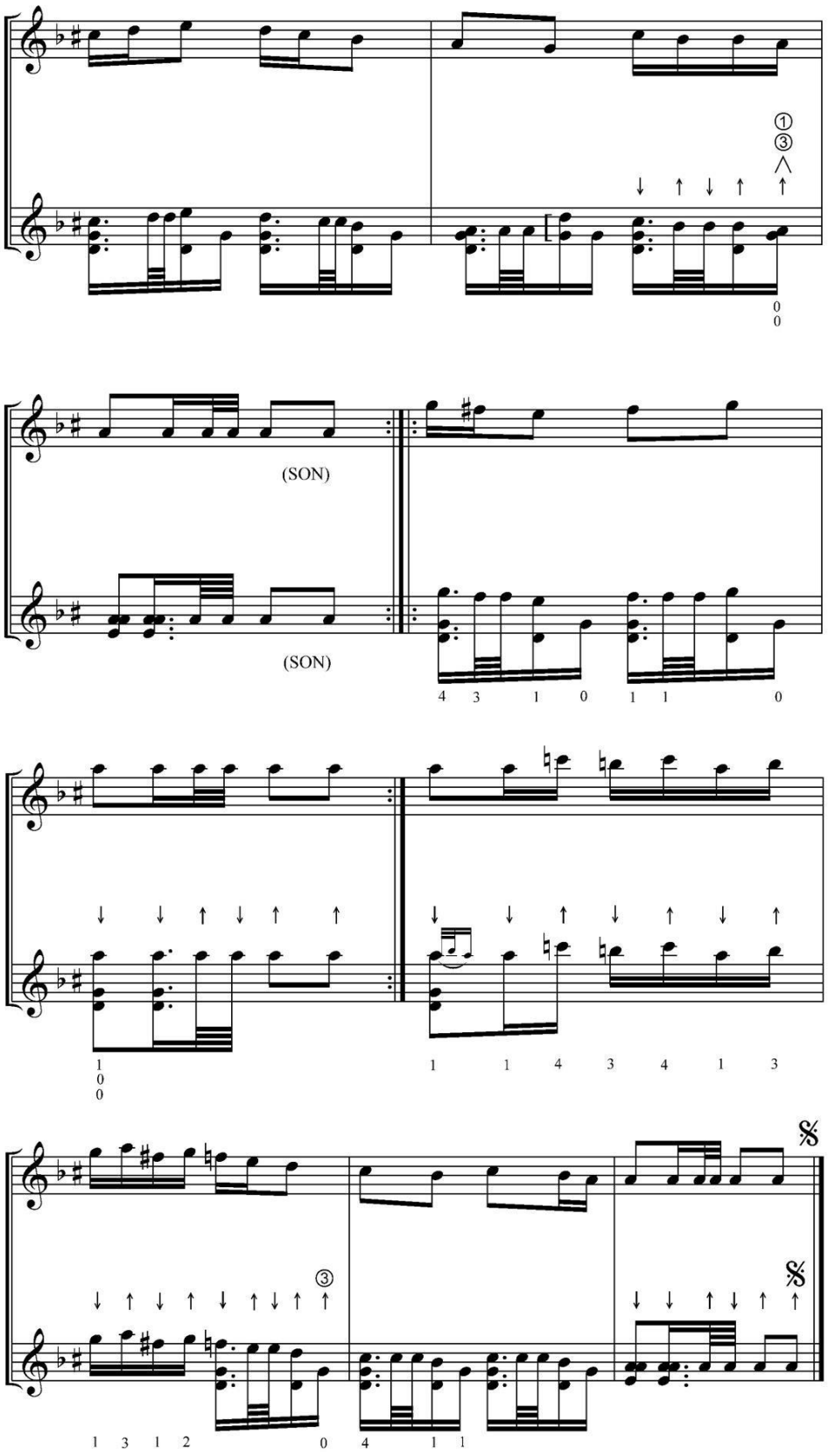
beceriler hatırlanmaktadır. Hatırlanan bilgiler, yeni karşılaşılan durumlara uyarlanarak daha bütünlüklü ve basamağın gereklerine uygun üst düzey davranış çıktısının oluşmasına imkân vermektedir. Hız yeterlilik aşaması H11 çalışma grafiği ile gösterilmiştir. Eser icrasını kapsayan son yeterlilik aşamasında zaman değişkeni daha önceki çalışma grafikleriyle tutarlı olsa da eser özelinde uygulanması gerekmektedir. Örnek olarak seçilen iki eserin icra özellikleri dikkate alınarak oluşturulan çalışma grafiklerinde tempo değişkeni alıştırmalar aracılığı ile tutarlı biçimde devam ettirilmiştir. Örneklerin çoğaltılması durumunda tasarlanacak çalışma sisteminde konu içi ilişkilendirme gereği zaman ve tempo değişkenlerinin tutarlı olması gerekmektedir. Şekil 203'te duruma uydurma basamağı Konya Tavrı hız yeterliliği H11 çalışma grafiği verilmiştir.

Şekil 202: H11 Çalışma Grafiği

H11 çalışma grafiği Şekil 204'te yer alan 137 ve Şekil 205'te yer alan 138 numaralı alıştırmaları kapsamaktadır. Alıştırma 137'de Konya Tavrı'nın en karakteristik örneklerinden olan "Konya Divan Ayağı" eserine yer verilmiştir. Tavrın yaygın nota yazım biçimiyle repertuvarda yer alan yazımı üst portede, çalış biçimine uygun olarak çalgı edisyonu ise alt portede verilmiştir. Çalgıya özgü icra detaylarının uygulanışı alt portede detaylı bir nota yazımıyla verilmiştir. Eserin icrası yaklaşık olarak 90bpm tempoda yapılmaktadır. İki elin koordinasyonu için yapılan hazırlık çalışmalarının tempo değerleri, her tür eseri çalabilecek yeterliliğe ulaşmak amacıyla yapılmaktadır. Çalışılan alıştırmaların tempo değeri eserin temposunu kapsamaktadır. Eser alt tempo değerlerinden başlanarak kendi tempo değeri olan 90bpm'e kadar H11 çalışma grafiğine belirtilen şekilde aşamalı olarak çalışılmalıdır.
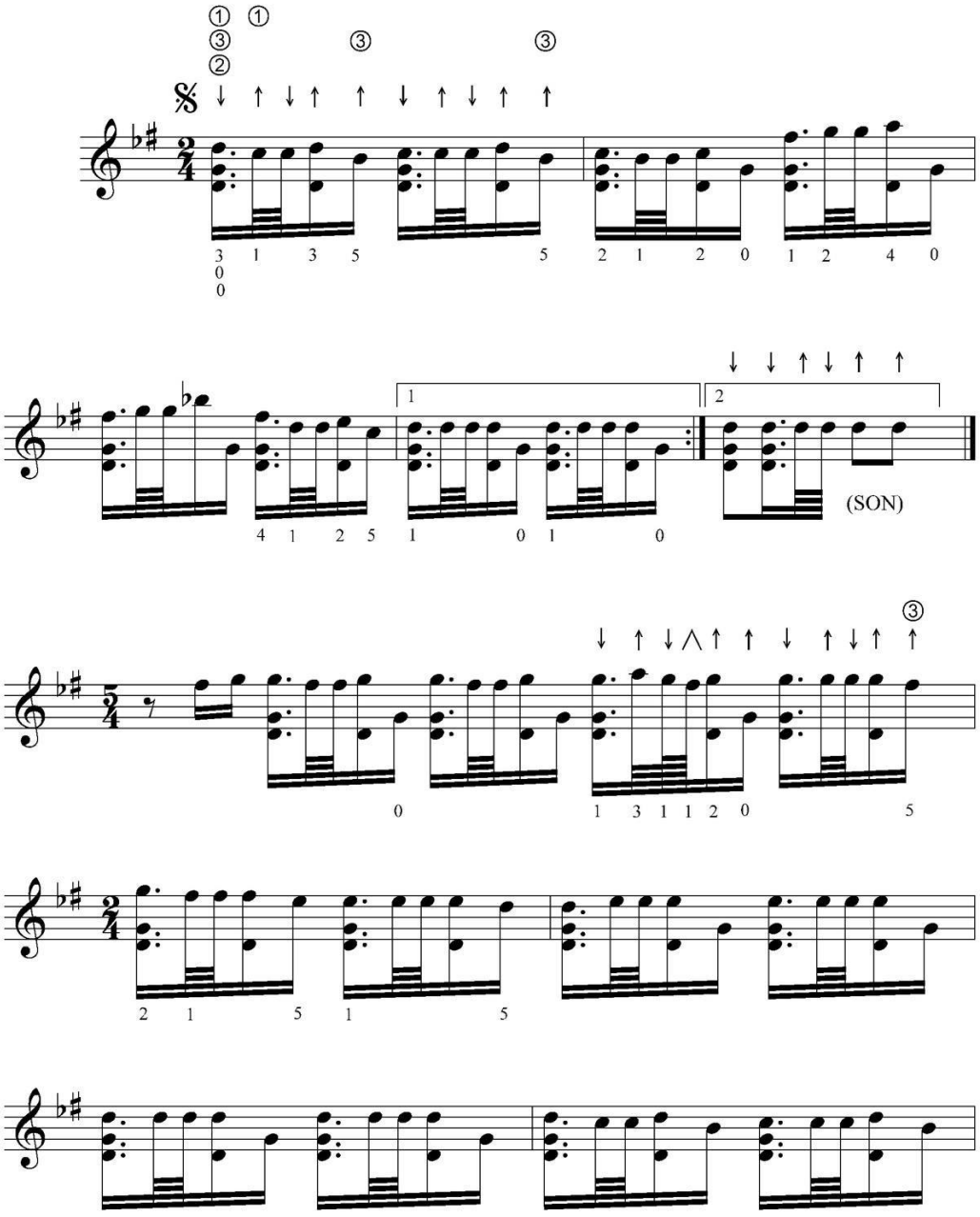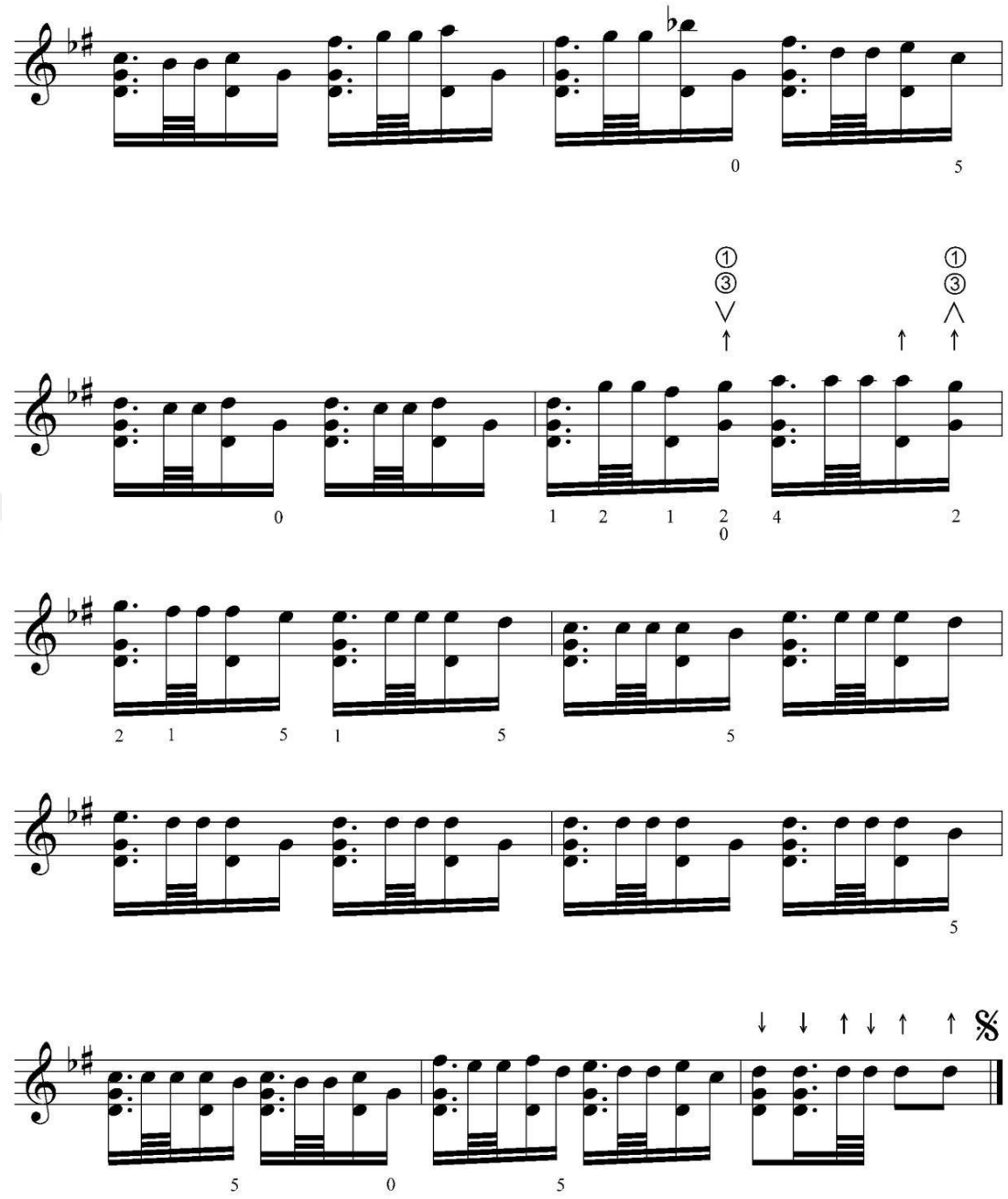

Şekil 203: Duruma Uydurma Basamağı Konya Tavrı Uygulama Çalışması

137. Alıştırma

Alıştırma 138 Konya Tavrı'nın uygulandığı yöreye özgü karakteristik eserlerden biri olan "Gitme Bülbül" eseridir. Eser geleneksel icrada yaklaşık olarak 80bpm tempoda seslendirilmektedir. G5a, K5 ve H11 çalışma grafiklerinde çalışılan tempo değerleri eserin tempo değerini kapsamaktadır. Yöntem olarak diğer tüm eserlerde olduğu gibi alt tempo değerlerinden başlanarak çalışma grafiğinde belirtilen şekilde 80bpm tempoya kadar çalışılmalıdır.

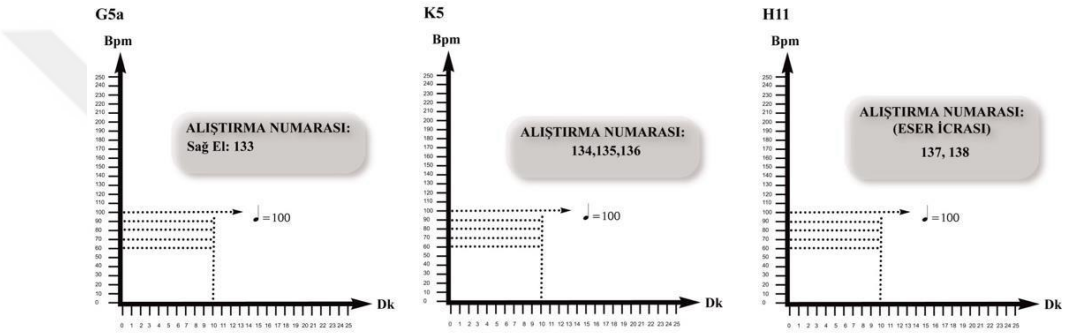

Şekil 204: Duruma Uydurma Basamağı Konya Tavrı Uygulama Çalışması

138. Alıştırma

Duruma uydurma basamağı kapsamında incelenen Konya Tavrı eser örneklerinin sayısını artırmak mümkündür. Repertuvarda, incelenen çalış biçimiyle icra edilen çok sayıda eser bulunmaktadır. Bağlama eğitiminin psikomotor davranış basamaklarına göre yapılandırılması, konunun genişliğine göre bir model önerisi olarak sınırlılıklar

çerçevesinde incelenmiştir. Basamak kapsamında seçilen iki eser; konunun ne şekilde kurgulanacağının, kuramsal açıdan ve uygulamada yapılması gereken çalışmaların neler olması gerektiğinin incelendiği örnek eserlerdir. Konya Tavrı ve Zeybek Tavrı iki farklı modül olarak duruma uydurma basamağı kapsamında incelenmiştir. Konya Tavrı'nın çalışılmasına yönelik kurgulanan modülde üç adet çalışma grafiği bulunmaktadır. Psikomotor alan yeterlilikleri üzerinden kurgulanan grafikler birbirleriyle konu içi ilişkilendirme yapılarak ve geçmiş basamaklarla konular arası ilişkilendirme yapılarak tasarlanmıştır. Konya Tavrı için kurgulanan çalışma sistematiğini gösteren grafikler Şekil 206'da bir arada gösterilmiştir.

Şekil 205: Zeybek Tavrı G5a, K5, H11 Çalışma Grafikleri

Çalışma grafikleri incelendiğinde tempo ve zaman açısından tutarlılık görülmektedir. Tavrın kendine özgü duyuş ve icra karakteri sebebiyle tempo değerleri, çalınacak eserlerin tempo değerlerini kapsayacak şekilde belirlenmiştir. Örnek eserlerin çoğaltılması durumunda çalışma grafiklerinde yer alacak alıştırmaların eserlere göre dizayn edilmesi gerekmektedir. Diğer tavır modülünde olduğu gibi eserin tavır özelliklerine uygun çalış biçimleri dikkate alınarak zaman değişkeni üzerinde bir tasarrufta bulunulmamıştır. G5a ve K5 çalışma grafiklerinde zaman değişkeninin etkisi olsa da H grafiği zaman değişkeni bakımından nötr hâle gelmiştir. Güç ve eş güdümün sonucu olan hız basamağı tavır konusunda esas olan eser icrasını kapsamaktadır. Bu bakımdan eserlerin çalışılması için gereken sürenin belirtildiği zaman değişkeni etkisiz hâle gelmektedir. H11 çalışma grafiğinde belirtilen tahmini zaman, konu bütünlüğü açısından diğer grafiklerle aynı seviyede tutulmuş ve asgari bir sınır olarak düşünülmüştür.

Duruma uydurma basamağı genel olarak her tür çalış biçimi, tavır, üslup, ekol ve çalgı edisyonunun çalışıldığı psikomotor alan basamağı olarak değerlendirilmektedir. Bağlama çalgı literatüründe yer alan çeşitli spesifik alanların derinlemesine incelenmesi ve çalışılması basamağın kapsamına girmektedir. Geçmiş bilgilerin bilişsel süreçlerden geçerek, karşılaşılan yeni durumlara uyarlanması duruma uydurma basamağının en belirgin özelliklerinden biridir. Müzikte uzmanlaşma veya ekollere ait yeni edisyonları icra etme, yeterlilik bakımından duruma uydurma basamağına ulaşılması hâlinde çalışılmalıdır. İcra edisyonları, dönemsel icra özelliklerinin ve ulaşılan teknik seviyenin icracılar tarafından mevcut eserler üzerinde uygulanarak literatüre kazandırılması yoluyla oluşmaktadır. Edisyonlar, yeni müzikal fikirlerin icraya aktarılması amacıyla yapılmaktadır. Yeni ve daha önce var olmayan bir yaratı özelliği göstermesi bakımından bir sonraki basamak olan yaratma basamağına dâhil edilmesi gerekmektedir. Fakat üretilen eser edisyonlarının diğer icracılar tarafından çalışılması yine çalgı literatürüne dâhil olması bakımından duruma uydurma basamağında yapılmaktadır. Duruma uydurma basamağında uzmanlık gerektiren özellikli konuların çalışılması, her konunun farklı müzikal özellikleri ve motor beceri gereklilikleri olması sebebiyle diğer basamaklardan farklı olarak her konu birbirinden bağımsız modüller şeklinde tasarlanmaktadır. Her modül ise diğer basamaklarda olduğu gibi psikomotor alan yeterlilikleri üzerinden yapılandırılmıştır.

Duruma uydurma basamağını tamamlayan bireyin çalgı literatüründe yer alan her türde ve üslupta eserleri icra edebiliyor olması beklenmektedir. Geçmişte edindiği bilgileri karşılaştığı her durumda kullanabilen ve bu bilgileri eserlere uyarlayabilen bireyin sanatsal açıdan yeni bilgiler üretebilecek bilişsel ve devinişsel yeterliliğe ulaştığı düşünülmektedir. Bu durumda bir üst basamak olan yaratma basamağına geçmek için gerekli olan seviyeye ulaşıldığı varsayılmaktadır.

3.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

3.7.1. Yaratma

Yaratma sözcüğü “zekâ, düşünce ve hayal gücünden yararlanılarak, daha önce olmayan bir şeyi yapmak, üretmek, gerçekleştirmek veya ortaya koymak” (TDK, 1995) olarak tanımlanmıştır. Yaratıcılık ise, “herkeste var olduğu kabul edilen, yeni ve özgün bir şeyi tasarlama, bulma gerçekleştirme isteği” (TDK, 1995) olarak tanımlanmaktadır. Yaratıcılık kavramının karşılığı olan “creativity” köken olarak

“Latince ‘creare’ kelimesinden gelir. Bu kelime doğurmak, yaratmak, meydana getirmek anlamındadır” (Kablan ve diğ., 2014, 236). Genel olarak bilişsel bir süreç olarak değerlendirilen yaratıcılık, yaratma kavramının uygulamaya dönük bir anlam içermesi sebebiyle devinişsel alanı da kapsayan eylemleri tanımlamak için de kullanılmaktadır.

Devinişsel olarak yaratma basamağı, yeni bir motor beceri geliştirme veya kendine özgü bir ürün ortaya koyma olarak tanımlanabilir. Bu düzeyde birey daha önce edindiği yöntemlerden yararlanarak bugüne kadar yapılmamış özgün bir ürün ortaya çıkarır. Yeniden ortaya koyma, benzeri olmayanı yapma, orijinal ve benzersiz yeni davranışlar sergileme gibi eylemleri gerçekleştirir. İcra alanında ise yeni bir eser veya düzenleme ortaya koymak olarak değerlendirilebilir.

3.7.1.1. Yaratıcı Düşünme ve Aşamaları

Yaratma fikri yeni bir şey ortaya koymak olarak değerlendirilse de bir ürünün yaratıcı niteliğe sahip olabilmesi için yeni ve alışagelenin dışında olması yeterli değildir. Yeni bir sanatsal fikir olağan dışı olabilir fakat yaratıcı olabilmesi için toplumsal fayda veya toplumsal bir ihtiyaç veya beklentilere karşılık vermesi gerekir. Aksi durumda sadece yeni bir fikir olarak değerlendirilir. Sanatın toplumsal boyutu göz önünde bulundurulduğunda sanatsal yaratıların da benzer bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerekmektedir. Yaratıcı düşünce seçmeci yaklaşımlarda hazırlık, kuluçka, aydınlanma ve değerlendirme olmak üzere dört aşamadan oluşmaktadır. Farklı yaklaşımlarda farklı tasnifler olsa da bugün için en çok kullanılan ve özellikle bilişsel alanda yapılan çalışmalara referans olan tasnif olarak karşımıza çıkmaktadır. Hazırlık aşaması bir problemin farkında olma, konuya ilişkin veri ve belgeleri inceleme, mevcut bilgileri ve kaynakları tarayarak konu hakkında detaylı bilgi edinme aşamasıdır. Kuluçka aşaması kişinin mevcut bilgileri ikincil bir noktaya iterek konudan uzaklaşması meselenin bilinçaltında olgunlaşmasını beklediği evredir. Aydınlanma aşaması meselenin çözümüne dair fikirlerin ortaya çıktığı aşamadır. Değerlendirme aşaması çözümün hayata geçirildiği uygulamanın geriye dönük müdahalelerle sonuçlandığı veya ürüne dönüştüğü son aşamadır. Yaratıcı bir fikir bu aşamalardan geçerek özgün bir ürüne dönüşmektedir. Bilişsel alanda gerçekleşen bu aşamaların devinişsel alana dönük bir ürüne dönüşmesi sanat özelinde icraya dönük bir yaratıcılık olarak değerlendirilebilir. İcraya dönük bir müzik üretimi, devinişsel alanın kapsamına girse

de aynı zamanda bilişsel bir sürecin eş güdümlü olarak ilerleyişiyle meydana gelmektedir. Sanatın özel koşulları gereği meseleyi disiplinler arası bir yaklaşımla ele almak ve ilişkilendirmek gerekmektedir. Bu sebeple sanatsal yaratıcılığın ögelerini ve sanatsal yaratma sürecini oluşturan bileşenleri analiz ederek devinişsel alanda gerçekleşen bu eylemi bilişsel alanla ilişkilendirmek gerekmektedir.

3.7.1.2. Sanatsal Yaratıcılık ve Yaratma Süreci

Sanatsal yaratı temelde bireysel bir üretim olsa da içerik olarak toplumsal bir özellik gösterir. İçeriği oluşturan şey kişisel bir yaratı ekseninde şekillenir fakat dönemsel beklentiler ve sosyolojik unsurlardan bağımsız değildir. Bir sanat eserini eşsiz yapan şey taklit edilebilse de yaratı olarak eşitinin olmamasıdır. Bu durumda eşiti olmayan fakat benzeşen sanatsal üretimlerin varlığı sanatçının dönemsel estetik anlayışlardan ve toplumun genel eğiliminden etkilendiğini göstermektedir. Müzik sanatı için de bu durum geçerlidir. Sanatsal akımları ve müzik dönemlerinin karakteristik özellikleri, sanatçıları çağdaşlarıyla içerik bakımından benzer ürünler ortaya çıkarmaya yönlendirmiştir. O hâlde içerik yaratı sürecinin sosyolojik boyutunu temsil etmektedir. Sanatta içerik sosyolojik bir temelde ilerlese de bir yaratının eşitinin olmaması sanatsal ürünlerin aynı zamanda kişisel bir yaratı olduğunu göstermektedir.

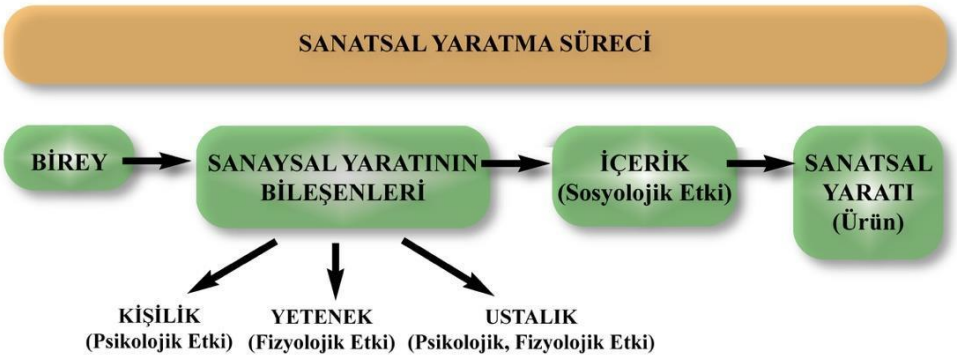
> "Bir sanatçının yaratımı gerçek dünyanın özümlediği, değerlendirdiği, bilinçli kılındığı, yorumlandığı, böylelikle de manevi bir bildirimin ortaya çıktığı bir faaliyet ortaya koyar. Buysa kendi içinde nesnel ve toplumsal-tarihsel olarak belirlenmiş bir içerik barındırdığı kadar, derinlemesine birkerecilik, bir kişisel karakter de taşır" (Kagan,1982, 327).

Pozitif bilimlerde ortaya çıkan buluşlar nesnel yasalara bağlıdır. Buluşu yapan bilim insanının ismiyle anılsa da bir yaratı olarak kabul edilmez. Bir buluş gerekli bilimsel gelişmeler yaşandığında başka bir bilim insanı tarafından er ya da geç keşfedilmektedir. Sanatta ise durum farklıdır. Ortaya çıkan ürün kişiseldir ve ürünü ortaya koyan sanatçıya aittir. Sanatçının varlığıyla var olabilen bir özgünlük taşımaktadır. O hâlde kişilik bir sanatsal yaratının ilk ve en önemli bileşenidir. Kişilik, yetenek (yeti) ve ustalık yaratma sürecinin üç önemli bileşenidir. "Yeti, sanatçının manevi dünyasında oluşan düşünceleri, duyguları ve tasarıları tüm zenginliği içinde, özgül bir sanatsal bildirim hâline dönüştürebilme gücüdür" (Kagan,1982, 329). Yetenek genel olarak üzerinde uzlaşı sağlanmamış bir konudur. Sanatsal yetenek, bireyin imgesel olarak algıladığı dünyayı sanatsal bir ürün hâline dönüştürecek yeterliliğe sahip olma düzeyi olarak tanımlanabilir. Yaratma sürecini pekiştirecek bilgi ve beceri bilişsel ve devinişsel alan basamaklarının gereklerinin yerine getirilmesiyle

edinilmektedir. Günümüz dünyasında sanat eğitimine dair eğitim-bilimsel yöntemlerin gelişmesi, sanat alanında bir ürün ortaya koyabilmek için gerekli olan bilgilerin aktarılmasında önemli bir ilerleme kaydedilmesine sebep olmuştur. Teknik bilgilerin sistematik bir şekilde aktarımı icra seviyesini yükseltse de özgünlük ve sanatsal yaratının üçüncü bileşeni olan ustalık aktarılamamaktadır.

> "Belli bir olanağın gerçeklik hâline dönüştürülmesi, gerçekleştirilmesi ise, sadece yetiye değil aynı zamanda ustalığa bağlıdır. Ustalık yaratıyı, kendi maddi ve manevi öğelerinin birliği içinde gerçekleştirilen, özgül bir uygulayım gücüdür. Ustalık olmaksızın, yeti, sadece, fiili sanatsal yaratımın bir ön koşuludur, ancak ustalıktan geçerek yaratımı gerçekleştirebilir" (Kagan,1982, 331).

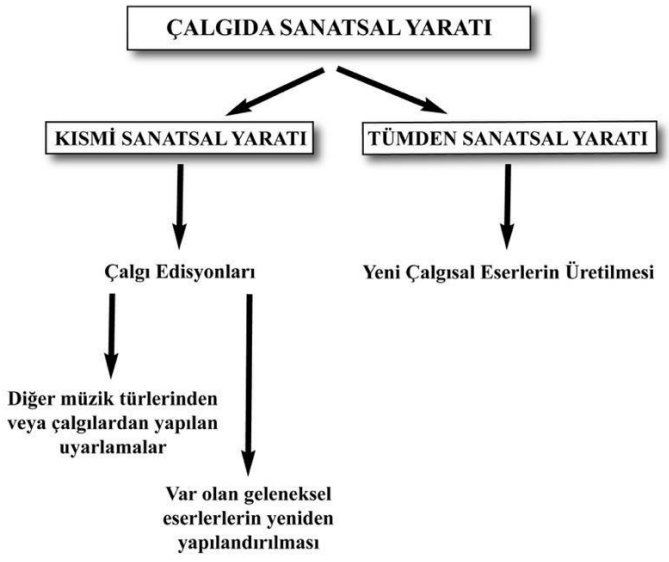
Psikomotor davranış basamaklarından yaratma basamağı motor becerilerin en üst noktaya ulaştığı fakat ağırlıklı olarak düşünsel bir süreçtir. Donanım olarak bu basamağa ulaşan birey diğer basamaklarda olduğu gibi basamağın gereklerini yerine getirecek kişisel yeterliliklere sahip olmayabilir. Yaratma süreci daha genel bir bakışla sosyolojik, fizyolojik ve psikolojik bir süreç olarak değerlendirilmelidir. Fizyolojik yeterlilikler psikolojik süreçlerle özgün ürünler ortaya koymak üzere birlikte ilerlemektedir fakat içerik bakımından sanatsal yaratı sosyolojik gerçekliklerle şekil almaktadır. Sanatsal bir yaratım süreci Şekil 207'de gösterilen bileşenlerden oluşmaktadır.

Şekil 206: Sanatsal Yaratım Süreci Bileşenleri

Sanata dair yeni bir ürün ortaya koyacak olan birey sanatsal yaratının bileşenleriyle icrada ihtiyaç duyulan psikomotor gelişimin yeterliliklerini birleştirmektedir. Yeterli bilişsel ve motor gelişime sahip bir icracı; üretimlerini sanatta en önemli motivasyon aracı olan toplumca kabul görme, takdir edilme gibi sosyolojik ve psikolojik unsurların etkisiyle şekillendirmektedir. Bağlama icrası özelinde değerlendirildiğinde müzik endüstrisinin de etkisiyle oluşan toplumsal beklentilere cevap verecek yeni üretimler

kısmi veya tümden yaratılarla ortaya çıkmaktadır. Kısmi yaratılar çalgı edisyonları olarak değerlendirilmektedir. Her çalgı, dönemsel müzik özellikleri bakımından farklı duyuş özelliklerinin yansıtılması için icracıların kattığı yeni teknikler ile değişmekte ve gelişmektedir. Geleneksel müziklerde toplumun benimsediği eserler üzerinden yapılan bu tür yenilikler, eserleri teknik olarak yeni bir seviyeye taşımakta kimi zaman ise çalgılarda yapısal değişikliklere sebep olmaktadır. Yaratma basamağına ulaşan bireyin yeni fikirlerini bir bakıma topluma kabul ettirebilmesinin en kolay yollarından biri de edisyonlardır. Çalgı edisyonları, icracıların birikimlerini çalgıya dolayısıyla müzik kültürüne kazandırması anlamına gelmektedir. Bu yaratı biçimi icra gelişimini sağlayan önemli yöntemlerden biridir. Başka çalgılardan yapılan uyarlama ve aktarımlar da yine bu kapsamda değerlendirilmektedir. Bütün olarak bir yaratı veya yeni bir üretim olmasa da icrada geliştirilen ve uygulanan yeniliklerin çalgı literatürüne kazandırılması bakımından oldukça önemlidir. Tümden yaratım ise icracıların yeni ve daha önce var olmayan bir eser üzerinden geliştirdikleri duyuş ve çalış özelliklerini çalgı müzik kültürüne kazandırması olarak tanımlanabilir. Çalgıda sanatsal yaratı tipleri Şekil 208'de gösterilmiştir. Şemada gösterildiği üzere çalgıda sanatsal yaratılar iki başlıkta ele alınmıştır. Kısmi sanatsal yaratılar çalgı edisyonlarını, tümden sanatsal yaratılar ise yeni çalgısal eserlerin üretilmesini kapsamaktadır. Çalgı edisyonları ise başka müzik türlerinden veya başka çalgılardan yapılan uyarlamaları ve var olan geleneksel müzikler üzerinde icracıların yaptığı yenilik ve müzikal katkıları kapsamaktadır.

Şekil 207: Çalgıda Sanatsal Yaratı Tipleri

Tezin bu bölümünde yaratma basamağı kapsamında çalgısal müzikte görülen yaratı tipleri üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. İcracının ulaştığı son aşama bireysel yaratıcılıkla ilgilidir. Bu sebeple yaratma basamağı ele alınırken düşünsel olarak sanatsal yaratıcılığın dinamikleri kuramsal olarak ele alınmış ve bu kapsama giren eserler üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır.

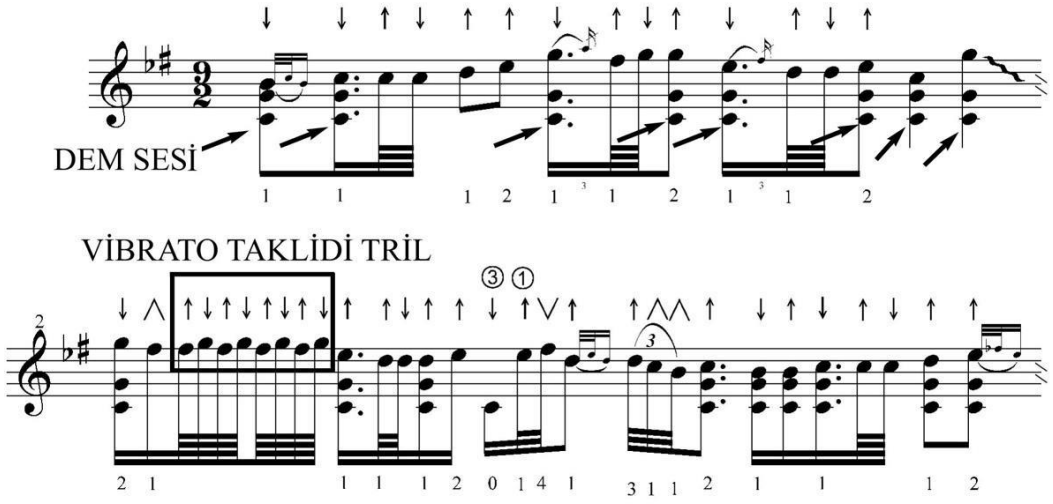
3.7.1.3. Bağlama İçin Yazılan Çalgısal Eserlerin İncelenmesi

Bağlama literatüründe yer alan çalgısal eserleri birkaç başlık altında incelemek gerekmektedir. Ağırlıklı olarak sözlü müzik geleneğinin kabul gördüğü coğrafyamızda bağlama söze eşlik eden bir araç olarak kullanılagelmiştir. Yakın dönemde bağlamada çalım tekniklerinde yaşanan gelişimeler sebebiyle sözlü müziğe ait çok sayıda eser çalgısal olarak icra edilmeye başlanmış ve müziğimizde yeni bir çalgısal müzik alanı açılmıştır. Yaratma basamağında çalgısal müziğin nasıl oluştuğu ve yaratma sürecindeki konumu ele alınmıştır. Bu bağlamda çalgı edisyonları ve yeni yaratılan eserler iki ayrı başlıkta ele alınmıştır. Konu çalgısal müziğin yaratı biçimleri ekseninde çalgı edisyonları ve yeni üretimler (bağlama icrasının gelişimi ve yeni fikirler) başlıkları altında eser örnekleri üzerinden incelenmiştir.

3.7.1.3.1. Bağlamada İcra Edisyonları

Yaratma sürecinin bir ayağı olarak değerlendirilebilecek icra edisyonları çalgıda teknik gelişimin önemli bir parçasıdır. Edisyonlar incelendiğinde temel olarak iki farklı yolla yapıldığı görülmektedir. Bunlardan ilki uyarlamadır. Var olan ve alışagelmiş çalış biçimlerinden farklı icra deneyimleri sunan uyarlamalar genel olarak başka çalgılardan alınan çalgı müziği eserleri veya başka müzik türlerinden alınan eserlerin teknik açıdan çalgıya uyarlanması yoluyla yapılmaktadır. Bağlama literatüründe yer alan çok sayıda eser bu yolla yapılmıştır. Bağlamada icra edilen pek çok tavır, aynı müzik türünde yer alan başka çalgıların icra özelliklerinin taklit edilmesi yoluyla oluşmuştur. Bu konuda en belirgin örneklerden biri de zeybek tavrıdır. Temelde Zeybek Tavrı, zurna çalgısının çalış özelliklerinin bağlamayla taklit edilmesiyle meydana gelmiştir. Gelenekte var olan iki zurnanın beraber çalması ve zurnalardan birinin sürekli dem ses (pedal ses) tutması, bağlamada zeybek icra edilen düzenlerin oluşmasına ve tellerden birinin sürekli olarak karar sesini verecek şekilde akortlanmasına sebep olmuştur. Zeybek icrasında çokça görülen uzun triller ise zurna çalgısında yapılan vibrato tekniğinin taklit edilmesi amacıyla oluşmuştur. Bu taklit ve

uyarlama, teknik olarak tril çalışının geleneksel bağlama icrasında yer edinmesine sebep olmuştur. Bu yolla icra bakımından çalgıya zorluk derecesi yüksek bir çalış biçimi kazandırılmıştır. Farklı müzik türlerinden alınan eserlerin bağlamaya uyarlanması konusuna ise Türk Müziğinin çalgısal eserleri örnek olarak gösterilebilir. Türk müziği repertuvarında yer alan pek çok longa ve sirto bağlamaya uyarlanarak bağlama öğretim programlarında ve çalgı metotlarında kullanılmıştır. Yakın dönemde teknik yenilik ve performans gelişimi amacıyla dünya müziklerinden örneklerin de bağlamaya uyarlandığı sıklıkla görülmektedir. Konuya örnek olarak Şekil 209'da Muğla yöresine ait Kadıoğlu Zeybeği'nin (Kadıoğlu Çeşitlemesi) notaları verilmiştir. Eser, yörede geleneksel olarak iki zurna ile seslendirilmektedir. Zurnalardan biri ana melodi hattını seslendirirken diğer zurna karar sesini vermektedir. Bu çalış biçimi yörede genel geçer bir duyuş olarak yerleşmiştir. Bağlama için zurna çalgısından uyarlanan eserde ikinci zurnanın verdiği sürekli sesin (basso ostinato) çalgıya uyarlanması amacıyla düzen (akort biçimi) değiştirilmiştir. Do müstezat düzeni üzerinden yazılan edisyonda ana melodiye eşlik eden ses (karar sesi, dem ses) boş tel aracılığıyla sürekli olarak duyurulmaktadır. Bu yolla iki zurna ile oluşan duyuş özelliği taklit edilmektedir. Nefesli bir çalgı olması sebebiyle zurnadan elde edilen uzun sesler ve vibratolar ise tremolo ve tril olarak taklit edilerek bağlamaya uyarlanmıştır. Muğla yöresine ait Kadıoğlu Zeybeği'nin (Kadıoğlu Çeşitlemesi) tamamı tezin ek bölümünde (EK 1) verilmiştir.

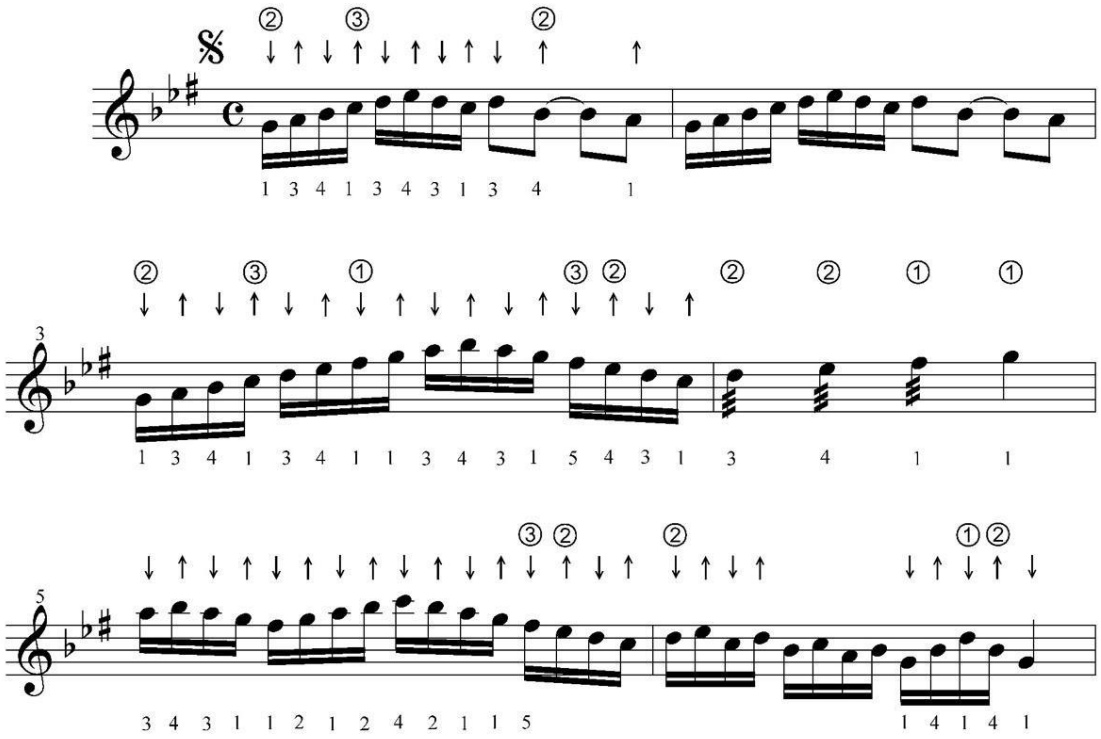

Şekil 208: Ali Kazım Akdağ, Kadıoğlu Zeybeği (Kadıoğlu Çeşitlemesi) Edisyonu

Akdağ, Ali Kazım. 2010. **Bağlamada Düzenler ve Tezene Tavırları.** İstanbul: Pan Yayıncılık, 174'ten uyarlandı.

Tril çalış tekniğinin zorluğu göz önünde bulundurulursa sıkça tekrar eden bu yapı, bağlamada uygulanması zor fakat motor beceri bakımından icracıyı olumlu yönde geliştiren bir uygulama olduğu söylenebilir. Zeybek Tavrı'nda olduğu gibi aynı müzik türünde olmasına rağmen başka çalgılardan uyarlama yoluyla alınan benzer çalış biçimleri bağlama çalgı literatüründe yerini almış ve icracıların teknik gelişimlerine olumlu yönde katkı sağlamıştır. Uyarlamaların icra bakımından zorluk derecesi icracının yaratıcılığına ve tercihlerine bağlı olarak değişebilmektedir. Her icracı kendi teknik becerisi ve müzikal tercihlerini edisyonlar aracılığı ile aktarabilmektedir.

Diğer müzik türlerinden alınan eserlere örnek olarak ise nihavent longa eseri seçilmiştir. Bağlamada sıklıkla icra edilen eser Türk Müziği çalgısal eser literatüründe yer almaktadır. Longa ve sirtoların teknik açıdan icra edilmesi ve zor eserler olması sebebiyle bağlama icrasını geliştirmek amacıyla çeşitli edisyonlar yazılmıştır. Şekil 209'da bestesi Kevser Hanım'a ait Nihavent Longa eserinin bir bölümü ele alınmıştır.

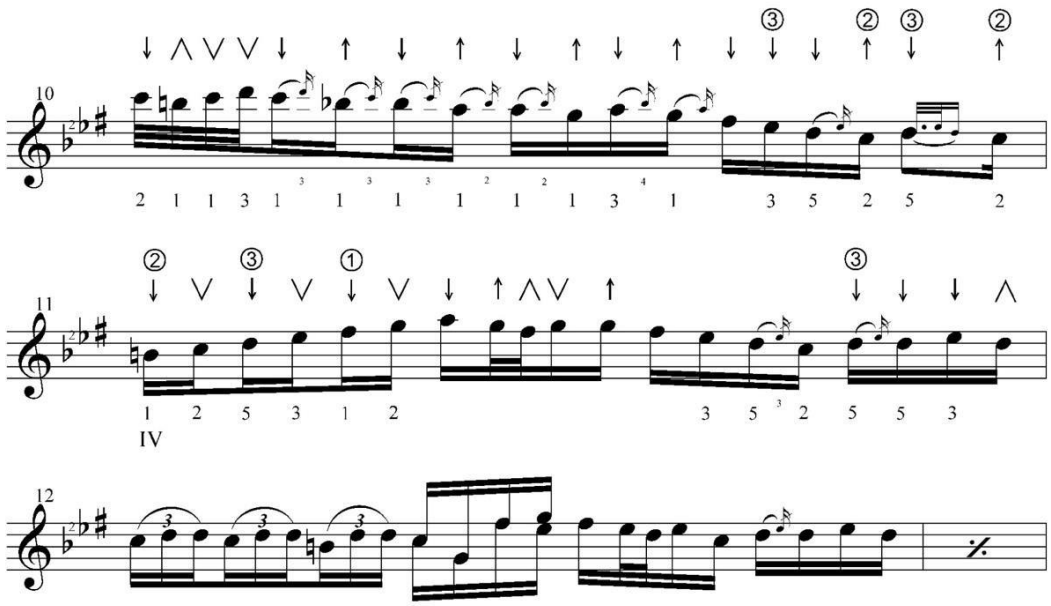

Şekil 209: Ali Kazım Akdağ, Nihavent Longa Edisyonu

Akdağ, Derin. 2014. Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri Bağlama 12. Sınıf Ders Kitabı. Ankara: Devlet Kitapları, 108.
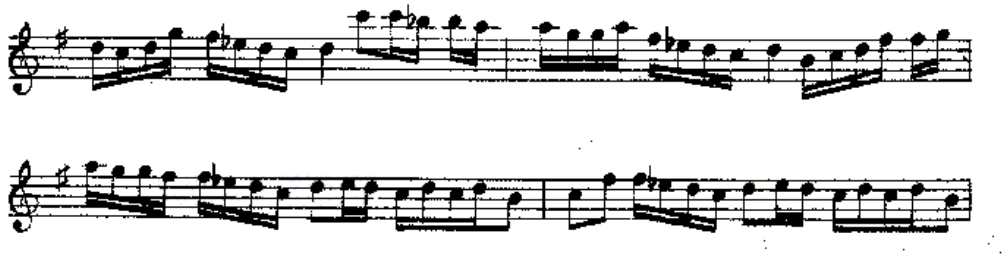
Nihavent Longa eseri bağlamaya uyarlanırken bozuk düzeni kullanılmıştır. Eserin çalınacağı pozisyonlar, tel numaraları, parmak numaraları, çalış biçimi tercihleri ve tezene yönleri gibi pek çok detay, edisyonu yazan kişi tarafından belirlenmektedir. Bu durum çalgıda yeni çalış biçimlerinin oluşmasına sebep olmaktadır. İcracının birikimleri ve müzikal anlayışıyla şekillenen bu süreç sonucunda ortaya çıkan ürün, kısmi yaratı olarak değerlendirilerek yaratma sürecinde yer almaktadır. Kevser Hanım'a ait "Nihavend Longa" eserinin bağlama edisyonu tezin ek bölümünde (EK 2) verilmiştir.

Edisyonların oluşumunda ikinci yol ise icracının güncel çalış biçimleri ve ürettiği yeni çalış stillerini bağlamaya aktardığı var olan eserlerin yeniden yapılandırılması yöntemidir. Üst düzey icracıların kendi çalış stillerini eserler üzerinde uyguladıkları bu yöntem, çalgı gelişimini olumlu yönde etkileyen en önemli yaratı yöntemidir. Bu yolla çalgı literatüründe yer edinmiş ve kabul görmüş eserler teknik açıdan ve duyuş özellikleri bakımından geliştirilmektedir. İcracı sahip olduğu birikimi kabul gören bir eser üzerinden yaygınlaştırmakta ve diğer icracılara aktarmaktadır. Edisyon aracılığıyla üretilen kısmi yaratı belgelenmekte ve kalıcı hâle gelmektedir. Yeni bir eser üretmek yerine var olanı geliştirmek çalgı ekolü sayılabilecek bağlama sanatçıları arasında en çok kullanılan yöntem olarak öne çıkmaktadır. İçinde bulunduğumuz dönemde bağlama sanatçılarının geniş kitlelere ulaşmak ve eserler üzerinden yaratıcı fikirlerini insanlara ulaştırmak üzere bu yöntemi sıklıkla kullandığı görülmektedir. Bağlamada icra ekolü geliştirmiş ve geniş kitleler tarafından kabul görmüş Erdal Erzincan, Erol Parlak ve Çetin Akdeniz gibi sanatçılar çoğunlukla geleneksel eserlerin yeni icra edisyonları üzerine ürünler vermiştir. Bu tip üretimlere örnek olarak Erdal Erzincan'ın yazdığı edisyonlardan biri olan "Başına Bağlamış Dastar" eseri verilebilir. Cavit Erden'den alınan Mersin yöresine ait eser genel olarak bozuk düzeninde icra edilmesine rağmen eser bağlama düzenine uyarlanarak duyuş ve çalış özellikleri yeniden yapılandırılmıştır. İcracı, eseri kendi geliştirdiği çalış üslubuna uygun olarak yeniden yorumlamış ve motor beceri bakımından daha özellikli ve zor bir hâle getirmiştir. Geleneksel olarak çalındığında yüksek bir icra seviyesi gerektirmeyen eser, yeni edisyon ile yüksek düzeyde çalış becerisi isteyen bir teknik yapıya kavuşmuştur. Erdal Erzincan'ın yazdığı edisyon bu şekliyle bağlama eğitiminde üst basamaklarda yer almıştır. ''Başına Bağlamış Dastar'' eserinin kısa bir bölümü incelenmek üzere şekil 211'de verilmiştir.

Şekil 210: Erdal Erzincan, Başına Bağlamış Dastar Edisyonu

Edisyonun bir bölümü incelendiğinde melodi hattının temelde aynı olmasına rağmen eserde bulunmayan pek çok müzikal unsurun esere eklendiği görülmektedir. Çarpma, süsleme vb. ek notalar geleneksel icrada olmayan fakat icracının esere eklediği detaylardır. Geleneksel icrada referans alınan TRT Radyo nota arşivleri genel olarak derleme notalarından meydana gelmektedir. Eserin aynı bölümünün TRT Radyo repertuvarındaki biçimi şekil 212'de verilmiştir.

Şekil 211: Başına Bağlamış Dastar, Geleneksel Çalınış Biçimi (TRT Radyosu Nota Arşivi Repertuvar No:412)

Derleme çalışmaları, geçmiş dönemde var olan eserleri belgelemek ve koruma altına almak amacıyla yapılmıştır. Bu sebeple nota yazılarında melodik hattın korunmasına dikkat edilmiş fakat eserin seslendirildiği çalgının icra özellikleri ve eseri seslendirenin çalış üslubu detaylı olarak nota yazısına aktarılmamıştır. Eserin TRT

repertuvarında yer alan biçimi incelendiğinde çalgıya dair bir nota yazısı olmamakla beraber bir çalgı edisyonu özelliği göstermemektedir. Eserin öğretilmesi aşamasında genel uygulama olarak öğreten kişinin şahsi katkıları öğrenene gelenek adı altında aktarılarak bir nevi yazılı olmayan edisyon aktarımı yapılmaktadır. Dolayısı ile usta çırak ilişkisi ile öğretilen her çalış biçimi aslında aktarana ait bir edisyon olarak değerlendirilmelidir.

Şekil 211'de verilen Erdal Erzincan'a ait edisyonda ise bu eksiği gidermek ve icracının katkısını belgelemek adına bağlamaya dair tüm çalış özellikleri detaylı olarak notaya aktarılmıştır. Eserin yaygın olarak bilinen icrasında bulunmayan üçlemeler, çarpmalar ve süslemeler edisyonu yazan kişinin yorumu ve kısmi yaratı bağlamında çalgıya katkısı olarak değerlendirilebilir. Bu edisyonla bağlama eğitiminde sıkça kullanılan eser Erdal Erzincan'ın katkısıyla duyuş ve çalış özellikleri bakımından oldukça ileri bir seviyeye taşınmıştır. İcracının yaratı sürecinde yaptığı katkı psikomotor alan basamaklarının en üst seviyesi olan yaratma basamağına dair bir üretimde bulunduğunu dolayısı ile kişisel olarak bu basamakta yer aldığını göstermektedir. "Başına Bağlamış Dastar" eserinin Erdal Erzincan'a ait olan edisyonun tamamı tezin ek bölümünde (EK 3) verilmiştir.

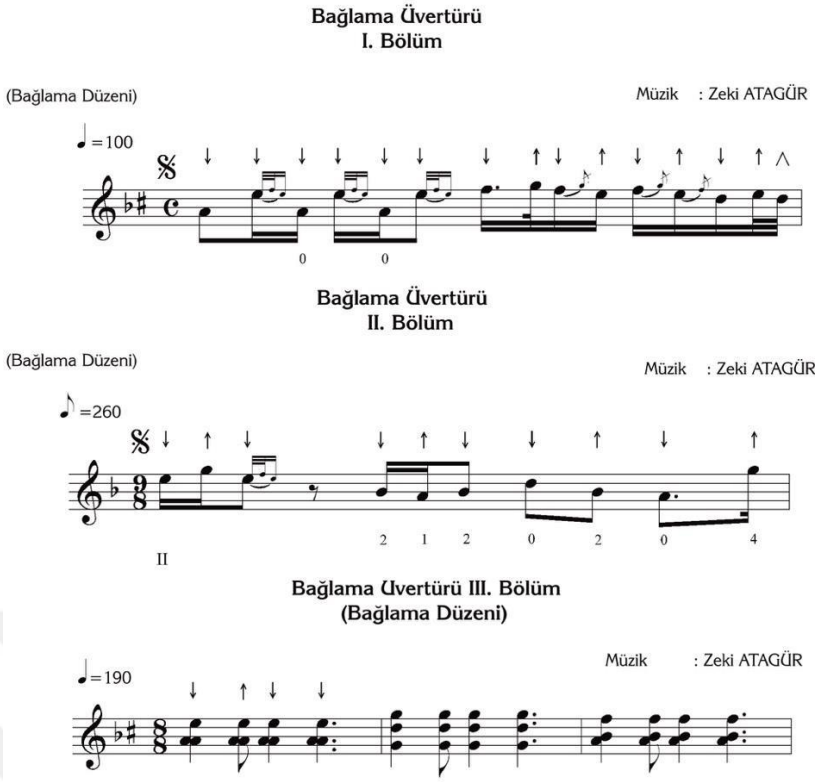
Çalgı edisyonu konusu genel olarak değerlendirildiğinde farklı çalgılar için yazılan eserlerin, farklı müzik türlerine ait çalgısal veya sözlü eserlerin, aynı müzik türünde var olan sözlü ya da sözsüz eserlerin kaynak olarak kullanıldığı söylenebilir. Bağlama literatüründe yer alan genel kabul görmüş edisyonlar ise genel olarak mevcut eserlerin yeniden yapılandırılması yoluyla yapılan eserlerdir. Bu yolla bireysel olarak yüksek icra düzeyine ulaşan bağlama sanatçıları kendi geliştirdikleri yeni icra fikirleriyle bağlamanın teknik ve müzikal gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır. Edisyonlar, eğitim kurumları ve uygulayıcıları tarafından kabul edilebilir bir yapıdadır. Gelenek olarak korunan genel icra üslubunun değişmesi (bozulması) konusunda yaşanan endişeler ve korumacı yaklaşımlar bu yolla aşılmakta, eserler gelişime ve yeniliğe açık hâle getirilmektedir. Üretilen yeni çalgısal eserlerin literatüre ve alışılagelmiş eğitim öğretim sürecine dâhil edilmesi konusunda daha kabul edilebilir olması, bağlamaya dair teknik gelişimin ağırlıklı olarak edisyonlar aracılığıyla yapılmasının temel nedeni olarak gösterilebilir. Yaratma basamağına ulaşmak isteyen bir bireyin bu basamakta bulunan icracıların kişisel birikimlerini ve icra üsluplarını eserlere hangi yöntemlerle aktardıklarını incelemesi gerekmektedir. Eserin çalındığı geleneksel tavrın, melodi

hattının ve biçimsel özelliklerinin korunarak yeni duyuş özelliklerinin eklenmesi yoluyla üretim yapılması edisyonların yazılmasında temel yaklaşım olarak gösterilebilir. Kullanılacak akort biçimi (düzen), kullanılacak pozisyon, ritmik ve armonik eklemeler, süslemeler vb. bileşenler kullanılarak eserler; yeni ve daha önce yapılmamış bir duyuş ve teknik açıdan benzeşmeyen bir çalış üslubu elde edilecek biçimde yeniden tasarlanmaktadır. Edisyonlarda kullanılan eserler, bilinen ve kabul görmüş müzik eserleri olsa da daha önce var olmayan ve kişinin çalgı literatürüne kazandırdığı yeni bir müzik fikri ve icra anlayışını barındırması sebebiyle psikomotor alan basamaklarından yaratma basamağına ait bir üretim olarak değerlendirilmelidir.

3.7.1.3.2. Bağlama İcrasının Gelişimi ve Yeni fikirler

Devinişsel alanda yaratma basamağının en önemli çıktısı tümden yaratılardır. Basamağın içeriğini tam olarak karşılayan yeni eser üretimi "çalgıda sanatsal yaratı" üst başlığı altında "tümden yaratı" kapsamında incelenmiştir. Tümden yaratı daha önce var olmayan yeni bir eserin bağlama literatürüne, daha genel bir bakışla müzik dünyasına kazandırılması anlamına gelmektedir. Kültür üst üste eklenerek ve gelişerek devam eden insan üretimlerinden oluşmaktadır. Kültürün doğası gereği üretilen her kültürel ürün daha önce bu alanda yapılan çalışmalardan faydalanılarak ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple üretilen yeni eserlerin geçmiş kültürel veya müzikal birikimden bağımsız olması beklenemez. Fakat yaratma basamağına ulaşabilmiş bir bireyin ortaya koyduğu ürünün daha önce benzeri olmamasının yanında alana katkı sunuyor olması, yeni ve yaratıcı bir fikir barındırıyor olması gerekmektedir. Sanatsal yaratının niteliklerinin ele alındığı tezin geçmiş bölümlerinde yeni bir sanatsal fikrin olağan dışı veya yeni olmasının yanında toplumsal bir ihtiyaç veya beklentiye karşılık vermesi gerektiği de vurgulanmıştı. Bir bağlama icracısı çalgı eğitim hayatının büyük bölümünde geleneksel çalış üsluplarını ve literatürde bu başlıkta yer alan eserleri icra etmektedir. Geleneksel icra için gerekli olan temel motor beceri gereksinimleri sistemli bir çalışmadan çok eserler üzerinden yürütülen çalışmalarla sağlanabilmektedir. Yakın geçmişte bağlamanın müzik endüstrisinde aktif olarak yer almasının ardından farklı müzik türleri ve farklı icra ihtiyaçları ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaçlardan hareketle icracılar motor becerinin geliştirilmesi adına yeni arayışlar ve çalışma yöntemleri bulmaya çalışmıştır. Farklı disiplinlerden faydalanılarak şekillendirilmesi gereken süreç kişisel çabalarla ve spesifik konularda yapılan üretimler aracılığıyla yürütülmüştür. Tümden tasarlanmış ve aşamalandırılmış bir

motor beceri geliştirme yöntemi olmasa da bu konuda çalışma yapan icracılar bozuk düzeninde veya bağlama düzeninde parmak egzersizleri başlığı altında kendi çalıştıkları ve keşfettikleri motor beceriyi geliştirmeye yönelik çalışmaların yer aldığı eğitim öğretim materyalleri hazırlamışlardır. İkinci bir yol olarak motor becerinin geliştirilmesine dair duyulan ihtiyacı karşılamak üzere kimi besteciler tarafından yeni eserler üretilmiştir. Zeki Atagür bu anlamda en çok eser üreten ve motor becerinin gelişimi üzerine yazılı çalışma yapan önemli bestecilerimizden biridir. Doksanlı yıllardan başlayarak bağlama literatürüne çok sayıda eser kazandırmıştır. Bugün çalgı eğitim programlarda üst aşamalarda yer alan Atagür besteleri, teknik gelişimi esas almakta ve ileri icra aşamalarında motor beceriyi geliştirmek üzere kullanılmaktadır. Atagür besteleri; alana katkısı, belirli bir ihtiyaca cevap vermesi, daha önce var olmayan yeni bir eser olma özelliği göstermesi, toplumsal fayda ilkesine uygunluğu ve toplumsal kabulün gerçekleşmiş olması sebebiyle tümden yaratı örneği olarak gösterilebilir. Bestecinin yazdığı en önemli ve bilinen eserlerden biri de Bağlama Uvertürü'dür. Üç bölüm olarak tasarlanan eserin her bölümü, metrik yapı bakımından birbirinden farklıdır fakat birinci ve üçüncü bölümü ses dizisi bakımından aynıdır. Eser, teknik açıdan mekanik beceriyi geliştirici bir özelliğe sahip olmasının yanında özgün bir müzikal ifadeye de sahiptir. Bağlama literatüründe icra özelliği bakımından zorluk derecesi değişen, farklı bölümlerden oluşan ve bağlama için tasarlanmış eserler oldukça azdır. Bu bakımdan bu tür yenilikçi yaklaşımlar icraya olduğu kadar genel müzik algımıza olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Uvertürün üç bölümünün karşılaştırılması amacıyla her bölümün başlangıç motifleri toplu olarak şekil 213'te verilmiştir.

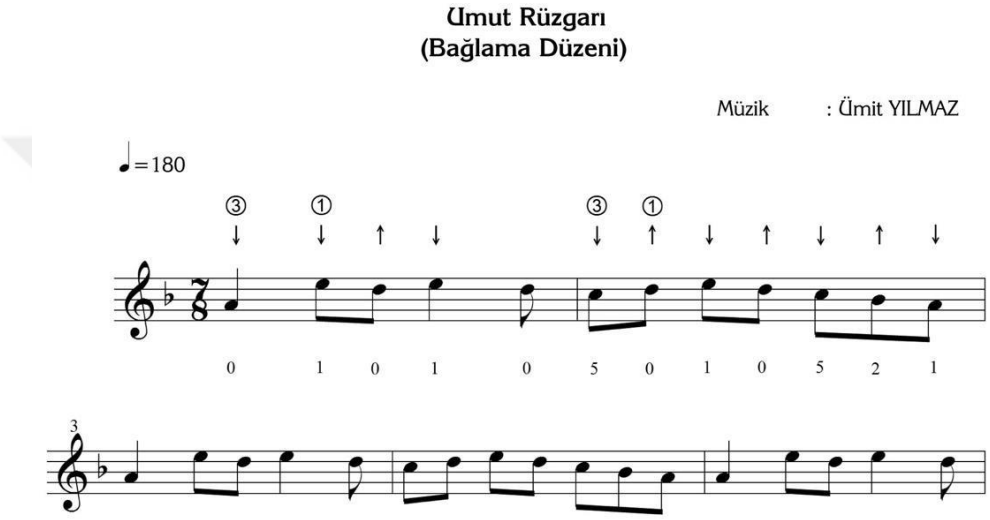

Şekil 212: Zeki Atagür, Bağlama Uvertürü Giriş Bölümleri

Bağlama Uvertürü'nün, birinci bölümü 4/4'lük ölçü değerinde, ikinci bölümü 9/8'lik (3+2+2) ölçü değerinde, üçüncü bölümü ise 8/8'lik (3+2+3) ölçü değerinde tasarlanmıştır. Her üç bölümünün dizileri incelendiğinde birinci bölümün hicaz, ikinci bölümün kürdi, üçüncü bölümün ise tekrar hicaz makamı dizisi üzerinden yapılandırıldığı görülmektedir. Eser, sağ el ve sol el teknikleri bakımından oldukça kapsamlı, duyuş özellikleri bakımından ise dikkat çekici bir eser olarak literatürdeki yerini almıştır. Eser, Çetin Akdeniz gibi çağdaş icracılar ve bağlama ekolü olarak kabul edilebilecek pek çok virtüöz tarafından çeşitli mecralarda (albüm, konser, resital vb.) seslendirilmiştir. Üst düzey icracılar tarafından tercih edilmesi eserin zorluk derecesinin ve teknik bakımdan getirdiği yeniliklerin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Zeki Atagür'e ait olan "Bağlama Uvertürü" isimli eserin tamamı tezin ek bölümünde (EK 4) verilmiştir. Atagür, benzer konumdaki diğer icracılar gibi yaratma basamağına ulaşmış bir bağlama icracısı olmakla beraber bu basamağa dair özgün üretimler yapmış ve çok sayıda tümden yaratı örneği vermiştir.

Geçmişten bugüne farklı icracılar tarafından tümden yaratı olarak değerlendirilebilecek farklı tarz ve üsluplarda çok sayıda eser bestelenmiştir. Konunun

genişliği düşünülerek basamak kapsamında belli başlı örneklere yer verilmiştir. Ümit Yılmaz tümden yaratı örneği olarak bağlama literatürüne eser kazandıran diğer bir bestecimizdir. Yılmaz'ın "Umut Rüzgârı" eseri başka bir tümden yaratı örneği olarak gösterilebilir. Eser incelendiğinde icra biçimi olarak oldukça yenilikçi bir anlayışta olduğu görülmektedir. Bestecinin çalgı icrasına kazandırmak istediği yeni çalış ve duyuş özellikleri eser aracılığı ile aktarılmaya çalışılmıştır. Eserin giriş bölümü Şekil 214'te gösterilmiştir.
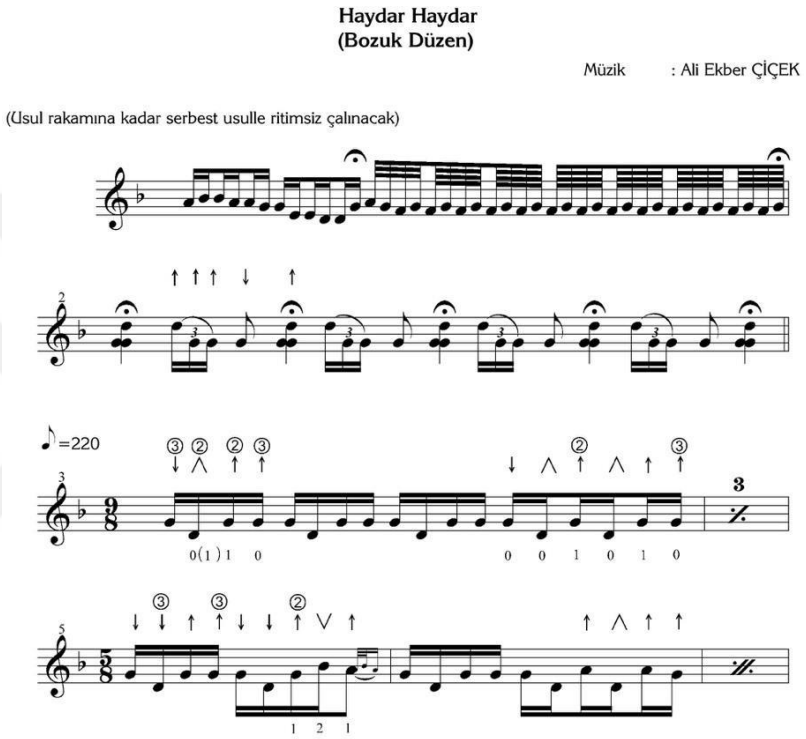

Şekil 213: Ümit Yılmaz, "Umut Rüzgârı" Giriş Bölümü

Yılmaz'ın eserini kürdi makamı dizisini kullanarak yazdığı görülmektedir. Metrik yapı 7/8 başlasa da ölçü değeri sıkça değişkenlik göstermektedir. 6/8, 7/8 ve 12/8 ölçü değerleri üzerinden metrik yapı sık sık değişmektedir. Eser, gerek ritmik kurgusu gerekse duyuş özellikleri bakımından çalgı literatüründe özgün bir eser olarak dikkat çekmektedir. Ümit Yılmaz'a ait olan "Umut Rüzgârı" isimli eserin tamamı tezin ek bölümünde (EK 5) verilmiştir.

Yeni icra anlayışlarının yansıtıldığı ve dönemin çalgı virtüözlerinin çalgıya dair birikimlerinin aktarıldığı yegâne yöntemlerden biri olan tümden yaratının belki de en belirgin ve bilinen örneği Ali Ekber Çiçek'in bestelediği "Haydar Haydar" (on dört bin yıl gezdim pervanelikte) eseridir. Döneminin ilerisinde bir çalgı eseri olmasının yanında günümüzde de bağlama çalgı literatürün en önemli eserlerinden biri olma özelliğini korumaktadır. Dönemi üzerinden değerlendirildiğinde yenilikçi ve farklı bir

icra olarak görünse de geniş kitleler tarafından kabul görerek geleneksel icra içerisine konumlandırılmıştır. Bağlama, icra geleneğinin en önemli eserlerinden biri olarak kabul edilmesine rağmen bir tümden yaratı örneğidir. Çalgı icrasına getirdiği yeniliklerin yanında toplumsal kabulün gerçekleşmiş olması bakımından da yaratma basamağı için doğru bir örnektir. Eserin ilk dört ölçüsü incelenmek üzere Şekil 215'te verilmiştir.
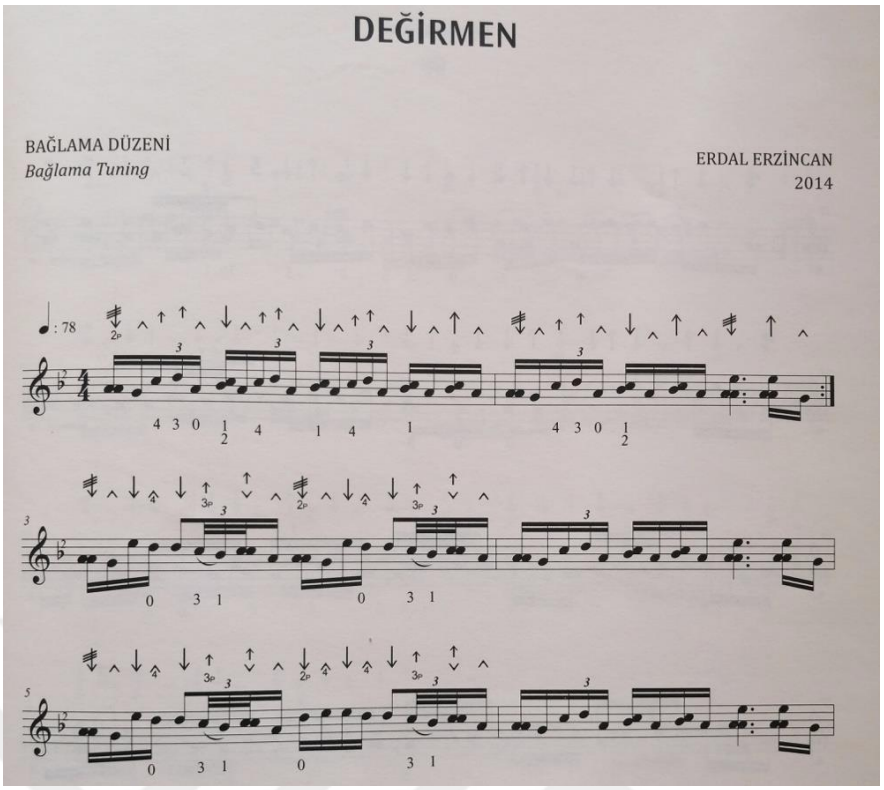

Şekil 214: Ali Ekber Çiçek, "Haydar Haydar" Eseri Giriş Bölümü

Eserde; ölçü değeri, metrik yapı, eksen değişiklikleri, sağ el ve sol el çalış biçimleri bakımından oldukça yenilikçi bir yaklaşım sergilenmiştir. İlk dört ölçüde dahi üç farklı metrik yapı göze çarpmaktadır. Serbest ölçü başlayan eser 9/8 ve ardından 5/8 ölçü değerlerinde devam etmektedir. Benzer değişiklikler eser boyunca sürekli olarak gerçekleşmekte ve bir anlamda eserin genel icra karakterini meydana getirmektedir. Çalış teknikleri açısından değerlendirildiğinde metrik yapıda gerçekleşen değişiklikler ve esere özgü sağ el çalış biçimi sebebiyle eser icra zorluğu bakımından üst basamaklarda yer almaktadır. Toplumsal kabul üzerinden değerlendirildiğinde icra özellikleri ve melodik yapısı topluluklar tarafından gelenek içinde tanımlanmış ve kabul görmüştür. Bu nedenle "Haydar Haydar" eseri, sanatsal yaratının tümden yaratı

ayağına örnek olarak gösterilebilir. Ali Ekber Çiçek'e ait olan "Haydar Haydar" eserinin tamamı tezin ek bölümünde (EK 6) verilmiştir.

Farklı icra anlayışları ve çalış üsluplarını temsil eden fakat bağlama icrasına yeni çalış biçimleri ile teknik ve müzikal bakımdan katkı sağlayan benzer özellikte eser örnekleri vermek mümkündür. Erdal Erzincan'ın 2019 yılında yayınladığı "Bağlama için Besteler" isimli kitabı sanatçıya ait bestelerin yer aldığı bağlama için yazılmış farklı özeliklere sahip yirmi adet çalgısal eserden oluşmaktadır. Erdal Erzincan, çeşitli zamanlarda tümden yaratı örnekleri verse de genel olarak kısmi yaratı başlığı altında incelenebilecek uyarlama ve mevcut eserlerin yeniden yorumlanması yoluyla literatüre çok sayıda edisyon kazandırmıştır. Tümden yaratım olarak değerlendirilebilecek yeni çalışmalarını yayınladığı kitabında, tezeneli ve tezenesiz çalış tekniğinde icra edilen çalgısal eserler yer almaktadır. Yaşadığımız dönemin en baskın ve yaygın bağlama ekolü olan Erdal Erzincan, kendi icra anlayışına ve ekolünün genel prensiplerine uygun nitelikte çalgısal eserler besteleyerek çalgı literatürüne kazandırmıştır. Bu üretimler icracının kendi geliştirdiği icra anlayışının bir anlamda şifrelerini içermektedir. Bu tür katkılar çalgıya dair yaşanan gelişim ve ilerlemenin temel dayanak noktası olarak değerlendirilebilir. Genel olarak ekollerin müzik yazı dili tercihleri birbirinden farklı olmuştur. Bu sebeple kitabın giriş bölümünde, çalgıya özgü işaretler ve uygulanış biçimleri ile ilgili ayrıntılı bir açıklama yazılmıştır. Eserler, Bağlama Düzeni, Bozuk Düzeni, Misket Düzeni ve Müstezat Düzeni kullanılarak bestelenmiştir. Bu icra yaklaşımı bağlamaya bütüncül bir bakış açısı sergilenmesinin yanı sıra çalgı literatürüne farklı düzenlerde yeni eserler kazandırılması bakımından da oldukça önemlidir. Şekil 216'da Erdal Erzincan'ın bağlama düzeni için yazdığı "Değirmen" isimli eserinin bir bölümü verilmiştir.

Şekil 215: Erdal Erzincan, Değirmen Bestesi Giriş Bölümü

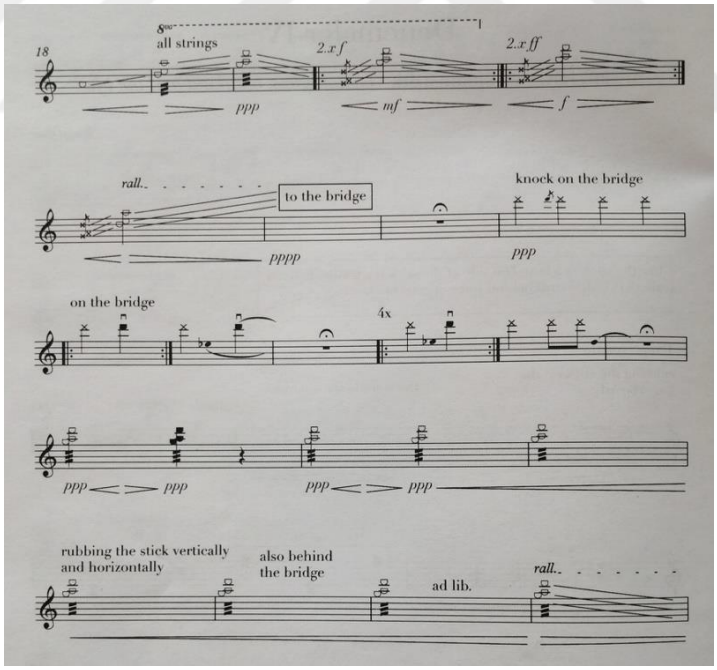
Erzincan, Erdal. 2019. **Bağlama İçin Besteler**. İstanbul: Temkeş Yayınları, 41.

(Erzincan, 2019, 41)

Erzincan tarafından yazılan tümden yaratı örneklerinin yer aldığı kitapta eserlerin hangi düzende çalınması gerektiği her eser için yazıyla belirtilmiştir. Özellikle yeni üretilen eserlerin çözümlenebilmesi ve nota yazısının icraya aktarılabilmesi için bu tür detayların belirtilmesi gerekmektedir. Farklı bir akort sistemi kullanılması durumunda kimi zaman akort şeması ile kimi zaman ise düzen ismi yazılarak çözümleme konusunda anahtar bilgiler verilmektedir. Erzincan'ın eserlerinde kullandığı işaret dili, kendi anlayışına göre şekillendirdiği özgün ve kendine ait bir yazı sistemidir. Bu sebeple kitabın giriş bölümünde işaretlerin ne anlama geldiği ve bağlamada nasıl uygulanacağı detaylı olarak anlatılmıştır. Eserin müzikal ve çalış özellikleri detaylı olarak incelendiğinde icracının çalış stilini yansıttığı ve icraya dair pek çok ayrıntının bu anlayış doğrultusunda yapılandırıldığı görülmektedir. Bu bakımdan ortaya konulan ürün alana katkı sağlayan, sanatçıya özgü ve yeni bir fikir olması bakımından psikomotor davranış basamaklarından yaratma basamağında yer almaktadır. Erdal

Erzincan'a ait olan "Değirmen" eserinin notalarının tamamı tezin ek bölümünde (EK 7) verilmiştir.

Yaratma basamağında tümden yaratı başlığı altında incelenebilecek fakat alışılagelmiş bağlama icra biçimlerinden farklı duyuş özeliklerine sahip eserler üreten diğer bir icracı ise Kemal Dinç'tir. Kullandığı bağlamanın akustik özellikleri farklı olsa da genel yapısal özellikleri bakımından standart bağlamalarla aynı özelliğe sahiptir. Çalış üslubu bakımından genel olarak sağ elde tırnakla çalım tercih edilerek duyuş açısından farklı bir anlayış benimsenmiştir. Dinç, mevcut eserlerin düzen (akort biçimi) ve çalış stili bakımından yeni bir yaklaşımla yorumlanması yoluyla çeşitli kısmi yaratı örnekleri vermesinin yanında benzer icra anlayışıyla tümden yaratı örnekleri de vermiştir. Bestecinin 2012 yılında Pan yayıncılık tarafından yayınlanan "Bağlama İçin Denemeler" isimli nota albümünde bağlama için yazılmış sekiz adet tümden yaratı örneği bulunmaktadır. Basamak kapsamında incelenmek üzere "Denemeler IV" isimli eseri seçilmiştir. "Denemeler IV" isimli bestenin bir bölümü Şekil 217'de verilmiştir.

Şekil 216: Kemal Dinç, Denemeler IV

Dinç, Kemal. 2012. **Bağlama İçin Denemeler**. İstanbul: Pan Yayıncılık, 47.

İcracının eserde ortaya koyduğu yeni icra fikirlerinin nota yazısına aktarılmasıyla alışılagelen bağlama yazısından farklı bir yazı biçimi ortaya çıkmıştır. Alışılagelen

yazı biçiminin yeni icra anlayışları doğrultusunda şekillenen performans pratiklerinin notaya aktarılmasında yetersiz kalması, besteciyi yeni bir yazı biçimine yönlendirmiş olabilir. Kemal Dinç'e ait olan "Denemeler IV" isimli eserin tamamı tezin ek bölümünde bölümünde (EK 8) verilmiştir.

Geleneksel icrada var olan detayların veya yeni icra anlayışlarına dair detayların diğer icracılar tarafından tekrar edilebilmesi amacıyla nota yazısının geliştirilmesi fikri bağlama için güncelliğini koruyan bir tartışma konusudur. Bu konunun yenilikten ziyade zorunluluk olduğu çeşitli mecralarda tartışılmaktadır. Yaratma basamağında bulunan icracılar ister kısmi yaratı olsun ister tümden yaratı olsun ortaya koydukları yeni üretimleri nota yazısına aktarırken daha önce kullanılmayan işaretler bulmak ve kullanmak zorunda kalmışlardır. Daha önce olmayan özgün eserlerin üretilmesi yaratma basamağının kapsamına girmektedir. Bu basamağa ulaşan icracı ortaya koyduğu müzikal yenilikleri ifade edebilmek amacıyla müzik yazısına dair yeni fikirler ve öneriler sunmaktadır. Bu durumda sadece devinişsel alan üzerinden değil bilişsel alan üzerinden de bir yaratma sürecinin varlığından söz edilebilir. Devinişsel alanda gerçekleşen gelişim ve ilerlemenin tüm basamaklarda olduğu gibi yaratma basamağında da bilişsel ve aynı zamanda duyuşsal alanda paralel bir gelişim göstermesi kuramsal açıdan beklenen bir durumdur. Yaratma basamağında ortaya konulan sanat eserinin estetik yönü ve bir duygu durumunu tasvir etmesi duyuşsal alanla, uygulamayı müzik yazısına aktarmak için ihtiyaç duyulan teorik yeniliklerin yapılması bilişsel alanla, icrada motor beceri olarak ortaya konulan yenilik ise devinişsel alanla ilişkilendirilebilir. Bu durum tezin kuramsal bölümlerinde belirtildiği gibi müzik alanının her üç alanla ilgili olduğunu göstermektedir. Çalgı eğitimi özelinde değerlendirildiğinde psikomotor becerinin geliştirilmesi temel olarak psikomotor alan basamakları üzerinden ilerlese de her basamağın farklı disiplinlerle ilişkilendirilerek ve farklı bilim dallarından faydalanılarak yapılandırılması gerekmektedir. Yaratma basamağına ulaşan bir icracı yeni üretimler ortaya koyarak diğer basamakların içerik bakımından yeniden yapılandırılmasını sağlamaktadır. Bu aşamada ortaya konan ürünlerin, çalgı eğitiminin gelişimini ve ilerlemesini sağlayan bir bakıma değişimini başlatan temel unsur olduğu söylenebilir. Bulunduğu çağın genel sanat anlayışının ve çalgıların teknik beceri seviyesinin üzerinde eserler üreten öncü sanatçılar ise ortaya koydukları yenilikçi fikirlerle gelişimin temel dayanak noktası olmaktadır. Psikomotor becerinin gelişimine dair alan basamakları üzerinden

tanımlanan gelişim süreci yaratma basamağıyla tamamlanmaktadır. Bu aşamaya ulaşan birey artık bir çalgı ekolü olarak tanımlanabilmektedir ve her ekol özgün üretimlerle insanlığın kültür mirasına katkı sunmaya devam etmektedir.

4. SONUÇ

Bağlama Eğitiminin Psikomotor Davranış Basamaklarına Göre Yapılandırılması isimli tezde elde edilen verilerle yürütülen çalışmalarda ulaşılan bulgular ve sonuçlar şu şekildedir:

Bağlama eğitimi üzerine yapılan çalışmalarda başlangıçtan çalgıda gelinebilecek en üst mertebeye kadar bireyin geçirdiği zihinsel ve bedensel süreçler disiplinler arası bir ilişkilendirmeyle ele alınmalı ve her adımda konuya dâhil olan farklı bilim dallarından faydalanılmalıdır.

Bağlama icrası psikomotor davranış temelli bir konu olsa da bilişsel ve duyuşsal süreçlerin iç içe geçtiği bir yapıdadır. Öğrenme alanlarının her biri diğer alanlarla ilişkili ve bireyin farklı yönlerden öğrenme sürecini ifade etmektedir. Bu noktadan hareketle bilişsel, duyuşsal ve devinişsel (psikomotor) alanların birbirlerinden bağımsız olarak gelişimi mümkün değildir. Çalgı eğitiminin müzik teorisi gibi konularda bilişsel alanla, estetik ve güzel olana ulaşma noktasında duyuşsal alanla etkileşim içinde olduğu söylenebilir. Çalgı eğitiminde psikomotor alan, bilişsel ve duyuşsal alan ile birlikte ilerlemesine rağmen büyük oranda ince motor becerinin geliştirilmesi ve gözlemlenebilir davranış değişikliklerinin ortaya çıktığı bir yapıda olması sebebiyle devinişsel alan kapsamında incelenmektedir.

Tez kapsamında yapılan kuramsal çalışmalarda öncelikle psikomotor alan basamaklarının çalgı eğitimi bağlamında neleri kapsadığı tespit edilmiştir. Tezin içerik kısmında bağlama eğitimine dair başlangıçtan virtüoziteye kadar icraya dönük olarak yapılması gerekenler, psikomotor davranış basamaklarının gereklerine uygun olarak tasnif edilmiştir. Çalgı eğitimi esnasında gerçekleşen bilişsel gelişimin tespit edilmesi amacıyla bilişsel öğrenme kuramlarından Amerikalı bilim adamı Benjamin Samuel Bloom'un 1956 yılında ortaya koyduğu ve Amerikalı eğitim psikologları Lorin Anderson ve David Krathwohl tarafından 2001 yılında güncellenen taksonomi kullanılmıştır.

Öğrenmenin psikomotor alanda ne şekilde gerçekleştiğiyle ilgili fikirler farklı taksonomilerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu farklılıklar, temelde öğrenme süreci ile ilgili olarak önemli değişiklikler göstermese de uygulanış ve basamaklanış biçimi olarak ayrışmaktadır. Ragsdale'nin, Guilford'un, Dave'nin, Kibler'in, Simpson'ın, Horrow'ın ve V. Sönmez'in devinişsel alan taksonomileri karşılaştırılmış alanın özel ihtiyaçları doğrultusunda bazı taksonomilerin diğerlerine oranla müzik alanı açısından daha uygun olduğu kanaatine varılmıştır. Çalgı eğitiminde uygulanabilirliği bakımından Elizabeth Simpson ve Veysel Sönmez'in taksonomilerinin genel olarak benzer özellikte olduğu görülmüştür. Sönmez'in taksonomisi, Simpson'un taksonomisinin bazı basamaklarının aynı başlık altında ele alınmak suretiyle kısaltılmış biçimidir. Daha kapsamlı olması sebebiyle tez, Elizabeth Simpson'un yedi basamaktan oluşan (algılama, kurulma, kılavuz denetiminde yapma, mekanikleşme, karmaşık davranış, duruma uydurma, yaratma) psikomotor alan taksonomisi üzerine yapılandırılmıştır.

Psikomotor alan basamaklarından ilki olan "algılama" basamağında kavramsal olarak algılama ve kapsamı ele alınmıştır. Bir davranışın gerçekleşmesi için UOT (Uyarıcı-Organizma-Tepki) denkleminde organizmanın koşullanması gerekmektedir. Edimsel koşullanmada pekiştireçler birincil ve ikincil olarak sınıflanmaktadır. Toplumun beklenti ve ihtiyaçlarına uygun yapılan seçimlerde "sosyal pekiştireç" olarak nitelendirilen onaylama, iltifat etme, beğenme, saygı görme gibi pekiştireçler etkili olmaktadır. Sanat alanında birincil pekiştireçlerin kullanılması pek mümkün değildir. Bireyin çalgı seçimlerinin veya müzikal seçimlerinin ait olduğu toplumun beklenti ve ihtiyaçlarına uygun olması durumunda sosyal pekiştireçler kullanılmaktadır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda toplumsal kabul ve sosyal algıyı etkileyen faktörlerin göz önünde bulundurulmasıyla yapılacak çalgı seçiminin öğrenme sürecini olumlu yönde etkileyerek gelişim için en önemli araç olan motivasyonu sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Mesleki müzik eğitimi gören alt yaş grubu öğrencilerin çalgı seçimlerini etkileyen faktörlerin neler olduğuyla ilgili bir tespit çalışması yapılmıştır. Mesleki müzik eğitiminin ülkemizde konservatuvarlar aracılığıyla en erken ortaokul düzeyinde başlaması sebebiyle araştırmanın evreni konservatuvarların ortaokul öğrencileri olarak belirlenmiş, örneklem olarak İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı Müzik Ortaokulu öğrencileri seçilmiştir. Örneklem olarak belirlenen

okulda çalgı eğitiminde geleneksel çalgılar ve batı müziği çalgıları bir arada verilmektedir. Toplumsal faktörlerin psikomotor alanın algı basamağında öğrencilerin yönelimlerini nasıl etkilediğini, aile, toplum ve öğrenci tercihleri arasında nasıl bir ilişki olduğunu tespit etmek amacıyla farklı alt kültür gruplarından gelen öğrencilerin eğitim gördüğü bu örneklem seçilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla yürütülen çalışmada öğrencilerin çalgı tercihleri ve algısını yönlendiren toplumsal faktörler üzerine bir değerlendirme yapılmıştır. Öğrencilerin çalgı seçimlerinden duydukları memnuniyet veya memnuniyetsizliklerin sosyal çevrelerinde var olan yapılarla benzerliği ile ilgisi anlaşılmaya çalışılmıştır. Örneklem olarak belirlenen okulda toplamda 54 öğrenci öğrenim görmektedir. Yapılan çalışma sonucunda ulaşılan veriler ve yorumlanması şu şekildedir:

İlk olarak konservatuvar eğitimine başlamadan önce çalgı eğitimi almamış öğrenciler değerlendirilmiş, daha önce eğitimleri olmamasına karşın müziği meslek olarak seçme sebepleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu sebeple çalışmada öğrencilerin aileleri ve yakın çevrelerinde müzikle ilgilenen insanların olup olmadığı sorulmuştur.

Elde edilen verilere bakıldığında öğrencilerin algısını yönlendiren temel unsurun çevrelerinden kaynaklanan bir farkındalık olduğu söylenebilir. Öğrencilerin tamamının ailesi veya yakın çevresinde müzik ile ilgilenen insanlar olduğu görülmektedir. Çocukların sosyal çevrelerinde üçte iki oranında müziği meslek olarak yapan insanların olmasının bu yönde bir eğilimi ve farkındalığı oluşturduğu söylenebilir.

Öğrencilerin %95,5'inin ailesi ve yakın çevresinde müzikle ilgilenen insanların olduğu tespit edilmiştir. Tüm öğrenciler üzerinden bakıldığında mesleki tercihin %96,2 oranında sosyal çevre ile ilişkili olduğu ortaya çıkmaktadır. Çalışma sonuçlarına göre okul öncesi çalgısı ile okulda verilen meslek çalgısı aynı olanların tamamının çalgısından memnun olduğu görülmektedir.

Konservatuvar eğitimine başlamadan önce öğrendiği çalgıyla konservatuvarda verilen meslek çalgısı farklı olan fakat çalgısından memnun olan 27 öğrencinin memnuniyetinin bireysel ilgi, aile ve çevre ile ilişkisi değerlendirilmiştir. Öğrencilerin meslek çalgılarını seçme sebepleri sorularak algıyı etkileyen bireysel faktörlerden ilginin ne derece etkili olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Kendi isteği veya ailesinin yönlendirmesi sonucunda meslek çalgısını belirleyen 11 öğrenciden 4'ünün geçmiş yaşantısında ve yakın çevresinde aynı çalgı bulunmamaktadır. Fakat üçü aynı çalgı

olmasa da çevresinde olan çalgıların aynı müzik türüne ait olduğu veya aynı müzik türüyle ilgilenen bir sosyal çevresi olduğu görülmüştür. Seçimleri benzer müzikal eğilimleri göstermesi bakımından sosyal çevreleriyle uyumlu olarak değerlendirilebilir. Çalgı eğitimine okuldan önce başlayan öğrencilerin yaklaşık olarak % 63'ünün tercihlerinde sosyal çevreleri ile ilgili bir benzeşme ve tutarlılık vardır. Kendi isteği veya ailesinin yönlendirmesiyle çalgı seçimi yapan öğrencilerin tercihlerindeki benzerlik ve tutarlılık oranı %90, okulun yönlendirmesi ile çalgı seçimi yapan öğrencilerin tercihlerindeki benzerlik ve tutarlılık oranı ise %62 olarak tespit edilmiştir. Çalışma bir bütün olarak ele alındığında çalgı seçimiyle sosyal çevre arasında tutarlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bireyin tercihlerinin sosyal pekiştireçlerle desteklenmesi, memnuniyeti sağlayan ve başarıyı artıran bir motivasyon aracıdır. Bu noktadan hareketle çalgı belirleme aşamalarında öğrencinin sosyal yaşantı yoluyla edindiği kültürün dikkate alınması gerekmektedir. Nitekim çalgılarından memnun olmayan öğrencilerin meslek çalgılarının okul tarafından belirlenmiş olması sosyal süreçlerin dikkate alınmasının önemli olduğunu kanıtlar niteliktedir. Psikomotor alan basamaklarının aşılması adına gereken motivasyonun sağlanması sosyal pekiştireçler yoluyla olabilmektedir. Bireyin ilgi duyduğu ve sosyal pekiştireçlerin etkili olacağı bir çalgıya yönlendirilmesinin sonraki basamak olan kurulma basamağına geçmesi için gerekli olan hazır bulunuşluğa katkı sağlayacağı öngörülmüştür.

Kurulma basamağında kişinin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel olarak motor beceriyi yapmaya uygun gelişmişlik düzeyinde olması beklenmektedir. Bu basamakta öğrenmenin gerçekleşeceği bireyin yaşı ve o yaşa uygun olarak bedenen ve zihnen hazır bulunuşluk düzeyi incelenmiştir. Bağlama özelinde çalgıya başlama aşamasında bilişsel, duyuşsal ve devinişsel olarak hangi yaş aralığının daha uygun olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda "gelişim" kuramsal olarak incelenmiş ve alanla ilişkilendirilmiştir. Basamağa ilişkin yapılan disiplinler arası kuramsal ilişkilendirme ile ulaşılan sonuçlar şu şekildedir:

Kalıtım ve çevre olmak üzere gelişimi etkileyen iki temel faktör vardır. Her ikisi de bireyin gelişimini belirleyen ve ortaya çıkan davranışın şekillenmesini sağlayan temel faktörlerdir. Her bireyin gelişim aşamalarında ulaşabileceği üst nokta genetik özellikleriyle sınırlıdır. Beslenme, fiziksel çalışmalar ve çevresel faktörler genetik olarak mümkün olan sınıra ne oranda yaklaşacağını belirlemektedir. Her yaş grubunun

konuşma, düşünme, duygusal, sosyal, bilişsel ve psikomotor becerileri birbiriden farklıdır. Eğitim öğretim sürecinin yapılandırılması aşamasında farklı yaş gruplarının gelişim aşamaları bilinmeli ve her yaş grubunun gelişim özellikleri dikkate alınarak öğrenme-öğretme ortamları hazırlanmalıdır.

Psikomotor alanın kurulma basamağında çalgıya başlama yaşının belirlenebilmesi için özellikle bireylerin fiziksel ve bilişsel gelişim özelliklerinin incelenmesi gerekmektedir. Çalgı eğitiminin başlama yaşı genel olarak iki alanda (bilişsel gelişim, fiziksel gelişim) öngörülen yeterlilikler üzerinden değerlendirilerek belirlenmeye çalışılmıştır. Müzik eğitimi veya çalgı eğitimi soyut kavramların ve sembollerin beyinde anlamlandırılarak gözlemlenebilir davranışa dönüştüğü bir süreçtir. Bu sebeple müzik alanının gerektirdiği bilişsel gelişim aşamaları Piaget'in kuramı üzerinden ele alınmış, çalgıya başlama yaşının yaklaşık olarak ne olması gerektiği bireyin bilişsel gelişim dönemlerinin özelliklerine uygun olarak tespit edilmeye çalışılmıştır. İlk olarak "duygusal hareket dönemi" incelenmiş, bireyin temel davranışlarının refleks olarak ilk şekillendiği dönem olması ve bilişsel özellikleri itibarıyla çalgı eğitimi yapılmasının uygun olmadığı kanaatine varılmıştır.

İşlem öncesi dönem iki ana başlık altında incelenmektedir. Sembolik (Kavram öncesi) dönem olarak isimlendirilen periyot 2-4 yaş aralıklarını, sezgisel dönem olarak isimlendirilen ikinci periyot ise 4-7 yaş aralıklarını kapsamaktadır. İşlem öncesi döneme genel olarak bakıldığında çocuğun kompleks sınıflamalar yapamaması, nesneleri birbirinden ayırt edici detay özellikleriyle algılayıp kullanamaması, konular arasında mantıksal bir ilişki kurmaması, neden-sonuç ilişkisi kuramaması gibi temel bilişsel özellikler ortaya çıkmaktadır. Müziğin soyut yapısı ve çalgı özelinde bu soyut yapının kompleks bir yapıda semboller aracılığı ile gözlemlenebilir bir davranışa dönüştürülmesi işlem öncesi dönemin bilişsel yeterlilikleri ile örtüşmemektedir. Bilişsel düzeyde çalgı eğitiminin bu yaş dönemine başlaması olası görünmemektedir.

Somut işlemler dönemi yaklaşık olarak 7-11 yaş aralığını kapsamaktadır. Okul dönemi olarak adlandırılan bu dönem, bireyin örgün eğitim kurumlarına yönlendirildiği yaş aralığıdır. Genel olarak düşünme süreci somut ve gözlemlenebilir olaylar üzerine gelişim göstermektedir. Soyut kavramları model alma veya taklit yoluyla öğrenseler de anlamlandırarak açıklayamamaktadırlar. Müzik alanı özelinde kavramların soyut olması sebebiyle sanata, özellikle müziğe ve estetiğe dair yargılarının oluşması beklenemez. Bu yaşlardaki estetik yönelim, aile ve sosyal çevre gibi dış faktörlerin

etkisiyle şekillenmektedir. Çalgı eğitimi, müzik alanında soyut ve gözlemle deneyimlenemeyecek estetik unsurların simgeler aracılığıyla davranışa dönüşmesi şeklinde gelişmektedir. Somut işlemler döneminin bilişsel özellikleri gereğince fiziksel davranışın taklitten veya model alarak yapılan bir davranıştan öteye gitmesi, bireysel üstün meziyetler dışında olası değildir. Çalgı çalmak her ne kadar fiziksel bir aktivite gibi görünse de bu davranışın oluşmasını sağlayacak alt bilişsel unsurların soyut olması sebebiyle her iki alanın eş güdümlü işleyişi gerekmektedir. Yaş sınırının kesin olmaması ve bireysel farklılıklar sebebiyle çalgı eğitiminin somut işlemler döneminin son evrelerinde başlaması öngörülmektedir.

Soyut işlemler dönemi yaklaşık olarak 11-12 yaş ve üzerini kapsamaktadır. Genel olarak ortaokul düzeyine denk gelen yaş aralığı ergenliği içine alan bir süreçtir. Bu aşamada birey analitik düşünme becerisi kazanarak çok yönlü düşünmeye başlamaktadır. Müzik teorisi, soyut yapının somut olana aktarımı amacıyla ortaya çıkan simge ve işaretlerden meydana gelmektedir. Müzik aleti çalmak ise bu işaretlerin işitsel yolla alınan mevcut soyut yapılarla ilişkilendirilmesi sonucunda ortaya çıkan gözlemlenebilir bir davranıştır. Dolayısıyla motor becerinin ortaya çıkması için gereken anlamlandırma süreci aynı zamanda bilişsel bir süreçtir. Eldeki veriler ışığında soyut işlemler döneminin özellikleri ve bu yaş bireylerin bilişsel nitelikleri itibarıyla müzik eğitimi özelinde çalgı eğitimi için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bireyin herhangi bir müzik aletini çalabilmesi için gerekli asgari bilişsel gelişiminin yine asgari fiziksel gelişimiyle kesiştiği noktanın tespit edilmesi, bağlama eğitimine başlama yaşının belirlenebilmesi konusunda izlenecek yol olmalıdır. Bu sebeple bireyin fiziksel gelişim aşamalarının irdelenerek çalgı eğitimi için uygun olan gelişim evresi tespit edilmeye çalışılmıştır.

Fiziksel gelişim; bedensel gelişim ve psikomotor (devinişsel) gelişim olarak iki ana başlık altında ele alınmıştır. Çalgı eğitim sürecinin yapılandırılabilmesi için öncelikle hangi yaş grubunda ne gibi gelişim ve değişimler olduğu, bu değişim ve gelişim özelliklerine göre hangi motor becerilerin öğretilebileceği tespit edilmeye çalışılmıştır. Gelişim dönemleri, bedensel gelişim ve motor gelişimi bakımından iki farklı alanda karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Böylelikle bedenen yaşanan gelişmenin motor becerilerle ne ölçüde paralellik gösterdiği irdelenerek çalgıya başlama yaşı ve yapılabilecek psikomotor aktivitelerin nitelikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Başlangıç yaşının tespit edilmesine yönelik değerlendirme; doğum öncesi dönem, bebeklik

dönemi, ilk çocukluk dönemi, ikinci çocukluk dönemi ve ergenlik dönemiyle sınırlandırılmıştır. Genç yetişkinlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemleri, bilişsel ve psikomotor yeterliliklerin tam olarak gerçekleşmiş olması sebebiyle değerlendirmeye alınmamıştır. Dönem itibarıyla bakıldığında duyuşsal ve bilişsel gelişim, özellikle ikinci çocukluk döneminin sonlarına doğru yeterli düzeye ulaşmaya başlamaktadır. Ergenlik döneminde tam olarak gerçekleşen soyut işlemler döneminin ilk adımları bu evrede görülebilmektedir. Fiziksel ve zihinsel gelişim bakımından değerlendirildiğinde müzik aleti çalmak için gerekli olan bilişsel ve motor beceriler yaklaşık olarak 10-11 yaşlarında yeterli düzeye ulaşmaktadır. Bilişsel ve devinişsel alanda bireysel özelliklere bağlı olarak gelişim yaş sınırları değişebilmektedir. Bu sebeple yaklaşık olarak 10-11 yaş aralığı her iki alanın zihinsel ve bedensel gelişim özellikleri bakımından gerekli hazır bulunuşluk düzeyinin sağlandığı yaş aralığı olarak değerlendirilebilir. Çocuğun müzik eğilimleri ve müziğe karşı ilgisinin yönlendirileceği algılama basamağının en etkin uygulanacağı yaş aralığı ise ikinci çocukluk döneminin ilk yıllarıdır. Gerekli hazırbulunuşluğun en erken 10-11 yaşlarında sağlanması sebebiyle kurulma aşamasının yaklaşık olarak bu dönemde başladığı öngörülebilir. Diğer dönemlerde cinsiyete göre gözlemlenen farklılıklar benzer şekilde devam etse de kaba motor beceriler her iki cins için de tam olarak ve üst düzeyde gerçekleşmektedir. İnce motor becerilerin müzik aleti çalmak için ulaşması gereken yeterlilik, ergenlik döneminde tam olarak sağlanmaktadır. Bilişsel açıdan değerlendirildiğinde ise 11 yaş ve üzerinde gerçekleşen soyut işlemler dönemi, ergenlik dönemini içine alan bir yaş aralığında gerçekleşmektedir. Kısmen ikinci çocukluk döneminin son evrelerini kapsayan bu bilişsel gelişim düzeyi ergenlikte ve sonrasında tamamlanmaktadır. Bilişsel ve motor beceriler birlikte değerlendirildiğinde çalgı eğitimi için gerekli olan gelişim özellikleri tüm yönleriyle ergenlik döneminde hazır hâle gelmektedir. Fakat gelişim dönemlerini kapsayan yaş aralıkları, bireysel farklılıklar sebebiyle özellikle geçiş yaşları bakımından kesin olarak belirlenememektedir. Ergenlik döneminin çalgı eğitimi için beklenen gelişim düzeyi bakımından yeterlidir. Buna rağmen bir önceki dönemin son evresinin gelişim özellikleriyle benzerlikler göstermesi sebebiyle çalgıya başlama yaşı belirlenirken görece olarak birkaç yıl geriye bakılması gerekmektedir. Tezin kurulma basamağı kapsamında bağlama eğitimine başlamak için gerekli öngörülen hazırbulunuşluk seviyesinin bilişsel ve fiziksel gelişim aşamalarındaki kesişme noktaları üzerinden tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan kuramsal değerlendirmeye göre göre 11 yaş

civarı bireyin somut işlem döneminden soyut işlemler dönemine geçtiği dönemdir. Her iki dönemin kesişim noktası 11 yaş olarak tespit edilmiştir. Fakat fiziksel gelişim aşamalarında birey müzik aleti çalabilmesi için gereken ince motor beceri yeterliliğine 10-11 yaşları arasında kavuşabilmektedir. Bilişsel ve fiziksel gelişim özelliklerinin yeterlilik bakımından kesişme noktası 11 yaştır. Fakat daha önceki bölümlerde değinilen dış etkenler ve bireye özgü değişkenler göz önünde bulundurulduğunda çalgıya başlama yaşının en erken 10-11 yaş civarında olması bilişsel ve fiziksel yeterlilikler bakımından en uygun yaş aralığı olarak değerlendirilmiştir.

Kılavuz denetiminde yapma basamağında davranışı gerçekleştirmek için harekete geçen birey belli bir modeli takip etmekte veya verilen komutlar rehberliğinde bir beceri icra etmektir. Kılavuz olarak basılı veya yazılı bir yönergeden yararlanılacağı gibi bir öğreticinin yönlendirmeleri de takip edilebilir. Müzik alanında ise kişi çalgı eğitimi alacağı kurumu veya kişiyi (ekolü) seçmektedir. Seçtiği okulun yazılı programını takip edebileceği gibi alanında ekol olmuş icracılarla uygulamalı aktarım yoluyla da çalışabilmektedir. Bu durum kimi zaman iç içedir. Bağlama eğitiminde geleneksel olarak yürütülen eğitim anlayışı olan usta-çırak eğitimi bütüncül bir sistem olmaktan çok model alarak öğrenme yöntemi başlığı altında eğitim programı sürecinin içinde sadece küçük bir alan olarak yer almaktadır.

Kılavuz denetiminde yapma basamağında sosyal bilişsel kuramdan faydalanılmıştır. Bandura'nın gözlem yoluyla öğrenme sürecinden (Dikkat süreci, Hatırda tutma, Davranışın oluşum süreci, Güdülenme süreci) kuramsal olarak faydalanılmış ve konu kapsamında ilişkilendirmeler yapılmıştır. Bu dört koşulun oluşması ve birlikte işleyişiyle model alma süreci başlamakta ve öğrenme gerçekleşebilmektedir. Çalgı alanında teknik yeterliliğin sağlanması amacıyla birbirini takip eden ve zorluk derecesi kolaydan zora doğru yapılandırılan çalışmaların icra edilebilmesi için temel teknik yeterlilikler kılavuz denetiminde uygulanmalıdır. Basamak kapsamında bağlama eğitiminde kılavuz kurumlar ve materyaller incelenmiştir. Bağlama için örgün eğitime yönelik olarak iki adet öğretim programı yazıldığı tespit edilmiştir. Örgün eğitim kurumlarında kullanılmak üzere yapılan ilk çalışma, 2006 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Güzel Sanatlar Liseleri için; ikinci çalışma ise 2016 yılında yine aynı kurum için hazırlanmıştır. Her iki program biçimsel olarak karşılaştırılmıştır. Programlar biçimsel olarak incelendiğinde temel yapısal farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. 2006 programı öğrenme alanı merkezli iken 2016 programı ünitelendirilmiş

yapıdadır. 2006 programı tezeneli ve tezenesiz çalış tekniklerini ihtiva ederken 2016 programı tezeneli çalış biçimi ile sınırlandırılmıştır. İçerik açısından ve biçimsel açıdan önemli farklılıklar olmasına rağmen öğretim yöntem ve teknikleri, genel amaçlar, ölçme değerlendirme gibi aşamalarda benzerlik gösterdikleri tespit edilmiştir.

Eğitim öğretim materyali olarak bakıldığında bağlama, geleneksel sazlarımız içerisinde üzerine en çok çalışma yapılan çalgıdır. 1959 yılından bugüne çok sayıda metot yazılmış ve yayınlanmıştır. Bağlama ile ilgili farklı konularda yazılmış yaklaşık 65 yayın tespit edilmiştir. Bu çalışmaların büyük kısmı, toplumun ihtiyaçları göz önünde bulundurularak dönemsel eğilimler ve ihtiyaçlara göre yapılandırılmış çalışmalardır. İncelenen metotlarda konular, bağlamadaki icra çeşitliliği sebebiyle farklı başlıklar hâlinde ele alınmıştır. Tezenesiz çalış tekniği, düzenler, tezene tavırları, pozisyon yaklaşımları vb. konular ayrı ayrı çalışmalar hâlinde yayınlanmıştır. Bağlama metotlarının genel olarak yaygın eğitim kurumlarına yönelik çalışmalar olduğu görülmektedir. Düzenler, tavırlar ve tezenesiz çalış tekniği (şelpe) gibi temel konular üzerine yapılan yayınlar haricinde diğer çalışmalar, bir ekolün öğretimi amacıyla veya yaygın eğitim kurumlarında kullanılmak üzere tasarlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2008 yılında Güzel Sanatlar Liseleri için yazılan dört ciltlik bağlama dersi kitabı, örgün eğitim kurumlarında kullanılmak üzere yayınlanmış ilk resmî ders kitabı olmuştur.

Kılavuz denetiminde yapma basamağının en önemli aşamalarından biri de bağlamada sergilenmesi gereken temel davranışlardır. Öncelikli olarak bağlamada oturuş, duruş ve tutuş kuralları beden sağlığı ekseninde ve bağlama eğitiminde temel davranış olarak performans pratiklerinden önce öğrenci tarafından doğal bir davranış biçimi olarak uygulanana kadar çalışılmalıdır. Bu temel çalışma, öğrencinin sağlığı kadar müzikal gelişimi ve çalgı hâkimiyeti açısından gelecekte karşılaşması muhtemel pek çok sorunun yaşanmamasını sağlayacaktır.

Psikomotor alan yeterlilikleri üzerinden bakıldığında üç temel yeterliliğin (güç, koordinasyon ve tepki hızı) ön koşullu olarak gerçekleştiği görülmektedir. Dikkat, denge ve esneklik bu yeterliliklerin tamamıyla ilişkilidir. Aynı zamanda süreklilik arz etmesi gereken genel bir yapıdadır. Bu bağlamda bir değerlendirme yapıldığında çalgı özelinde yapılacak çalışmaların bu ilişki doğrultusunda yapılandırılması başarılı bir öğrenme süreci yaşanmasına katkı sağlayacaktır. Tezin tamamında psikomotor alan

basamakları kapsamında yapılması gereken çalışmalar bu üç temel yeterlilik üzerinden şekillendirilmiştir.

Güç, eş güdüm ve tepki hızı denklemi bir motor davranışın geliştirilebilmesi için izlenmesi gereken yolu göstermektedir. Müzikal açıdan bakıldığında hızın elde edilebilmesi için öncelikle kuvvet ardından eş güdüm çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Bağlama eğitimindeki mevcut uygulamalara bakıldığında eş güdüm ve hız çalışmalarının hangi sırayla yapılacağı konusunda ortak bir anlayış olmadığı gözlemlenmektedir. Özellikle çalgı eğitimi alanında temel mekanik çalışmalar tamamlansa da bir üst aşamaya geçebilmek için nelerin yapılması gerektiği veya nasıl bir yol izlenmesi gerektiğiyle ilgili önemli bir rehbere ihtiyaç duyulmaktadır. Tezde çalgı eğitim sürecinde yapılması gereken icraya yönelik uygulamaların hangi dinamiklere göre yapılandırılması gerektiği ve izlenmesi gereken yolun ne olduğuyla ilgili bir sistem önerisi sunulmuştur. Bir motor becerinin kusursuz hâle getirilmesi veya bir üst psikomotor alan basamağına geçilebilmesi için izlenmesi gereken yolun ne olduğu, davranış bilimcilerin ortaya koyduğu bilimsel gerçeklikler ışığında belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalgıya yönelik ince motor becerinin geliştirilmesi amacıyla iki temel değişken üzerinden hareket etmek gerekmektedir. Bunlardan ilki müzikal hız olarak tanımlanabilecek dakika başına düşen vuruş sayısını temsil eden tempo, ikincisi ise çalışma süresini temsil eden zamandır. Çalışmalarda ve tablolarda tempo "bpm" olarak, zaman ise dakika (dk.) olarak gösterilmiştir. Bu iki değişken, çalışma sisteminin iki temel unsurudur. Yapılan çalışmaların tempo ve zaman olarak gereken noktalarda öncelikli veya eş güdümlü ilerletilmesi sonucunda performansa dayalı ilerleme olması öngörülmektedir. Temelde bu çalışma prensibi gelişimin izlenmesi ve bir üst seviyeye çıkarılması için gerekli olan performans gelişiminin takip edilmesini sağlamaktadır. Çalışılacak motor aktivitenin hangi alan yeterlilikleri üzerinden çalışıldığına bağlı olarak her iki değişkenin birbirinden bağımsız veya aynı anda ilerlemesi gerekmektedir. Sürdürülebilir performans gelişimi iki yönlü diyagramlar aracılığıyla yapılandırılmıştır. Diyagramlar çalışma grafiği olarak isimlendirilmiştir. Her çalışma grafiği ait olduğu psikomotor alan yeterliliğinin baş harfi ile isimlendirilmiştir. Güç yeterliliğine ait çalışma grafiği "G" harfi ile "G1, G2, G3" vb., koordinasyon (eş güdüm) yeterliliğine ait çalışma grafiği "K" harfi ile "K1, K2, K3"

vb., hız (tepki hızı) yeterliliğine ait çalışma grafiği “H” harfi ile “H1, H2, H3” vb. simgeleriyle gösterilmiştir.

Temel motor becerilerin çalışıldığı kılavuz denetiminde yapma basamağında öncelikle yapılacak etkinliklerin temel davranışın doğru yapılması hedefiyle gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu aşamada kılavuzun işlevi yapılacak temel davranışların doğruluğunu denetlemek olacaktır. Çalgıda motor becerinin geliştirilmesi için ne çalışılacağı önemlidir fakat gelişimin sürdürülebilir olması ve takip edilmesi nasıl çalışılacağına bağlıdır. Verilen alıştırmalar ne çalışılacağını, çalışma grafikleri ise sürdürülebilir motor gelişimin nasıl sağlanacağını göstermektedir. Ülkemizde var olan çalışmalar genel olarak bağlamada motor becerinin geliştirilmesi için nelerin çalışılması gerektiği yönündedir. Çalışma yöntemi ve çalışmada izlenecek yolun nasıl olması gerektiğine ilişkin kaynaklar bulunmamaktadır.

Kılavuz denetiminde yapma basamağının davranış olarak gereklerinin eksiksiz olarak gerçekleşmesi durumunda mekanikleşme basamağına geçmek için gerekli olan hazırbulunuşluk seviyesine ulaşılmış olduğu öngörülmektedir. Mekanikleşme, öğrenilmiş bir tepkinin alışkanlık hâline dönüşmesiyle oluşmaktadır. Alışkanlık planlı ve uzun süreli performans çalışmalarıyla mümkün olmaktadır. Üst düzey icra gerektiren eserleri seslendirmek için gerekli olan becerilerin kazanılması amacıyla çalgı üzerinde yapılan pek çok mekanik davranışın alışkanlık hâline dönüşmesi gerekmektedir. Bu basamakta yer alan çalışmalar aracılığıyla bireyin motor becerisinin güç, koordinasyon ve müzikal hız bakımından üst seviyeye ulaşması beklenmektedir. Sağ ele yönelik uygulama çalışmaları aracılığıyla teller arasındaki ilişkilendirmeler yapılmış, karşılaşılması muhtemel icra olasılıklarının davranışa dönüştürülmesi hedeflenmiştir. Basamağın bu aşamasında bağlamada uygulanan pozisyon yaklaşımlarından kromatik pozisyon yaklaşımı kullanılmıştır. 19 ve 23 perdeli bağlamalarda ve tüm düzenlerde aynı şekilde uygulanabilmesi sebebiyle tezde yer alan örnek çalışmaların yazımında “kromatik pozisyon yaklaşımı” tercih edilmiştir. Bu yaklaşıma göre 23 perdeli bağlamada 17 pozisyon, 19 perdeli bağlamada ise 14 temel pozisyon elde edilmiştir. Sol elin ve sağ elin uyumunu artıracak temel mekanik çalışmalar dört parmağın (1, 2, 3, 4. parmaklar) çeşitli çalış olasılıklarının sol elle uyumunu artırmak amacıyla tasarlanmıştır. Diziler ve icraya yönelik uzun karmaşık yapılar, temelde sol el parmaklarının farklı pozisyonlarda ve farklı kombinasyonlarda art arda gelmesiyle oluşmaktadır. İleriki basamaklarda yer alan

daha bütünlüklü ve karmaşık motor çalışmaların yapılabilmesi için mikro düzeyde temel mekanik becerinin yerleşmesi gerekmektedir. Güç çalışmaları kapsamında tüm parmak varyasyonları, çalışma grafiklerinde zaman değişkeni artırılarak çalışılmış ve bu yolla kondisyon açısından gelişim hedeflenmiştir. Eş güdüm için yapılması gereken çalışmaların temel düzeyde oturtulması ve tüm parmak kombinasyonlarının aynı düzeyde yeterliliğe ulaştırılmasının ardından bütüncül bir performans artışı sağlanmak amacıyla hız çalışma grafiğinde tempo değişkeni artırılmıştır. Motor beceriye yönelik çalışmanın kusursuz olarak gerçekleşme ve basamağın tamamlanma süresi; anatomik özellikler, zekâ, çalışma sistemi, ilgi ve motivasyon gibi pek çok değişkenin etkisiyle belirlenmektedir. Süreç, çalışma grafikleri aracılığıyla motor alan yeterlilikleri üzerinden bir sonraki basamağa geçmek için gerekli olan gelişimin sağlanması amacıyla yapılandırılmıştır. Bu şekilde motor gelişimin takip edilmesi ve sürdürülebilir olması sağlanmaya çalışılmıştır. Mekanikleşme basamağına ait temel yeterliliklerin sağlanması ile bir sonraki basamak olan karmaşık davranış basamağına geçilebileceği öngörülmüştür.

Karmaşık davranış, bir becerinin otomatikleşmiş olarak tereddüt etmeksizin kas kontrolüne dayalı olarak iyi düzeyde ve kolayca yapılabilmesidir. Bu düzeyde birey devinişsel becerinin gerektirdiği karmaşık hareketleri en az zaman ve enerjiyi harcayarak başarılı bir şekilde yapmalıdır. Bir önceki aşamada gerekli olan mekanik çalışmaları uzun süreler çalışan birey, artık zor ve karmaşık kas becerisi gerektiren pasajları zorlanmadan ve eser icrasının doğal akışında yapabilmelidir. Zorluk derecesi yüksek kas becerisi gerektiren bölümler düşünmeden ve kendiliğinden olabilmelidir. Bu aşama bir önceki basamağın devamı olarak değerlendirilmeli ve uygulamaya dönük ilişkilendirmeler yapılmalıdır. Karmaşık davranış basamağı daha önce çalışılan temel parmak ve tezene kombinasyonlarının farklı kombinasyonlarla art arda gelmesiyle oluşan dizilerin ve ritmik yapıların seslendirilmesini kapsamaktadır. Bu tip karmaşık yapıların seslendirilebilmesi için öncelikle mekanikleşme aşamasında bu yapıları oluşturan temel kombinasyonların çalışılması gerekmektedir. Basamak kapsamında ele alınan motor beceri çalışmaları bağlamada en çok kullanılan iki akort biçimi (düzen) kullanılarak hazırlanmıştır. Müzikal açıdan makro yapılar ne kadar karmaşık ve uzun olursa olsun temel mikro yapıların çeşitli kombinasyonlarla bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Bağlamada parmak yerleşimleri üzerinden bakıldığında dizilerin ortak bir parmak dizim kombinasyonuna sahip olduğu görülmektedir. Diziler

başlığı altında “bağlama düzeni” ve “bozuk düzeni” ile dizilerin seslendirilmesini sağlayacak pozisyon kalıpları oluşturulmuştur. Bu yolla her sesten başlayarak dizi seslendirmesini olanaklı kılan şablonlar önerilmiştir.

Karmaşık davranış basamağında yer alacak bütünlüklü yapıların çalışılması diğer aşamalarda olduğu gibi bir çalışma prensibi dâhilinde olmalıdır. Çalışmalar, üç yeterlilik aşaması dikkate alınarak önce güç adından koordinasyon ve hız olmak üzere doğru bir kurguyla yapılandırılmalıdır. Her tür dizi ve metrik yapı olasılığı üzerinden yapılan çalışmaların motor beceriye dönüşmesi ile bir sonraki basamak olan duruma uydurma basamağına geçmek için gereken hazırbulunuşluk düzeyine ulaşılacağı öngörülmüştür.

Duruma uydurma basamağından önceki basamaklarda bireyin motor beceri kapsamında tüm davranışları önemli bir seviyede gerçekleştirmesi beklenmektedir. Birey, geçmiş basamaklarda elde ettiği becerileri karşılaştığı yeni durumlarda kullanabilme yeterliliğine sahip olmalıdır. Mekanik beceri bakımından her tür eseri icra edebilecek teknik yeterliliği sağlamış birey, bu aşamada geçmiş basamaklarda edindiği motor becerileri icra ettiği eserlerde karşılaştığı çalış biçimleriyle ilişkilendirerek kullanmaktadır. Basamağın içeriği bu ilişkilendirme üzerine kurulmuştur. Sahip olunan beceriler her tür ve tarz eseri seslendirmekte yeterli olmalıdır. İcracı açısından yatay ilerleme veya repertuvar adına genişleme anlamına gelmektedir. Bağlamada her üslup ve tavrın ayrı bir uzmanlık alanı olması sebebiyle her konu, müzikal dinamiklerine göre yapılandırılmalı ve müstakil olarak farklı modüller şeklinde tasarlanmalıdır. Bu modüller geçmiş basamaklardaki çalışma grafikleriyle ilişkilendirilmeli fakat kendi içinde özerk olmalıdır. Duruma uydurma basamağı, teknik olarak branşlaşmanın ve spesifik konuların derinlemesine incelendiği her tarz ve üslubun kendi iç dinamikleri ve performans ihtiyaçlarına göre yapılandırıldığı bir aşamadır. Literatürün tanınması ve mevcut müzikal yapıların etüt edilmesi bir sonraki basamak olan yaratma basamağına geçilebilmesinin ön koşuludur.

Duruma uydurma basamağının genel özelliği dikkate alındığında geçmişte edinilen bilişsel ve motor becerinin hatırlanması, bir anlamda geri çağrılması gerekmektedir. Bireyin sahip olduğu bilgiyi çağırarak bilişsel açıdan yeni bilgiyle eşleştirmesi, işlemesi ve yeni bir bilgi bütününe ulaşması gerekmektedir. Bu nedenle duruma uydurma basamağı, kuramsal olarak bilgiyi işleme yaklaşımı başlığı altında bellek ve bellek tipleri ile ilişkilendirilmiştir. Bu aşamada bilgi işleme modellerinin ögeleri

arasında anlamlı bir ilişkilendirme kurmak gerekmektedir. Duruma uydurma basamağında bilişsel olarak izlenen yol, bilgiyi işleme kuramı başlığı altında bilgi işleme modelinin ögeleri üzerinden kuramsal olarak müzik alanıyla ilişkilendirilmiştir. Çalgı eğitim sürecinde öğrenmenin uzun bir zaman aralığında gerçekleşmesi sebebiyle eski bilginin uzun süreli bellekten yeni karşılaşılan duruma uyarlanmak üzere çağrılması gerekmektedir. Bellek türlerinde uzun süreli belleğin kullanıldığı bu aşamada "işlemsel bellek"ten faydalanılmaktadır. Bireyin eğitim yaşantısı yoluyla kazandığı bilgiler daha büyük bütünü oluşturmak üzere bellekten çağrılarak kullanılmaktadır. Günlük yaşantımızda kullandığımız temel motor beceriler işlemsel bellek yoluyla işlenmektedir. Performans esnasında işlemsel bellekten gelen bilgilerin toplamından oluşan anlamlı yapı duruma uydurma basamağının ana fikrini oluşturmaktadır. Bilgi işleme modelinin ögelerinden biri olan "bilişsel süreçler" bakımından bir ilişkilendirme yapılacak olursa "dikkat" basamağında yer alan sürekli dikkat aşamasıyla ilişkilendirmek doğru olacaktır. Müzik alanı özelinde değerlendirildiğinde çalgı eğitimi için gerekli olan konsantrasyon, bir işi yaparken uzun süre odaklanmak olarak tanımlanan "sürekli dikkat'' aşamasıyla ilişkilendirilebilir. Bilişsel sürecin uzun süreli bellekte depolanan bilginin yeni bilgiyi anlamlandırmak için kullanılması olarak tanımlanan "kodlama" basamağı yine bu aşamayla ilişkilenmektedir. Örgütleme yoluyla bilgi katagorilere göre bellekten çağrılır, birbirleriyle ilişkilendirilerek gruplandırılır. Bu ilişkilendirme aynı zamanda "eklemleme" aşamasının gerçekleştiğini gösterir. Eklemleme, uzun süreli bellekte var olan bilginin yeni bilgiyle ilişkilendirilerek eşleşmesi şeklinde olmaktadır. Geçmiş bilginin geri getirilmesi aşaması ise "var olan bilgilerle çoklu ilişkiler kurma, bilgiyi sıklıkla kullanma, tekrar, konuyla ilgili geri getirme ipuçlarını kullanma" yoluyla gerçekleşmektedir. "Üst biliş" ise bireyin kendine dair yeterliliklerinin ve geçirdiği bilişsel sürecin farkında olmasıdır. "Duruma dayalı bilgi" basamağı bireyin karşılaştığı yeni bir durumda ne yapması gerektiğinin veya bunu yapıp yapamayacağının farkında oluş sürecidir. Genel olarak üst biliş basamaklarının tamamı bir öz değerlendirme ve farkındalık olarak düşünülebilir. Psikomotor alan basamaklarından duruma uydurma basamağının gerçekleşmesi için motor becerilerin hatırlanmasını sağlayan bilişsel süreç, "bilgiyi işleme modelinin ögeleri" bakımından ilişkilendirilerek tezin ilgili bölümünde şemalar aracılığıyla verilmiştir.

Uygulamaya yönelik olarak ise yöresel çalış biçimleri (tavır) örnek olarak seçilmiştir. Her tür icra ve çalış üslubunun çalışıldığı basamakta konunun genişliği düşünülerek kapsam daraltılmış ve iki tavır örneği seçilmiştir. Zorluk derecesi ve motor davranış bakımından diğer tavırlarla benzerlikler göstermesi sebebiyle incelenmek üzere Zeybek Tavrı ve Konya Tavrı örnek olarak seçilmiştir. Her tavrın, çalış üslubunun ve ekolün müzikal dinamikleri birbirinden farklıdır. Bu basamakta genel çalışma prensibi konu özelinde değerlendirilmeli, bağlamaya ait çalış üslupları, ekoller ve tavırlar kendi içinde farklı modüller şeklinde tasarlanmalıdır. Performans gelişimi ve sürdürülebilir performans artışının takip edileceği çalışma grafikleri her konu özelinde ayrı ayrı yapılandırılmalıdır. Geçmiş basamaklarda genel performans yönetimi, birbiriyle ilişkilendirilmiş çalışma grafikleriyle yapılmıştır. Fakat bu aşamadan itibaren her tavır ve ekol, kendi özel icra özellikleri ve buna yönelik performans ihtiyaçları göz önünde bulundurularak çalışılmalıdır. Psikomotor alan yeterlilikleri üzerinden değerlendirildiğinde geleneksel çalış biçimlerine özgü sağ el çalışmaları, güç yeterliliği kapsamında; iki elin birlikte yapması gereken spesifik çalış biçimleri, koordinasyon yeterliliği kapsamında; her iki yeterliliğin oluşması sonucunda icra edilecek eserler, hız yeterliliği kapsamında değerlendirilmiştir. Hız yeterliliği, güç ve eş güdümün sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Geleneksel çalış biçimlerinde asıl olan eserlerin tavra uygun icrası olduğuna göre psikomotor yeterlilik açısından sonuç eser icrası olmaktadır. Bu sebeple eser icrası hız yeterliliği kapsamında değerlendirilmiştir.

Çalışma grafiklerinde tavrın kendine özgü duyuş ve icra karakteri sebebiyle tempo değerleri sabit tutulmuştur. Bu durum seçilen örnek eserler ile de ilgilidir. Örnek eserlerin çoğaltılması durumunda çalışma grafiklerinde yer alacak alıştırmaların eserlere göre yapılandırılması gerekmektedir. Bu basamakta güç ve koordinasyon çalışma grafiklerinde zaman değişkeninin etkisi olsa da hız grafiklerinde zaman değişkeni etkisiz hâle gelmiştir. Daha önce değinildiği üzere güç ve eş güdümün sonucu olan hız yeterliliği, eser icrasını kapsamaktadır. Bu bakımdan eser icrasının çalışılması için zaman öngörüsü etkisiz hâle gelmektedir. İlgili hız çalışma grafiğinde belirtilen tahmini zaman, konu bütünlüğü açısından diğer grafiklerle aynı seviyede tutulmuş, asgari bir sınır olarak düşünülmüştür. Bu değerlendirme biçimi her iki tavırda da aynı şekilde uygulanmıştır.

Duruma uydurma basamağını tamamlayan bireyin çalgı literatüründe yer alan her türde ve üslupta eserleri icra edebiliyor olması beklenmektedir. Geçmişte edindiği

bilgileri karşılaştığı her durumda kullanabilen ve bu bilgileri eserlere uyarlayabilen bireyin sanatsal açıdan yeni bilgiler üretebilecek bilişsel ve devinişsel yeterliliğe ulaştığı düşünülmektedir. Bu durumda bir üst basamak olan yaratma basamağına geçmek için gerekli olan seviyeye ulaşıldığı varsayılmaktadır.

Devinişsel olarak yaratma basamağı, yeni bir motor beceri geliştirme veya kendine özgü bir ürün ortaya koyma olarak tanımlanabilir. Bu düzeyde birey daha önce edindiği yöntemlerden yararlanarak bugüne kadar yapılmamış özgün bir ürün ortaya çıkarır. Yeniden ortaya koyma, benzeri olmayanı yapma, orijinal ve benzersiz yeni davranışlar sergileme gibi eylemleri gerçekleştirir. İcra alanında ise yeni bir eser veya düzenleme ortaya koymak olarak değerlendirilmiştir. Bilişsel alanda gerçekleşen yaratıcı düşünce aşamalarının devinişsel alana dönük bir ürüne dönüşmesi sanat özelinde icraya dönük bir yaratıcılık olarak değerlendirilebilir. İcraya dönük bir müzik üretimi devinişsel alanın kapsamına girse de aynı zamanda bilişsel bir sürecin eş güdümlü olarak ilerleyişiyle meydana gelmektedir. Sanatın özel koşulları gereği meseleyi disiplinler arası bir yaklaşımla ele almak ve ilişkilendirmek gerekmektedir. Bu sebeple sanatsal yaratıcılığın ögelerini ve sanatsal yaratma sürecini oluşturan bileşenleri analiz ederek devinişsel alanda gerçekleşen bu eylemi bilişsel alanla ilişkilendirmek gerekmektedir.

Psikomotor davranış basamaklarından yaratma basamağı motor becerilerin en üst noktaya ulaştığı fakat ağırlıklı olarak düşünsel bir basamaktır. Teknik ve donanım olarak bu basamağa ulaşan birey, diğer basamaklarda olduğu gibi bu basamağın gereklerini yerine getirecek kişisel yeterliliklere sahip olmayabilir. Sanata dair yeni bir ürün ortaya koyacak olan birey, sanatsal yaratının bileşenleriyle icrada ihtiyaç duyulan psikomotor gelişimin yeterliliklerini birleştirmektedir. Bağlama özelinde değerlendirildiğinde çalgıda sanatsal yaratı tipleri, kısmi yaratılar ve tümden yaratılar olmak üzere iki başlıkta ele alınmıştır. Kısmi sanatsal yaratılar çalgı edisyonlarını, tümden sanatsal yaratılar ise yeni çalgısal eserlerin üretilmesini kapsamaktadır. Kısmi yaratı başlığı altında incelenen çalgı edisyonları ise başka müzik türlerinden veya başka çalgılardan yapılan uyarlamaları, var olan geleneksel müzikler üzerinde icracıların yaptığı yenilik ve müzikal katkıları kapsamaktadır. Konu, çalgısal müziğin yaratı biçimleri üzerinden çalgı edisyonları ve yeni üretimler (bağlama icrasının gelişimi ve yeni fikirler) başlıkları altında eser örnekleri üzerinden incelenmiştir. Yaratma sürecinin bir ayağı olarak değerlendirilen icra edisyonları incelendiğinde

diğer müzik türlerinden veya çalgılardan yapılan uyarlamalar ve var olan geleneksel eserlerin yeniden yapılandırılması olmak üzere iki temel yöntemle yapıldıkları tespit edilmiştir. Devinişsel alanın yaratma basamağının en önemli aşaması ise tümden yaratılardır. Yeni eser üretimi "çalgıda sanatsal yaratı" üst başlığı altında "tümden yaratı" kapsamında incelenmiştir. Tümden yaratı, daha önce var olmayan yeni bir eserin bağlama literatürüne daha genel bir bakışla müzik dünyasına kazandırılması anlamına gelmektedir. Bu kapsamda tümden yaratı sayılan eserlerden örnekler seçilerek müzikal açıdan incelenmiştir. Yaratma basamağına ulaşan icracılar, yeni üretimler ortaya koyarak diğer basamakların alana özgü içeriği bakımından yeniden yapılandırılmasını sağlamaktadır. Bütüncül bir bakışla bu aşamada ortaya konan ürünlerin çalgı eğitiminin gelişimini ve ilerlemesini sağlayan, bir bakıma değişimi başlatan temel unsur olmaktadır. Psikomotor becerinin gelişimine dair alan basamakları üzerinden tanımlanan gelişim süreci yaratma basamağıyla tamamlanmaktadır. Bu aşamaya ulaşan birey artık bir çalgı ekolü olarak tanımlanabilmektedir ve her ekol özgün üretimlerle insanlığın kültür mirasına katkı sunmaya devam etmektedir.

Sonuç olarak, elde edilen veriler doğrultusunda bağlama eğitiminin davranışçı kuram çerçevesinde hangi esaslara göre yapılandırılması gerektiği ve her aşamada konuyla ilgili olarak farklı bilim dallarının kuramsal olarak çalgı eğitimine ne şekilde dâhil olduğu konusunda tespitlerde bulunulmuştur. Bu çalışma aracılığıyla bağlama özelinde bilimsel esaslara dayalı daha iyi bir çalgı eğitimi modelinin nasıl yapılandırılması gerektiğine ilişkin öneriler sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Akdağ, Derin. 2014. **Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri Bağlama 12. Sınıf Ders Kitabı.** Ankara: Devlet Kitapları.

Akdağ, Ali Kazım. 2010. **Bağlamada Düzenler Ve Tezene Tavırları.** İstanbul: Pan Yayıncılık.

Akman, Erden. 1997. **Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme-Öğretme.** Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Anderson, Krathwohl, Peter.W. Airasian, Kathleen A. Cruikshank, Richard E. Mayer, Paul R. Pintrich, James Raths, Merlin C. Wittrock. 2010. **Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme İle İlgili Bir Sınıflama: Bloom'un Eğitimin Hedefleri İle İlgili Sınıflamasının Güncelleştirilmiş Biçimi.** çev. Durmuş Ali Özçelik. 3. bs. Ankara: Pegema Yayıncılık.

Aydın, Ayhan. 2014. **Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme-Öğretim.** 13. bs. Ankara: Pagem Akademi Yayınları.

Balcanlı, Çeliköz, Yavuz Erişen, Mehmet Şahin, Amadan Eyyam, Nazan Doğruer, İpek Meneviş, Mehmet Arif Özerbaş, Öykü Özgü, Melek Çakmak, Durmuş Kılıç, Kerim Gündoğdu, Yücel Kayabaşı, Fatoş Salman, Engin Baysen, Bahadır Erişti, Celal Akdeniz, Hidayet Tok, Ali Murat Sünbül, Ahmet Kurnaz, Erinç Karataş, Serçin Karataş, Halil İbrahim Yalın. 2012. **Öğrenme ve Öğretme Kuramlar, Yaklaşımlar, Modeller.** Ankara: Pagem Akademi Yayınları.

Bacanlı, Hasan. 2018. **Eğitim Psikolojisi.** 25. bs. Ankara: Pagem Akademi Yayınları.

Bilen, Mürüvvet. 2002. **Plandan uygulamaya öğretim.** Ankara: Anı Yayıncılık.

Bümen, Nilay T. 2006. **Program Geliştirmede Bir Dönüm Noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi**. Eğitim ve Bilim, egitimvebilim.ted.org.tr.

Demirel, Özcan. 2003. **Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme.** 5. bs. Ankara: Pegema Yayıncılık.

_____. 2002. **Öğretme Sanatı.** 4. bs. Ankara: Pegema Yayıncılık,

Dinç, Kemal. 2012. **Bağlama İçin Denemeler**. İstanbul: Pan Yayıncılık.

Erzincan, Erdal. 2019. **Bağlama İçin Besteler**. İstanbul: Temkeş Yayınları.

Eroğul, Yurtal. 2014. **Eğitim Psikolojisi El Kitabı.** Ankara: Mentis Yayıncılık.

Gözütok, F. Dilek. **Öğretim İlke ve Yöntemleri.** 2. bs. Ankara: Ekinoks Yayınları, 2007.

Kagan, Moissej. 1982. **Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat.** çev. Aziz Çalışlar. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Kemertaş, İsmet. 2003. **Öğretimde Planlama ve Değerlendirme.** İstanbul: Birsen Yayınevi.

Ormrod, Jeanne Ellis. 2018. **Öğrenme Psikolojisi**. çev. Mustafa Baloğlu. 6. bs. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Senemoğlu, Nuray. 2018. **Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya.** 26. bs. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sönmez, Veysel. **Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı.** 4. bs. Ankara: Anı Yayıncılık, 1993.

_____. 1997. **Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu.** 4. bs. Ankara: Anı Yayıncılık.

_____. 2010.**Öğretim İlke ve Yöntemleri**. 4. bs. Ankara: Anı Yayıncılık.

Şeker, Görgen, İbrahim Tuncel, Bülent Alcı, Zeynel Kablan, Kevser Baykara, Coşkun Küçüktepe, Hakan Turan. 2014. **Eğitimde Program Geliştirme Kavramlar Yaklaşımlar.** 3. bs. Ankara: Anı Yayıncılık.

Tan, Kayabaşı, Alaattin Erdoğan. 2003. **Öğretimi planlama ve değerlendirme**. 4. bs. Ankara: Anı Yayıncılık.

Türk Dil Kurumu, 1995. **Türkçe Sözlük.** Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu. **TRT Radyosu Nota Arşivi.** Repertuvar no: 412.

Varış, Fatma. 1996. **Eğitimde program geliştirme: Teori ve teknikler.** Ankara: Alkım Yayıncılık.

Yeşilyaprak, Binnur. 2018. **Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme-Öğretim.** 21. bs. Ankara: Pagem Akademi Yayınları.

Bekir Hoca. **Program Geliştirme, Taksonomi, Bilişsel Alan, Psikomotor, Duyuşsal Alan, Eğitim Makaleleri.** [23.03.2019]. https://bekirhoca.com

Milli Eğitim İstatitikleri. **Örgün eğitim 2019-2020.** [20.4.2020]. sgb.meb.gov.tr
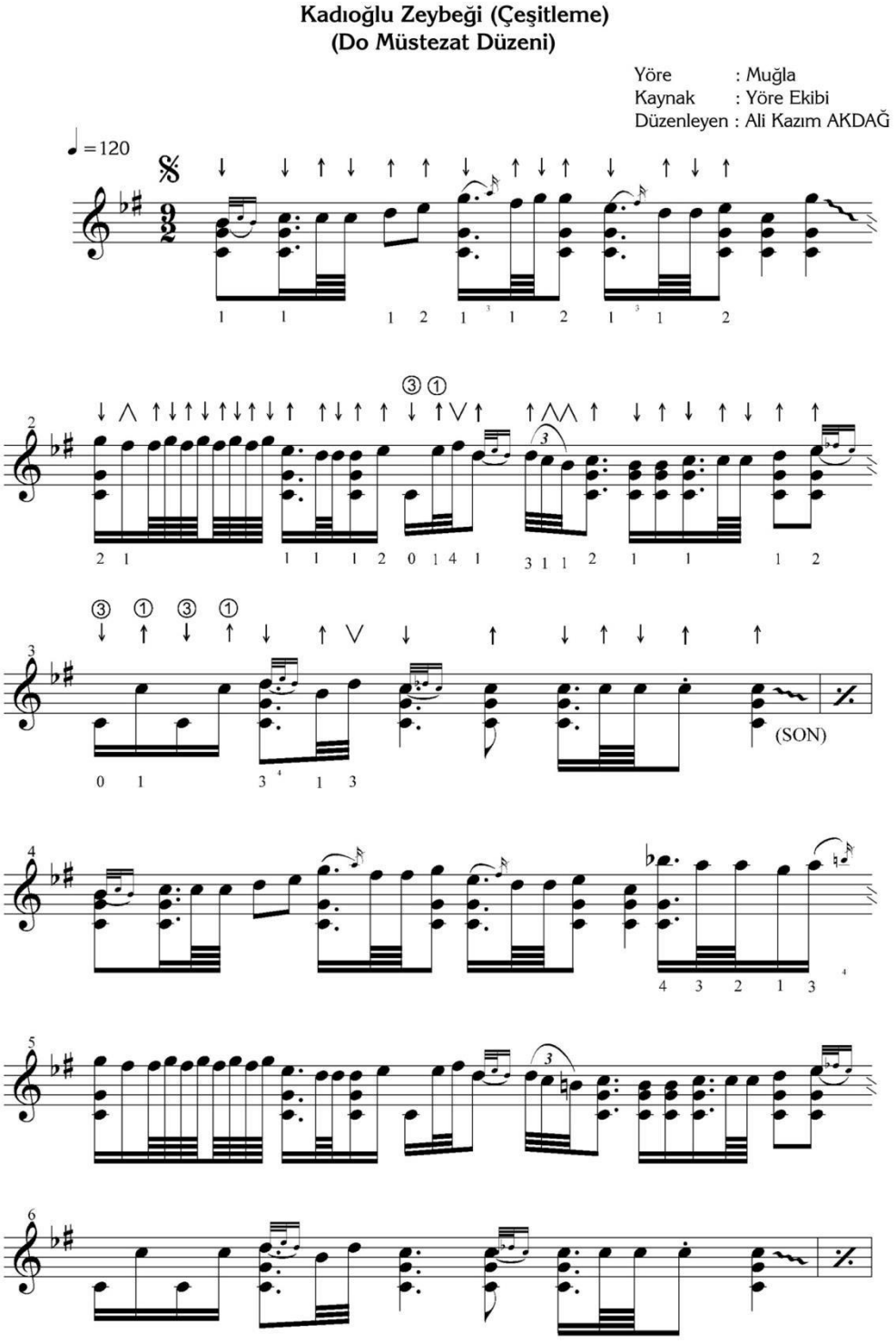
Pinterest. **Elin Kas Yapısı.** [04.02.2019]. www.pinterest.com

Tıp Fakültesi. **Ön Kolun Kemik Yapısı.** [19.01.2019]. www.tipfakultesi.org

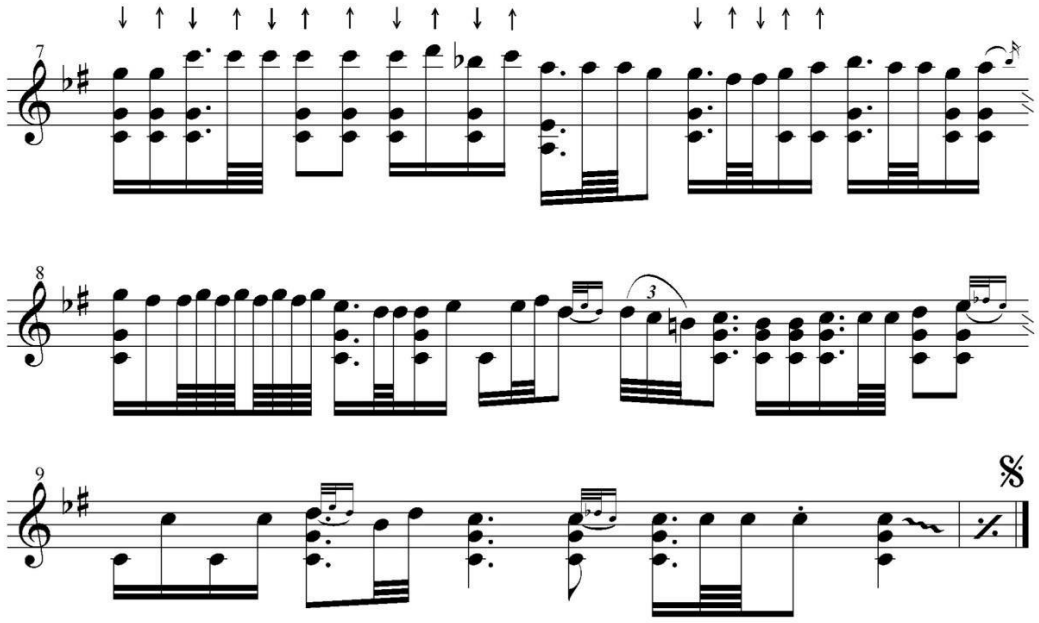
Tıp Fakültesi. **Elin Kemik Yapısı.** [04.02.2019]. www.tipfakultesi.org

EKLER

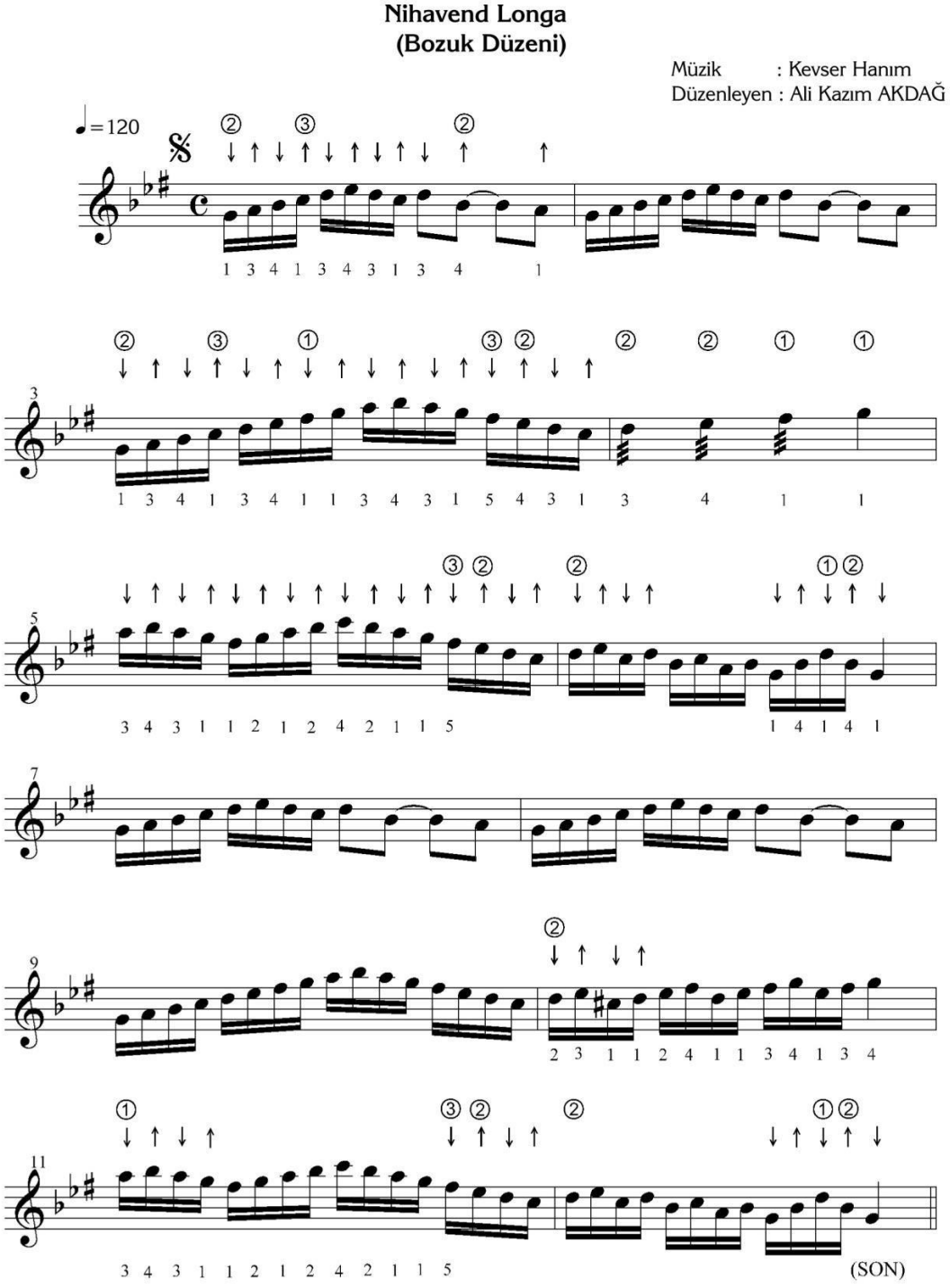
Ek 1.

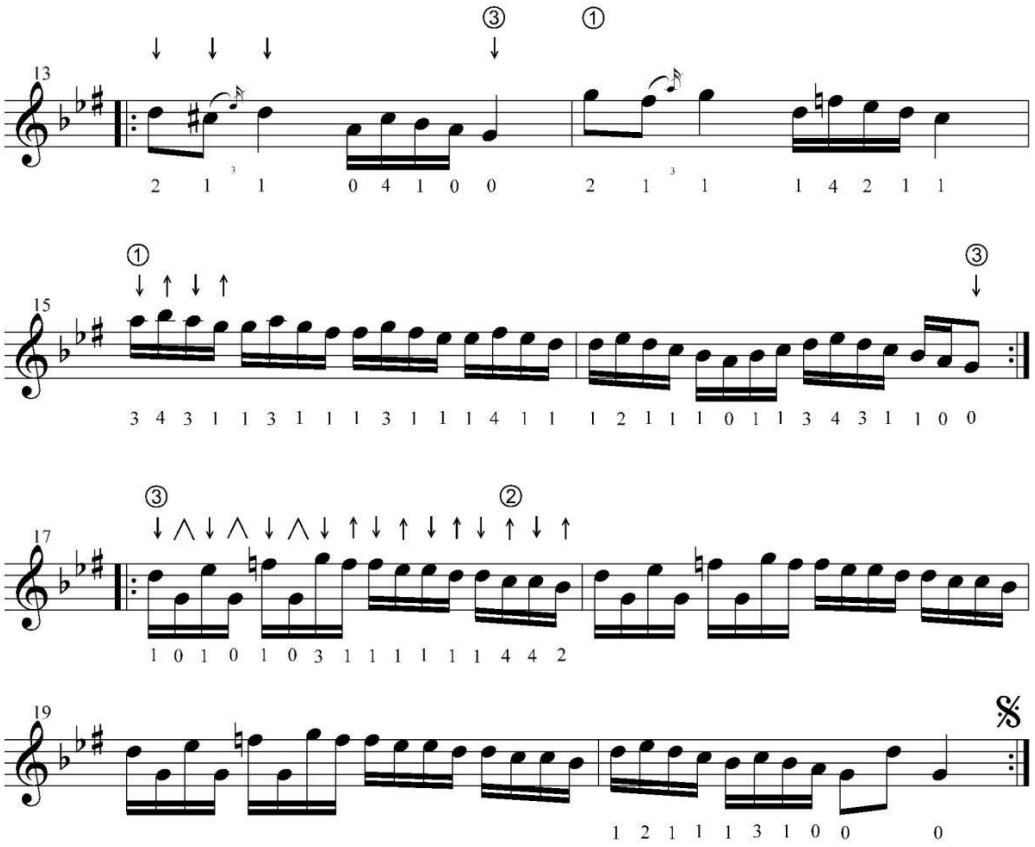

Kadıoğlu Zeybeği (Çeşitleme)
(Do Müstezat Düzeni)
Yöre : Muğla
Kaynak : Yöre Ekibi
Düzenleyen : Ali Kazım AKDAĞ
♩=120
(SON)

Kadıoğlu Çeşitleme - 2
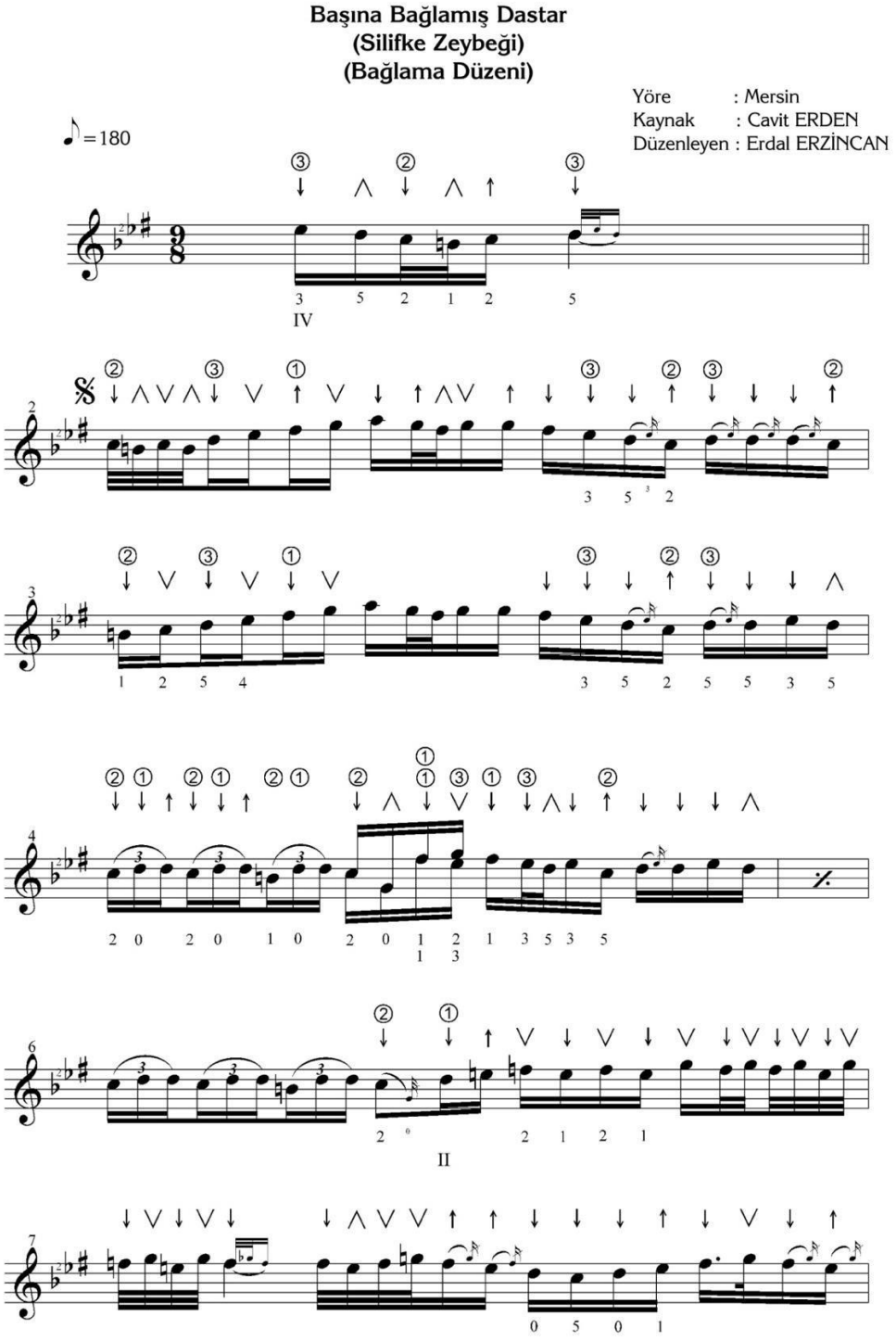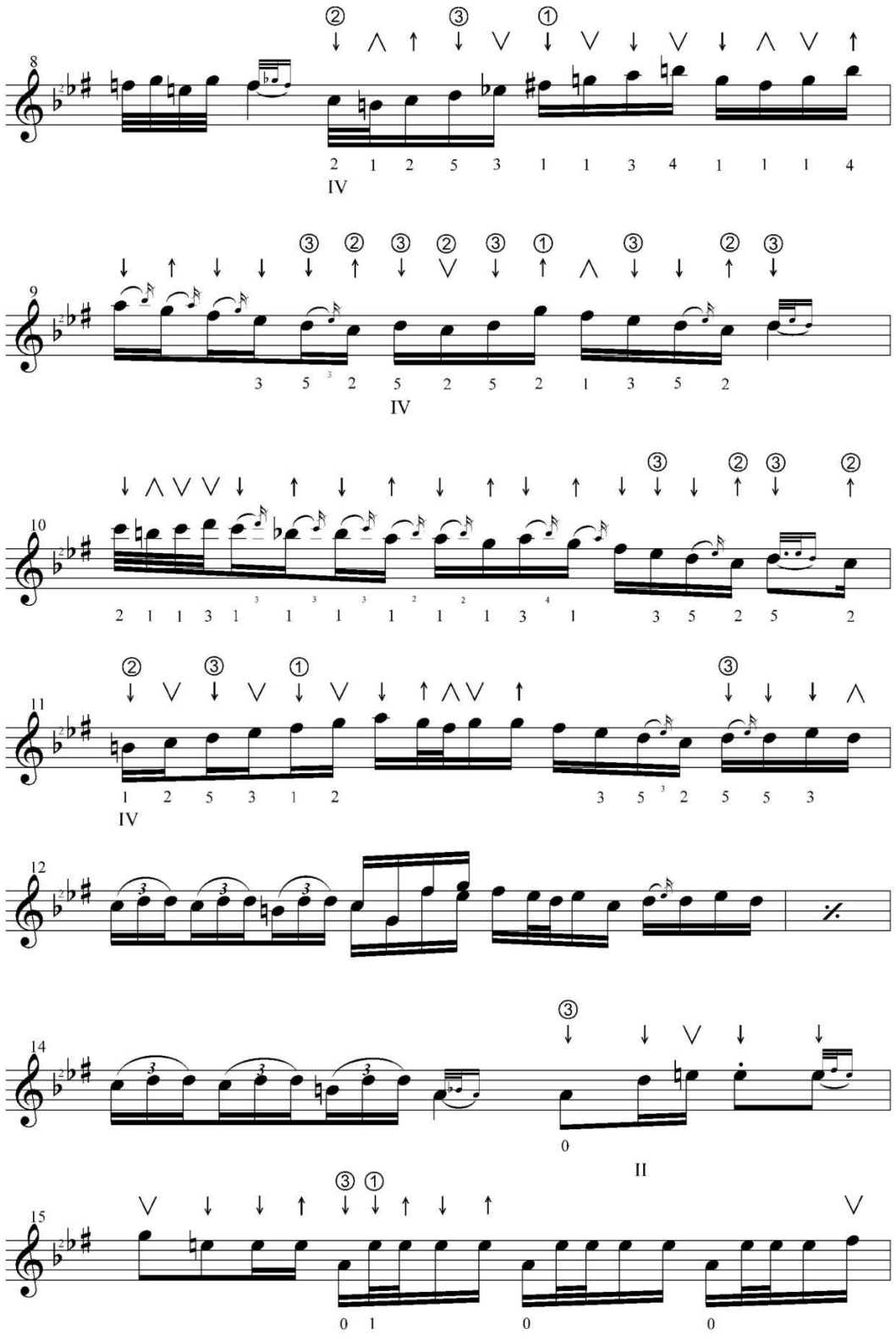

Ek 2.
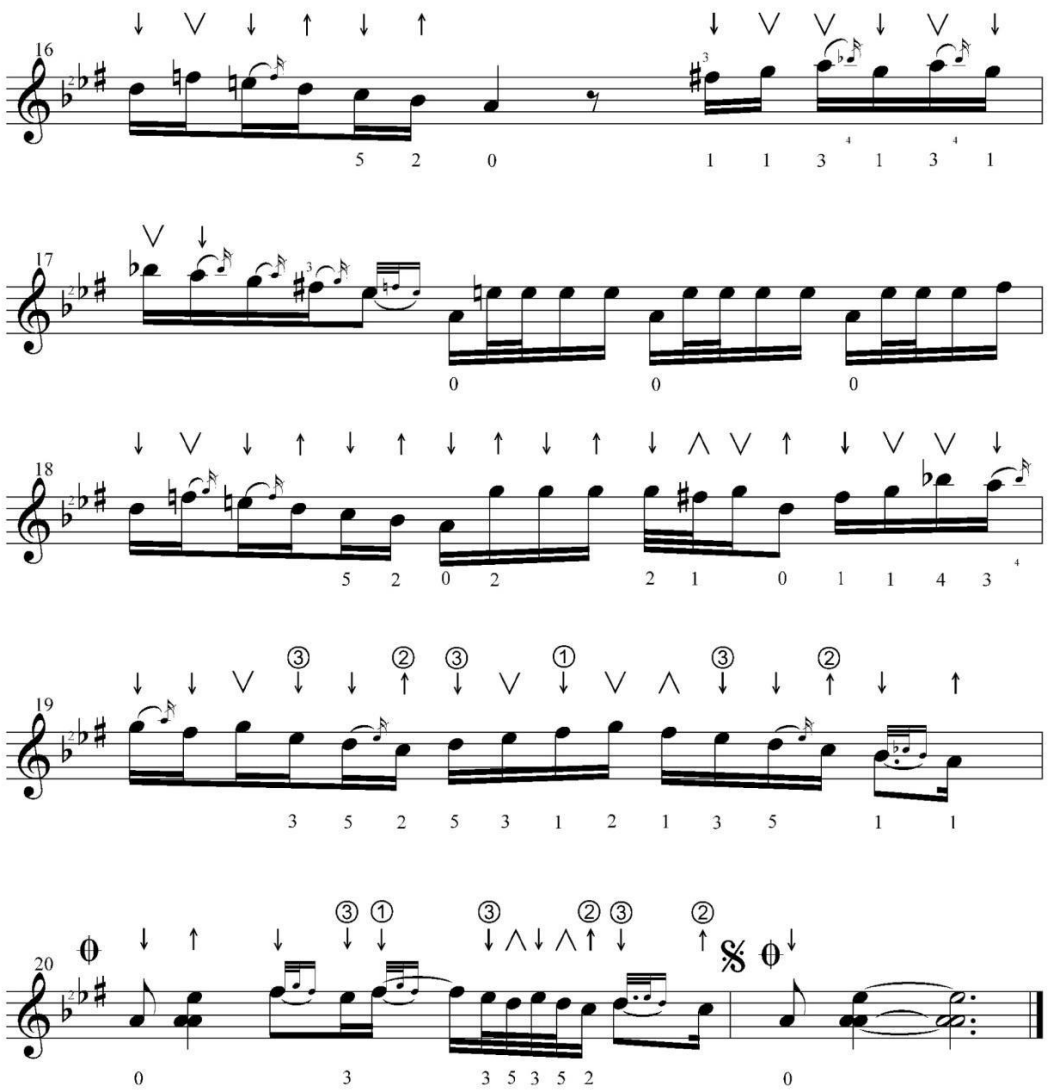

Nihavend Longa
(Bozuk Düzeni)
Müzik : Kevser Hanım
Düzenleyen : Ali Kazım AKDAĞ
♩=120
(SON)

13
15
17
19
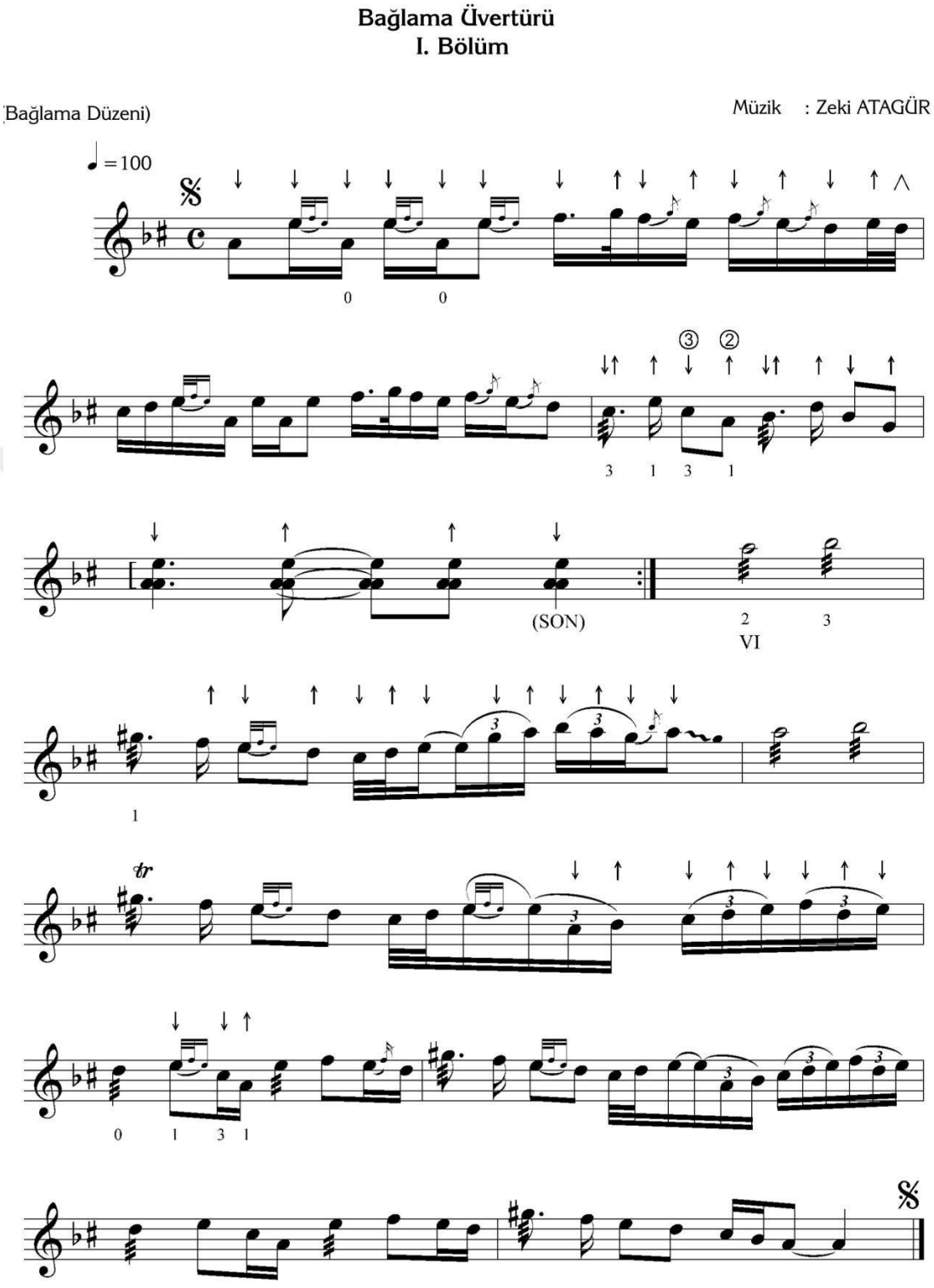
Ek 3.

Başına Bağlamış Dastar
(Silifke Zeybeği)
(Bağlama Düzeni)
Yöre : Mersin
Kaynak : Cavit ERDEN
Düzenleyen : Erdal ERZİNCAN
♪ = 180
IV
II

8
2 1 2 5 3 1 1 3 4 1 1 1 4
IV
9
3 5 2 5 2 5 2 1 3 5 2
IV
10
2 1 1 3 1 1 1 1 1 1 3 1 3 5 2 5 2
11
1 2 5 3 1 2 3 5 2 5 5 3
IV
12
14
0
II
15
0 1 0 0

16
17
18
19
20

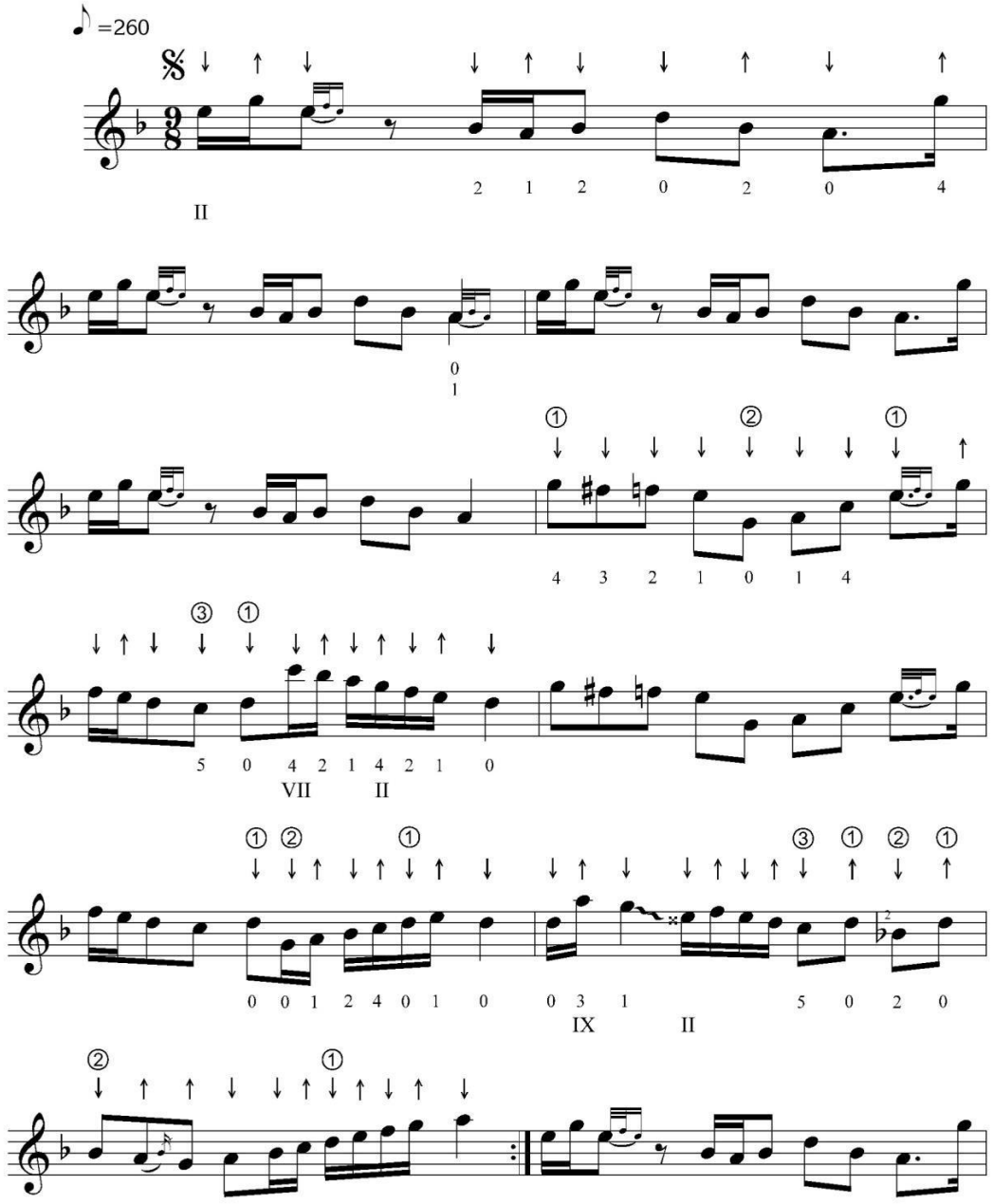
Ek 4.
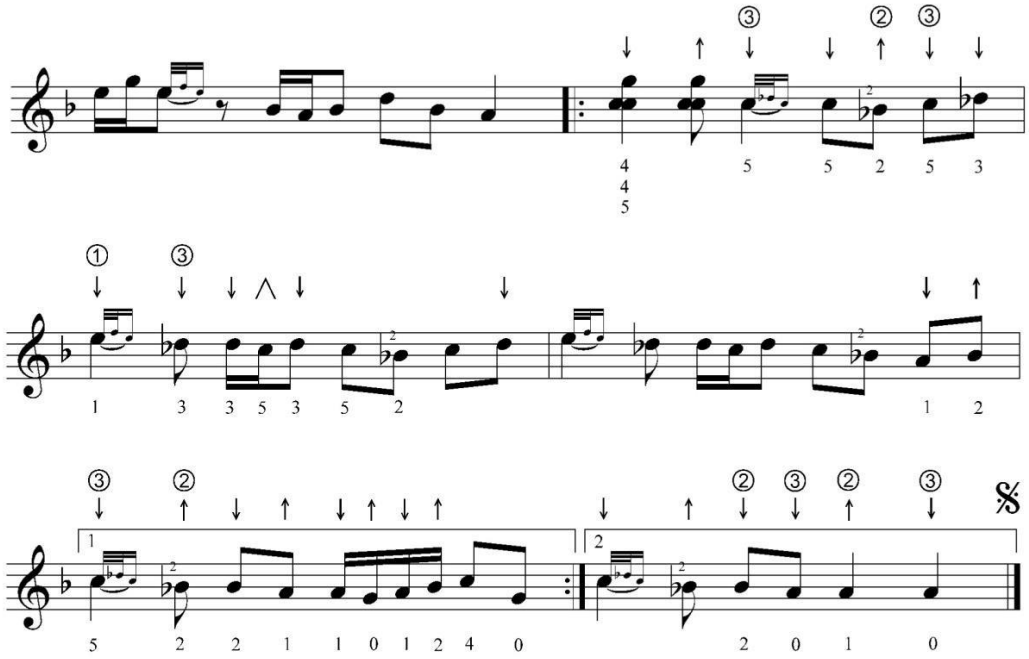

Bağlama Üvertürü
I. Bölüm
(Bağlama Düzeni)
Müzik : Zeki ATAGÜR
♩=100
(SON)
VI
tr

Bağlama Üvertürü
II. Bölüm

(Bağlama Düzeni)
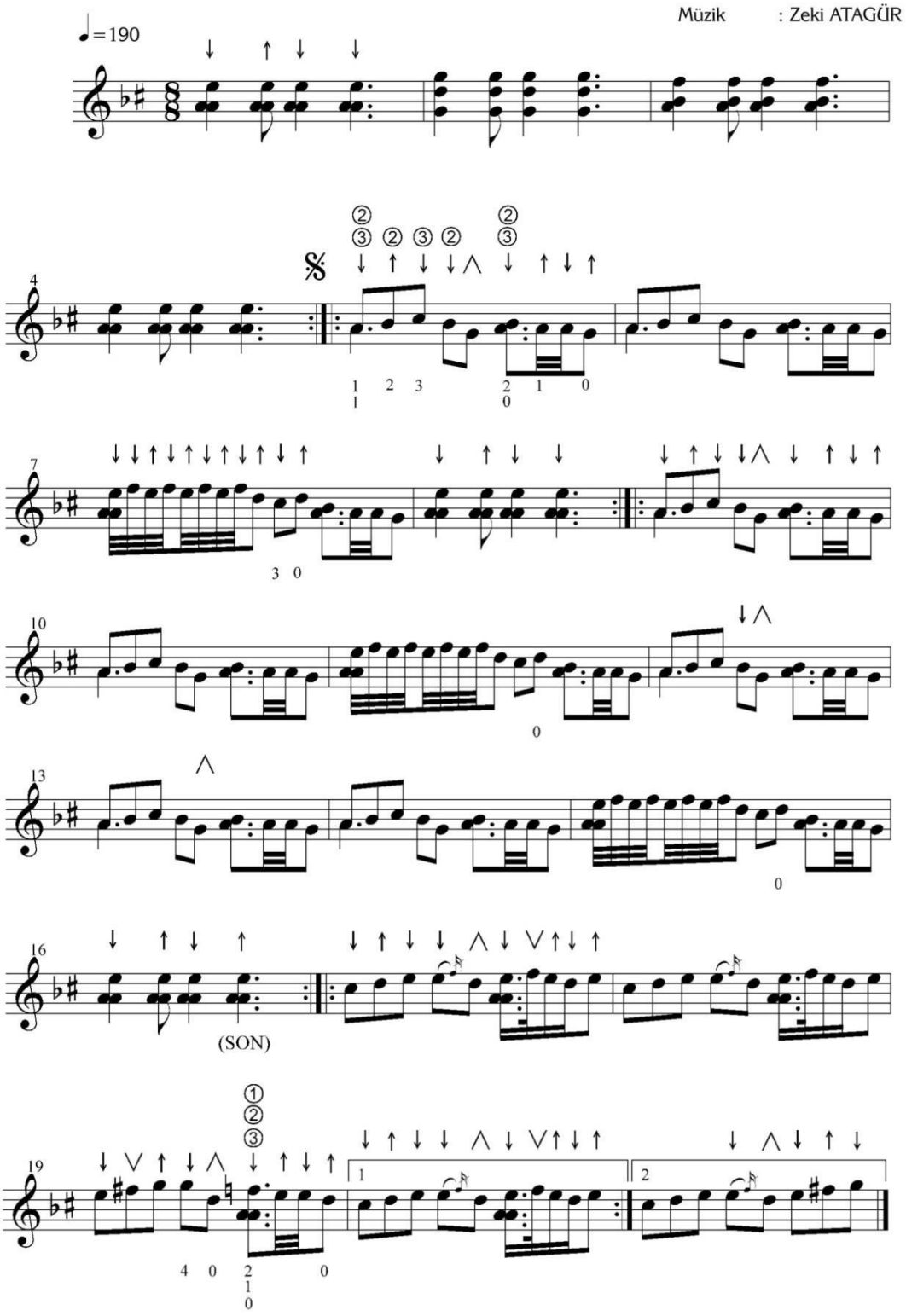
Müzik : Zeki ATAGÜR
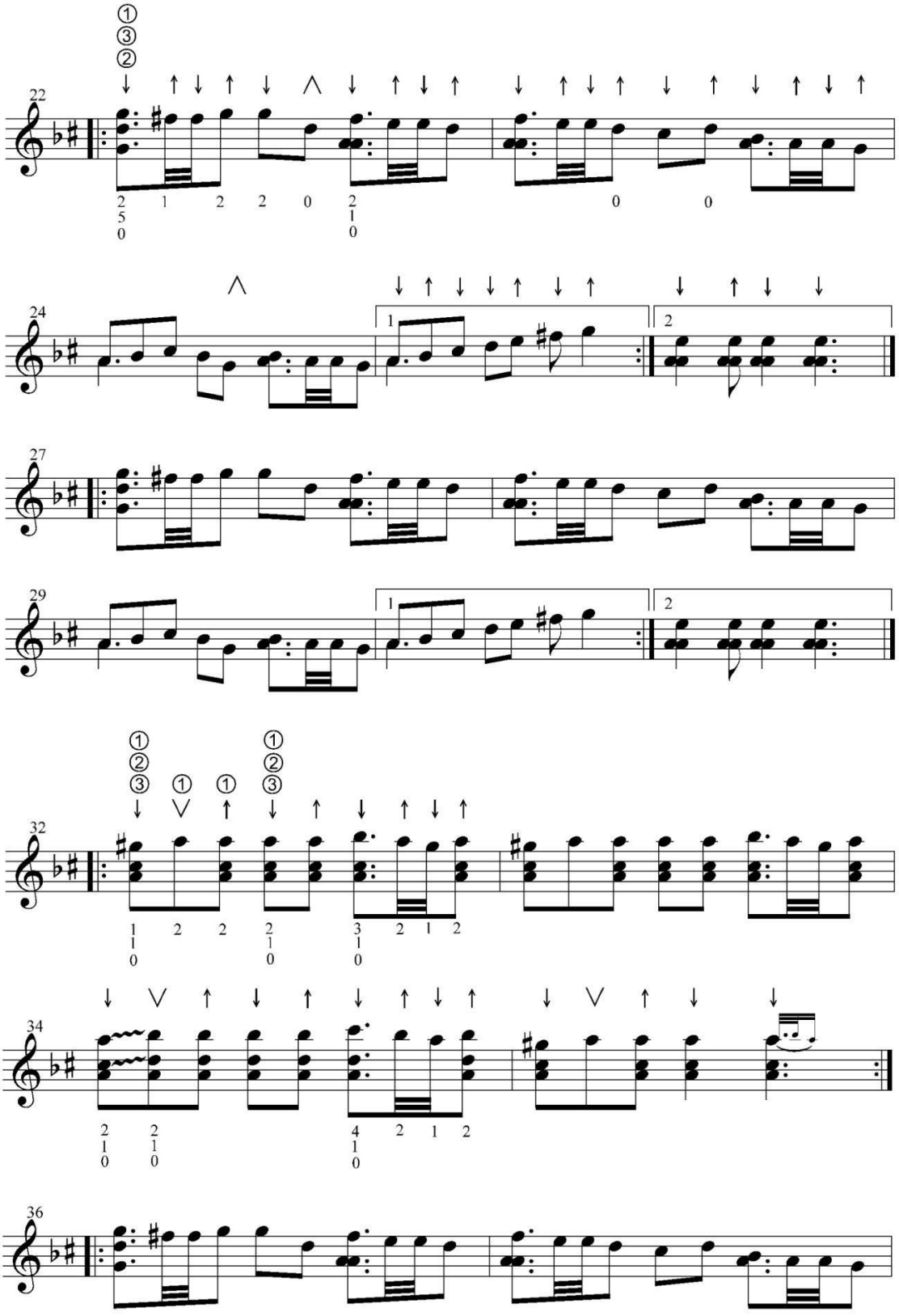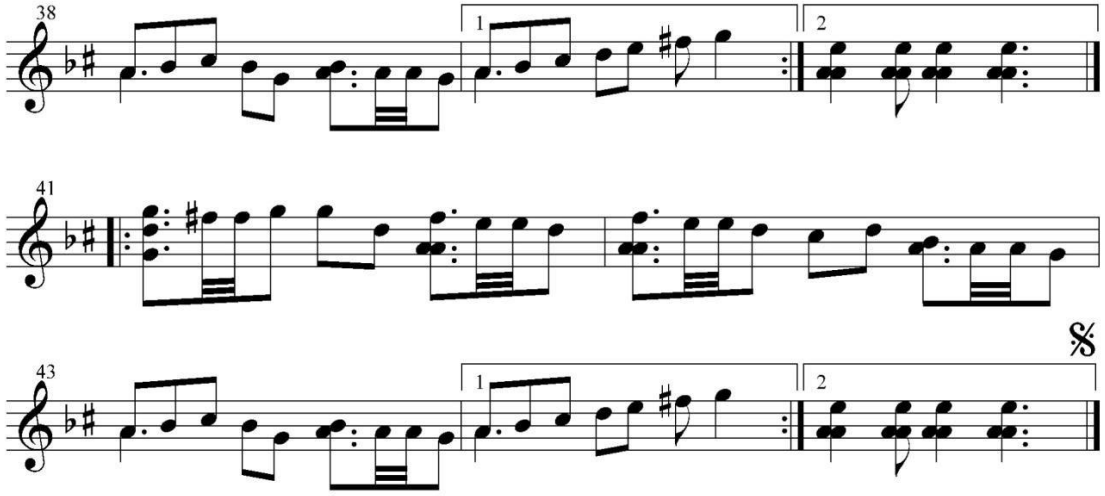

Bağlama Uvertürü III. Bölüm
(Bağlama Düzeni)
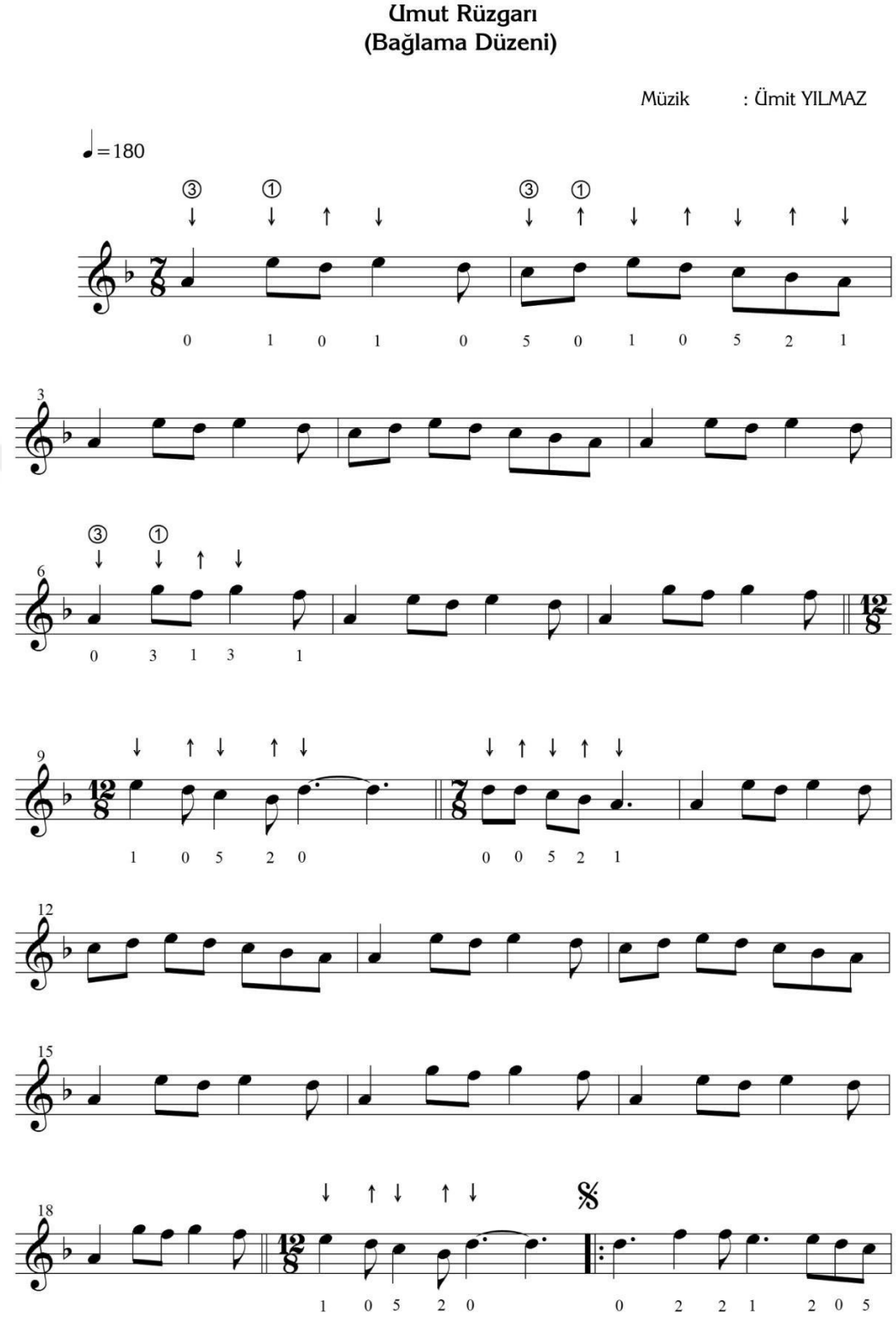
Müzik : Zeki ATAGÜR

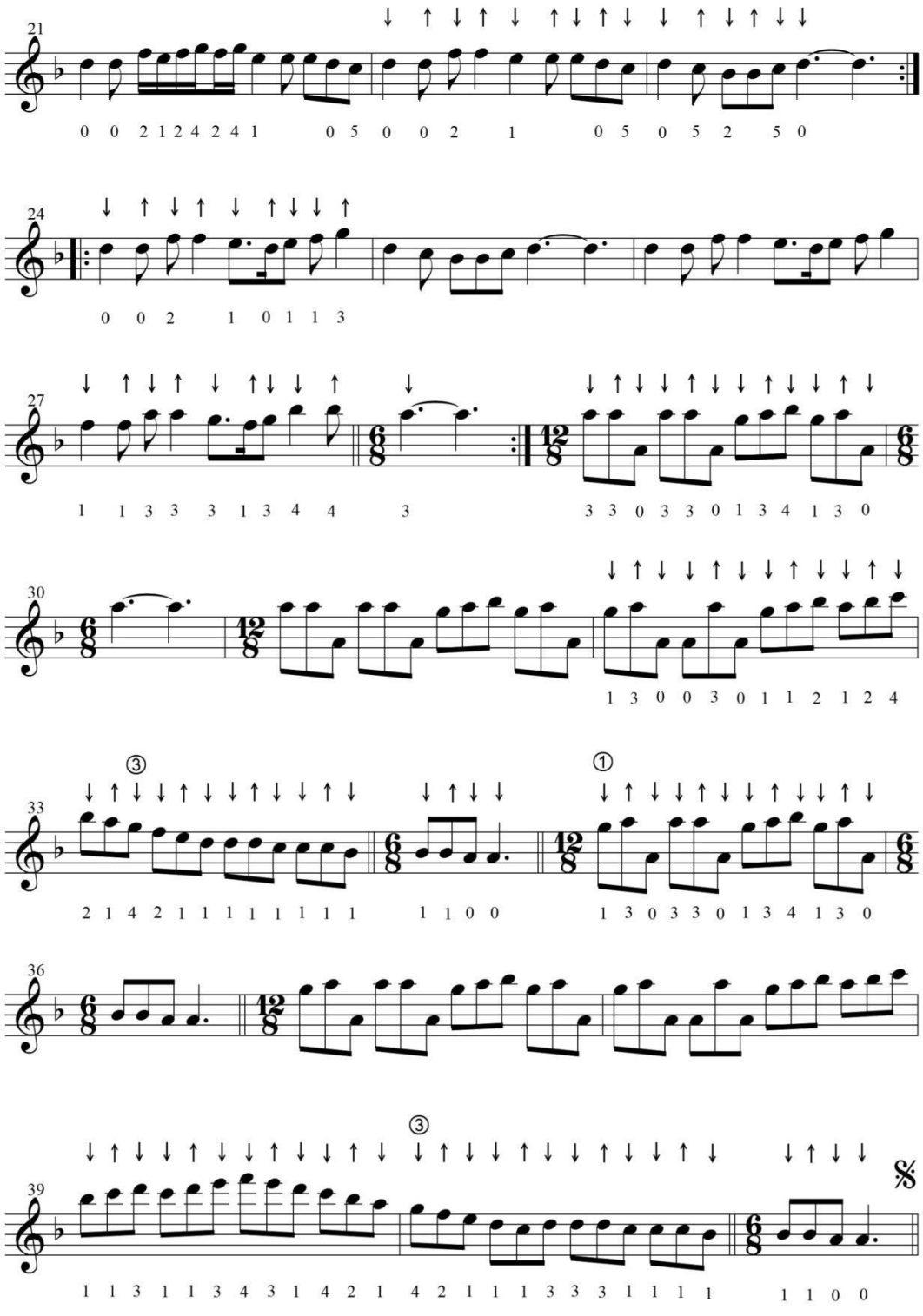

22
24
27
29
32
34
36

38
1
2
41
43
1
2

Ek 5.
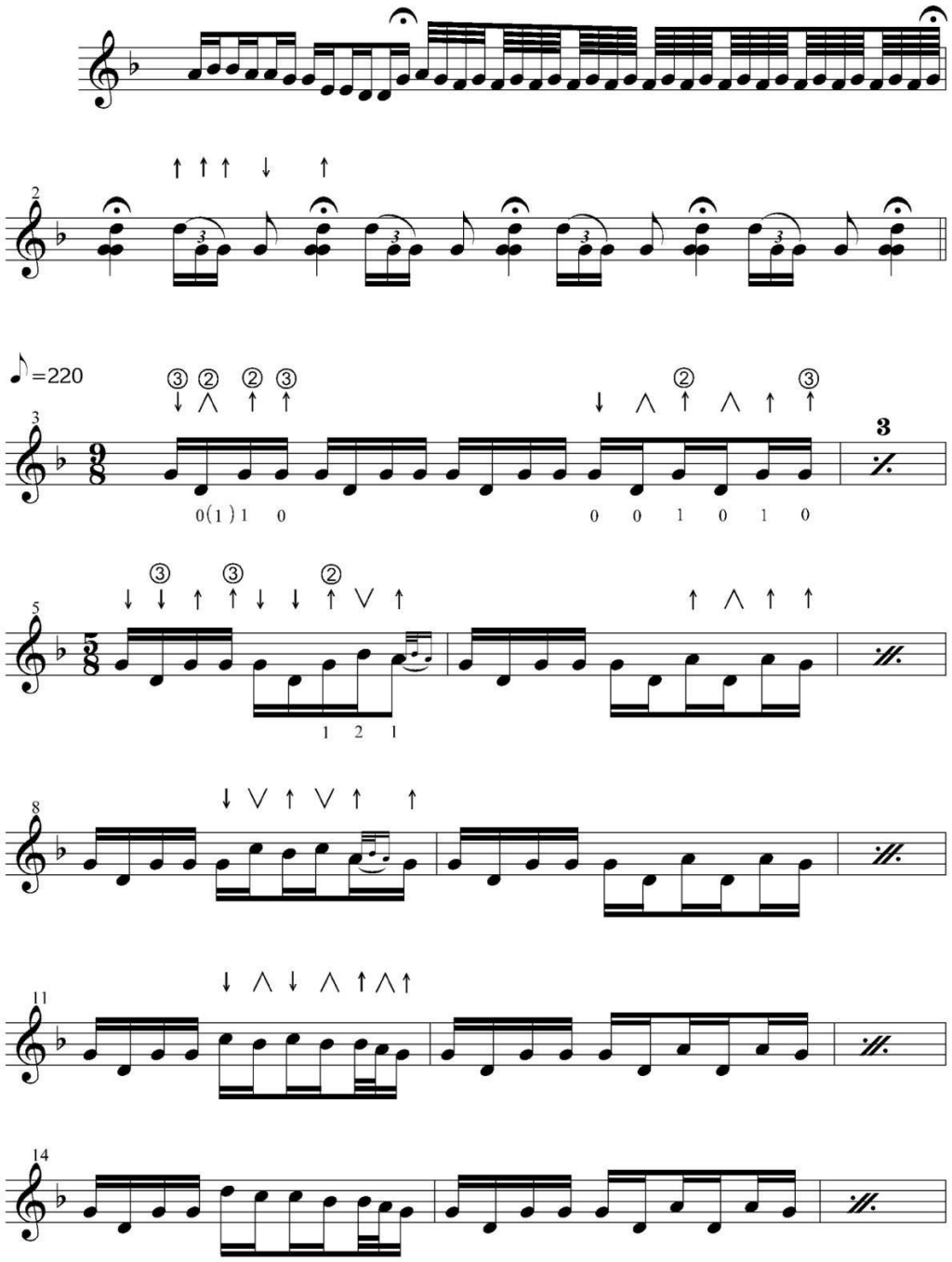

21
0 0 2 1 2 4 2 4 1 0 5 0 0 2 1 0 5 0 5 2 5 0
24
0 0 2 1 0 1 1 3
27
1 1 3 3 3 1 3 4 4 3 3 3 0 3 3 0 1 3 4 1 3 0
30
1 3 0 0 3 0 1 1 2 1 2 4
33
2 1 4 2 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 0 0 1 3 0 3 3 0 1 3 4 1 3 0
36
39
1 1 3 1 1 3 4 3 1 4 2 1 4 2 1 1 1 3 3 3 1 1 1 1 1 1 0 0
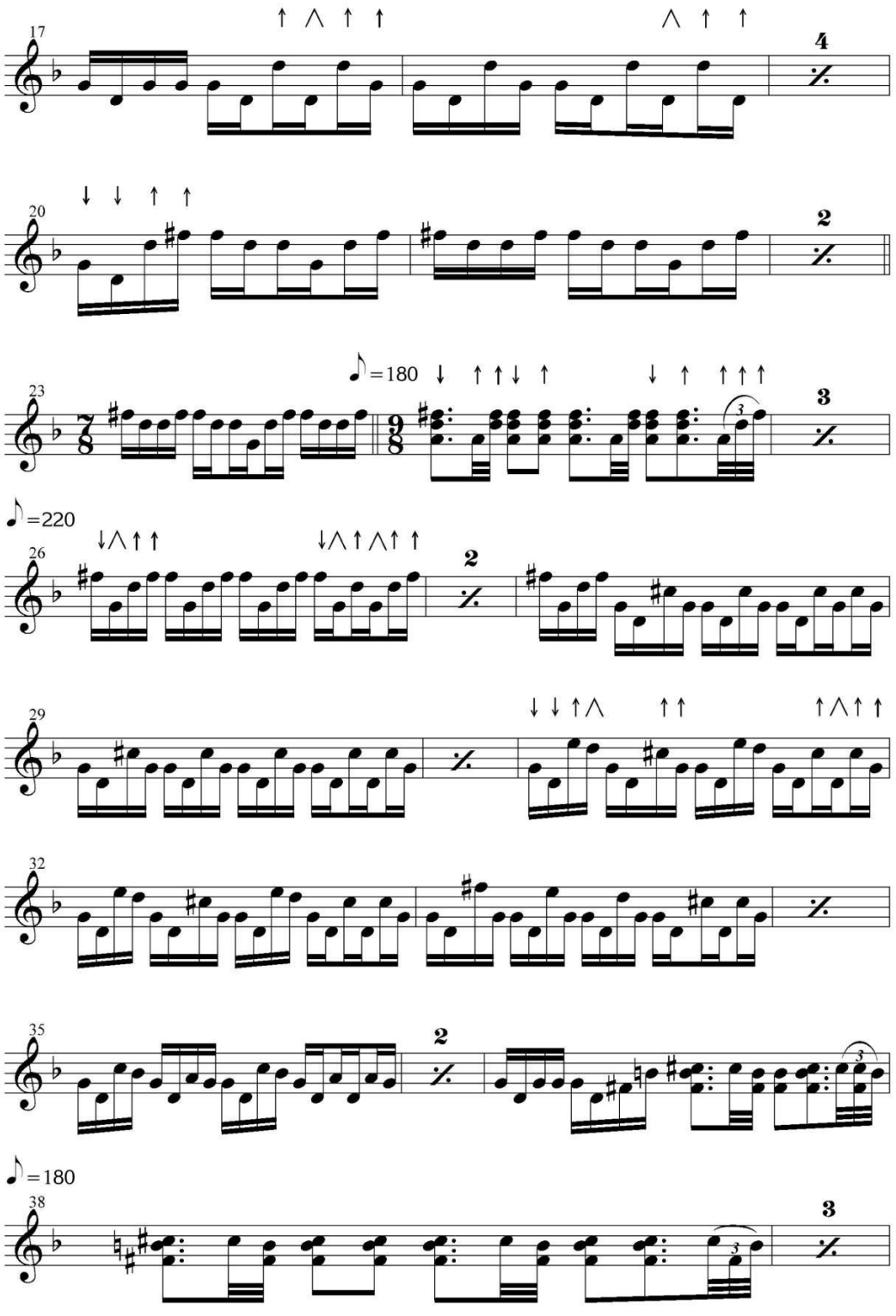
Ek 6.
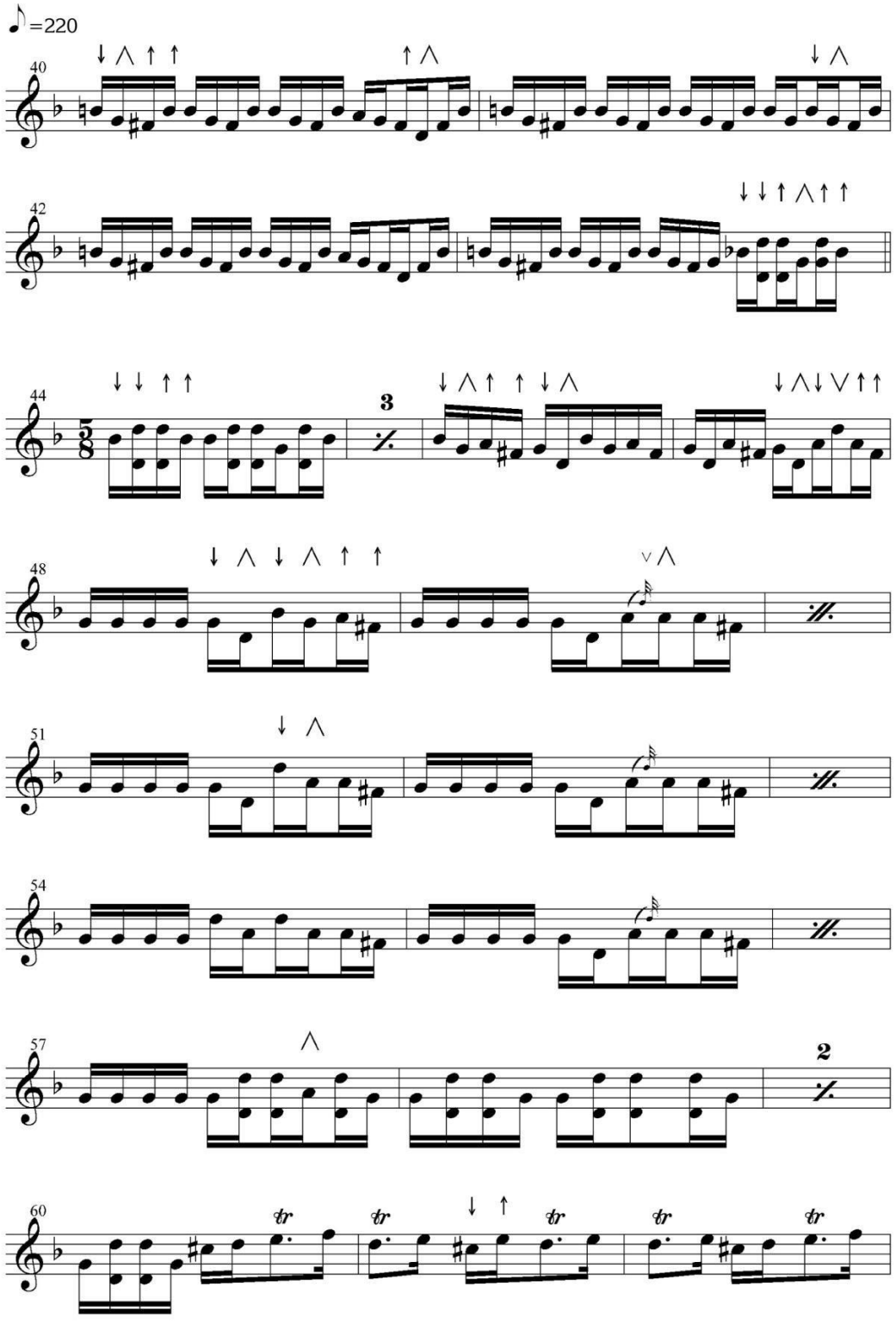
Haydar Haydar
(Bozuk Düzen)
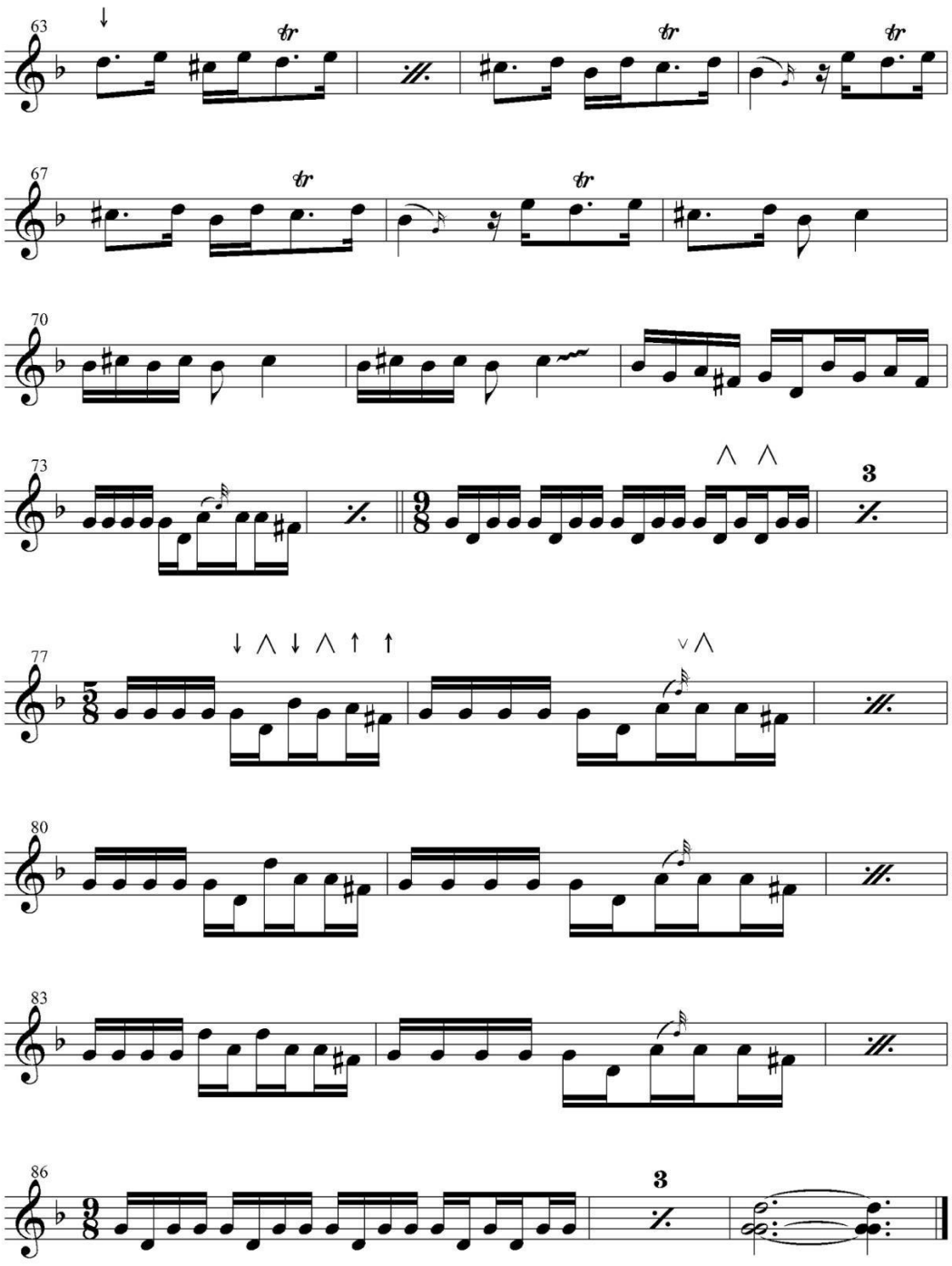
Müzik : Ali Ekber ÇİÇEK

(Usul rakamına kadar serbest usulle ritimsiz çalınacak)

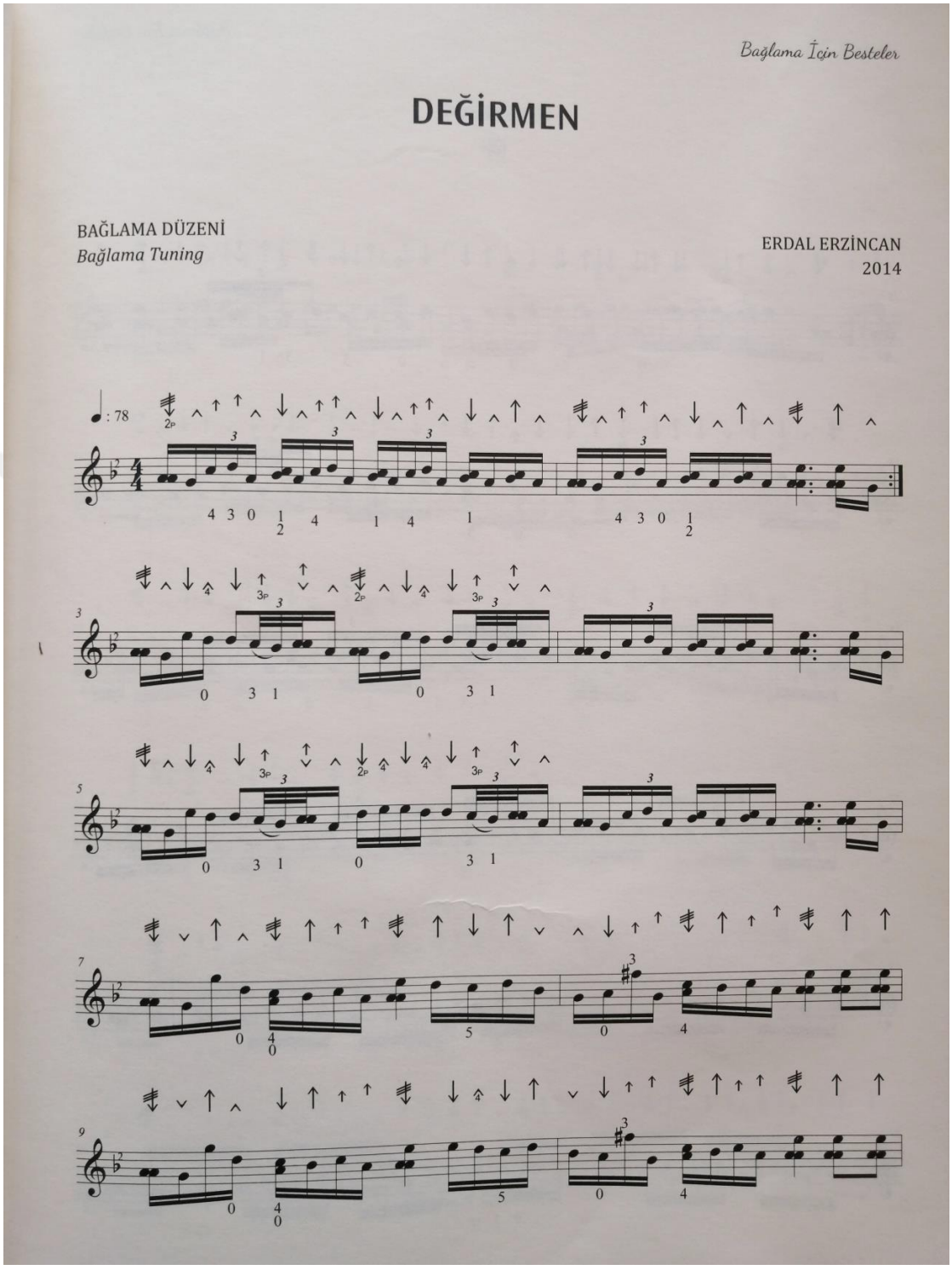

17
4
20
2
23
♪=180
3
♪=220
26
2
29
32
35
2
♪=180
38
3

♪=220
40
42
44
48
51
54
57
60
3
2
tr

63
67
70
73
77
80
83
86
tr
3

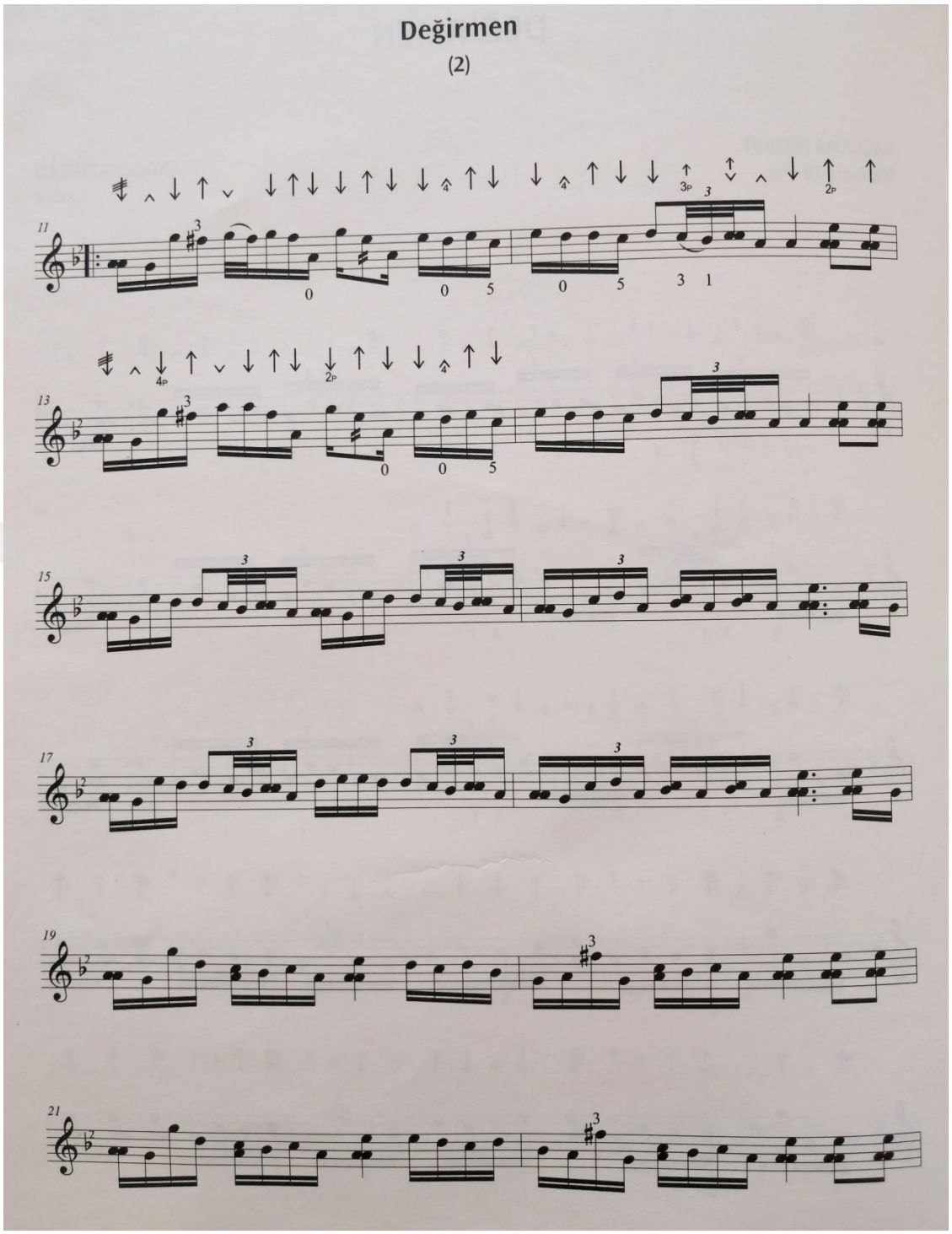
Ek 7.

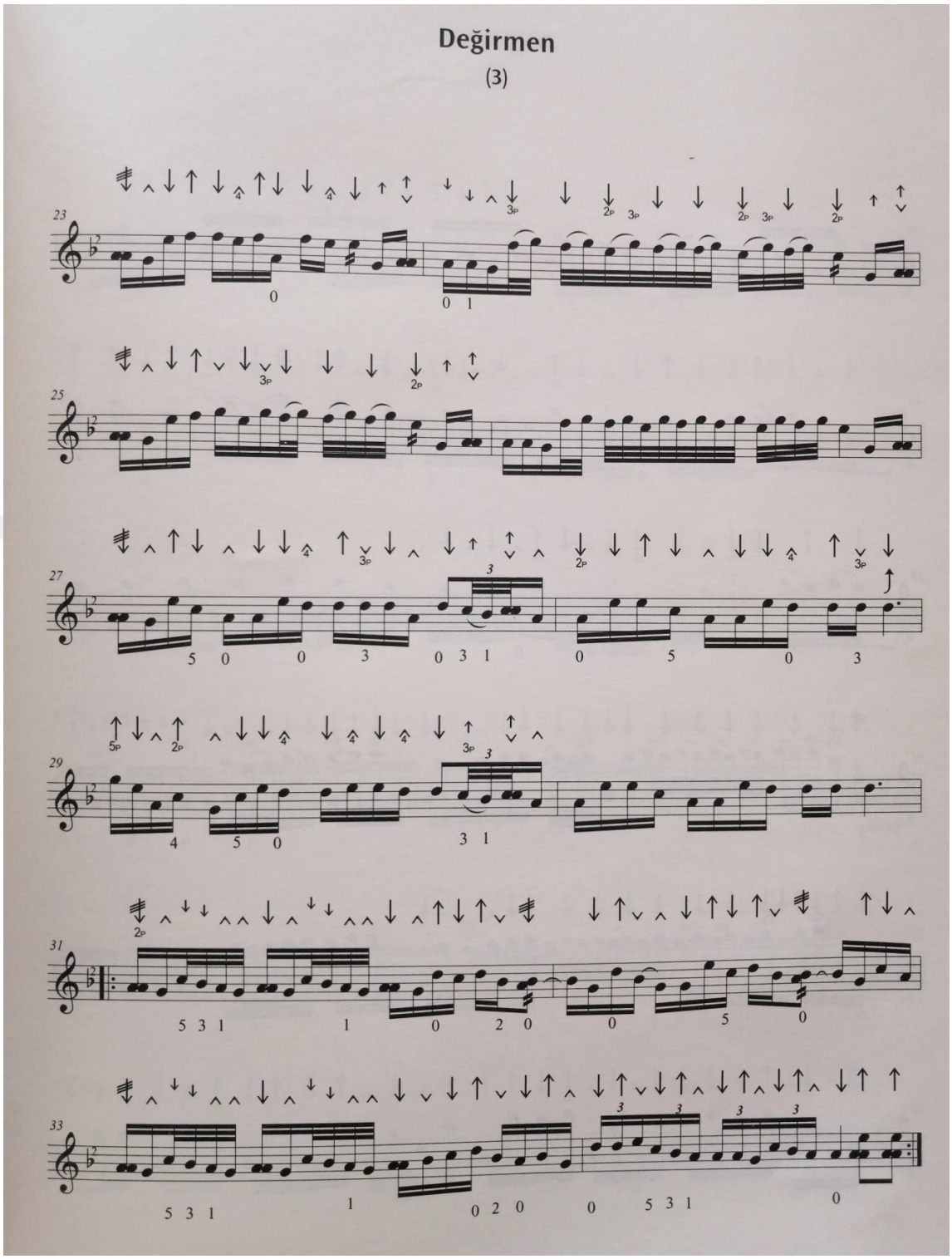

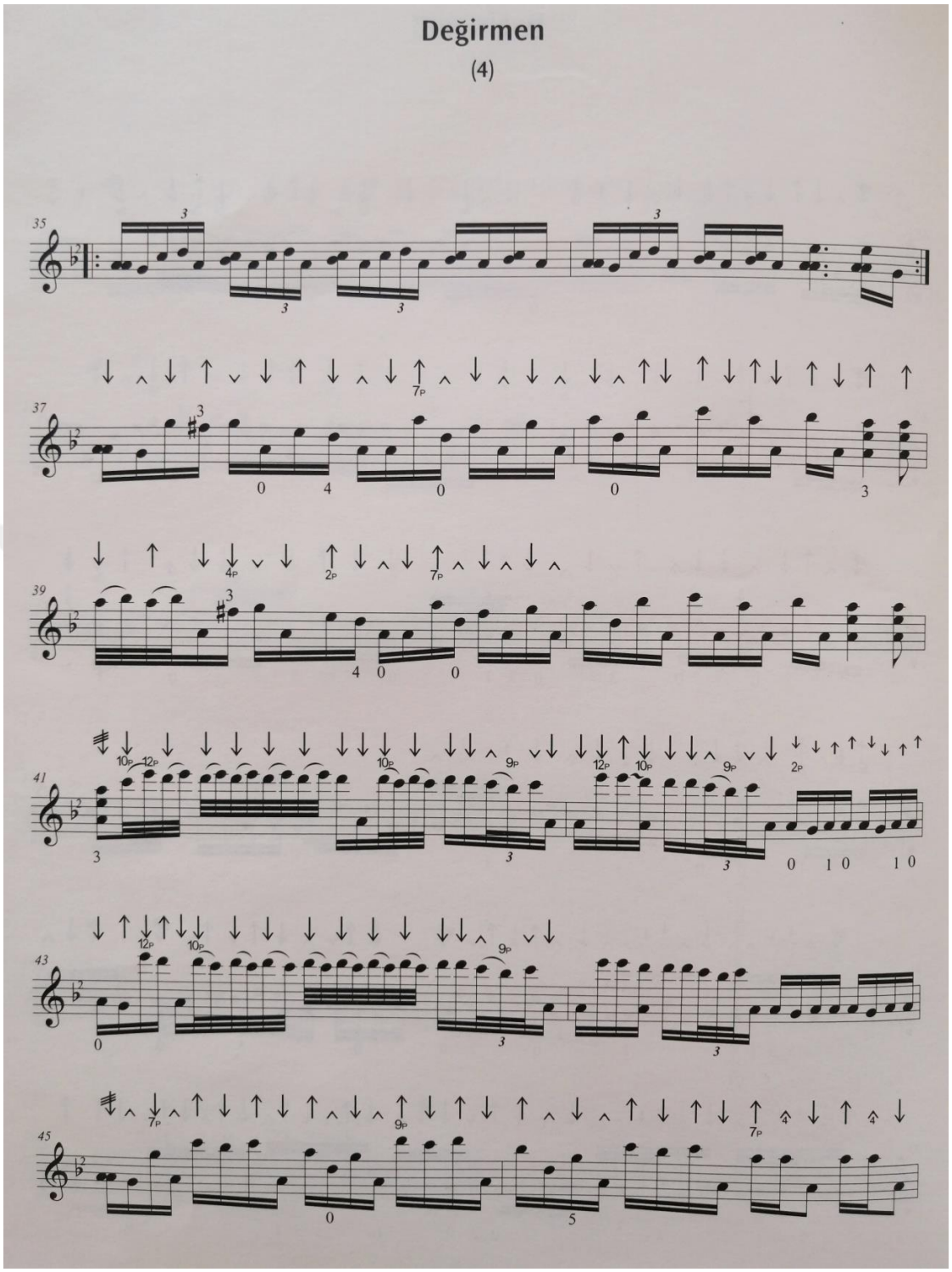
DEĞİRMEN

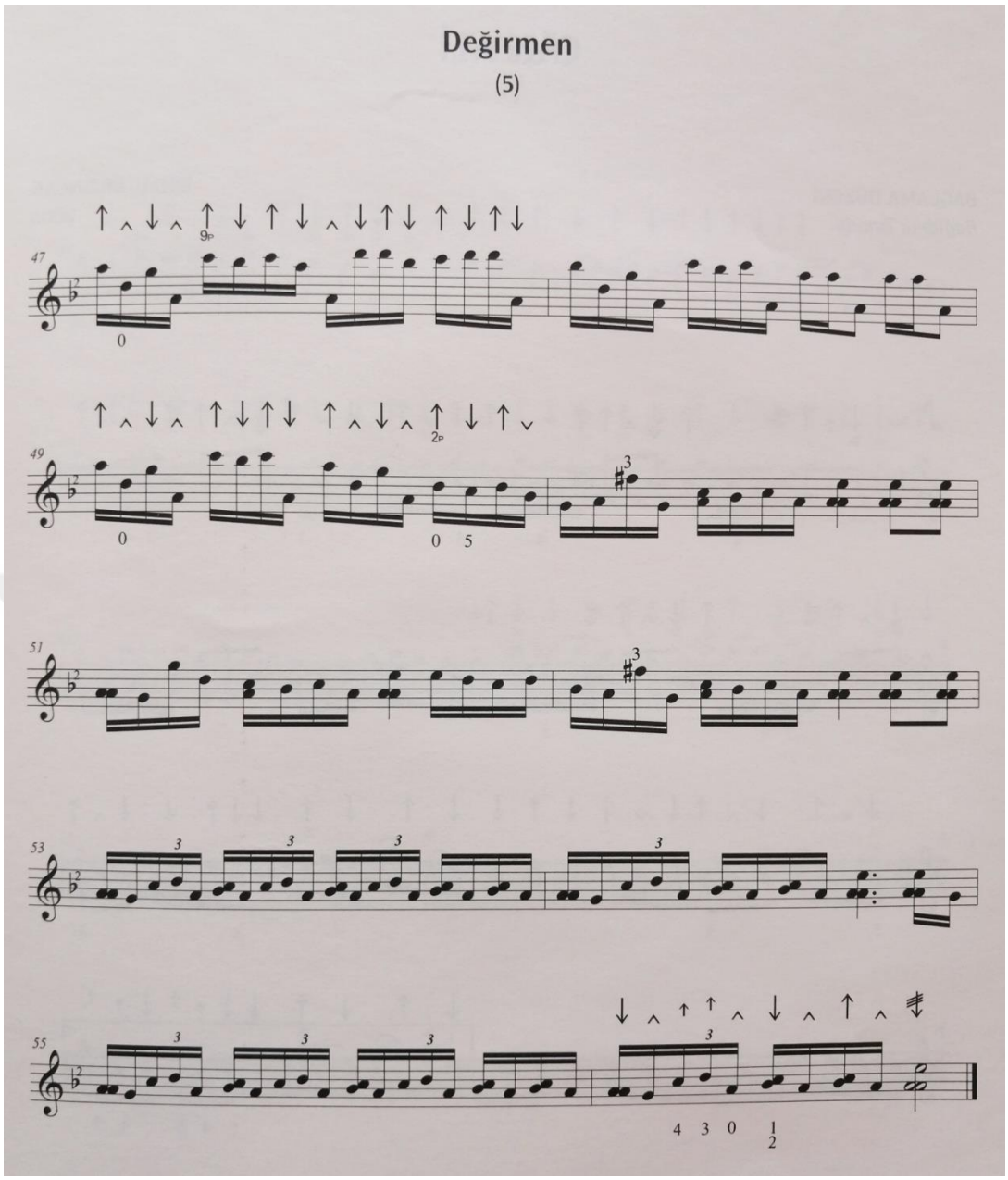
BAĞLAMA DÜZENİ
Bağlama Tuning

ERDAL ERZİNCAN
2014

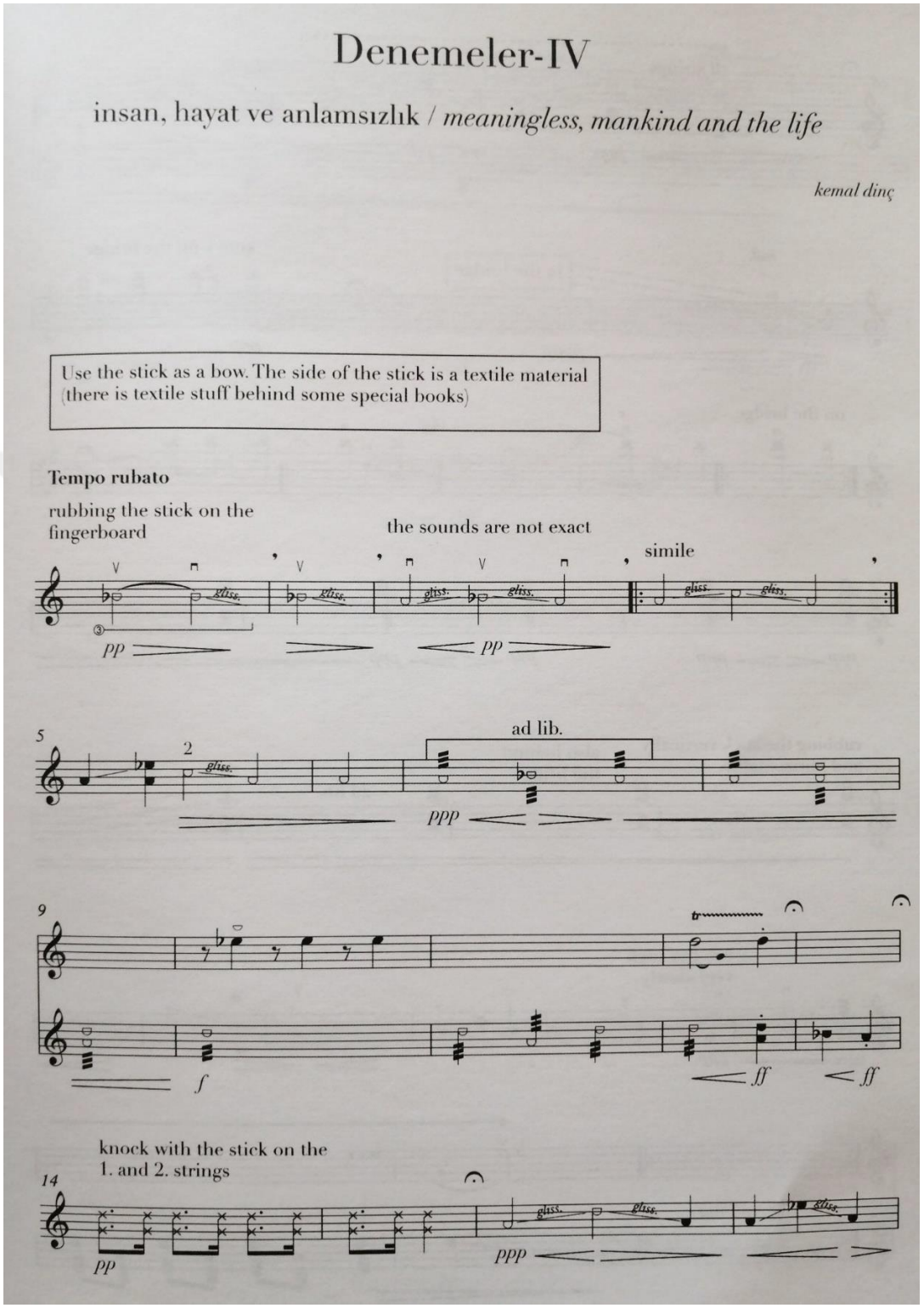

Değirmen
(2)

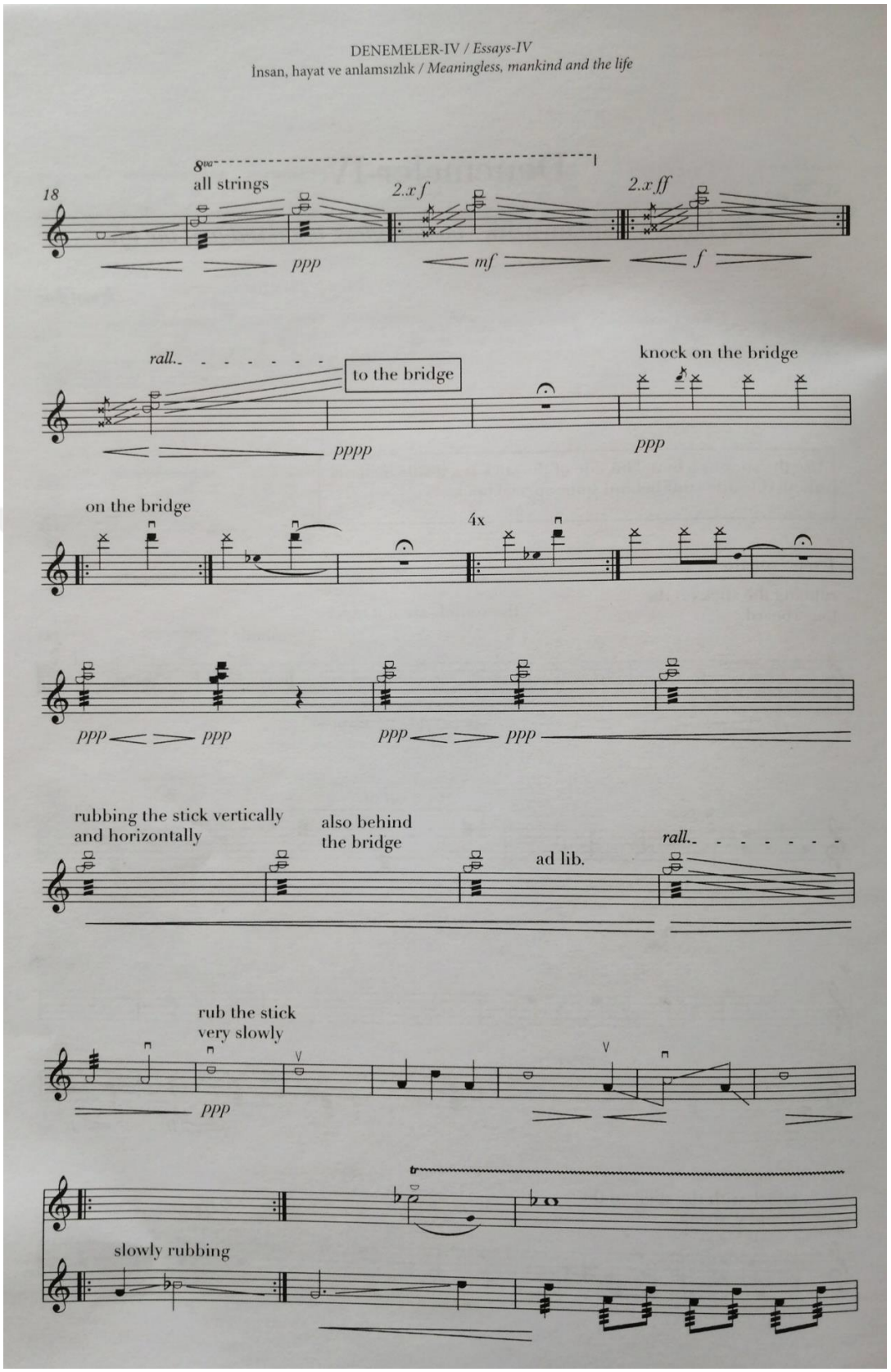

Değirmen
(3)

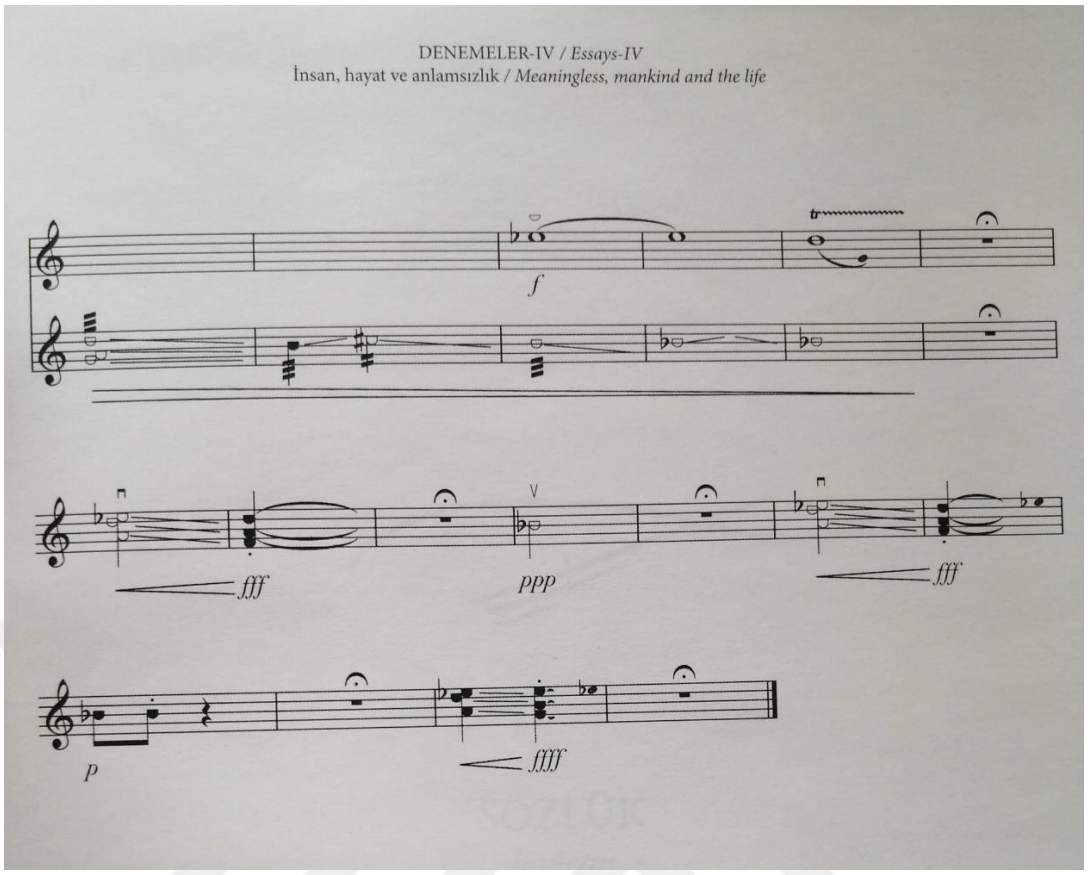

Değirmen
(4)

Değirmen
(5)

Ek 8.

Denemeler-IV
insan, hayat ve anlamsızlık / meaningless, mankind and the life
kemal dinç
Use the stick as a bow. The side of the stick is a textile material (there is textile stuff behind some special books)
Tempo rubato
rubbing the stick on the fingerboard
the sounds are not exact
simile
gliss.
pp
ad lib.
ppp
f
ff
knock with the stick on the 1. and 2. strings

18
8va
all strings
2.x f
2.x ff
ppp
mf
f
rall.
to the bridge
knock on the bridge
pppp
ppp
on the bridge
4x
ppp
ppp
ppp
ppp
rubbing the stick vertically
and horizontally
also behind
the bridge
ad lib.
rall.
rub the stick
very slowly
ppp
tr
slowly rubbing

DENEMELER-IV / Essays-IV
İnsan, hayat ve anlamsızlık / Meaningless, mankind and the life
f
fff
ppp
fff
p
ffff